

STRUČNÁ
RUKOJEŤ ČESKÉHO
ADVOKÁTA
K EVROPSKÉ
ÚMLUVĚ O LIDSKÝCH
PRÁVECH

EVA HUBÁLKOVÁ

Druhé doplněné a aktualizované vydání

VYDÁVÁ ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA
jako zvláštní číslo Bulletinu advokacie – prosinec 2004

Autorka JUDr. Eva Hubálková, Ph. D., je pracovnící Rady Evropy s praxí u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku.

O b s a h

I.	<u>ÚVOD</u>	5
II.	<u>ZMĚNY V ŘÍZENÍ PŘED SOUDEM</u>	6
1.	Podání stížnosti	7
2.	Posouzení stížnosti soudcem zpravodajem	9
3.	Posouzení stížnosti soudem a rozhodnutí o přijatelnosti	10
4.	Posouzení merita stížnosti a vynesení rozsudku	12
5.	Specifické řízení před velkým senátem	14
6.	Další změny v Jednacím řádu Soudu	15
III.	<u>DODATKOVÝ PROTOKOL č. 14 K ÚMLUVĚ</u>	15
IV.	<u>VÝVOJ JUDIKATURY SOUDU TÝKAJÍCÍ SE FORMÁLNÍCH DŮVODŮ NEPŘIJATELNOSTI STÍŽNOSTI</u>	17
V.	<u>VÝVOJ JUDIKATURY SOUDU PŘI APLIKACI USTANOVENÍ ÚMLUVY</u>	21
1.	Povinnost respektovat lidská práva	21
2.	Práva vztahující se k osobní svobodě jednotlivce	24
2.1	Právo na život	24
2.2	Zákaz mučení	30
2.3	Právo na svobodu a osobní bezpečnost	37
3.	Práva vztahující se k duchovní svobodě	51
3.1	Práva spojená s osobním životem	51
3.2	Práva spojená se sociálním životem	69
3.3	Práva spojená s politickým životem	75
4.	Práva majetková	81
5.	Práva spojená s procesními zárukami	90

Obsah

VI. PŘÍLOHY	131
1. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolu č. 11 (s Protokoly 1, 4, 6 a 7)	133
Protokol č. 1 k Úmluvě	152
Protokol č. 4 k Úmluvě	154
Protokol č. 6 k Úmluvě	157
Protokol č. 7 k Úmluvě	160
Protokol č. 12 k Úmluvě	164
Protokol č. 13 k Úmluvě	167
2. Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva	171
3. Rejstřík k Jednacímu řádu Evropského soudu pro lidská práva	227
4. Praktické pokyny	237
– předběžné opatření	238
– zahájení řízení	240
– písemná stanoviska	242
5. Formulář stížnosti	247

Vysvětlivky:

Série A: Oficiální sbírka rozsudků bývalého Evropského soudu vydávaná do roku 1995

Sbírka: Oficiální sbírka rozsudků bývalého Evropského soudu vydávaná v letech 1996 až 1998 (30. 10.)

Sborník: Oficiální sbírka a rozhodnutí stálého Evropského soudu vydávaná od 1. listopadu 1998

Rozsudky a rozhodnutí, které nejsou publikovány v oficiálních sbírkách, jsou přístupné na webové stránce Soudu (www.echr.coe.int)

Úvod

I.
ÚVOD

Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech (dále jen „Úmluva“), vydaná v říjnu 2000 Českou advokátní komorou jako zvláštní číslo Bulletinu advokacie, přinesla poměrně ucelený náhled na kontrolní systém Úmluvy vykonávaný Evropským soudem pro lidská práva (dále jen „Soud“). Judiciální praxe této mezinárodní soudní instituce, která ve své nynější podobě funguje od 1. listopadu 1998¹⁾, a jeho interpretace jednotlivých ustanovení Úmluvy a dodatkových protokolů k ní se stále vyvíjí, zejména v důsledku nových témat, které s sebou přinášejí stížnosti podávané proti novým smluvním státům z východní a střední Evropy.

Povolání advokáta v oblasti právní a soudní praxe v sobě vždy zahrnovalo a do dnes zahrnuje jakýsi prvek předvoje či hybné síly vývoje výkladu vnitrostátního práva včetně mezinárodních smluv s přímou aplikovatelností. K tomu, aby mohl hájit zájmy svého klienta s nejvyšší účinností, potřebuje advokát znát nejenom ustanovení platného vnitrostátního práva a jeho výklad vnitrostátními soudními orgány, nýbrž musí mít i znalost judikatury mezinárodních soudních orgánů, která *erga omnes* může být národními soudy aplikována, a mít tak přímý vliv na výsledek sporů před nimi souzených.

Ve snaze zpřístupnit zásadní či důležité změny v judikatuře Soudu, autorka předkládá aktualizované vydání Rukojeti.

V říjnu 2000 měla Rada Evropy 41 členských států²⁾, které byly zároveň smluvními stranami Úmluvy. V lednu 2001 přistoupily ke Statutu Rady Evropy Arménie a Ázerbájdžán, v dubnu 2002 Bosna a Hercegovina a poměrně nedávno – v dubnu

1) Do 31. října 1998 kontrolní mechanismus Úmluvy sestával ze dvou orgánů scházejících se k projednání případů jednou za šest týdnů. Se vstupem v účinnost Protokolu č. 11 k Úmluvě byl tento systém nahrazen jednoinstančním systémem, zajišťovaným permanentním Soudem, jehož sídlem je Štrasburk (Francie).

2) Albánie, Andorra, bývalá jugoslávská republika Makedonie, Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Gruzie, Chorvatsko, Irsko, Island, Itálie, Kypr, Lichtenštejnsko, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Moldávie, Německo, Nizozemí, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Ruská federace, Řecko, San Marino, Slovenská republika, Slovinsko, Spojené království Velké Británie a Severního Irsku, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko a Ukrajina.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

2003 – se stalo členem této mezinárodní organizace Srbsko a Černá Hora. Kromě tohoto posledně zmíněného státu ratifikovaly Úmluvu Arménie, Ázerbájdžán a Bosna a Hercegovina³⁾. Počet smluvních stran se tak k dnešnímu dni zvýšil na 45 evropských států.

II. ZMĚNY V ŘÍZENÍ PŘED SOUDEM

Již během poměrně krátkého působení stálého Soudu bylo zřejmé, že nový kontrolní systém Úmluvy, založený na principu jednoinstančnosti, bude jen stěží odolávat náporu stále stoupajícího množství stížností přicházejících ze zemí střední a východní Evropy – Polska, Rumunska, Ukrajiny a Ruska, ale i takových „starých harcovníků“ jako je Itálie, Francie a Turecko a další. Složitou situaci bylo nutno rychle řešit buď zvýšením počtu právníků připravujících materiály k projednání Soudu a zároveň zvýšením počtu soudců, anebo reformou procesní. První možnost je vždy – nejenom na evropské úrovni – spojena se zvýšenými náklady a tím i se zvýšením rozpočtu, a s problémem, jak další pracovníky Kanceláře Soudu umístít v budově Soudu, která – lidově řečeno – není nafukovací. Soud se rozhodl pro změnu procesních pravidel, tedy svého Jednacího řádu, která s podobnými finančními nároky nezbytně spojena není. K prvním změnám, které se týkaly zejména složení velkého senátu a řízení před ním, a neměly na běh řízení podstatný vliv, došlo v prosinci 2000⁴⁾. Zásadní změny doznal Jednací řád v červnu a červenci 2002. Dotkly se ustanovení článků 12 (Předsednictví sekcí a senátů), 26 (Ustavování senátů), 28 (Zaneprázdnění, demise nebo zproštění) a 29 (Soudci *ad hoc*), článků 33 (Veřejnost řízení), 38A (Procesní otázky projednávané senátem), 41 (Pořadí projednávání stížností), 44 (Vyškrtnutí ze seznamu a opětovné zařazení), 47 (Obsah individuální stížnosti), 49 (Individuální stížnosti), 51 (Přidělení stížností a následné řízení), 52 (Přidělení stížnosti sekcím), 53 (Řízení před výborem), 54 a 54A (Řízení před senátem), 56 (Rozhodnutí senátu), 57 (Jazyk rozhodnutí), 58 (Řízení po rozhodnutí o přijatelnosti – mezistátní stížnosti), 59 (Řízení po rozhodnutí o přijatelnosti – indi-

³⁾ Arménie ratifikovala Úmluvu 26. dubna 2002, Ázerbájdžán 15. dubna 2002 a Bosna a Hercegovina 12. července 2002.

⁴⁾ Změny znění článků 24 a 100 Jednacího řádu nabyly účinnosti 8. prosince 2000.

Změny v řízení před soudem

viduální stížnosti), 62 (Smírné urovnání), 70 (Zápis z ústního zasedání), 71 (Použitelnost procesních ustanovení pro řízení před velkým senátem), a konečně článku 76 (Jazykové verze rozsudku).

Pro lepší orientaci projdeme celé řízení před Soudem, do něhož zasadíme shora uvedené jednotlivé změny významnější povahy.

Řízení před Soudem lze rozdělit do čtyř dílčích etap: 1. podání stížnosti, 2. posouzení stížnosti soudcem zpravodajem, 3. posouzení stížnosti Soudem a rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti, 4. posouzení stížnosti Soudem v jejím merituu a vynesení rozsudku.

1. Podání stížnosti

Stížnost lze podat v oficiálním jazyce jednoho ze smluvních států Úmluvy. Není třeba ji sepisovat na zvláštním formuláři, který stěžovateli pracovníci Kanceláře Soudu⁵⁾ v průběhu přípravného řízení zašlou. Může být zcela neformální, mít podobu dopisu, v němž bude stručně shrnut skutkový stav věci. Stěžovatel nemusí ve svém prvotním podání taxativně vyjmenovávat ta ustanovení Úmluvy, o která opírá svou stížnost. Stačí, aby upřesnil obsah práva či svobody, které měly být podle jeho názoru porušeny. Poměrně velká pozornost by měla být věnována splnění formálních náležitostí pro podání stížnosti, totiž vyčerpání právních prostředků nápravy a podání stížnosti v šestiměsíční lhůtě⁶⁾. Stížnost by měla být rozdělena do několika částí. Nejprve by mělo být uvedeno celé jméno a příjmení stěžovatele a pokud je jím právnická osoba, též její forma a jméno osoby, která je podle vnitrostátního práva oprávněna ji navenek zastupovat. Mélo by následovat datum narození stěžovatele, jeho trvalé a případně přechodné bydliště. Podává-li stížnost jeho právní zástupce, nesmí chybět ani jeho jméno, titul a adresa. Nesmí přirozeně chybět uvedení státu, proti kterému je stížnost vedena.

⁵⁾ Pracovníci Kanceláře Soudu jsou zaměstnanci Rady Evropy. Jakmile se ujmou svých pracovních povinností, skládají do rukou tajemníka Soudu slib o své nezávislosti, svědomitém výkonu svých pracovních povinností a naprosté loajalitě k Soudu. Právníci, stejně jako ostatní personál Kanceláře Soudu, neodpovídají při výkonu svých pracovních funkcí vládám států, jejichž jsou občany. Jejich mzdy jsou hrazeny z rozpočtu Rady Evropy.

⁶⁾ Viz článek 3 odst. 1 Úmluvy.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

V prvotním podání stížnosti není třeba upřesňovat nároky na spravedlivé zadostiučinění ve smyslu článku 41 Úmluvy. Ty se stanou aktuálními, až Soud stížnost přijme k meritornímu posouzení, resp. pokud je otázka přijatelnosti i merita stížnosti předána vládě dotčeného státu k vyjádření⁷⁾.

Jakmile stěžovatel obdrží formulář stížnosti, musí jej přirozeně správně vyplnit. Hlavní částí stížnosti je vylíčení skutkového stavu a námitky porušení Úmluvy nebo jejích Protokolů. Pokud jde o skutkový stav, měl by obsahovat veškeré skutečnosti, které stěžovatel považuje za nezbytné pro správné a úplné pochopení situace, která je podle jeho názoru příčinou porušení jeho práv. Je třeba, aby uvedl veškerá rozhodnutí, která byla v průběhu řízení vydaná. Formulace námitek by měla být (na rozdíl od prvotního podání stížnosti) opřena o uvedení článků Úmluvy, zaručujících práva a svobody, jejichž porušení stěžovatel namítá. Odvolávat se na Pakt občanských a politických práv OSN nebo na Listinu základních práv a svobod není třeba, protože Soud není oprávněn posuzovat stížnost z pohledu těchto dvou právních aktů.

Stížnost k Soudu není návrhem na zahájení řízení ve smyslu českého práva a není proto třeba ji psát v takové formě. Soud je navíc oprávněn rozhodnout „pouze“ o tom, zda v konkrétním případě došlo k porušení práv a svobod garantovaných Úmluvou (článek 34 Úmluvy) či nikoli.

Důležité je uvést správně a pravdivě datum podání stížnosti, neboť z porovnání s datem posledního vnitrostátního rozhodnutí, resp. jeho doručení, lze zjistit, zda je stížnost z hlediska Úmluvy podaná včas, tedy ve lhůtě šesti měsíců. Datem podání stížnosti je zpravidla datum uvedené v prvotním podání, jestliže je z něho patrný úmysl stěžovatele podat stížnost a její předmět. Neobsahuje-li podání datum, je dnem předložení datum podání na poště. Je jím i v případě, jestliže je podání viditelně antidatováno.

Mohou nastat situace, kdy si stěžovatel přeje zůstat v anonymitě. Podle ustanovení **odstavce 3 článku 47**, podle něhož nepřeje-li si stěžovatel uvést své jméno, rozhodne o jeho žádosti předseda, a to ve výjimečných a řádně odůvodněných případech.

Ačkoli, jak byl výše uvedeno, není podání stížnosti zpoplatněno, mohou s ním být spojeny určité výdaje, a to tehdy, obrátí-li se stěžovatel na advokáta (přestože není právní zastoupení v samém počátku nutné). Ten, kdo se domnívá, že bude moci již

⁷⁾ Viz níže, nové znění článku 29 odst. 2 Jednacího řádu.

Změny v řízení před soudem

od počátku žádat o tzv. právní pomoc k zaplacení jeho služeb, je na omylu. O právní pomoc je možno požádat, resp. Soud ji může přiznat poté, co byla stížnost předána vládě k vyjádření. Kritéria udělení právní pomoci nejsou pevně stanovena. Žádost stěžovatele, která by měla obsahovat potvrzení z finančního úřadu o jeho příjmech, Soud zasílá vládě dotčeného státu k vyjádření. Právní pomoc je určena k pokrytí výdajů stěžovatelova právního zástupce spojených se studiem spisu, sepsáním jeho vyjádření na stanovisko vlády, případně přípravou na veřejné jednání před Soudem a cestovnými náklady s tím spojenými. Jde-li o stížnost na průtahy občanskoprávního či trestního řízení, není právní pomoc Soudem poskytována.

Podání stížnosti nemá odkladný účinek vzhledem k vykonatelnému rozhodnutí vnitrostátních orgánů. Jednací řád Soudu však umožňuje požádat o nařízení tzv. předběžného opatření ve smyslu článku 39⁸⁾. Z právního hlediska není takové opatření vynutitelné. Přesto je poměrně účinným prostředkem nátlaku. Soud takové opatření přijímá jen výjimečně, zejména jde-li o nebezpečí vzniku nenapravitelné škody.

Druhou možností, jak Soud může reagovat na naléhavou stížnost, je informovat vládu dotčeného státu o jejím podání ve smyslu článku 40 Jednacího řádu⁹⁾. Toto opatření Soudu umožňuje upozornit vládu dotčeného státu na to, že taková naléhavá stížnost byla podána.

2. Posouzení stížnosti soudcem zpravodajem

Vzhledem k velkému množství podaných stížností a nebezpečí zahlcení Soudu je otázka způsobu posouzení stížností velmi důležitá. Jakmile Soud obdrží stížnost, předseda sekce, které byla stížnost přidělena, určí soudce, jenž ji posoudí jako soudce zpravodaj (ve spolupráci s právními asistenty Kanceláře Soudu). Podle **článku 49 odst. 2** Jednacího řádu pak rozhodne o tom, zda materiály předložené stěžovatelem odůvodňují, že je stížnost nepřijatelná nebo má být vyškrtuta ze sez-

⁸⁾ „1. Senát, případně jeho předseda, může buď na žádost jedné ze stran nebo jiné zainteresované osoby, nebo z moci úřední, nařídit stranám přijmout takové předběžné opatření, jehož přijetí je podle jejich názoru nezbytné v zájmu stran nebo v zájmu správného průběhu řízení. ... 3. Senát může vyzvat strany, aby mu dodaly informace o každé otázce, která se vztahuje k jemu doporučeným předběžným opatřením.“

⁹⁾ V naléhavém případě a při zachování všech ostatních procesních opatření může tajemník Soudu se souhlasem předsedy senátu všemi dostupnými prostředky informovat dotčenou smluvní stranu o předložení stížnosti a jejím stručném obsahu.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

namu stížností, a zda bude proto projednána výborem, pokud není zvláštní důvod postupovat jinak, totiž předložit stížnost senátu Soudu (viz níže).

3. Posouzení stížnosti Soudem a rozhodnutí o přijatelnosti

Soud může o stížnosti rozhodnout formou jednomyslného verdiktu výboru tří soudců, rozhodnutím senátu nebo velkého senátu.

Jestliže stížnost zjevně neobsahuje otázky porušení práva, na které stěžovatel poukazuje, anebo když nevyčerpal právní prostředky nápravy či nepředložil stížnost ve lhůtě šesti měsíců od posledního rozhodnutí o posledním prostředku nápravy, anebo jestliže právo, na jehož porušení poukazuje, není Úmluvou zaručeno, je stížnost předložena tříčlennému výboru. Stejně tak je tomu, pokud ke skutečnostem, které se k námitce porušení daného ustanovení Úmluvy vztahují, došlo před ratifikací Úmluvy zainteresovaným státem (neslučitelnost stížnosti *ratione temporis* s ustanoveními Úmluvy) nebo na území, které nespadá pod jeho jurisdikci (neslučitelnost stížnosti *ratione loci* s ustanoveními Úmluvy) nebo pokud stát, proti němuž je stížnost vedena, není smluvní stranou Úmluvy (neslučitelnost stížnosti *ratione personae* s ustanoveními Úmluvy), a konečně tehdy, jestliže stěžovatel není osobou poškozenou (*idem*).

Řízení před výborem se může účastnit i soudce zvolený za žalovanou smluvní stranu (nejenom soudce zpravodaj). Zásadní změnou v řízení před výborem je skutečnost, že výbor nevydává rozhodnutí a nezasílá ho proto stěžovateli. O přijetí jednomyslného rozhodnutí o odmítnutí stížnosti nebo o jejím vyškrtnutí ze seznamu stížností je sepisován protokol, který podepisuje předseda a tajemník výboru¹⁰⁾. O tom, že stížnost byla odmítnuta nebo vyškrtuta ze seznamu stížností je stěžovatel nebo jeho právní zástupce informován dopisem (**článek 53 odst. 2**). Toto řízení vyvolává naprosto přirozeně nevoli mezi stěžovateli i jejich právními zástupci, jimž vyčerpávající důvody odmítnutí stížnosti tak často zůstanou neznámy, zejména je-li stížnost odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost. Řízení před výbory tří soudců tak trpí jistou neprůhledností, která může vést k logické úvaze stěžovatelů, že projednávání stížností je manipulováno ze strany soudce zpravodaje, který věc tříčlennému výboru předkládá, anebo právními asistenty Kanceláře Soudu, kteří poskytují jednotlivým soudcům pomoc při výkonu jejich činnosti. Tato

¹⁰⁾ Protokol je vnitřním dokumentem Soudu, který není přístupný veřejnosti ve smyslu článku 33 odst. 1 Jednacího řádu Soudu.

Změny v řízení před soudem

úvaha je nepodložená už proto, že všichni pracovníci Kanceláře skládají do rukou tajemníka slib o své čestnosti a nezávislém výkonu své pracovní činnosti (viz též výše).

Neprohlásí-li výbor stížnost za nepřijatelnou nebo ji nevyškrtne ze seznamu stížností, projedná ji senát, který může v rámci prvního kola posuzování stížnost buď odmítnout, předložit vládě k vyjádření anebo vyškrtnout ze seznamu stížností. Může rovněž postoupit věc velkému senátu (viz níže). Do druhého kola se dostanou jen ty stížnosti, které byly předloženy vládě dotčeného státu a posléze stěžovateli. Rozhodnutí senátu může být i odmítnutí, vyškrtnutí ze seznamu nebo přijetí k meritornímu rozhodnutí (rozsudku). V rámci tohoto kola senát zpravidla rozhodne o tom, zda je ve věci nezbytné konat veřejné jednání, a pokud se domnívá, že ho není třeba svolávat, předběžně se vyjádří o porušení ustanovení Úmluvy, kterého se stěžovatel dovolává. Po rozhodnutí, kterým senát rozhodne o přijatelnosti stížnosti, je veškerá korespondence se zúčastněnými stranami vedena v oficiálních jazycích Rady Evropy – angličtině či francouzštině.

Ačkoli jak výbor, tak senát mohou stížnost prohlásit za nepřijatelnou, stížnosti předkládané senátu jsou zpravidla komplikovanější a soudci jim často věnují dlouhou rozpravu, než o otázce přijatelnosti rozhodnou. Jestliže se senát domnívá, že nemůže na základě předloženého skutkového stavu rozhodnout, anebo se zdá, že je stížnost opodstatněná, předloží stížnost stranám k vyjádření. O svém rozhodnutí obě strany ihned písemně informuje. Informaci o tomto úkonu stranám doprovází skutkový stav sepsaný v jednom z jednacích jazyků společně s otázkami položenými vládě, týkajícími se přijatelnosti stížnosti a jejího merita. Vláda má možnost se k věci vyjádřit a zároveň odpovědět na položené otázky ve lhůtě zpravidla dvanácti týdnů. Její stanovisko je poté zasláno stěžovateli k vyjádření, a to zpravidla ve lhůtě deseti týdnů.

Zjistí-li jedna ze stran, že není schopna předložit své stanovisko včas, je její povinností o tom předem Kancelář Soudu uvědomit a požádat o prodloužení lhůty. Takové žádosti je v naprosté většině vyhováno. Jestliže se otázky pokládané stranám v rámci „komunikace“ vztahují jen k některým stěžovatelovým námitkám uvedeným ve stížnosti, je úkolem stran vyjádřit se jen k této části stížnosti. Jestliže po obdržení stanovisek se senát domnívá, že je argumentace stran nedostatečná, může obě strany vyzvat k předložení doplňujícího stanoviska, a to buď písemně anebo v rámci ústního jednání. K tomu, zda upřednostňují ústní či písemné doplňující řízení, se strany vyjadřují písemně, na základě dopisu Kanceláře Soudu zasílaného stranám ihned po obdržení jejich prvního písemného stanoviska. Soud svolává

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

ústní jednání jen ve výjimečných případech, zejména tehdy, jestliže na této formě řízení strany trvaly.

Novinkou v senátním řízení je možnost projednat otázku přijatelnosti a meritum stížnosti společně, a to podle ustanovení **článku 54A** Jednacího řádu. Podle nového ustanovení **článku 56 odst. 2** se rozhodnutí senátu o přijatelnosti stížnosti v zásadě zasílá pouze stěžovateli, žalovaná smluvní strana nebo jiná na věci zainteresovaná osoba jsou o něm zpraveny, pokud jim byla stížnost předtím dána na vědomí. Z **odstavce 1 článku 57** byla vyškrtána druhá věta o přístupu veřejnosti k rozhodnutí, což se týká i **článku 76 odst. 1** pojednávajícím o přístupu veřejnosti k rozsudku.

Jestliže senát svolává ústní jednání před tím, než rozhodne o přijatelnosti stížnosti, zástupci vlády se vyjadřují první jako ochránci vnitrostátního pořádku, a mohou proto namítat nevyčerpání všech právních prostředků nápravy stěžovatelem. Naopak, během řízení o meritu stížnosti je právem stěžovatele vyslovit se v první řadě. Poté, co se k věci vyjádřily obě strany, jim mohou jednotliví soudci položit doplňující otázky. Bezprostředně po ukončení ústního jednání se senát odebrá k neveřejné poradě.

Během ústního jednání se vláda dotčeného státu vyjadřuje v jednom z oficiálních jazyků Rady Evropy, zatímco stěžovateli je povoleno vyjadřovat se v jeho mateřském jazyce, je-li oficiálním jazykem jednoho ze smluvních států Úmluvy, přičemž Soud na své útraty zajišťuje překlad do angličtiny či francouzštiny. Zasedání a ústní jednání jsou veřejná, pokud senát nerozhodne na základě vlastního uvážení nebo na žádost jedné ze stran či jiné zainteresované osoby, že je přístup do jednací síně zakázán tisku a veřejnosti pro celé jednání nebo jeho část, a to v zájmu ochrany morálky, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti nebo v zájmu nezletilých osob nebo ochrany soukromí stran v řízení. Může též tak učinit, jestliže se vzhledem ke zvláštním okolnostem případu domnívá, že by veřejnost jednání mohla ohrozit zájmy spravedlnosti.

Po novele Jednacího řádu se v řízení po rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti na příště ústní zasedání před senátem svolává, považuje-li to senát za nezbytné k výkonu svých funkcí vyplývajících z Úmluvy, nikoli – jak tomu bylo doposud – pokud se nekonalo v rámci řízení o přijatelnosti (**článek 59 odst. 2**). Zápis ze zasedání může nyní pořídít nejen senát, ale i jeho předseda.

4. Posouzení merita stížnosti a vynesení rozsudku

Jakmile senát rozhodne o přijatelnosti stížnosti, vyzývá strany ke smírnému ukončení sporu a zároveň je informuje o tom, že mohou, pokládají-li to za nezbytné nebo

Změny v řízení před soudem

vhodné, předložit doplňující stanovisko k přijatelnosti stížnosti či k jejímu meritu. Jestliže se ve stanovené lhůtě strany na smírném urovnání sporu nedohodnou, o čemž mají povinnost Kancelář Soudu informovat, přistupuje senát k vypracování a vynesení rozsudku.

Rozhodne-li senát o porušení Úmluvy, přiznává tzv. spravedlivé zadostiučinění i náhradu nákladů spojených s podáním stížnosti, případně s vedením sporu před vnitrostátními orgány, jestliže vnitrostátní právo zainteresovaného státu umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení. Stěžovatelé mohou požádat o odškodnění za vzniklé materiální i morální škody. Pokud jde o škodu materiální, senát Soudu až do nedávné doby nenařizoval tzv. *restitutio in integrum* nebo *restitutio in natura*, nýbrž přiznával pouze finanční odškodnění. K nařízení restituce *in integrum* se Soud vrátil nedávno ve stížnostech proti Rumunsku. Smluvnímu státu nařídil vrátit nemovitý majetek jeho původním vlastníkům s tím, že pokud by tuto povinnost nesplnil, zavázal jej k vyplacení peněžní náhrady¹¹⁾.

Pokud jde o finanční odškodnění, jeho výška závisí na povaze porušeného práva, neexistují žádné tarify, podle kterých by senát postupoval. Pokud jde o náhradu morální újmy, senát může prohlásit, že vynesení rozsudku je dostatečným spravedlivým zadostiučiněním. Poměrně nedávno Soud učinil výjimku z tohoto posledně jmeno-

¹¹⁾ Brumarescu v. Rumunsko, rozsudek z 21. ledna 2001, Sborník 2001-I; Hodos a další v. Rumunsko, rozsudek z 21. května 2002, nepublikován; Vasiliu v. Rumunsko, rozsudek z 21. května 2001, nepublikován; Budescu a Petrescu v. Rumunsko, rozsudek z 2. července 2002, nepublikován; Blanescu v. Rumunsko, rozsudek z 9. července 2002, nepublikován; Basacopol v. Rumunsko, rozsudek z 9. července 2002; Cretu v. Rumunsko, rozsudek z 9. července 2002, nepublikován; Ciobanu v. Rumunsko, rozsudek z 16. července 2002, nepublikován; Oprea a další v. Rumunsko, rozsudek z 16. července 2002, nepublikován; Baragau v. Rumunsko, rozsudek z 1. října 2002, nepublikován; Mateescu a další v. Rumunsko, rozsudek z 22. října 2002, nepublikován; Curutiu v. Rumunsko, rozsudek z 22. října 2002, nepublikován; Gavrus v. Rumunsko, rozsudek z 26. listopadu 2002, nepublikován; Savulescu v. Rumunsko, rozsudek ze 17. prosince 2002, nepublikován; Gheorghiu v. Rumunsko, rozsudek ze 17. prosince 2002, nepublikován; Popescu Nasta v. Rumunsko, rozsudek ze 7. ledna 2003, nepublikován; Tarbasanu v. Rumunsko, rozsudek z 11. února 2003, nepublikován; State a další v. Rumunsko, rozsudek z 11. února 2003, nepublikován; Grigore v. Rumunsko, rozsudek z 11. února 2003, nepublikován; Stoicescu v. Rumunsko, rozsudek ze 4. března 2003, nepublikován; Popa a další v. Rumunsko, rozsudek z 29. dubna 2003, nepublikován; Erdei a Wolf v. Rumunsko, rozsudek z 15. července 2003, nepublikován; Dickmann v. Rumunsko, rozsudek z 22. července 2003, nepublikován.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

vaného pravidla ve věci *Zielinski, Gonzalez, Pradal a další v. Francie*¹²⁾, kde shledal porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy zaručující právo na spravedlivé projednání věci. Doposud v podobných případech Soud uváděl, že nemohl spekulovat o výsledku řízení, kdyby k procesnímu pochybení před vnitrostátními soudy nedošlo a nemohl tedy předvídat výšku způsobené újmy. Nepříznával z tohoto titulu žádné finanční odškodnění. Ve výše uvedeném případě Soud, s odvoláním na rozsudek v trestní věci *Colozza v. Itálie*¹³⁾, přiznal finanční náhradu za „ztrátu šanci“ před vnitrostátními soudy způsobenou procesním pochybením. V duchu tohoto rozsudku byla přiznána i náhrada škody ve věci *Krčmář a další v. Česká republika*¹⁴⁾.

5. Specifické řízení před velkým senátem

Řízení před velkým senátem není samostatnou etapou řízení, nýbrž do jisté míry zvláštním řízením. Z procesního hlediska ustanovení, kterými se řídí řízení před senáty, se aplikují *mutatis mutandis* na řízení před velkým senátem. Je to proto, že stížnosti nemohou být přímo po svém zaregistrování předloženy velkému senátu. Mohou mu být postoupeny jedním ze senátů, vyvolávají-li závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo jejich protokolů nebo může-li vyřešení otázky vést k rozporu s dříve vyneseným rozsudkem. Senát tak může učinit před vynesením rozsudku, pokud se některá ze stran proti tomuto postupu nevysloví. Tajemník Soudu stranám sdělí úmysl senátu případ odevzdat, a ty mají možnost se k návrhu ve lhůtě jednoho měsíce vyjádřit.

O postoupení věci velkému senátu mohou v tříměsíční lhůtě od data rozsudku senátu požádat i zúčastněné strany, avšak pouze ve výjimečných případech. Učiní tak písemně do rukou tajemníka Soudu s uvedením závažné otázky týkající se výkladu nebo provádění Úmluvy nebo jejich protokolů nebo závažné otázky všeobecné povahy, která si podle jejich názoru zaslouží projednání před velkým senátem. Kolegium pěti soudců velkého senátu jejich žádost posoudí a přijme ji, pokud věc skutečně tyto otázky vyvolává. Velký senát o věci rozhodne rozsudkem, který je vypracováván v obou oficiálních jazycích a který je konečný.

Rozsudky velkého senátu jsou vyhlášovány ústně v sídle Soudu ve Štrasburku.

¹²⁾ Rozsudek z 28. října 1999, Sbirka 1999-X.

¹³⁾ Rozsudek z 12. února 1985, Série A č. 89.

¹⁴⁾ Rozsudek z 3. března 2000, nepublikován.

Dodatkový protokol č. 14 k Úmluvě

Pohlédneme-li na změny v Jednacím řádu Soudu, týkající se řízení před velkým senátem, zjistíme, že do ustanovení **článku 71** o použitelnosti procesních ustanovení byl vložen druhý odstavec, podle kterého pravomoci svěřené senátům ve smyslu **článků 54 odst. 3 a 59 odst. 3** Jednacího řádu, týkající se ústního zasedání, mohou být též v řízení před velkým senátem vykonávány jeho předsedou. Pokud jde o složení velkého senátu, z ustanovení **článku 24** byl vyňat druhý odstavec, podle kterého byl velký senát zřizován na tři roky počínaje volbou funkcionářů na předsednické funkce ve smyslu **článku 8** Jednacího řádu.

6. Další změny v Jednacím řádu Soudu

Ze všeobecných ustanovení uvedme, že přístup veřejnosti ke všem dokumentům, předloženým Kanceláři Soudu, s výjimkou materiálů o dosažení smíru, není ve smyslu **článku 33 odst. 3** napříště vázán na formální registraci stížnosti. Do textu byl též vložen nový **článek 38A**, podle kterého jsou procesní otázky, o kterých musí rozhodnout senát, řešeny v průběhu řízení, pokud předseda senátu nerozhodne jinak. Dále, podle **článku 41** může o přednostním projednání stížnosti rozhodnout nejenom senát, ale i jeho předseda. Konečně, podle nového znění **článku 44 odst. 1** Soud může rozhodnout o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu kdykoli během řízení, za podmínek uvedených v článku 37 Úmluvy, aby tak byly pokryty i individuální stížnosti, neboť podle dosavadního znění se první odstavec (který je nyní číslován jako odstavec druhý) týkal jen mezistátních stížností.

III.**DODATKOVÝ PROTOKOL Č. 14 K ÚMLUVĚ**

Shora uvedené procesní změny však nejsou z dlouhodobého hlediska dostačující, aby řízení zásadně urychlily a zefektivnily. Pracovní skupina Parlamentního shromáždění ve spolupráci s vedením Soudu a jeho Kanceláře vypracovala návrh čtrnáctého dodatkového protokolu, který byl otevřen k ratifikaci členskými státy 13. května 2004. Protokol zakotvuje zásadní změny řízení, když zavádí institut samosoudce¹⁵⁾, který

¹⁵⁾ Nové znění článku 26 Úmluvy: 1. K projednání předložených případů Soud zasedá formou samosoudce, ve výborech složených ze tří soudců, v senátech složených ze sedmi soudců a ve velkém senátu složeném ze sedmnácti soudců. Senáty Soudu ustavují výbory na

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

může – stejně jako dosud tříčlenný výbor – stížnost zamítnout, pokud lze takové rozhodnutí přijmout bez dalšího zkoumání, nebo ji předat výboru či senátu¹⁶⁾. Soudce zvolený za stát, který je stranou ve sporu, nesmí přitom jako samosoudce stížnost projednávat. Tříčlenný výbor může napříště stížnost jednomyslným hlasováním prohlásit za nepřijatelnou nebo vyškrtnout ze seznamu případů, pokud lze takové rozhodnutí přijmout bez dalšího zkoumání, nebo ji prohlásit za přijatelnou a zároveň vydat rozsudek o jejím merit, pokud otázka výkladu nebo aplikace Úmluvy, či jejích protokolů, jež je předmětem stížnosti, je součástí judikatury Soudu¹⁷⁾.

Protokol č. 14 zavádí též novou podmínku přijatelnosti stížnosti, když v novém znění **článku 35 odst. 3** Úmluvy stanoví, že stížnost může být jako nepřijatelná odmítnuta, jestliže stěžovatel neutrpěl významnou újmu, ledaže by respektování lidských práv zakotvených v Úmluvě a protokolech k ní vyžadovalo meritorní projednání stížnosti. Z tohoto důvodu však nesmí být odmítnuta stížnost, která by nebyla řádně projednána vnitrostátním soudem.

pevně stanovené období. 2. Na žádost velkého senátu může Výbor ministrů jednomyslně rozhodnout o tom, že se počet soudců zasedajících v senátech dočasně sníží. 3. Soudce zvolený za stát, který je stranou ve sporu, nemůže projednávat jako samosoudce stížnost vedenou proti tomuto státu. 4. Soudce zvolený za stát, který je stranou ve sporu, bude z moci úřední členem senátu a velkého senátu. Pokud takový není nebo nemůže zasedat, předseda Soudu určí ze seznamu předloženého smluvní stranou osobu, která bude zasedat jako soudce. 5. Členy velkého senátu jsou rovněž předseda Soudu, místopředsedové, předsedové senátů a další soudci určení v souladu s Jednacím řádem Soudu. Je-li případ předán velkému senátu podle článku 43, nemůže v něm zasedat soudce ze senátu, který vynesl rozsudek, s výjimkou předsedy senátu a soudce, který v něm zasedal za zúčastněný stát.

¹⁶⁾ Nové znění článku 27 Úmluvy: 1 Samosoudce může prohlásit za nepřijatelnou nebo vyškrtnout ze seznamu případů stížnost podanou podle článku 34 Úmluvy, pokud takové rozhodnutí může být přijato bez dalšího zkoumání. 2 Rozhodnutí je konečné. 3. Pokud samosoudce neprohlásí stížnost za nepřijatelnou nebo ji nevyškrtně ze seznamu případů, předá ji výboru nebo senátu k dalšímu řízení.

¹⁷⁾ Nové znění článku 28 Úmluvy: 1. Stížnost předloženou ve smyslu článku 34 Úmluvy může Výbor jednomyslným rozhodnutím: a) prohlásit za nepřijatelnou nebo vyškrtnout ze seznamu případů, pokud lze takové rozhodnutí přijmout bez dalšího přezkoumání; b) prohlásit stížnost za přijatelnou a zároveň vydat rozsudek o jejím merit. 2. Rozhodnutí a rozsudek vydané ve smyslu prvního odstavce jsou konečná. 3. Pokud soudce zvolený za dotčenou vysokou smluvní stranu není členem výboru, výbor může kdykoliv během řízení tohoto soudce pozvat, aby zasedal jako jeden z členů výboru, s ohledem na všechny relevantní skutečnosti včetně toho, že strany popřely použití ustanovení odstavce 1b).

Vývoj judikatury Soudu týkající se formálních důvodů nepřijatelnosti

Do řízení se napříště může též zapojit komisař pro lidská práva Rady Evropy, který je samostatnou, spíše politickou institucí této mezinárodní organizace, a předložit v případech projednávaných senátem nebo velkým senátem své písemné stanovisko a účastnit se veřejných jednání¹⁸⁾.

Poměrně zásadně se změnilo i dohlížecí řízení Výboru ministrů Rady Evropy nad výkonem rozsudků. Podle nového znění článku 46 Úmluvy může Výbor ministrů, domnívá-li se, že dohled na výkon konečného rozsudku naráží na problém výkladu rozsudku, předat věc Soudu, aby o této otázce rozhodl. Domnívá-li se, že se Vysoká smluvní strana odmítá podrobit rozsudku ve věci, v níž je stranou, může po kontaktování této strany zaslat Soudu otázku, zda splnila povinnost ve smyslu prvního odstavce. Výbor ministrů pak přijme opatření nebo ukončí projednávání věci¹⁹⁾.

Protokol č. 14 dosud podepsalo devatenáct smluvních států Úmluvy²⁰⁾. Žádný z nich ho však doposud neratifikoval.

IV. VÝVOJ JUDIKATURY SOUDU TÝKAJÍCÍ SE FORMÁLNÍCH DŮVODŮ NEPŘIJATELNOSTI STÍŽNOSTI

V prvním vydání Rukojeti bylo uvedeno, že 90 % všech podaných stížností je každý rok Soudem odmítáno, ať z formálních důvodů nebo pro zjevnou neopodstatněnost²¹⁾. Pravidlo vyčerpání právních prostředků nápravy ve smyslu prvního odstavce článku 35 Úmluvy ukládá stěžovatelům povinnost využít nejprve vnitrostátní právní prostředky nápravy ve státu, proti kterému stížnost směřuje. Vládní orgán daného státu tak nemusí odpovídat na stížnost dříve, než se s problémem vypořádají – nebo se o to alespoň pokusí – jeho vnitrostátní, zejména soudní orgány. Toto pravidlo předpokládá, že vnitrostátní právní řád dotčeného státu skýtá účinný právní prostředek nápravy ve smyslu článku 13 Úmluvy. V rámci ustanovení článku 35 odst. 1

18) Nové znění článku 36 odst. 3 Úmluvy.

19) Nové znění článku 46 odst. 3–5 Úmluvy.

20) Arménie, Dánsko, Estonsko, Francie, Gruzie, Chorvatsko, Irsko, Island, Itálie, Litva, Lucembursko, Nizozemí, Norsko, Portugalsko, Rumunsko, Řecko, Slovinsko, Spojené království, Švýcarsko.

21) Srov. str. 17 a 18 prvního vydání Rukojeti.

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

Úmluvy by tedy stěžovatel měl využít ty prostředky nápravy, jejichž prostřednictvím má možnost dosáhnout nápravy porušení, ke kterým údajně došlo. Existence a dostupnost těchto prostředků musí být jistá jak teoreticky, tak v i praxi²²⁾. Důkazní břemeno je přitom rozděleno mezi stěžovatele a žalovanou stranu. Na ní pak je, aby jako první přesvědčila Soud o tom, že určitý prostředek nápravy byl v daném okamžiku efektivní a stěžovateli přístupný, a že tedy mohl napravit porušení, ke kterému došlo²³⁾. Jakmile se vláda tohoto úkolu zhostí, je na stěžovateli, aby namítl, že vládou navrhovaný prostředek nápravy využil, anebo aby vysvětlil, proč tak neučinil²⁴⁾. Soud aplikuje pravidlo vyčerpání prostředků nápravy pružně²⁵⁾, s ohledem na okolnosti daného případu. Ustanovení mnoha vnitrostátních zákonů nejsou totiž vždy přesná a vyčerpávající, a potřeba vyhnout se neúměrně rigiditě při jejich aplikaci na konkrétní situaci vede k tomu, že zákonná ustanovení se vyjadřují v širokých a vágních termínech²⁶⁾ a interpretace a výklad pak nutně závisí na vnitrostátních orgánech²⁷⁾.

Zavěrem uvedme, že právní prostředky nápravy musí být vyčerpány do okamžiku, kdy Soud rozhoduje o přijatelnosti stížnosti. Jinými slovy, byť by v okamžiku jejího podání nebylo o právních prostředcích rozhodnuto, pro splnění podmínky stanovené ustanovením článku 35 odst. 1 Úmluvy je nutné, aby rozhodnutí o takovém právním prostředku nápravy bylo vydáno nejpozději v den, kdy Soud rozhoduje o otázce přijatelnosti stížnosti²⁸⁾.

22) Vernillo v. Francie, rozsudek z 20. února 1991, Série A č. 198, odst. 27; Dalia v. Francie, rozsudek z 19. února 1998, Sbíрка 1998-I, odst. 38; Hartman v. Česká republika, rozsudek z 10. července 2003, odst. 56–57, viz výše; Aksoy v. Turecko z 18. prosince 1996, Sbíрка 1996-VI, odst. 51–52; Akdivar a další v. Turecko, rozsudek ze 16. září 1996, Sbíрка 1996-IV, 65–68; Djavit An v. Turecko, rozsudek z 20. února 2003, odst. 28.

23) Remli v. Francie, rozsudek z 23. 4. 96, Sbíрка 1996-II, odst. 33; Selmouni v. Francie, rozsudek z 1999, Sbíрка 1999-V, odst. 74; stížnost 47095/99, roz. 18. 9. 2001, nepublikováno.

24) Horvat v. Chorvatsko, rozsudek z 26. července 2001, Sborník 2001-VIII, odst. 39; Řecké rafinerie Stran a Stratis Andreadis v. Řecko, rozsudek z 9. prosince 1994, Série A č. 301-B, odst. 35.

25) Cardot v. Francie, rozsudek z 19. března 1991, Série A č. 200, odst. 34; Hartman v. Česká republika, viz výše, odst. 59.

26) Müller a další v. Švýcarsko, rozsudek z 24. května 1988, Série A č. 133, odst. 29. Kokkinakis v. Řecko, rozsudek z 25. května 1993, Série A č. 260-A, odst. 40.

27) Stížnost č. 43491/98, roz. 5. 12. 2000, odst. 40, nepublikováno.

28) Stížnost č. 24699/94, roz. 6. 4. 2000, Sborník 2001-VI, odst. 33.

Vývoj judikatury Soudu týkající se formálních důvodů nepřijatelnosti

Právní prostředky nápravy vzhledem k údajným porušením jednotlivých ustanovení Úmluvy

Některé případy projednávané Soudem ukázaly, že je v možnostech smluvních států Úmluvy zavést účinné opravné prostředky proti průtahům řízení. Novela portugalského trestního řádu, která nabyla účinnosti 1. ledna 1988, zavedla takový prostředek s tím, že požadavek celistvosti trestního řízení je v současné době skutečným základním právem. Například, pokud jsou zákonné lhůty v dané etapě řízení překročeny, ministr, obžalovaný a další osoby mohou žádat o urychlení řízení. O takové žádosti rozhoduje buď generální prokurátor do pěti dnů nebo tzv. Vyšší magistrátní rada do patnácti dnů, bez toho, aniž by do řízení zasahovali soudci zainteresovaní v trestním řízení. Lhůty, na které odkazuje trestní řád, jsou šest měsíců pro přípravné řízení ve vazebních věcech a osm měsíců ve věcech nevazebních. Vyšetřování by nemělo přesáhnout dva měsíce, pokud je obviněný ve vazbě a čtyři měsíce, je-li vyšetřován na svobodě. Konečně, hlavní líčení by mělo být nařízeno nejpozději do dvou měsíců od okamžiku, kdy je spis předán soudu, který je pověřen rozhodnout o vině a trestu obžalovaného. Pokud je žádost o urychlení řízení shledána odůvodněnou, ukončí generální prokurátor přípravné řízení a (stejně jako Vyšší magistrátní rada) nařídí soudci, aby neprodleně stanovil datum hlavního líčení²⁹⁾.

Odlíšná je situace ve španělských trestněprávních záležitostech. Účastník řízení se může se stížností na průtahy v řízení obrátit na soud, který ve věci jedná, a pokud není na jeho stížnost reagováno, zaslat ústavní stížnost *d'amparo*. Připomeňme, že španělský zákon o soudní pravomoci umožňuje předložit ministerstvu spravedlnosti žádost o náhradu škody způsobenou špatnou činností soudů, jakmile je řízení u konce³⁰⁾. Navíc rozhodnutí ministra může být předmětem správního soudního řízení³¹⁾.

V případě rakouského právního systému je žádost ve smyslu ustanovení § 91 zákona o soudech, který vstoupil v účinnost 1. ledna 1990, účinným právním prostředkem ochrany proti průtahům v občanskoprávním i trestním řízení. Podle tohoto ustanovení, jestliže soud nekoná, může účastník řízení požádat nadřízený soud, aby stanovil lhůtu k provedení daného procesního úkonu. Jestliže napadený soud do čtyř týdnů jedná a informuje o tom dotčeného účastníka řízení, má se za to, že vzal svou žádost zpět,

²⁹⁾ Stížnost č. 39521/98, roz. 5. 10. 1999, Sbirka 1999-VII; stížnost č. 32082/96, roz. 2. 12. 1999.

³⁰⁾ Stížnost č. 39521/98, Sbirka 1999-VII.

³¹⁾ Stížnost č. 55788/00, roz. 17. 5. 2001, nepublikováno.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

pokud do dvou týdnů výslovně neprohlásí, že na ní trvá. O žádosti urychleně rozhodne tříčlenný senát, proti jehož rozhodnutí se nelze odvolat. Soud neměl pochybnosti o účinnosti tohoto opravného prostředku³²⁾, avšak podtrhl, že jeho účinnost závisí na tom, zda může významným způsobem ovlivnit délku celého soudního řízení³³⁾.

Účinnosti ústavní stížnosti v chorvatském právu se Soud zabýval ve věci *Horváth v. Chorvatsko*³⁴⁾ v níž judikoval, že ústavní stížnost není účinným opravným prostředkem proti průtahům dosud probíhajícího soudního řízení³⁵⁾.

Konečně, 1. ledna 2002 nabyla účinnosti novela Ústavy Slovenské republiky. Ústavní soud je podle článku 127 Ústavy napříště oprávněn k projednávání ústavních stížností nejen proti správním rozhodnutím, jak tomu bylo dosud, nýbrž může jednat o stížnostech na porušení základních práv a svobod zakotvených v mezinárodních smlouvách, které Slovensko ratifikovalo, ledaže by ochrana takových práv spadala do pravomoci jiného soudu. Stejně jako český Ústavní soud rozhoduje o porušení základních práv a svobod, může slovenský Ústavní soud zrušit rozhodnutí, kterým k porušení došlo anebo nařídít dotčenému státnímu orgánu, aby nepokračoval v porušování práv. Na rozdíl od českého Ústavního soudu má však pravomoc přisoudit finanční náhradu škody, která stěžovateli vznikla. Tento nový opravný prostředek je Soudem považován za účinný v případech námitek průtahů v soudních jak občanskoprávních, tak trestních řízeních³⁶⁾.

Dosavadní vývoj judikatury se odrazil i v názoru Soudu na účinnost ústavní stížnosti ve stížnostech na průtahy soudních řízení před českými soudy. Pilotním případem byla stížnost *Hartman a Hartman v. Česká republika*³⁷⁾, v němž Soud judikoval, že ačkoli Ústavní soud konstatuje, že řízení, jež je předmětem ústavní stížnosti, trpí průtahy způsobenými obecným soudem a nařídí, aby ve věci neprodleně jednal, čímž může do jisté míry řízení urychlit v případech, kdy dotčený soud bez odkladu reaguje,

32) *Holzinger v. Rakousko*, rozsudek z 30. ledna 2001, odst. 24–25, Sborník 2001-I (občanskoprávní řízení), stížnost č. 37323/97, roz. 11. 9. 2001; stížnost č. 42033/98, roz. 7. 5. 2002 (trestní řízení).

33) *Holzinger v. Rakousko* č. 2, rozsudek z 30. ledna 2001, Sborník 2001-I, odst. 21–22.

34) Rozsudek z 26. července 2001, nepublikován.

35) Odst. 42 rozsudku.

36) Stížnosti č. 57984/00, 60237/00, 60242/00, 60679/00, 60680/00, 68563/01, 60226/00, roz. 22. 10. 2002; *Žiačik v. Slovensko*, rozsudek ze 7. ledna 2003, nepublikován.

37) Rozsudek z 10. července 2003.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

český právní řád nepředvídá žádnou sankci, jestliže soud příkazu ústavní instance neuposlechne. Oproti Federálnímu soudu ve Švýcarsku³⁸⁾ nebo Ústavnímu soudu ve Španělsku³⁹⁾ není český Ústavní soud kompetentní přijímat konkrétní opatření k urychlení řízení. Nemůže ani stěžovateli přisoudit náhradu za škodu, způsobenou průtahy, ke které již došlo. Tuto skutečnost nelze napravit ani podáním žaloby proti státu ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (zákon č. 58/1969 Sb. před 15. květnem 1998). Ve stížnostech na průtahy v řízení dochází totiž zejména k nemajetkové újmě, kterou touto žalobou nelze nahradit⁴⁰⁾.

Podání stížnosti v šestiměsíční lhůtě

Soud i nadále potvrzuje svou předcházející právní praxi, podle které, pokud má stěžovatel obdržet **ex officio** písemné vyhotovení rozhodnutí vnitrostátního orgánu, šestiměsíční lhůta běží ode dne doručení⁴¹⁾, jinak zohledňuje datum, kdy bylo rozhodnutí vydáno, resp. kdy bylo písemně vyhotoveno a zpřístupněno účastníkům řízení⁴²⁾.

V. VÝVOJ JUDIKATURY SOUDU PŘI APLIKACI USTANOVENÍ ÚMLUVY

1. Povinnost respektovat lidská práva

Povinnost respektovat lidská práva je zakotvena v článku 1 Úmluvy, podle kterého „Vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva

³⁸⁾ Stížnost č. 20874/92, roz. 9. 3. 2000, nepublikováno.

³⁹⁾ Stížnost č. 39521/98, viz výše.

⁴⁰⁾ *Mutatis mutandis*, stížnost č. 47804/99, roz. 13. 9. 2001, nepublikováno.

⁴¹⁾ Worm v. Rakousko, rozsudek z 29. srpna 1997, Sbirka 1997-V, odst. 33.

⁴²⁾ Haralambidis a další v. Řecko, rozsudek z 29. března 2001, odst. 38, nepublikován; Paphelas v. Řecko, rozsudek z 25. března 1999, Sbirka 1999-II, odst. 30; viz též str. 24 až 26 původního vydání Rukojeti.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

a svobody uvedené v Hlavě I této Úmluvy.“ Z tohoto ustanovení lze přímo dovodit jednotlivé kompetence Soudu, totiž kompetenci projednávat stížnosti ‚každého‘, kdo podléhá jurisdikci některé ze smluvních stran (kompetence *ratione personae* a *ratione loci*), a porušení práv a svobod zakotvených v Úmluvě (kompetence *ratione materiae*). Poslední druh kompetence, totiž kompetence projednávat stížnosti obsahující skutečnosti, ke kterým došlo po vstupu v platnost Úmluvy pro žalovaný stát, vyplývá z zásad mezinárodního práva (kompetence *ratione temporis*).

O jednotlivých druzích kompetence bylo poměrně podrobně pojednáno v prvním vydání Rukojeti⁴³⁾. Věnujme se proto povinnostem smluvních států vyplývajícím z článku 1 Úmluvy obecně, tak jak ji Soud vykládal v posledních třech letech. Obsah a interpretace tohoto ustanovení vychází z principu mezinárodního práva, že jurisdikce státu odpovídá v zásadě působení na jeho území. I když mezinárodní právo nevyklučuje exteritoriální výkon státní moci, základní rozsah jeho jurisdikce je definován a ohraničen suverénními teritoriálními právy druhých států. Výkon jurisdikce jednoho státu nad jeho státními občany v zahraničí je podřízen jeho suverénní moci a zároveň teritoriální kompetenci druhého státu. Stát nemůže vykonávat svou jurisdikci na území jiného státu bez jeho souhlasu, výzvy či svolení. Jen ve výjimečných případech Soud akceptuje, že úkony smluvních států mimo jejich území mohou být považovány za projev výkonu jejich jurisdikce ve smyslu článku 1 Úmluvy⁴⁴⁾. Účast státu, který je v postavení odpůrce v řízení, které je proti němu vedeno v jiném státě, sama o sobě neimplikuje výkon jeho extrateritoriální jurisdikce⁴⁵⁾.

V případě *Banković a další v. Belgie a 16 dalších států*⁴⁶⁾ stěžovatelé tvrdili, že bombardování států NATO bylo projevem jejich exteritoriální jurisdikce ve

43) Str. 26–31.

44) *Banković a další v. Belgie, Česká republika, Dánsko, Francie, Německo, Řecko, Maďarsko, Island, Itálie, Lucembursko, Nizozemí, Norsko, Polsko, Portugalsko, Španělsko, Turecko a Spojené království*, stížnost č. 52207/99, roz. 12. 12. 2001, Sborník 2001-XII, odst. 59–60, 67. Vydání nebo vyhoštění jednotlivce některým ze smluvních států může být problematické z hlediska článků 2 a 3 Úmluvy, a tedy stát činit odpovědným z hlediska Úmluvy. Zde jsou však smluvní státy odpovědné vůči osobám za akty, které byly provedeny v době, kdy se nacházely na jejich území, a kdy proto zjevně podléhaly jejich jurisdikci, a netýkaly se skutečného výkonu pravomoci nebo jurisdikce státu v zahraničí (*Loizidou v. Kypr*, rozsudek z 13. prosince 1996, Sbirka 1996-VI).

45) *McElhinney v. Irsko*, rozsudek z 21. listopadu 2001, Sborník 2001-X.

46) Viz výše.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

smyslu článku 1 Úmluvy. To by však znamenalo, že každý, kdo je negativně dotčen aktem, za něj lze volat k odpovědnosti některý stát, „podléhá“ *ipso facto* jeho jurisdikci bez ohledu na místo výkonu aktu. Pozitivní povinnost smluvních států přiznat práva a svobody uvedené v první hlavě Úmluvy však závisí na konkrétních okolnostech daného exteritoriálního aktu. Úmluva je multilaterální smlouvou účinnou (s výjimkou článku 56⁴⁷⁾) v právním prostoru smluvních států, do něhož Federativní republika Jugoslávie nespadala. Soud proto nebyl přesvědčen o existenci jurisdikčního vztahu mezi stěžovateli, kteří byli obětí inkriminovaného aktu, a žalovanými státy.

Naopak ve věci *Öcalan v. Turecko* byl stěžovatel zadržen příslušníky tureckých bezpečnostních sil v letadle, které se nacházelo v mezinárodní zóně letiště v Nairobi. Přímo poté byl předán keňskými zástupci jejich tureckým protějškům, a byl tudíž pod jurisdikcí Turecka ve smyslu článku 1 Úmluvy⁴⁸⁾.

Ve věci *Kypr v. Turecko*⁴⁹⁾, která vyvolala velkou pozornost právnické veřejnosti, žalovaný stát kontroloval území na severu Kypru a jeho odpovědnost se tak neomezovala na akty spáchané jeho státními představiteli, ale zahrnovala i akty orgánů místní správy, které jím byly podporovány. Bylo proto povinností Turecka na základě „jurisdikce“ vykonávané v severní části Kypru zajistit dodržování hmotných práv zakotvených v Úmluvě pro všechny, kteří se na tomto území nacházeli.

Předeslali jsme, že článek 1 Úmluvy vymezuje i obecnou aplikaci Úmluvy a kompetenci Soudu *ratione materiae*. Úmluva ani jiný předpis Rady Evropy neukládá státům povinnost inkorporovat ji do jejich právní řádů. Jurisdikce *ratione materiae* zahrnuje jakýkoli typ vnitrostátní právní normy⁵⁰⁾. Kromě toho skutečnost, že stát předá určitou část svých kompetencí ve prospěch mezinárodní organizace, jej nezavazuje odpovědnosti vyplývající z mezinárodních úmluv⁵¹⁾. Smluvní státy odpovídají

47) Toto ustanovení umožňuje každému smluvnímu státu Úmluvy, aby prohlásil, že Úmluva se bude vztahovat na všechna nebo kterákoliv z území, za jejichž mezinárodní vztahy je odpovědný.

48) Podobně stížnost č. 28780/95, roz. 24. 6. 1996, nepublikováno.

49) Rozsudek z 10. května 2001, Sborník 2001-IV.

50) Srov. Gilles Dutertre, *Extrats clés de jurisprudence – Cour européenne des Droits de l'Homme*, Editions du Conseil de l'Europe, 2003, str. 24; Spojená komunistická strana Turecka v. Turecko, rozsudek z 30. ledna 1998, Sbirka 1998-I, odst. 29–31.

51) *Idem*.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

za akty, ke kterým došlo po vstupu Úmluvy v platnost, a které jsou důsledkem závazků vyplývajících z jiných mezinárodních smluv⁵²⁾.

Soud se vrátil za poslední tři roky k otázce rozsahu aplikace a interpretace ustanovení článku 1 Úmluvy několikrát⁵³⁾. Domnívám se však, že pro účely tohoto pojednání je shora uvedený výklad dostačující.

2. Práva vztahující se k osobní svobodě jednotlivce

2.1 Článek 2 Úmluvy – Právo na život

„1. Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.

2. Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:

- a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
- b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
- c) zákonně uskutečněné v akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.“

i. Vyšetřování trestných činů způsobených příslušníky policejních a ozbrojených sil

V posledních čtyřech letech se Soud problémem účinnosti trestního vyšetřování zásahů příslušníky policejních a ozbrojených složek státu, při nichž došlo k úmrtí civilních osob, zabýval často, a to zejména v případech proti Turecku a Spojenému království⁵⁴⁾. Aplikoval však svou dosavadní judikaturu, aniž by ji podstatným způsobem změnil.

⁵²⁾ *Matthews v. Spojené království*, rozsudek z 18. února 1999, Sborník 1999-I, odst. 32–34.

⁵³⁾ Např. též *Broniowski v. Polsko*, rozsudek z 22. června 2004, Sborník 2004 – viz níže kapitola týkající se článku 1 Protokolu č. 1; *Koua Poirrez v. Francie*, rozsudek z 30. září 2003, Sborník 2003-X: Odmítnutí francouzských orgánů přiznat sociální dávky proto, že země, jejíž žadatel byl státním příslušníkem, nepodepsala reciproční dohodu s Francií.

⁵⁴⁾ V posledních letech se touto materií Soud zabýval v těchto stížnostech: *Tepe v. Turecko*, rozsudek z 9. května 2003, nepublikován; *Aktaş v. Turecko*, rozsudek z 24. dubna 2003, nepublikován; *Ülkü Ekinci v. Turecko*, rozsudek z 16. července 2002, nepublikován; *Orhan v. Turecko*, rozsudek z 18. června 2002, nepublikován; *Oneryildiz v. Turecko*, rozsudek z 18. června 2002, nepublikován; *McShane v. Spojené království*, rozsudek z 28. května 2002, nepublikován; *Semsi Onen v. Turecko*, rozsudek ze 14. května 2002, nepublikován; *Sabuk-*

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

ii. Úmrtí ve vazbě

Úmrtí ve vazbě je dalším předmětem námitky porušení práva na život. Zajímavým případem, kterým se Soud zabýval, byl případ *Paul a Audrey Edwards v. Spojené království*⁵⁵⁾. Připomněl v něm, že první věta článku 2 Úmluvy vyžaduje od smluvních států nejenom to, aby se zdržely úmyslných zásahů do práva na život, nýbrž aby přijaly nezbytná opatření k zachování a ochraně životů osob pod jejich jurisdikcí⁵⁶⁾. Tato povinnost zahrnuje přijmout opatření ke zjištění trestných činů a jejich pachatelů, učinit preventivní opatření na ochranu jednotlivce, jehož život je ohrožen trestnou činností jiného jednotlivce. S ohledem na problémy s řízením moderní společnosti, nepředvídatelnost jednání jednotlivců, rozsah pozitivní povinnosti státních orgánů musí být interpretován tak, aby ně nekladl nepřiměřené břemeno. Nikoli tedy každý údajný zásah do práva na život vyžaduje od státních orgánů přijetí operativního opatření. Aby taková pozitivní povinnost vznikla, musí být jisté, že orgán věděl nebo musel vědět, že jednotlivci hrozí nebezpečí ze strany jiného jednotlivce, a že nepřijal odpovídající opatření k zabránění této hrozby⁵⁷⁾.

Soud měl v minulosti příležitost podtrhnout, že osoby ve vazbě a ve výkonu trestu odnětí svobody jsou ve snadno ovlivnitelném postavení a že státní orgány mají proto povinnost je chránit. Je totiž na smluvních státech, aby vyšetřily případy ublížení na zdraví ve vězení, zejména pokud vězeň zemře⁵⁸⁾.

Povinnost chránit právo na život ve smyslu článku 2 Úmluvy zahrnuje též povinnost zahájit a vést úřední vyšetřování, jestliže je jednatel zabit v důsledku ozbro-

tekin v. Turecko, rozsudek z 19. března 2002, nepublikován; Abdurrahman Orak v. Turecko, rozsudek ze 14. února 2002, nepublikován; Hugh Jordan v. Spojené království, rozsudek ze 4. května 2001, nepublikován; Finucane v. Spojené království, rozsudek z 1. července 2003, nepublikován; McKerr v. Spojené království, rozsudek ze 4. května 2001, Sborník 2001-III; Shanaghan v. Spojené království, rozsudek ze 4. května 2001, nepublikován; Kelly a další v. Spojené království, rozsudek ze 4. května 2001, nepublikován; Tauli v. Turecko, rozsudek z 10. dubna 2001, Sborník 2001-III; Gül v. Turecko, rozsudek ze 14. prosince 2000, nepublikován; Demiray v. Turecko, rozsudek z 21. listopadu 2000, nepublikován; Akkoç v. Turecko, rozsudek z 10. října 2000, Sborník 2000-X; İlhan v. Turecko, rozsudek z 27. června 2000, Sborník 2000-VII; Aşgar v. Turecko, rozsudek z 10. července 2001, Sborník 2001-VII; İrfan Kaya v. Turecko, rozsudek z 22. ledna 2004, nepublikován.

⁵⁵⁾ Rozsudek ze 14. března 2002, nepublikován.

⁵⁶⁾ L. B. C. v. Spojené království, rozsudek z 9. června 1998, Sbirka 1998-III, odst. 36.

⁵⁷⁾ Osman v. Spojené království, rozsudek z 18. října 1998, Sbirka 1998-VIII, odst. 115–116.

⁵⁸⁾ Salman v. Turecko, rozsudek z 27. června 2000, Sborník 2000-VII, odst. 99.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

jené akce. Forma vyšetřování závisí na okolnostech každého jednotlivého případu. Státní orgány však vždy musí jednat z vlastní vůle jakmile se o úmrtí dozví. Nemohou nechat iniciativě příslušníka rodiny, aby podal žalobu nebo trestní oznámení⁵⁹⁾.

Abyste bylo vyšetřování úmrtí rukou člena ozbrojených sil účinné, musí být nezávislé na dotčených osobách⁶⁰⁾, což znamená nejenom vyloučení hierarchického nebo institucionálního propojení, ale zajištění skutečné nezávislosti⁶¹⁾. Vyšetřování musí vést k určení, zda užitá síla byla či nikoli za daných okolností ospravedlnitelná⁶²⁾ a zda odpovědná osoba má být potrestána⁶³⁾. Orgány musí učinit nezbytné kroky k zajištění důkazů včetně očitých svědků, a pokud je to vhodné, nařídí pitvu, která umožní úplné a přesné stanovení příčiny smrti⁶⁴⁾. Každý nedostatek ve vyšetřování znemožňující či ztěžující stanovení příčiny smrti či odhalení odpovědné osoby ohrožuje zachování těchto zásad. Státní orgány by měly jednat hbitě⁶⁵⁾. Objeví-li se překážky nebo obtíže, které by mohly vyšetřování zdržet, jejich promptní reakce a odpověď je nezbytná⁶⁶⁾. Veřejnost by měla být též o pokračování vyšetřování informována, podrobnost informace pak závisí na konkrétních okolnostech případu. Vždy však musí být do vyšetřování zahrnut poškozený⁶⁷⁾.

Smrt syna stěžovatelky v průběhu vazby byla například předmětem věci *Anguelová v. Bulharsko*⁶⁸⁾. Soud v ní konstatoval porušení článku 2 Úmluvy, když zjistil,

⁵⁹⁾ İlhan v. Turecko, rozsudek z 27. června 2000, Sborník 2000-VII, odst. 63.

⁶⁰⁾ Güleç v. Turecko, rozsudek z 27. července 1998, Sbirka 1998-IV, odst. 81–82; Öğür v. Turecko, rozsudek z 20. května 1999, Sborník 1999-III, odst. 91–92.

⁶¹⁾ Ergý v. Turecko, rozsudek z 28. července 1998, Sbirka 1998-IV, odst. 83–84; Hugh Jordan v. Spojené království, rozsudek ze 4. května 2001, odst. 120; Kelly a další v. Spojené království, rozsudek ze 4. května 2001, nepublikován, odst. 114.

⁶²⁾ Kaya v. Turecko, rozsudek z 19. února 1998, Sbirka 1998-I, odst. 87.

⁶³⁾ Öğür v. Turecko, viz výše, odst. 88.

⁶⁴⁾ Salman v. Turecko, viz výše, odst. 106; Tarýnkulu v. Turecko, rozsudek z 8. července 1999, Sborník 1999-IV; Gül v. Turecko, viz výše, odst. 89.

⁶⁵⁾ Yaşa v. Turecko, rozsudek z 2. září 1998, Sbirka 1998-IV, odst. 102–104; Cakici v. Turecko, rozsudek z 8. července 1999, odst. 80, 87 a 106.

⁶⁶⁾ Hugh Jordan v. Spojené království, rozsudek ze 4. května 2001, nepublikován, odst. 108, 136–140.

⁶⁷⁾ Öğür v. Turecko, viz výše, odst. 92; Gül v. Turecko, viz výše, odst. 93; McKerr v. Spojené království, Sborník 2000-III, odst. 148.

⁶⁸⁾ Rozsudek z 13. června 2002, Sborník 2002-IV.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

že vláda neposkytla věrohodné vysvětlení o okolnostech jeho úmrtí, a že státní orgány neprošetřily události tak, aby byly zjištěny příčiny úmrtí⁶⁹⁾.

Ve věci *Younger v. Spojené království*⁷⁰⁾ pak šlo o sebevraždu v cele předběžného zadržení.

iii. Lékařská péče

Zajímavým případem byla stížnost *Calvelli a Ciglio v. Itálie*⁷¹⁾. Ihned po porodu bylo dítě stěžovatelů přijato na jednotku intenzivní péče s vážnými dýchacími a neurologickými problémy způsobenými polohou, ve které se nacházelo při porodu. O dva dny později však zemřelo. Na základě trestního oznámení rodičů prokurátor obžaloval porodníka za neúmyslné ublížení na zdraví. K trestnímu řízení se stěžovatelé chtěli připojit jako poškození, ale jejich žádost byla odmítnuta. Řízení skončilo podmínečným odsouzením porodníka na jeden rok odnětí svobody. Občansko-právní řízení bylo zastaveno, když se rodiče dohodli s pojišťovnou lékaře na výplatě 95 000 000 lir. I zde Soud uvedl, že první věta článku 2 Úmluvy, jenž je jedním ze základních ustanovení Úmluvy a jenž obsahuje jednu ze základních hodnot demokratické společnosti⁷²⁾, vyžaduje od smluvních států nejenom to, aby se zdržely úmyslných zásahů do práva na život, nýbrž aby také přijaly nezbytná opatření k zachování a ochraně životů osob pod jejich jurisdikcí⁷³⁾. Tyto zásady se vztahují i na oblast veřejného zdraví, kde má stát povinnost působit na soukromé i státní nemocnice, aby přijaly příslušná opatření na ochranu života pacientů. V duchu stejných zásad je povinností státu, aby uvedl v život účinný soudní systém, dojde-li k pacientovu úmrtí, aby mohl být lékař volán k odpovědnosti⁷⁴⁾. Přestože Úmluva nezaručuje právo na zahájení trestního řízení proti fyzickým osobám, může efektivní soudní systém zahrnovat trestněprávní cestu⁷⁵⁾. Na druhé straně v lékařské sféře

69) Podobně též stížnost č. 57420/00, roz. 7. 1. 2003, nepublikováno.

70) Stížnost č. 57420/00, roz. 7. 1. 2003, Sborník 2003-I.

71) Rozsudek ze 17. ledna 2001, nepublikován.

72) *McCann a další v. Spojené království*, rozsudek z 27. září 1995, Série A č. 324, odst. 147.

73) *L. B. C. v. Spojené království*, viz výše, odst. 36; též stížnost č. 65653/01, roz. 21. 3. 2002.

74) Stížnost č. 37900/97, roz. 26. 10. 1999, č. 45305/99, roz. 4. 5. 2000, nepublikováno; stížnost č. 20948/92, roz. 22. 5. 1995, D. R. 81, str. 35 a 40.

75) *Kiliç v. Turecko*, rozsudek z 28. března 2000, Sborník 2000-III, odst. 62; *Mahmut Kaya v. Turecko*, rozsudek z 28. března 2000, Sborník 2000-III, odst. 85.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

může být tato povinnost realizována i možností poškozeného podat občanskoprávní žalobu nebo připojit se se svými občanskoprávními nároky k trestnímu řízení. Stejně tak disciplinární řízení může být účinným prostředkem.

iv. Zmizení členů rodiny v průběhu vazby

V těchto případech Soud zpravidla provádí vlastní šetření na místě, výslech svědků a jiných dotčených osob včetně zástupců stěžovatelů a vlády. Zvažuje pak, zda se lze na základě získaných informací domnívat, že byly vedeny záznamy o přijetí stěžovatele do vězeňského prostoru, zda byl přepravován na jiná místa, kdy a kam, a zda příslušné státní orgány vyšetřovaly okolnosti zmizení a možného úmrtí, nejpозději tehdy, kdy se na ně formálně obrátili rodinní příslušníci zmizelých. Ve většině případů se však Soud setkává s neochotou státních orgánů sdělit okolnosti pobytu osob ve vazebních a vězeňských prostorách, jejich zmizení a případně smrti, a dochází tak k závěru, že právo jednotlivce na život ve smyslu článku 2 Úmluvy nebylo dostatečně zajištěno⁷⁶⁾.

v. Ztráty na životech v důsledku ekologických katastrof

V květnu roku 2002 Soud projednával stížnost *Öneryıldız v. Turecko*⁷⁷⁾, podanou tureckým občanem, který žil se svými dvanácti příbuznými v nouzové kolonii nedaleko skládky určené pro čtyři obce a spadající pod pravomoc starosty Istanbulu. V květnu 1991 byla sepsána zpráva, která upozorňovala na to, že skládku nikdo nekontroluje a že nebyla přijata žádná opatření, aby na ní nemohlo dojít k výbuchu metanu vznikajícího při rozpadu odpadků. Zpráva vyprovokovala sérii sporů mezi starosty jednotlivých vesnic. Ještě než skončily, došlo v dubnu 1993 na skládce skutečně k výbuchu plynu, a tím k poškození nebo zničení několika domků. Proti starostovi vesnice, kde stěžovatel se svou rodinou žil, a starostovi Istanbulu bylo zahájeno správní a trestní řízení, které skončilo v dubnu 1996 odsouzením obou za nedbalost, a to k trestu odnětí svobody na tři měsíce a k peněžitému trestu 160 000 tureckých lir. Trest odnětí svobody byl později změněn na peněžitý trest. Řízení o výplatě celé peněžní částky

⁷⁶⁾ Akdeniz a další v. Turecko, rozsudek z 31. května 2001, nepublikován; Kypr v. Turecko, rozsudek z 10. května 2001, Sborník 2001-IV; Cicek v. Turecko, rozsudek z 27. února 2001; Tas v. Turecko, rozsudek ze 14. listopadu 2000, nepublikován; Timurtas v. Turecko, rozsudek z 13. června 2000, Sborník 2000-VI.

⁷⁷⁾ Rozsudek z 18. června 2002, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

bylo však zastaveno. Stěžovatel podal žalobu na náhradu škody, které bylo vyhověno, a státním orgánům nařízeno vyplatit mu 110 000 tureckých lir.

V rozsudku ke stížnosti, ve které stěžovatelé namítali mimo jiné i porušení článku 2 Úmluvy, Soud připustil, že k porušení práva na život může dojít i na poli ochrany životního prostředí v souvislosti s umísťováním a hromaděním odpadků⁷⁸⁾. Když se Soud zabýval otázkou, zda státní orgány postupovaly podle bezpečnostních pravidel, zjistil, že dva roky před výbuchem bylo upozorňováno, že skládka není pod kontrolou, což vyprovokovalo několik soudních sporů mezi starosty vesnic, kteří však nic ke zlepšení a vyřešení problému nepodnikli. Došel k názoru, že vnitrostátní orgány nejednaly tak, aby snížily nebezpečí hrozící obyvatelům nedaleké skládky, a neinformovaly je ani o možném nebezpečí⁷⁹⁾.

Otázkou porušení článku 2 Úmluvy v souvislosti s odmítnutím orgánů sociálního zabezpečení proplatit poměrně drahé léky, které stěžovatel potřeboval v konečném stadiu své nemoci, se Soud zabýval ve stížnosti *Nitecki v. Polsko*⁸⁰⁾.

vi. Trest smrti

Trest smrti a jeho výkon neporušuje přímo článek 2 Úmluvy. Ve věci *Öcalan v. Turecko*⁸¹⁾ Soud mínil, že odsouzení k trestu smrti, který nebyl dosud vykonán, neporušuje toto ustanovení, pokud zmizela i hrozba jeho vykonání.

vii. Eutanazie

Právo na eutanazii není v Úmluvě zaručeno. Soud se přesto touto otázkou zabýval, a to právě v souvislosti s výkladem práva na život. Ve věci *Pretty v. Spojené království*⁸²⁾ se stěžovatelka, britská státní příslušnice trpící nevléčitelnou nemocí a upoutaná na lůžko či kolečkové křeslo, domáhala práva moci skončit důstojně svůj život v přítomnosti své rodiny. Britský právní systém totiž nezná právo na eutanazii, a manžel stěžovatelky, pokud by jí pomohl ukončit život tak, jak si to přála, riskoval, že bude odsouzen za napomáhání k sebevraždě. Soud neshledal porušení

⁷⁸⁾ Odst. 64.

⁷⁹⁾ *Mutatis mutandis*, Tanli v. Turecko, rozsudek z 10. dubna 2001, Sborník 2001-III, odst. 110; Klass v. Německo, rozsudek z 22. září 1993, Série A č. 269, odst. 29–30.

⁸⁰⁾ Stížnost č. 65653/01, roz. 21. 3. 2002, nepublikováno.

⁸¹⁾ Rozsudek z 12. března 2003, Sborník 2003-III.

⁸²⁾ Rozsudek z 29. dubna 2002, Sborník 2002-V.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

článek 2 Úmluvy, když judikoval, že ve všech záležitostech, jimiž se dosud zabýval, systematicky podtrhoval povinnost státu chránit život. Nebyl přesvědčen o tom, že „právo na život“ může být vykládáno tak, že by zahrnovalo i negativní prvek. Podle jeho názoru nemá článek 2 Úmluvy žádný vztah k otázkám týkajícím se kvality života nebo toho, jak se člověk rozhodne naložit se svým životem. Nemůže být, podle názoru Soudu, interpretováno tak, že uděluje naprosto odlišné právo, totiž právo na smrt. Nemůže vytvořit ani právo na sebeurčení v tom smyslu, že by jednotlivci uděloval právo zvolit si smrt spíše než život.

Předchozí případ nebyl první věcí tohoto druhu, kterou se štrasburské orgány zabývaly. Již v roce 1993 bývalá Komise projednávala stížnost *Widmer v. Švýcarsko*, ve které stěžovatel namítal porušení článku 2 Úmluvy ve vztahu k jeho otci z důvodu údajné nedokonalosti švýcarského právního systému, který nezná trestný čin eutanazie vykonaný na pacientu. Komise však jeho námítky jako zjevně nepodstatné zamítla⁸³⁾.

2.2 Článek 3 Úmluvy – Zákaz mučení

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

i. Zničení obydlí

Zničení obydlí není samo o sobě jednáním, které by bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Jsou to spíše okolnosti, které jej provázejí. Za všechny v poslední době projednávané případy uvedme věc *Yöyler v. Turecko*⁸⁴⁾ a *Matyar v. Turecko*⁸⁵⁾. Stěžovatel v prvním z nich vykonával funkci imáma v jedné turecké vesnici. Kvůli jeho politické příslušnosti byl několikrát vězněn. Opustil vesnici, když mu bylo vyhrožováno smrtí. V roce 1994 se jeho tři vzdálené příbuzné staly členkami Strany pracujících Kurdistanu. Velitel policie hrozil spálit vesnici, pokud všechny tři ženy nebudou předvedeny. V důsledku toho celá stěžovatelova rodina utekla. V září 1994 policisté přišli do vesnice a stěžovatelův dům zapálili. Vláda však tvrdila, že stěžovatel s rodinou odešel z vesnice dobrovolně, policisté do vesnice té noci vůbec nedorazili a nemohli být tedy odpovědní za požár v domě. Podle jeho názoru se jed-

⁸³⁾ Stížnost č. 20527/92 roz. 10. 2. 1993, nepublikováno.

⁸⁴⁾ Rozsudek z 24. července 2003, nepublikován.

⁸⁵⁾ Rozsudek z 21. února 2002, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

nalo spíše o osobní spor. Krátce nato stěžovatel podal trestní oznámení, na jehož základě prokurátor požádal o vypracování zprávy, která by poskytla odpovědi na stěžovatelovy námitky. Dopisem z března 1995 ústřední správa policie předložila prokurátorovi zápis prohlášení dotčených policistů. Prokurátor vyslechl další svědky, ale od listopadu téhož roku zůstalo vyšetřování na mrtvém bodě. Soud měl za prokázané nad rozumnou pochybnost, že policisté úmyslně zapálili dům stěžovatele a část jeho movitého majetku v něm, a že hnán jejich hrozbou z útoku opustil stěžovatel se svou rodinou vesnici. Soud minil, že zničení domu a majetku stěžovatele, stejně jako obava a strach členů jeho rodiny představovaly dostatečně vážné utrpení, aby jednání ozbrojených sil bylo považováno za nelidské jednání ve smyslu článku 3 Úmluvy.

ii. Zacházení a podmínky ve vazebních a vězeňských zařízeních

Podmínky, za jakých je vykonávána vazba nebo trest odnětí svobody, mohou být nelidským jednáním zakázaným článkem 3 Úmluvy⁸⁶⁾. Soud je posuzuje souhrnně a zohledňuje jejich celkový účinek na osobu, která v takových podmínkách žije⁸⁷⁾. Ačkoli opatření zbavující jednotlivce jeho svobody často působí utrpení či ponižení, nelze obecně říci, že osoby držené ve věznicích se zvýšenou ostrahou jsou vězněny v rozporu s tímto ustanovením. Soud zkoumá osobní situaci každého jednotlivce, který je v takové věznicích držen⁸⁸⁾. V této souvislosti je třeba podotknout, že ačkoli princip zachování veřejného pořádku může vyžadovat zakládání a udržování věznic se zvýšenou ostrahou pro zvláštní kategorii vězňů, článek 3 Úmluvy vyžaduje, aby státy zajistily jednotlivcům drženým v těchto zařízeních podmínky, které budou respektovat lidskou důstojnost, a nebudou jim působit utrpení takové intenzity, aby přesahovalo hranici slučitelnou s výkonem vazby či trestu odnětí svobody, a to s ohledem na zdraví a dobrou kondici vězně⁸⁹⁾.

V tomto kontextu Soud již několikrát judikoval, že úplná izolace vězněné osoby může poškodit její osobnost a být formou nelidského jednání, které nemůže být ospravedlněno požadavkem zachování bezpečnosti. Na druhé straně oddělení jednotlivce od ostatních vězňů z bezpečnostních, disciplinárních či ochranných důvodů

⁸⁶⁾ Peers v. Řecko, rozsudek z 2001, Sborník 2001-III, odst. 75.

⁸⁷⁾ Dougoz v. Řecko, rozsudek z 2001, Sborník 2001-II, odst. 46.

⁸⁸⁾ Aerts v. Belgie, rozsudek z 30. července 1998, Sbirka 1998-V, odst. 34-37.

⁸⁹⁾ Kudła v. Polsko, viz výše, odst. 92-94.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

není samo o sobě nelidským jednáním⁹⁰). Zda se jednotlivec nachází v podmínkách odporujících článku 3 lze zjistit z přísnosti vězeňských opatření, délky a důvodu věznění a jejich účinku na vězněnou osobu⁹¹).

Zajímavým případem zacházení s vážně nemocnou osobou zbavenou svobody byla věc *Mouisel v. Francie*⁹²). Soud v ní připomněl, že Úmluva nemá zvláštní ustanovení týkající se nemocných osob zbavených svobody. Připustil však, že není vyloučeno, že nemoc vězněné osoby může vyvolat problém na poli článku 3 Úmluvy⁹³), stejně jako jeho vysoký věk nebo psychický handicap. Z tohoto ustanovení sice nelze vyvodit obecnou povinnost státního orgánu propustit jednotlivce na svobodu ze zdravotních důvodů, ale na státních orgánech i nadále spočívá povinnost chránit jeho osobní integritu a poskytnout mu nezbytnou lékařskou péči⁹⁴). Soud potvrdil právo každé osoby zbavené svobody na důstojné podmínky věznění a zdůraznil, že vedle zdravotního stavu i celkový psychický stav musí být adekvátním způsobem chráněn⁹⁵). Zdravotní stav pana *Mouisela* byl shledán neslučitelným s dalším vězněním, a stěžovatel byl ihned propuštěn. Nicméně, do té doby byl držen v podmínkách, které jeho zdravotnímu stavu neodpovídaly. Soud též označil za problematické nošení pout, kdykoli byl stěžovatel převážen. To sice samo o sobě neprotiřečilo článku 3 Úmluvy, ale pokud by měly zhoršit zdravotní stav dotčené osoby, mohlo by být považováno za nelidské zacházení, zejména pokud měl stěžovatel nasazená pouta při chemoterapii.

Osvěžme si též právní názor Soudu, podle kterého osobní prohlídka vězňů a osob jinak zbavených svobody mohou být nezbytné z důvodu bezpečnosti ve vězeňském či vazebním zařízení anebo z důvodu předcházení trestným činům⁹⁶).

Aniž bychom se dále zabývali jednotlivými nuancemi případů, kterými se Soud v této oblasti zabýval, uvedme výčet těch nejzajímavějších: *Kalashnikov v. Rusko*⁹⁷),

⁹⁰) Stížnost č. 25498/94, roz. 1999, Sborník 1999-V.

⁹¹) Stížnost č. 10448/83, zpráva Komise ze 14. 5. 1987, D. R. 55, str. 20–21, odst. 117–118; stížnost č. 8317/78, roz. 15. 5. 1980, D. R. 20, str. 44.

⁹²) Rozsudek ze 14. listopadu 2002, Sborník 2002-IX.

⁹³) Stížnost č. 9559/81, roz. 9. 5. 1983, D. R. 33, str. 158.

⁹⁴) *Hurtado v. Švýcarsko*, zpráva Komise ze 28. ledna 1994, Série A č. 280-A, str. 15–16, odst. 79.

⁹⁵) *Kudla v. Polsko*, viz výše, odst. 94.

⁹⁶) *Valašinas v. Litva*, rozsudek z 2001, Sborník 2001-VIII; *Iwańczuk v. Polsko*, rozsudek z 15. listopadu 2001, odst. 59, nepublikován; stížnost č. 8317/78, viz výše, odst. 60–61.

⁹⁷) Rozsudek z 15. července 2002, Sborník 2002-VI, podmínky ve vazební věznici.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

*Valašinas v. Litva*⁹⁸⁾, *Indelicato v. Itálie*⁹⁹⁾, *Price v. Spojené království*¹⁰⁰⁾, *Van der Ven v. Nizozemí*¹⁰¹⁾, *Ayşe Tepe v. Turecko*¹⁰²⁾, *Poltoratskiy v. Ukrajina*¹⁰³⁾, *Kuznetsov v. Ukrajina*, *Nazarenko v. Ukrajina*, *Aliiev v. Ukrajina*, *Khokhlich v. Ukrajina*, *Dankevich v. Ukrajina a Pantea v. Rumunsko*¹⁰⁴⁾.

Ve věci *Berlínski v. Polsko*¹⁰⁵⁾ stěžovatelé tvrdili, že policisté proti nim použili nepřiměřenou a zbytečnou sílu, když je zbili. Soud konstatoval, že množství pohmožděnin, které byly zjištěny ošetřujícími lékaři, naznačilo, že zranění byla natolik vážná, že mohla být posuzována v rozsahu působnosti článku 3 Úmluvy¹⁰⁶⁾. Mezi stranami nebylo sporu o tom, že zranění byla způsobena policisty užitím pěstí a obušků a použitím slzného plynu.

Ačkoli šest policistů početně převyšovalo dva stěžovatele, bylo třeba vzít v úvahu, že stěžovatelé byli kulturisté a kladli policii odpor. Soud se tak ztotožnil s názorem národních soudů, že stěžovatelé neusměrnili svá chování, když se měli podrobit zákonné akci policistů. Kromě toho závažnost zranění nezastíhovala skutečnost, že použití síly v daném případě bylo nezbytné v důsledku chování stěžovatelů.

K otázce, zda státní orgány incident řádně vyšetřily, Soud konstatoval, že v daném případě bylo vyslechnuto množství osob a vypracovány dva znalecké posudky. Soud měl za to, že odmítnutí žádosti stěžovatelů vyslechnout další svědky bylo řádně odůvodněno. Vyšetřování okresní prokuraturou bylo uzavřeno dva týdny po incidentu, což bylo možno považovat za přijatelné vzhledem k množství procesních úkonů provedených úřady. Nebylo nutné podniknout další kroky ke zjištění skutečností tvrzených stěžovateli.

98) Rozsudek z 24. července 2001, Sborník 2001-VIII.

99) Rozsudek z 18. října 2001, podmínky ve věznici určené pro výkon trestu odnětí svobody, nelidské zacházení.

100) Rozsudek z 10. července 2001, Sborník 2001-VII.

101) Rozsudek ze 4. února 2003, Sborník 2003-II, stěžovatel byl uvězněn ve věznici s velmi přísným vězeňským režimem s nejvyššími bezpečnostními opatřeními.

102) Rozsudek z 22. července 2007, nepublikován.

103) Rozsudek z 29. dubna 2003, Sborník 2003.

104) Rozsudek z 3. června 2003, nepublikován.

105) Rozsudek z 20. června 2002, nepublikován.

106) *Assenov a další v. Bulharsko*, rozsudek z 28. října 1998, Sbirka 1998-VIII.

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

iii. Podmínky vězňů odsouzených k trestu smrti¹⁰⁷⁾

Vedle poměrně značně medializovaného případu *Öcalan v. Turecko*¹⁰⁸⁾ a již shora zmíněných šesti ukrajinských případů se podmínkami v cele smrti Soud zabýval i ve věci *Iorgov v. Bulharsko*¹⁰⁹⁾ a *G. B. v. Bulharsko*¹¹⁰⁾. Judikoval, že ačkoli Úmluva vstoupila pro Bulharsko v platnost až v roce 1992 a jeho kompetence *ratione temporis* se tak omezuje na období do roku 1998, kdy byl v Bulharsku zrušen trest smrti, cítí se přesto oprávněn posoudit vězeňské podmínky během celého období, kdy byli stěžovatelé vězněni. Uvedl, že vzhledem k zárukám jim daným nebyli v porovnatelném postavení s někým, kdo byl držen v cele smrti, když navíc během celého období nebylo porušeno moratorium na výkon trestu smrti. Je pravda, že zpočátku jistě cítili strach a nejistotu, že se tresty smrti začnou znovu vykonávat, jejich úzkost se však nutně s přibývajícím časem zmenšovala. Soud na druhou stranu podotkl, že přísný režim, kterému byli stěžovatelé podrobeni od roku 1995, jim působil nepřiměřené utrpení, které dosáhlo meze porušení ustanovení článku 3 Úmluvy.

iv. Lékařská a sociální péče

Případů se sociální tematikou a lékařskou péčí, které jsou do Štrasburku podávány s námitkami porušení článku 3 Úmluvy, přibývá.

V předcházejícím vydání Rukojeti bylo zmíněno, že toto ustanovení odráží jednu ze základních hodnot demokratické společnosti, když zakazuje jakoukoli formu mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení. Povinnost smluvních států vyplývající z ustanovení článku 1 Úmluvy zajistit každému, kdo spadá pod jejich jurisdikci práva a svobody zakotvené v Úmluvě, společně s článkem 3 vyžadují, aby státy přijímaly opatření bránící tomu, aby byli jednotlivci podrobováni zakázanému jednání ze strany jiných jednotlivců¹¹¹⁾. Tato opatření přitom mají poskytnout účinnou ochranu zvláště dětem a slabším jednotlivcům¹¹²⁾. Ve světle těchto principů pak neposkytnutí ochrany dětem po dobu čtyř let a šesti měsíců před zjištěním sexuálního zneužívání,

¹⁰⁷⁾ Viz též druhá část této kapitoly.

¹⁰⁸⁾ Viz výše.

¹⁰⁹⁾ Rozsudek z 11. března 2004, nepublikován, podobně *G. B. v. Bulharsko*, rozsudek z 11. března 2004, nepublikován.

¹¹⁰⁾ Viz výše.

¹¹¹⁾ *A. v. Spojené království*, rozsudek z 23. září 1998, Sbirka 1998-VI, odst. 22.

¹¹²⁾ *Osman v. Spojené království*, viz výše, odst. 116.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

o kterém místní orgány věděly, bylo Soudem označeno za jednání porušující článek 3 Úmluvy¹¹³⁾.

Neschopnost úředníků orgánů sociálního zabezpečení ochránit nezletilé děti před sexuálním zneužíváním byla předmětem i stížnosti *D. P. a J. C. v. Spojené království*¹¹⁴⁾, v níž Soud judikoval, že nebylo prokázáno, že místní orgány měly a mohly vědět o pohlavním zneužívání dětí u nich doma, a že tedy nemohly být kritizovány za nesplnění své pozitivní povinnosti přijmout účinné kroky, aby děti ochránily. K opačnému závěru Soud došel ve věci *E. v. Spojené království*¹¹⁵⁾.

Konečně, ve stížnosti *Larioshina v. Rusko*¹¹⁶⁾ Soud připustil, že naprosto nedostatečná sociální podpora poskytovaná jednotlivci státními orgány může v zásadě způsobit porušení článku 3 Úmluvy. V daném případě však nenašel nic, co by naznačovalo, že by se stěžovatelka, která pobírala důchod a další sociální dávky, nacházela v situaci, která by jí působila morální újmu a fyzické strádání dosahující prahu vážnosti nelidského zacházení ve smyslu tohoto ustanovení.

v. Eutanazie

Otázkou eutanazie v souvislosti s ustanovením článku 3 Úmluvy se Soud zabýval ve shora uvedené věci *Pretty v. Spojené království*, v níž stěžovatelka tvrdila, že odmítnutí britských orgánů dát záruku, že nebude stíhat jejího manžela, pokud ji napomůže se spácháním sebevraždy, jakož i zákaz asistované sebevraždy zakotvený v trestním právu, zakládaly nelidské zacházení, za něž byl stát odpovědný, neboť tak neplnil svou povinnost chránit ji proti utrpení, které ji očekávalo, když se její nemoc dostávala do závěrečného stadia¹¹⁷⁾. Podle názoru Soudu však tato námitka s sebou nesla novou a rozšířenou interpretaci pojmu zacházení, která přesahovala

113) *Z. a další v. Spojené království*, rozsudek z 2001, Sborník 2001-V, odst. 74–75.

114) Rozsudek z 10. října 2002, nepublikován.

115) Rozsudek z 26. listopadu 2002, nepublikován.

116) Stížnost č. 56869/00, roz. 23. 4. 2002, nepublikováno.

117) Stěžovatelka trpěla nemocí motorických neuronů, které je progresivním neuro-degenerativním onemocněním motorických buněk v centrálním nervovém systému, spojeným s postupným ochabováním svalů ovládaných vůlí. Žádná léčba není schopna rozvoji onemocnění zabránit. Jeho výsledkem je značná slabost horních a dolních končetin a svalů uplatňujících se při kontrole dýchání. Ke smrti obvykle dochází v důsledku slabosti dýchacích svalů a svalů kontrolujících mluvení a polykání, jež vede k nedostatečnosti dýchání a posléze k pneumonii.

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

běžný význam tohoto slova. Ustanovení článku 3 Úmluvy musí být vykládáno v harmonii s článkem 2, který s ním byl vždy spojován. Soud chápal stěžovatelčiny obavy, že bez možnosti ukončení života bude čelit výhledu na velmi nepříjemnou smrt. Připustil, že nemůže spáchat sebevraždu sama s ohledem na svou fyzickou neschopnost a že britský právní systém vystavoval jejího manžela riziku trestního stíhání, pokud by jí poskytl pomoc. Podle jeho názoru však splnění pozitivní povinnosti státu, již se stěžovatelka dovolávala, by nezahrnovalo odstranění nebo zmírnění újmy tím, že by bylo zabráněno státním orgánům či jednotlivcům v jakémkoli špatném zacházení, nebo poskytnutí zlepšených podmínek péče. Vyžadovalo by totiž, aby stát schválil činnost směřující k ukončení života, tedy povinnost, která nemohla být z ustanovení článku 3 Úmluvy vyvozena.

Soud dospěl k závěru, že z hlediska tohoto ustanovení nevznikla žádná pozitivní povinnost, jež by od Spojeného království vyžadovala, aby se zaručilo, že nebude stíhat manžela stěžovatelky, pokud jí napomůže se spácháním sebevraždy, nebo poskytne zákonnou možnost pro formu asistované sebevraždy. K porušení článku 3 Úmluvy tedy nedošlo.

vi. Ochrana osob při výkonu jejich povolání

Shora bylo uvedeno, že stát má nejenom povinnost napravit porušení práv jednotlivců, kteří se nacházejí pod jejich jurisdikcí, nýbrž i tzv. povinnost pozitivní, totiž předcházet takovému porušení, a to jak ze strany státních orgánů, tak jiných osob. Do této kategorie patří případy ochrany osob při výkonu jejich povolání, na něž Soud pohlíží spíše restriktivně.

Ve věci *Tuncer a další v. Turecko*¹¹⁸⁾ se jednalo o údajně nedostatečnou ochranu advokátů, kteří v trestní věci zastupovali několik obžalovaných pro trestný čin vraždy předsedy místního výboru strany národního hnutí. V průběhu veřejného líčení se stali terčem slovních útoků členů této strany. Útoky se opakovaly během dalších tří líčení, a to i ze strany rodinných příslušníků poškozených osob, takže policie musela eskortovat stěžovatele ze soudního paláce. Před zahájením jednoho líčení byli dva stěžovatelé napadeni fyzicky několik desítek metrů od soudního paláce, ale na místě, které nebylo vidět z budovy, kde probíhalo trestní řízení. Jeden byl zkopán a druhý pobodán. Podařilo se jim nakonec dostat se k budově soudu a útočníci se rozutekli z obavy, že je policie zahlédne.

¹¹⁸⁾ Stížnost č. 12663/02, roz. 13. 3. 2003, nepublikováno.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

Soud v rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti potvrdil, že smluvní státy mají povinnost přijmout příslušná opatření, aby zabránily osobám pod jejich jurisdikcí stát se obětí nelidského jednání. Jejich odpovědnost se vztahuje například na situace, kdy jeho orgány nezabránily útokům ze strany jiných fyzických osob, jestliže o tom, že takový útok hrozí, věděly nebo měly vědět, a to přesto, že by šlo o osoby, které nevykonávají veřejnou funkci. V daném případě Soud konstatoval, že slovní útoky proti stěžovatelům ze strany civilních osob, které se účastnily líčení, nedosáhly takové vážnosti, aby za ně mohl být stát odpovědný. Pokud šlo o fyzické útoky minul, že článek 3 Úmluvy neukládá pozitivní povinnost státu zabránit jakémukoli možnému útoku nebo trestnému činu ze strany fyzických osob. Podle jeho názoru v tomto konkrétním případě nic neodůvodňovalo závěr, že soudci či pracovníci ochranky měli předpokládat, že se situace vymkne z rukou mimo soudní palác a že se patnáct osob chystá na stěžovatele zaútočit. Stěžovatelé navíc neukázali, jakým způsobem policisté, kteří se nacházeli v justičním paláci třicet metrů od místa agrese, mohli účinně zakročit.

2.3 Článek 5 Úmluvy: Právo na svobodu a osobní bezpečnost

„1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

- a) zákonně uvěznění po odsouzení příslušným soudem;*
- b) zákonně zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem;*
- c) zákonně zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;*
- d) jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonně zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán;*
- e) zákonně držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;*
- f) zákonně zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.*

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

2. Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.

3. Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c) tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci, a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení.

4. Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.

5. Každý, kdo byl zatčen nebo zadržen v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.“

V prvním vydání Rukojeti bylo v souvislosti s ustanovením článku 5 Úmluvy uvedeno, že vedle práva na život je právo na osobní svobodu a bezpečnost druhým nejdůležitějším ustanovením Úmluvy¹¹⁹⁾, které má navíc absolutní povahu, když jej lze omezit jen v přísně vymezených případech, jež jsou výslovně uvedeny v jeho prvním odstavci.

Od konce roku 2000 Soud projednal desítky stížností na porušení právě tohoto ustanovení.

Ve věci *Rutten v. Nizozemí*¹²⁰⁾ zkoumal Soud zákonnost umístění stěžovatele na klinice pro mentálně postižené s ostrahou. Připomněl, že je především na státních orgánech a zejména na soudech, aby vykládaly a aplikovaly vnitrostátní právo¹²¹⁾, a připustil, že stěžovatelovo držení na klinice bylo zákonné i po uplynutí doby uvedené v nařízení o umístění, což však nebylo pro účely článku 5 Úmluvy rozhodující. Muselo být totiž prokázáno, že jeho zbavení svobody bylo v daném období v souladu s prvním odstavcem tohoto ustanovení, jehož účelem je chránit osoby před svolným zbavením svobody¹²²⁾. Zjistil, že stěžovatelovo umístění na klinice s ostrahou bylo řádně nařízeno a prodlouženo, když byl stěžovatel stále považován za nebezpečného pro společnost. Ačkoli rozhodnutí o prodloužení umístění časově těsně ne-

119) Viz str. 42.

120) Rozsudek z 24. července 2001, nepublikován.

121) *Erkalo v. Nizozemí*, rozsudek z 2. září 1998, Sbirka 1998-VI, odst. 55.

122) *Witold Litwa v. Polsko*, rozsudek ze 4. dubna 2000, Sborník 2000-III, odst. 72-73.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

navazovalo na rozhodnutí o nařízení umístění, nepokládal zbavení svobody stěžovatele během tohoto období za svévolné a odporující článku 5 odst. 1 Úmluvy.

Jiným případem zákonnosti umístění na psychiatrické klinice byla věc *Rakevič v. Rusko*¹²³⁾, která bude zmíněna i níže v souvislosti se čtvrtým odstavcem článku 5 Úmluvy. Stěžovatelka v ní tvrdila, že její psychické onemocnění nebylo objektivně lékařsky prokázáno v okamžiku, kdy byla na kliniku přijata. Soud připomněl, že termín „osoba nezdravého rozumu“ („person of unsound mind“) není přesně definován v důsledku neustálého vývoje psychiatrie jak na poli lékařském, tak sociálním. Nikdy však nemůže být zbaven svobody nikdo, kdo se pouze svým chováním vymyká zavedeným normám¹²⁴⁾. Mimoto, aby bylo nucené držení v psychiatrickém zařízení „zákonné“ ve smyslu článku 5 odst. 1e) Úmluvy, musí splňovat tři následující požadavky: za prvé, duševní onemocnění musí být prokázáno objektivním lékařským nálezem, pokud nejde o „naléhavou situaci“; za druhé, duševní onemocnění musí být natolik vážné, aby vyžadovalo umístění v psychiatrickém zařízení, a za třetí, musí trvat po celou dobu umístění¹²⁵⁾. V daném případě Soud konstatoval, že podle rozsudku okresního soudu v Ordžonikidze byla stěžovatelka v den své hospitalizace v rozrušeném stavu po celonočním studiu Bible. Tyto skutečnosti by samy o sobě nebyly důvodem jejího bezprostředního umístění na psychiatrické klinice. Do jisté míry nejasné odůvodnění soudu však bylo podloženo lékařským důkazním materiálem, totiž zprávou psychiatra, že v den hospitalizace trpěla stěžovatelka ztrátou orientace. Soud neměl důvod nedůvěřovat této lékařské zprávě a měl za dostatečně prokázané, že šlo o „naléhavý případ“.

K otázce zákonnosti stěžovatelčina umístění Soud připomněl, že zákon, na jehož základě je osoba zbavována svobody, musí být dostatečně přesný, aby jí umožnil podle něho jednat, jeho ustanovení však nemusí být podrobná¹²⁶⁾. Ustanovení § 29 zákona o psychiatrickém léčení umožňuje umístit osobu v psychiatrickém zařízení, pokud „její mentální onemocnění je dostatečně vážné tak, že přímo ohrožuje sebe sama nebo své okolí. Podle názoru Soudu není úkolem zákonodárce, aby vyčerpávajícím způsobem vyložil termín „nebezpečí“. Kromě toho ruský zákon ukládá soudům,

¹²³⁾ Rozsudek z 28. března 2003, nepublikován.

¹²⁴⁾ Winterwerp v. Nizozemí, rozsudek z 24. října 1979, Série A č. 33, odst. 37.

¹²⁵⁾ Winterwerp v. Nizozemí, viz výše, odst. 39.

¹²⁶⁾ Sunday Times č. 1 v. Spojené království, rozsudek z 26. dubna 1979, Série A č. 30, odst. 49.

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

aby prověřovaly případy nuceného umístění v psychiatrickém zařízení na základě lékařských zpráv, což je zásadní zárukou proti svévolným rozhodnutím. Vnitrostátní orgány, které rozhodují o umístění v psychiatrickém zařízení, musí přísně aplikovat procesní zásady stanovené zákonem¹²⁷⁾. Přestože je na nich, aby jako první přijaly rozhodnutí v konkrétní věci a posoudily, zda jde o zbavení svobody, jež neodporuje článku 5 odst. 1 Úmluvy, Soud má přesto jistou pravomoc jejich rozhodnutí přezkoumat¹²⁸⁾. Podle ustanovení § 34 odst. 1 zákona o psychiatrickém léčení může soudce nařídít umístění ve lhůtě pěti dní od okamžiku, kdy o to dotčené psychiatrické zařízení požádá. V případě stěžovatelky předložila klinika žádost v den její hospitalizace, ale soud o ni rozhodl až o třicet devět dní později, v čemž Soud viděl porušení prvního odstavce článku 5 Úmluvy.

O zadržení stěžovatele v protialkoholickém centru bylo rozhodováno ve věci *H. D. v. Polsko*¹²⁹⁾. O držení nezletilého ve věznici pro dospělé pak ve stížnosti *D. G. v. Irsko*¹³⁰⁾. Prvně uvedený případ byl podobný věci *Witold Litwa v. Polsko*, kde byla stěžovatelka zadržena na základě zákona o výchově k abstinenci a o boji proti alkoholismu, jehož ustanovení § 40 povoluje zadržení osoby, je-li pod vlivem toxických látek a jestliže se chová útočně nebo ohrožuje samu sebe nebo své okolí. Soud námitku porušení článku 5 odst. 1e) Úmluvy odmítl jako zjevně neopodstatněnou, ačkoli zjistil, že dokument s výsledky dechové zkoušky stěžovatelky neuváděl ani datum, ani hodinu, kdy byl test prováděn. Tento důkazní materiál sice vzbuzoval určité pochybnosti, ale i tak bylo možno konstatovat, že v den zadržení byla stěžovatelka prohlédnuta lékařem, který konstatoval, že byla pod vlivem toxických látek a doporučil jí, aby byla na deset hodin přijata na protialkoholní oddělení. Stěžovatelčin stav byl podrobně popsán v dokumentu, který vypracovali pracovníci záchytky, kteří potvrdili, stejně jako policisté, kteří stěžovatelku přivezli, že se vyjadřovala vulgárně až sprostě, byla agresivní a chovala se útočně.

Vraťme se však k případu *D. G. v. Irsko*, v níž tentokrát hospitalizaci stěžovatele nařídil soud. Podle názoru Soudu je třeba interpretovat seznam možností zbavení

¹²⁷⁾ Van der Leer v. Nizozemí, rozsudek z 21. února 1990, Série A č. 170-A, odst. 23–24; Wassink v. Nizozemí, rozsudek z 27. září 1990, Série A č. 185-A, odst. 27; Erkalo v. Nizozemí, viz výše, odst. 57.

¹²⁸⁾ Benham v. Spojené království, rozsudek z 10. června 1996, Sbirka 1996-III, odst. 41.

¹²⁹⁾ Stížnost č. 33310/96, roz. 7. 6. 2001, nepublikováno.

¹³⁰⁾ Rozsudek z 16. května 2002, Sborník 2002-III.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

svobody v prvním odstavci článku 5 Úmluvy striktně¹³¹⁾. Mezi důvodem zbavení svobody, o který se opírá vnitrostátní orgán a podmínkami, v jakých je jednotlivec držen, musí být vzájemný vztah¹³²⁾. Při držení mladistvých se nesmí slova „výchovní dohled“ rovnat školní výchově. Je-li mladá osoba svěřena do péče místního orgánu, jeho výchovní dohled implikuje mnoho aspektů výkonu rodičovských práv¹³³⁾. Po posouzení podmínek, v jakých se v této věci stěžovatel nacházel, Soud konstatoval, že nebyly slučitelné s ustanovením článku 5 odst. 1d) Úmluvy.

Průtahy při převozu zadržného stěžovatele do domácího vězení, resp. převoz vězněného stěžovatele na policejní stanici bez jeho vědomí či souhlasu za účelem pořízení videozáznamu k jeho identifikaci, byl předmětem stížnosti *Vittorio a Luigi Mancini v. Itálie*¹³⁴⁾ a stížnosti *Perry v. Spojené království*¹³⁵⁾. V prvně uvedeném případě Soud připomněl, že krátký průtah při výkonu rozhodnutí nařizujícího osvobození stěžovatele je normální a často nevyhnutelný. Vnitrostátní orgány se však musí snažit, aby jej co nejvíce zkrátily¹³⁶⁾. Například ve věci *Quinn v. Francie*¹³⁷⁾ byl jedenáctihodinový průtah při propouštění stěžovatele na svobodu shledán neslučitelným s článkem 5 odst. 1, což však bylo nesrovnatelně méně než v daném případě, kde se převoz stěžovatelů z věznic do domácího vězení zpozdil nejméně o tři dny, což nebylo v souladu s tímto ustanovením.

Předmětem stížnosti *Frommelt v. Lichtenštejnsko*¹³⁸⁾ byl zase převoz vězněného stěžovatele do psychiatrického ústavu v zahraničí¹³⁹⁾, který Soud shledal zákonným a v souladu s ustanovením prvního odstavce písm. c) článku 5 Úmluvy.

Zákonnost zatčení Soud zkoumal ve stížnostech *Vasileva v. Dánsko*¹⁴⁰⁾, v níž stěžovatelka neprokázala svou totožnost, a *Novotka v. Slovensko*¹⁴¹⁾, kde stěžovatel

131) Guzzardi v. Itálie, rozsudek z 6. listopadu 1980, Série A č. 39, odst. 96–98 za 100.

132) Aerts v. Belgie, rozsudek z 30. července 1998, Sbirka 1998-V, odst. 46.

133) Stížnost č. 33670/96, roz. 12. 10. 2000, nepublikováno.

134) Rozsudek z 2. srpna 2001, Sborník 2001-IX.

135) Stížnost č. 63737/00, roz. 26. 9. 2002, nepublikováno.

136) Giulia Manzoni v. Itálie, rozsudek z 1. července 1997, Sbirka 1997-IV, odst. 25.

137) Rozsudek z 22. března 1995, Série A č. 311, odst. 39–43.

138) Rozsudek z 24. června 2004, nepublikován.

139) Stížnost č. 49158/99, roz. 15. 5. 2003, nepublikováno.

140) Rozsudek z 25. září 2003, nepublikován.

141) Stížnost č. 47244/99, roz. 4. 11. 2003, nepublikováno.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

odmítl předložit policii svůj občanský průkaz, což však Soud shledal v souladu s článkem 5 odst. 1b) Úmluvy. V prvně uvedeném případě Soud připomněl, že zbavení svobody podle tohoto ustanovení je dovoleno za účelem „zaručení splnění povinností“ stanovené zákonem. Je tedy nezbytné, aby za nesplnění povinnosti byla přímo odpovědná dotčená osoba a aby její zatčení a uvěznění vedlo ke splnění této povinnosti, a zároveň nemělo povahu trestní. Jakmile je povinnost splněna, důvod zbavení svobody podle výše uvedeného ustanovení zaniká. Navíc mezi důležitostmi okamžitého splnění povinnosti a důležitostí práva na svobodu musí být zachována rovnováha¹⁴²⁾. Délka zbavení svobody je pak relevantním faktorem při posuzování této rovnováhy¹⁴³⁾. V posuzovaném případě měl Soud za to, že zadržením stěžovatelky na třináct a půl hodiny porušily vnitrostátní orgány rovnováhu mezi potřebou zajištění splnění povinnosti a právem na svobodu.

Předmětem věci *Stašaitis v. Litva*¹⁴⁴⁾ byla zákonnost vazby. Soud v ní připomněl, že výraz „zákonny“ a „v souladu s řízením předepsaným zákonem“ ve smyslu článku 5 odst. 1 Úmluvy odkazuje v zásadě na ustanovení vnitrostátního práva a ukládá státu povinnost postupovat podle nich. Zákonnost vazby podle vnitrostátního práva však není vždy rozhodujícím prvkem, a Soud proto zkoumá, zda samo vnitrostátní právo je v souladu s Úmluvou¹⁴⁵⁾. V tomto případě Soud zjistil, že během období čtyř měsíců a posléze v průběhu dalšího šestiměsíčního období nevydal soudce žádný příkaz k držení stěžovatele ve vazbě. Navíc po uplynutí druhého období nebyl odvolací soud oprávněn o prodloužení vazby rozhodnout. Stěžovatel byl tak zbaven svobody v rozporu s článkem 5 odst. 1 c) Úmluvy.

V případě *Pantea v. Rumunsko*¹⁴⁶⁾ byl stěžovatel zadržen a držěn ve vazbě bez toho, aniž by bylo dostatečně prokázáno, že existují opodstatněné důvody, že uprchne nebo se bude skrývat, což navíc uznaly i vnitrostátní orgány. Soud zde konstatoval porušení článku 5 odst. 1c) Úmluvy.

¹⁴²⁾ Nowicka v. Polsko, rozsudek z 3. prosince 2002, nepublikován; stížnost č. 10179/82, roz. 13. 5. 1987, D. R. 52, str. 111; stížnost č. 16810/90, roz. 9. 9. 1992, D. R. 73, str. 136.

¹⁴³⁾ Stížnosti č. 8022/77, 8025/77 a 8027/77, des. 18. 3. 1981, D. R. 25, str. 37–38 a 42; stížnost č. 10600/83, roz. 14. 10. 1985, D. R. 44, str. 162.

¹⁴⁴⁾ Rozsudek z 21. března 2002, nepublikován.

¹⁴⁵⁾ Jėčius v. Litva, rozsudek z 21. července 2000, Sborník 2000-IX, odst. 56.

¹⁴⁶⁾ Rozsudek z 3. června 2003, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

Ve smyslu článku 5 odst. 2 Úmluvy má každý zatčený právo, aby byl neprodleně seznámen s důvody svého zatčení a obviněním proti němu, a to v odpovídajícím jazyce, přičemž seznámení by mělo obsahovat právní a skutkové důvody, aby byl dočtený schopen diskutovat zákonnost svého zatčení před soudem podle článku 5 odst. 4 Úmluvy. Ačkoli by tato informace měla být zatčenému sdělena „neprodleně“ neznamená to, že by policista, který zatčení provádí, byl povinen podat zatčenému zevrubnou informaci. Do jaké míry by měla být podrobná, závisí však na konkrétních okolnostech každého případu¹⁴⁷⁾.

Touto otázkou se Soud zabýval například ve věci *H. B. v. Švýcarsko*¹⁴⁸⁾, kde zjistil, že stěžovatel byl od svého zatčení písemně informován o různých trestných činech, z jejichž spáchání byl obviněn. Kromě toho z rozsudku Federálního soudu vyplynulo, že vyšetřovací soudce stěžovatele ústně informoval o trestním řízení zahájeném proti společnosti B., kde zaujímal místo ředitele a člena správní rady, a že se orgány činné v trestním řízení o ni zajímají. Informace ve svém celku tak dovolily stěžovateli odvolat se v den svého zatčení. O několik dní později mu byly známy další důvody jeho zatčení a uvalení vazby. Za situace, kdy stěžovatel díky svému postavení ve firmě věděl o její finanční situaci, měl Soud za to, že v okamžiku svého zatčení byl řádně informován o právních a faktických důvodech svého zbavení svobody tak, aby je mohl použít před soudem při diskusi o jeho zákonnosti.

V případě *Čonka v. Belgie*¹⁴⁹⁾ stěžovatelé namítali, že nebyli dostatečně informováni o důvodech svého zatčení, což jim znemožnilo podat odvolání. Stěžovatelé, čtyři slovenští státní příslušníci romského původu tvrdili, že v době od března do listopadu 1998 byli na Slovensku několikrát napadeni a ohrožováni „skinheady“ a že tyto hrozby je přiměly k opuštění Slovenska a odjezdu do Belgie, kde neúspěšně žádali o politický azyl. Na konci září 1999 policie předvolala na 1. října několik desítek slovenských romských rodin, mezi nimi i stěžovatele. Předvolání v holandštině a slovenštině uvádělo, že účelem opatření bylo doplnit spisy týkající se žádosti o azyl. Na policejním komisařství byl stěžovatelům předán nový příkaz k opuštění Belgie, datovaný dnem 29. září, a doprovázený rozhodnutím o vrácení na slovenskou státní hranici a o zbavení svobody pro tento účel. O několik hodin později byli

¹⁴⁷⁾ Fox, Campbell a Hartley v. Spojené království, rozsudek z 30. srpna 1990, Série A č. 182, odst. 40.

¹⁴⁸⁾ Rozsudek z 5. dubna 2001, nepublikován.

¹⁴⁹⁾ Rozsudek z 5. února 2002, Sborník 2002-I.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

stěžovatelé spolu s dalšími romskými rodinami v doprovodu tlumočnicka přepraveni do uzavřeného tranzitního centra u bruselského letiště, a o několik dní později byli letecky dopraveni zpět na Slovensko.

K meritu námitky na porušení článku 5 odst. 2 Úmluvy Soud konstatoval, že po příchodu na policii bylo stěžovatelům sděleno rozhodnutí nařizující jejich zatčení. Dokument, který jim byl za tímto účelem předán, uváděl, že rozhodnutí bylo vydáno na základě zákona o cizincích s ohledem na nebezpečí, že by se mohli pokusit vyhnout odsunutí. V poznámce tentýž dokument zmiňoval jako opravný prostředek stížnost poradnímu senátu trestního soudu. Na policejním komisařství byl přítomen tlumočnick, jehož úkolem bylo dotyčně informovat o obsahu ústních a písemných sdělení, obzvláště pak o dokumentu nařizujícím jejich zbavení svobody. Tato opatření podle názoru Soudu sama o sobě sice nebyla dostatečná k tomu, aby stěžovatelům umožnila obrátit se na poradní senát, informace v nich obsažená však splňovala požadavky druhého odstavce článku 5 Úmluvy.

O právu zatčeného být předveden před soudce nebo jinou úřední osobu, aby byl v přiměřené lhůtě souzen nebo propuštěn na svobodu podle článku 5 odst. 3 Úmluvy, bylo již řečeno poměrně dost v původním vydání Rukojeti. Soud však i nadále na tomto poli rozvíjí svou judikaturu. Zmiňme tedy alespoň několik recentních případů.

V případě *Iwanczuk v. Polsko*¹⁵⁰⁾ se Soud zabýval odmítnutím kauce za propuštění stěžovatele na svobodu. Připomněl, že výše kauce musí být „v zásadě stanovena s ohledem na konkrétní osobu zbavenou svobody, na její příjmy, vztah k osobám, které kauci poskytují, a konečně s ohledem na míru důvěry, že případné propadnutí kauce zabrání dotčené zatčené osobě utéci¹⁵¹⁾. Zatčený, který ví, že orgány činné v trestním řízení jsou připraveny nabídnoutou kaucí v zásadě přijmout, jim musí poskytnout dostatek ověřitelných informací o výši kauce, která může být stanovena. Vnitrostátní orgány by měly při stanovování výše kauce uvážít, zda je další vazba dotčené osoby skutečně nutná¹⁵²⁾. V případě pana *Iwanczuka* soud nařídil propuštění na kauci dvou miliard zlotých, kterou posléze snížil o pět set tisíc zlotých. Stěžovatel žádal, aby byla kauce zaručena hypotékou a předložil za tímto účelem znalecký posudek ohodnocující jeho nemovitý majetek. Soud stanovil nakonec kauci na sto mi-

¹⁵⁰⁾ Rozsudek z 15. listopadu 2001, nepublikován.

¹⁵¹⁾ *Neumeister v. Rakousko*, rozsudek z 27. června 1968, Série A č. 8, odst. 14.

¹⁵²⁾ Stížnost č. 8339/78, zpráva komise z 11. 12. 1980, D. R. 23, str. 137.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

lionů zlotých zaplacených hotově plus sedm set milionů zlotých ve formě hypotéky. Stěžovatel byl po zaplacení kauce propuštěn, totiž čtyři měsíce a čtrnáct dní poté, co soud připustil, že ho na kauci propustí. Soud považoval toto období za nepřiměřeně dlouhé a uzavřel, že došlo k porušení článku 5 odst. 3 Úmluvy.

Ve věci *Smirnova v. Rusko*¹⁵³⁾, v níž první stěžovatelka namítala nepřiměřenou délku vazby opřenou o nedostatečné důvody, zatímco druhá si stěžovala na odnětí svých osobních dokladů ruskými orgány¹⁵⁴⁾, Soud připomněl, že článek 5 odst. 1c) Úmluvy musí být čten ve vztahu k článku 5 odst. 3, s nímž tvoří celek¹⁵⁵⁾. Při stanovení délky vazby po vstupu Úmluvy v platnost Soud zohledňuje stav, ve kterém se trestní řízení nacházelo, ale přihlíží k předchozí době vazby¹⁵⁶⁾. Osoba obviněná ze spáchání trestného činu musí být vždy propuštěna na svobodu během řízení, ledaže se prokáže, že zde byly „relevantní a dostatečné“ důvody ospravedlňující pokračování vazby¹⁵⁷⁾. Orgány Úmluvy postupně stanovily čtyři základní důvody, pro které může být propuštění na kauci odmítnuto: jednak nebezpečí, že se obviněný či obžalovaný nedostaví k soudu¹⁵⁸⁾, nebezpečí, že pokud bude propuštěn, bude obviněný či obžalovaný znesnadňovat soudní řízení¹⁵⁹⁾ nebo že bude pokračovat v trestné činnosti¹⁶⁰⁾, anebo bude ohrožovat veřejný pořádek¹⁶¹⁾. Tzv. útěková vazba však nemůže být odůvodněna pouhou přísností možného trestu, který může být za konkrétní trestný čin uložen. Je třeba brát v úvahu další relevantní faktory, které mohou potvrdit či naopak oslabit nebezpečí útěku. V tomto kontextu je třeba hledět zejména na povahu dotčené osoby, její pověst a majetkové poměry, její vztah ke státu, který ji obvinil, a konečně na její možné kontakty v zahraničí¹⁶²⁾. Otázkou, zda je doba vazby rozumná, nelze posuzovat abstraktně, nýbrž v souvislosti s kon-

153) Rozsudek z 24. července 2003, nepublikován.

154) Viz též níže, kapitola týkající se článku 8 Úmluvy.

155) *Ciulla v. Itálie*, rozsudek z 22. února 1989, Série A č. 148, odst. 38.

156) Stížnost č. 7438/76, roz. 9. 3. 1978, DR 12, str. 38.

157) *Wemhoff v. Německo*, rozsudek z 27. června 1968, Série A č. 7, odst. 12; *Yagci a Sargin v. Turecko*, rozsudek z 8. června 1995, Série A č. 319-A, odst. 52.

158) *Stögmüller v. Rakousko*, rozsudek z 10. listopadu 1969, Série A č. 9, odst. 15.

159) *Wemhoff v. Německo*, viz výše, odst. 14.

160) *Matznetter v. Rakousko*, rozsudek z 10. listopadu 1969, Série A č. 10, odst. 9.

161) *Letellier v. Francie*, rozsudek z 26. června 1991, Série A č. 207, odst. 51.

162) *W. v. Švýcarsko*, rozsudek z 26. ledna 1993, Série A č. 254-A, odst. 33.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

krétními okolnostmi. Pokračující vazba může být odůvodněna pouze tehdy, jestliže existují zvláštní hlediska, že je zde odůvodněný zájem veřejnosti, které bez ohledu na princip presumpce nevinoty převáží pravidlo respektování svobody jednotlivce¹⁶³⁾.

Je v první řadě na vnitrostátních soudech, aby zajistily, že obviněný či obžalovaný bude držen ve vazbě jen po dobu nezbytně dlouhou. Za tímto účelem musí zvážit všechny skutečnosti pro a proti existenci zájmu veřejnosti ospravedlňující odklonění se od pravidla respektování svobody jednotlivce a uvést důvody v rozhodnutích o žádostech o propuštění na svobodu. Právě na základě těchto důvodů a na pravdivých skutečnostech vylicených stěžovatelem je Soud povolán rozhodnout o porušení článku 5 odst. 3 Úmluvy¹⁶⁴⁾. Argumenty pro a proti propuštění nesmí být „obecné a abstraktní“¹⁶⁵⁾. Je-li podezřelá osoba ve vazbě, má právo na to, aby byl její případ veden se zvláštní pozorností¹⁶⁶⁾. Jestliže je obžalovaný shledán nevinným a nepodstupuje trest, nezbavuje ho to jeho postavení poškozeného v důsledku porušení ustanovení Úmluvy, pokud vláda nepřizná, že k takovým porušením došlo¹⁶⁷⁾. V daném případě bral Soud v úvahu nejen celkovou dobu vazby, ale i prvek její opakovatelnosti, aby došel k závěru, že ustanovení článku 5 odst. 3 Úmluvy bylo porušeno.

Čtvrtý odstavce článku 5 Úmluvy zaručuje osobám zbaveným svobody, aby o zákonnosti takového zbavení bylo urychleně rozhodnuto soudem, a aby bylo případně nařízeno jejich propuštění na svobodu.

V případě *Magalhaes Pereira v. Portugalsko*¹⁶⁸⁾ se Soud zabýval kontrolou zákonnosti držení stěžovatele na psychiatrické klinice a absencí účinného opravného prostředku v řízení o prodloužení tohoto držení. Připomněl, že osoba internovaná ve smyslu článku 5 odst. 1e) Úmluvy má právo podle článku 5 odst. 4 na to, aby soud v rozumných intervalech přezkoumal zákonnost jejího zbavení svobody, neboť počáteční důvody internace nemusí nadále platit¹⁶⁹⁾. Takový přezkum musí splňovat normy vnitrostátního práva a musí být vykonáván v souladu s cílem článku 5 odst. 1, totiž vést k ochraně jednotlivce před nezákonností. Druhá podmínka implikuje neje-

¹⁶³⁾ W. v. Švýcarsko, viz výše, odst. 30.

¹⁶⁴⁾ Letellier v. Francie, viz výše, odst. 35.

¹⁶⁵⁾ Clooth v. Belgie, rozsudek z 12. prosince 1991, Série A č. 225, odst. 44.

¹⁶⁶⁾ Matznetter v. Rakousko, viz výše, odst. 12.

¹⁶⁷⁾ Dalban v. Rumunsko, rozsudek z 28. září 1999, Sborník 1999-VI, odst. 44.

¹⁶⁸⁾ Rozsudek z 26. února 2002, Sborník 2002-I.

¹⁶⁹⁾ Musiał v. Polsko, rozsudek z 1999, Sbirka 1999-II, odst. 43.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

nom povinnost vnitrostátních orgánů rozhodnout bez zbytečného odkladu, nýbrž i povinnost vydávat rozhodnutí v rozumném rytmu¹⁷⁰⁾.

Článek 5 odst. 4 Úmluvy vyžaduje, aby řízení mělo soudní charakter a poskytlo jednotlivci záruky podle druhu zbavení svobody, na který si stěžuje. Aby mohlo být určeno, zda řízení skýtá dostatečné záruky, je třeba zohlednit zvláštní charakter okolností daného případu. Soudní instance ve smyslu článku 5 odst. 4 Úmluvy nemusí vždy skýtat záruky jako v ustanovení článku 6 odst. 1 platící pro občanskoprávní či trestní řízení. Je však třeba, aby dotčená osoba měla právo přístupu k soudu a mít příležitost být slyšena sama nebo prostřednictvím zástupce. Zvláštní záruky mohou být vyžadovány pro ty, kteří jsou mentálně postiženi a nejsou zcela schopni jednat¹⁷¹⁾. V důsledku toho osoba držená na psychiatrickém oddělení, neboť se dopustila trestného činu, ale která v důsledku psychické poruchy za něj není odpovědná, musí mít až na výjimky právního zástupce v řízení týkajícím se prodloužení nebo přerušování zbavení svobody. V daném případě Soud uzavřel, že došlo k porušení článku 5 odst. 1 e) a odst. 4 Úmluvy.

V již shora zmíněném případě *Rutten v. Nizozemí* Soud k porušení čtvrtého odstavce článku 5 Úmluvy dodal, že v případech, kdy je osoba mentálně nemocná umístěna ve zvláštním zařízení na dlouhou dobu nebo dobu neurčitou, a v případech, kde zákonnost zbavení svobody není soudem ze zákona pravidelně přezkoumávána, má taková osoba právo obracet se v rozumných intervalech k soudu a namítat, že původní důvody, které vedly k jejímu umístění přestaly existovat¹⁷²⁾. V daném případě nizozemský právní řád pamatoval na automatické přezkoumávání zákonnosti¹⁷³⁾. Avšak i na tato řízení se vztahuje požadavek rychlého rozhodnutí ve smyslu článku 5 odst. 4 Úmluvy. Ačkoli toto ustanovení negarantuje právo odvolat se proti rozhodnutí o zákonnosti zbavení svobody, z jeho účelu a cíle vyplývá, že jeho požadavky musí být splněny i při řízeních před odvolacími soudy, pokud vnitrostátní právní řád odvolání připouští¹⁷⁴⁾. Žádost o prodloužení zbavení svobody stěžovatele byla projednávána dva měsíce a sedmáct dní, přestože nizozemské právo stanoví dvouměsíční časový limit.

¹⁷⁰⁾ Herczegfalvy v. Rakousko, rozsudek z 24. září 1992, Série A č. 244, odst. 75.

¹⁷¹⁾ Megyeri v. Německo, rozsudek z 12. května 1992, Série A č. 237-A, odst. 22.

¹⁷²⁾ X. v. Spojené království, rozsudek z 5. listopadu 1981, Série A č. 46, odst. 52; Musiat v. Polsko, rozsudek z 25. března 1999, Sbirka 1999-II, odst. 43.

¹⁷³⁾ Podobně Koendjibiharie v. Nizozemí, rozsudek z 25. října 1990, Série A č. 185-B, odst. 27.

¹⁷⁴⁾ Navarra v. Francie, rozsudek z 27. října 1993, Série A č. 27-B, odst. 28.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

Navíc rozhodnutí bylo vydáno více než měsíc po uplynutí původní doby stanovené v nařízení o umístění stěžovatele ve zvláštním zařízení, a o stěžovatelově odvolání bylo rozhodnuto o tři měsíce později. Článek 5 odst. 4 Úmluvy byl tedy porušen.

Předmětem věci *Šiškov v. Bulharsko*¹⁷⁵⁾ byla lhůta pro podání odvolání proti uvalení vazby, a v případě *Rakevič v. Rusko*¹⁷⁶⁾ neadekvátnost práva na přezkum zákonnosti umístění v psychiatrickém zařízení, neboť stěžovatelka neměla právo sama požádat o přezkoumání svého umístění v psychiatrickém zařízení, k podání žádosti byli oprávněni jen pracovníci lékařského týmu. Tuto okolnost Soud považoval za porušení článku 5 odst. 4, které požaduje, aby držená osoba mohla sama předstoupit před soudce, který rozhodne o zákonnosti jejího zbavení svobody. Přístup k soudci přitom nesmí záviset na dobré vůli zařízení, ve kterém se dotčená osoba nachází.

Ve věci *Šiškov v. Bulharsko* Soud připomněl, že vnitrostátní soud, který posuzuje odvolání proti uvalení vazby, musí poskytovat záruky řádného trestního řízení, totiž vést kontradiktorní řízení a zajistit rovnost zbraní mezi stranami. Ta není zajištěna, pokud nemá obhájce přístup k dokumentům obsaženým ve vyšetřovacím spise, které jsou nezbytné pro účinné vedení obhajoby jeho klienta a k případnému popření zákonnosti jeho zbavení svobody. Soud připustil, že k vedení účinného trestního vyšetřování může vzniknout potřeba utajení některých informací ve vyšetřovacím spise, aby se zabránilo podezřelé osobě důkazy zfalšovat. Nicméně tento legitimní cíl nesmí zasáhnout do samotné podstaty práva na obranu. Informace, která je nezbytná pro posouzení zákonnosti vazby, by měla být obhájci v potřebném rozsahu přístupná¹⁷⁷⁾. V případě pana *Šiškova* byl však jeho obhájci přístup do spisu odmítnut, čímž došlo k porušení práv jeho klienta ve smyslu čtvrtého odstavce článku 5.

V rozsudku ke stížnosti *Waite v. Spojené království*¹⁷⁸⁾ Soud mínil, že pokud vnitrostátní soud uloží trest odnětí svobody za spáchání trestného činu, kontrola ve

175) Rozsudek z 9. ledna 2003, Sborník 2003-I.

176) Rozsudek z 28. října 2003, nepublikován.

177) *Lamy v. Belgie*, rozsudek z 30. března 1989, Série A č. 151, odst. 29; *Nikolova v. Bulharsko*, rozsudek z 25. března 1999, Sborník 1999-II, odst. 58; *Garcia Alva v. Německo*, rozsudek z 13. února 2001, nepublikován, odst. 39–43.

178) Rozsudek z 10. prosince 2002, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

smyslu článku 5 odst. 4 je inkorporována v tomto rozhodnutí¹⁷⁹⁾. To však neplatí, objeví-li se nové skutečnosti dotýkající se zákonnosti vazby¹⁸⁰⁾.

K porušení ustanovení článku 5 odst. 4 Úmluvy došel Soud i ve věci *Al-Nashif a další v. Bulharsko*¹⁸¹⁾, v níž stěžovatelé neměli možnost odvolat se proti rozhodnutí o zbavení svobody za účelem vystěhování z důvodů národní bezpečnosti.

Pátý a zároveň poslední odstavec článku 5 zaručuje právo na náhradu těm, kteří jsou poškozeni zatčením nebo zbavením svobody v rozporu s ustanovením článku 5 Úmluvy¹⁸²⁾, ať už k tomuto závěru dojdou vnitrostátní orgány či Soud.

Ve věci *Vačev v. Bulharsko*¹⁸³⁾ stěžovatel namítal, že podle bulharského práva nemohl obdržet náhradu za zbavení svobody, které porušilo Úmluvu. Namítal též, že zákon o odpovědnosti státu za škodu obsahoval pouze ustanovení o vazbě. Vzhledem k tomu, že domácí vězení není vazbou, zákon se na něj nevztahoval. Soud zkoumal, zda bulharský právní systém mohl stěžovatele odškodnit za porušení ustanovení článku 5 odst. 3, k němuž předtím došel. Konstatoval, že zákon o odpovědnosti státu za škodu se vztahuje jen na ty osoby, které byly vzaty do vazby, pokud nařízení vazby bylo zrušeno pro nezákonnost. Přisvědčil stěžovateli, že se ve vazbě nenacházel, nýbrž že byl držen v domácím vězení. Dovodil, že neměl právo na odškodnění podle shora uvedeného zákona, čímž došlo k porušení pátého odstavce článku 5 Úmluvy¹⁸⁴⁾.

Podobně ve věci *Pavletic v. Slovensko*¹⁸⁵⁾ stěžovatel namítal, že podle slovenského práva neměl právo na náhradu za porušení svých práv garantovaných článkem 5 odst. 3 a 4 Úmluvy. Slovenská vláda namítala, že zákon č. 68/1959 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánů státu nebo jeho ne-

¹⁷⁹⁾ De Wilde, Ooms a Versyp v. Belgie, rozsudek z 18. června 1971, Série A č. 12, odst. 76; Wynne v. Spojené království, rozsudek z 18. července 1994, Série A č. 294-A, odst. 36.

¹⁸⁰⁾ Weeks v. Spojené království, rozsudek z 2. března 1987, Série A č. 114, odst. 56; Thynne, Wilson a Gunnell v. Spojené království, rozsudek z 25. října 1990, Série A č. 190-A, odst. 68.

¹⁸¹⁾ Rozsudek z 20. června 2002, nepublikován.

¹⁸²⁾ Benham v. Spojené království, rozsudek z 10. června 1996, Sbirka 1996-III, odst. 50; Wassink v. Nizozemí, rozsudek z 27. září 1990, Série A č. 185-A, odst. 38.

¹⁸³⁾ Rozsudek z 8. července 2004, nepublikován.

¹⁸⁴⁾ Odst. 81–82.

¹⁸⁵⁾ Rozsudek z 22. července 2004, nepublikován.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

správním úředním postupem¹⁸⁶) a ustanovení § 11 a další občanského zákoníku dávaly stěžovateli právo na odškodnění tak, jak to žádá článek 5 odst. 5.

Soud podotkl, že odpověď na otázku, zda porušení druhého a třetího odstavce článku 5 Úmluvy opravňuje dotčenou osobu k nárokování náhrady za nemajetkovou újmu, závisí na konkrétních okolnostech každého případu¹⁸⁷). Navíc pátý odstavec nezakazuje smluvním státům, aby stanovily výšku náhrady podle schopnosti dotčené osoby dokázat, k jaké škodě v důsledku porušení shora uvedených ustanovení došlo¹⁸⁸). Soud neshodil názor slovenské vlády, že náhradu za nemajetkovou újmu může stěžovatel nárokovat podle zákona č. 58/1969 Sb. Minil též, že výška odškodnění, kterého se stěžovatel mohl domoci podle občanského zákoníku, závisí na splnění mnoha podmínek a nemá přímou souvislost s nároky podle článku 5 odst. 5 Úmluvy. Uzavřel, že stěžovatel neměl podle vnitrostátního práva možnost žádat odpovídající odškodnění v souvislosti s nepřiměřenou délkou vazby a nedostatky při rozhodování o jeho žádosti o propuštění na svobodu.

Dodejme, že k opačnému názoru došel Soud ve věci *N. C. v. Itálie*¹⁸⁹).

K dalším právům dotýkajícím se osobní integrity jednotlivce patří i práva zakotvená v Protokolech č. 4 a 7. Jde konkrétně o svobodu pohybu (článek 2 Protokolu č. 4), o zákaz vyhoštění občanů (článek 3 Protokolu č. 4), zákaz hromadného vyhoštění cizinců (článek 4 Protokolu č. 4) jakož i o procesní záruky v případě vyhoštění cizinců (článek 1 Protokolu č. 7).

O podstatě těchto práv a judikatuře Soudu bylo poměrně dost řečeno v původním vydání Rukojeti. Soud se od své judikatury od roku 2000 neodchýlil, ani ji jinak podstatným způsobem nezměnil. Za všechny případy uvedme již jednou citovanou věc *Čonka a další v. Belgie*¹⁹⁰). Soud zde připomněl, že termínem „hromadné vyhoštění“ ve smyslu článku 4 Protokolu č. 4 je třeba rozumět každé opatření donucující cizince

¹⁸⁶) Zrušen pro Českou republiku zákonem č. 82/1998 Sb. a pro Slovenskou republiku zákonem č. 514/2003 Sb.

¹⁸⁷) *Nikolova v. Bulharsko*, viz výše odst. 76; *Rakvic v. Rusko*, viz výše, odst. 52; *Klamecki v. Polsko*, rozsudek z 3. dubna 2003, nepublikován, odst. 164; *Kadem v. Malta*, rozsudek z 9. ledna 2003, nepublikován, odst. 60.

¹⁸⁸) *Wassink v. Nizozemí*, viz výše, odst. 38.

¹⁸⁹) Rozsudek z 18. prosince 2002, Sborník 2002-X.

¹⁹⁰) Viz výše, kapitola týkající se článku 5 Úmluvy.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

jako skupinu, aby opustili zemi, kromě případů, kdy je takové opatření přijato v důsledku a na základě přiměřeného a objektivního posuzování situace každého z cizinců, kteří tuto skupinu tvoří¹⁹¹⁾. To nicméně neznamená, že tam, kde je tato podmínka splněna, okolnosti doprovázející výkon rozhodnutí o vyhoštění již nehrají při posouzení dodržování článku 4 Protokolu č. 4 žádnou roli. Soud v daném případě konstatoval, že opatření zbavení svobody stěžovatelů za účelem jejich vyhoštění byla přijata bez dalších odkazů na osobní situaci dotčených kromě skutečnosti, že jejich pobyt v Belgii přesáhl tři měsíce. Za těchto podmínek a s ohledem na velký počet osob stejného romského původu, které měly stejný osud jako stěžovatelé, se Soud domníval, že sledovaný postup nebyl takový, aby vyloučil veškeré pochybnosti o hromadnosti kritizovaného vyhoštění. Uzavřel, že vyhošťovací řízení zahájené proti stěžovatelům nenabízelo dostatečné záruky svědčící o tom, že byla skutečně a diferencovaně zohledněna situace každé z dotčených osob. Ustanovení článku 4 Protokolu č. 4 tak bylo porušeno.

3. Práva vztahující se k duchovní svobodě

3.1 Práva spojená s osobním životem

Článek 8 – Právo na respektování soukromého a rodinného života

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

Ustanovení článku 8 Úmluvy chrání čtyři samostatná práva, která spolu přímo souvisí: nejprve jde o právo na respektování *soukromého života*, právo na respektování *rodinného života*, právo na respektování *obydlí* a konečně právo na respektování *korespondence*. Společné pro všechny zásahy do práv zaručených článkem 8 Úmluvy je, že musí být zákonné, sledující jeden z legitimních cílů zmíněných v druhém odstavci tohoto ustanovení, nezbytné v demokratické společnosti, tedy přiměřené cílům, které sledovaly.

¹⁹¹⁾ Stížnost č. 45917/99, roz. 23. února 1999, nepublikováno.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

i. Právo na respektování soukromého života

Obsah práva na soukromý život je velmi rozsáhlý, když zahrnuje v zásadě vše, s čím či s kým se člověk v rámci rozvoje své osobnosti každodenně setkává. Slovo „každodenně“ zdůrazňujeme úmyslně, neboť občasně, třeba i pravidelné, navštěvování veřejného či veřejně přístupného místa není věcí soukromého života jednotlivce. K tomuto do jisté míry udivujícímu závěru došel Soud ve věci *Zehnalová a Zehnal v. Česká republika*, jejíž protagonistkou byla soukromě podnikající překladatelka, upoutaná na invalidní křeslo, která bez pomoci svého manžela či jiné osoby měla každodenní problémy s překonáváním bariér v Přerově, kde bydlela¹⁹²⁾.

Ve věci *Peck v. Spojené království*¹⁹³⁾ byl stěžovatel filmován prostřednictvím uzavřeného video okruhu, když se snažil na veřejné komunikaci spáchat sebevraždu. Část záznamu získala televizní společnost BBC a též místní tisk otiskl několik fotografií. Stěžovatelovy žaloby byly zamítnuty. Soud, na který se stěžovatel posléze obrátil, minil, že sledování činnosti jednotlivce na veřejném místě prostřednictvím fotografovacího zařízení, aniž by byl pořizován trvalý záznam (recording), není jako takový zásahem do soukromého života. Avšak data, která byla shromažďována systematicky a trvale, mohou být takovým zásahem. V projednávaném případě stěžovatel nebjoil proti záznamu jako takovému, ale proti tomu, že byl dán k dispozici televizní společnosti, a tak mohl do práv chráněných článkem 8 Úmluvy zasáhnout, neboť na fotografiích nebyla tvář stěžovatele zaretušována. Soud shledal, že zásah měl zákonný podklad, sledoval legitimní cíl ochrany veřejného pořádku, předcházení nepokojům a trestným činům a ochranu práv jiných. Pokud jde o jeho nezbytnost, neměl za prokázané, že nebylo možno před zveřejněním například získat stěžovatelův souhlas. Došel k závěru, že zde nebyly důvody k bezprostřednímu odkrytí tváře stěžovatele a zveřejnění jeho fotografií. Jeho práva garantovaná článkem 8 Úmluvy tak byla porušena.

Ve věci *Smirnova v. Rusko*¹⁹⁴⁾ stěžovatelka namítala, že odnětí jejího občanského průkazu, dokumentu nezbytného ke každodennímu životu, bylo zásahem do jejího práva na soukromý život.

¹⁹²⁾ Stížnost č. 38621/97, roz. 14. 5. 2002, nepublikováno; *Botta v. Itálie*, rozsudek z 24. února 1998. Sbirka 1998-I; *Von Hannover v. Německo*, rozsudek z 24. června 2004, nepublikován.

¹⁹³⁾ Rozsudek z 28. ledna 2003, Sborník 2003-I.

¹⁹⁴⁾ Rozsudek z 24. července 2003, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

Soud připomněl, že termín „soukromý život“ je tak široký, že je velmi složité ho přesně definovat¹⁹⁵⁾. Snažil se však jej vymezit konstatováním, že chrání morální a fyzickou integritu jednotlivce¹⁹⁶⁾. Konstatoval, že stěžovatelčin občanský průkaz jí byl zabaven 26. srpna 1995, aby jí byl vrácen 6. října 1999. Stěžovatelka sice neuváděla žádný vážný incident, který by se stal v důsledku toho, že by u sebe neměla občanský průkaz. Poukázala však na množství každodenních nesnází, které by bylo možno lépe vyřešit, kdyby měla občanský průkaz u sebe. Soud tak akceptoval, že byla nucena snášet nepříjemnosti, a to vzhledem ke zvláštním okolnostem v Rusku, kde předkládání občanského průkazu při různých každodenních příležitostech je běžné. Nezabýval se otázkou, zda byl zásah přiměřený sledovaným cílům, když zjistil, že po propuštění stěžovatelky z vazby bylo další zadržování jejího občanského průkazu nezákonné, a už z tohoto důvodu v rozporu s ustanovením článku 8 Úmluvy.

Ve stížnosti *Y. F. v. Turecko*¹⁹⁷⁾ stěžovatel brojil proti údajně nedobrovolnému gynekologickému vyšetření své ženy. Soud nepochyboval o tom, že se ustanovení článku 8 Úmluvy na daný případ vztahuje. Uvedl, že tělo osoby je nejintimnějším prvkem soukromého života, a nucená lékařská prohlídka tak zásahem do práva na jeho respektování. Vláda namítala, že podobné vyšetření nebylo možno provést bez souhlasu vyšetřované ženy. Soud však minil, že za daných okolností nebylo možno očekávat, že stěžovatelova žena bude proti vyšetření klást odpor proto, že se nacházela ve vazbě¹⁹⁸⁾. Došlo tedy k zásahu do jejích práv zaručených článkem 8.

Ke stížnostem týkajícím se soukromého života patří jistě i věc *Christine Goodwin v. Spojené království*¹⁹⁹⁾. Stěžovatelka po operaci změny mužského pohlaví na ženské předkládala množství námitek, jak je její život ztížen v důsledku jednání státních orgánů, a to na poli sociálního zabezpečení i finanční pomoci. Podle názoru Soudu bylo zásadní otázkou, zda stát porušil svou pozitivní povinnost zaručit stěžovatelce právo na respektování jejího soukromého života, zejména s ohledem na odmítnutí uznat její nové pohlaví právně. Připomněl, že podobné námítky týkající se života

195) Idem, odst. 57.

196) *X a Y v. Nizozemí*, rozsudek z 26. března 1985, Série A č. 91, odst. 22–27.

197) Rozsudek z 22. července 2003, nepublikován.

198) *Mutatis mutandis*, *Tomasí v. Francie*, rozsudek z 27. srpna 1992, Série A č. 241-A, odst. 113–115.

199) Rozsudek z 11. července 2002, Sborník 2002-VI.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

transsexuálů zkoumal v minulosti ve věcech *Rees v. Spojené království*²⁰⁰⁾, *Cossey v. Spojené království*²⁰¹⁾, *X, Y a Z v. Spojené království*²⁰²⁾ a *Sheffield a Horsham v. Spojené království*²⁰³⁾, v nichž Soud uzavřel, že odmítnutí britské vlády činit změny v knize narození nebo poskytnout z nich výpisy, které by vykazovaly jiné informace než ty, které v nich byly původně zapsány, nezasáhly do práva na respektování soukromého života, a že Spojené království nemělo žádnou pozitivní povinnost změnit systém registrace narození a zavést nový systém nebo druh dokumentů schopných poskytnout důkaz o aktuálním občanském stavu. V těchto záležitostech Soud dále konstatoval, že orgány přijaly opatření ke snížení nebezpečí pro transsexuály, aby jim nebyly kladeny nepříjemné otázky²⁰⁴⁾.

V případě *Christiane Goodwin* Soud zkoumal situaci ve „světle současných podmínek“²⁰⁵⁾ a konstatoval, že stěžovatelka, jejíž pohlaví bylo v okamžiku narození mužské, podstoupila operaci změny pohlaví, a od té doby žila jako žena. Podle vnitrostátního práva však byla i nadále považována za osobu mužského pohlaví. Soud připustil, že tato situace měla a má negativní důsledky na její život. Judikoval, že rozpor vnitrostátního zákonodárství s Úmluvou může mít důsledky na soukromý život jednotlivce²⁰⁶⁾. Byl šokován tím, že změna pohlaví, která byla naprosto legální, nevedla k úplnému právnímu uznání nového pohlaví dotčené osoby. Uzavřel, že Spojené království se nemohlo dovolávat své široké rozhodovací pravomoci kromě výběru prostředků k uznání práva zaručeného Úmluvou. Žádný důležitý faktor veřejného zájmu nepřevažoval ani nekonkuroval zájmu stěžovatelky, aby se domohla právního uznání změny svého pohlaví. Její práva garantovaná ustanovením článku 8 Úmluvy byla tedy porušena.

ii. Právo na respektování rodinného života

K tomu, aby stát dostal svým závazkům vyplývajícím z ustanovení článku 8 Úmluvy může jednat buď negativně, tedy snažit se zmírnit či napravit následky zá-

²⁰⁰⁾ Rozsudek ze 17. října 1986, Série A č. 106.

²⁰¹⁾ Rozsudek z 27. září 1990, Série A č. 184.

²⁰²⁾ Rozsudek z 22. dubna 1997, Sbíрка 1997-II.

²⁰³⁾ Rozsudek z 30. července 1998, Sbíрка 1998-V.

²⁰⁴⁾ *Sheffield a Horsham v. Spojené království*, viz výše, odst. 59.

²⁰⁵⁾ *Tyrer v. Spojené království*, rozsudek z 25. dubna 1978, Série A č. 26, odst. 31.

²⁰⁶⁾ *Mutatis mutandis*, *Dudgeon v. Spojené království*, rozsudek z 22. října 1981, Série A č. 4, odst. 41.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

sahu do práv jednotlivce, anebo přistoupit k přijetí tzv. pozitivních opatření a předejít zásahům do práv jednotlivců.

V posledních letech se množí případy stížností na nemožnost rodiče, kterému nebylo (anebo i bylo) dítě po rozvodu svěřeno do péče, aby se domohl pravidelného kontaktu se svým potomkem.

Jedním z takových případů, kdy matka dítěte, které jí bylo po rozvodu svěřeno do péče, čelila situaci, kdy její bývalý manžel unesl jejich dceru do zahraničí, byla věc *Iglesias Gil a A. U. I. v. Španělsko*²⁰⁷⁾. Před Soudem si stěžovala, že španělské orgány nepřijaly pozitivní opatření k tomu, aby jí dcera byla vrácena. Soud připomněl, že jestliže má článek 8 Úmluvy dopředu ochránit jednotlivce proti svévolným zásahům státních orgánů, musí v některých situacích přistoupit k přijetí pozitivních opatření, aby ochrana, kterou má poskytnout, byla účinná. Vždy však je třeba, aby mezi zájmy jednotlivce a společnosti byla zachována rovnováha²⁰⁸⁾. Pokud jde právě o pozitivní povinnost státu, Soud mnohokrát prohlásil, že článek 8 obsahuje právo rodiče na přijetí opatření k zajištění styku se svým dítětem a povinnost státních orgánů taková opatření skutečně přijmout²⁰⁹⁾. Na druhou stranu je třeba připustit, že tato povinnost není absolutní, když jeho povaha a rozsah závisí na konkrétních okolnostech každého případu. Nicméně spolupráce dotčených osob zůstává důležitým prvkem. Jestliže státní orgány mají tuto spolupráci usnadnit, jejich povinnost použít donucovací prostředky je omezená. Je totiž třeba brát v úvahu zájmy, práva a svobody dotčených osob a zejména přednostní zájem dítěte a práv, která mu zaručuje ustanovení článku 8 Úmluvy. V případě, že hrozí, že styk s rodiči naruší jeho zájmy nebo zasáhne do jeho práv, je na státních orgánech, aby bděly nad udržením rovnováhy mezi nimi²¹⁰⁾.

Soud též připomněl, že Úmluvu je třeba vykládat v souladu s principy mezinárodního práva a zejména se zásadami mezinárodní ochrany lidských práv²¹¹⁾. Pokud jde o pozitivní povinnost, kterou klade na státy článek 8 Úmluvy v oblasti spojování

207) Rozsudek z 29. dubna 2003, nepublikován.

208) Keegan v. Irsko, rozsudek z 26. května 1994, Série A č. 290, odst. 49.

209) Ignaccolo-Zenide v. Rumunsko, rozsudek z 25. ledna 2000, Sborník 2000-I; Nuutinen v. Finsko, rozsudek z 27. června 2000, Sborník 2000-VIII.

210) Ignaccolo-Zenide v. Rumunsko, viz výše, odst. 94.

211) Streletz, Kessler a Krenz v. Německo, rozsudek z 22. března 2001, Sborník 2001-II, odst. 90; Al-Adsani v. Spojené království, rozsudek z 21. listopadu 2001, Sborník 2001-XI, odst. 55.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

rodiče s dítětem, ty je třeba interpretovat ve světle Haagské úmluvy o občanských aspektech únosu dětí z 25. října 1980²¹²⁾.

V projednávaném případě Soud zkoumal, zda státní orgány přijaly veškerá nezbytná opatření k usnadnění výkonu soudních rozhodnutí, která svěřila stěžovatelce dítě do její péče a potvrdila její výlučná rodičovská práva²¹³⁾. Byl nucen dát negativní odpověď i přesto, že při svém jednání státní orgány disponovaly širokou mírou rozhodovací pravomoci.

K podobnému závěru došel Soud i ve věci *Maire v. Portugalsko*²¹⁴⁾, když oprávněnou osobou nebyla matka, nýbrž otec, který se marně domáhal vrácení svého dítěte odvezeného matkou do zahraničí. Stejně tak ve věci *Sylvester v. Rakousko*²¹⁵⁾ byla Soudem řešena otázka přiměřenosti opatření státních orgánů při výkonu rozhodnutí o vrácení dítěte otci, který žil v zahraničí.

Haagské úmluvy o občanských aspektech únosu dětí z roku 1980 se dovolávali i otcové ve stížnostech *Guichard v. Francie*²¹⁶⁾ a *Paradis v. Německo*²¹⁷⁾, kteří se snažili o vrácení svých dětí. Obě stížnosti však byly Soudem odmítnuty pro jejich zjevnou neopodstatněnost.

Otázkou výkonu práva na přístup k dítěti rodiči, kterému nebylo svěřeno do péče, se Soud zabýval i v případech *Kálló v. Maďarsko*²¹⁸⁾ a *Sophia Gudrun Hansen v. Turecko*²¹⁹⁾.

Odmítnutí práva otce na přístup k jeho nemanželskému dítěti bylo předmětem věci *Sahin v. Německo*²²⁰⁾.

Vzetí dítěte jeho rodičům ihned po narození bylo projednáváno jako předmět stížnosti *P., C. a S. v. Spojené království*, kdy Soud konstatoval porušení článku 8 Úmluvy²²¹⁾.

212) Ignaccolo-Zenide v. Rumunsko, viz výše, odst. 95.

213) Hokkanen v. Finsko, rozsudek z 23. září 1994, Série A č. 299-A, odst. 58.

214) Rozsudek z 26. června 2003, nepublikován.

215) Rozsudek z 24. dubna 2003, nepublikován.

216) Stížnost č. 56838/00, roz. 2. 9. 2003, nepublikováno.

217) Stížnost č. 4703/03, roz. 15. 5. 2003, nepublikováno.

218) Stížnost č. 70558/01, roz. 14. 10. 2003, nepublikováno.

219) Rozsudek z 23. září 2003, nepublikován.

220) Rozsudek z 8. července 2003, nepublikován.

221) Rozsudek z 16. července 2002, Sborník 2002-VI.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

Do oblasti práva na respektování rodinného života však patří i další otázky. Tak například ve věci *Płoski v. Polsko*²²²⁾ stěžovatel, který byl v rozhodné době ve vazbě pro podezření z krádeže, brojil proti odmítnutí umožnit mu zúčastnit se pohřbu svých rodičů, kteří zemřeli v rozmezí jednoho týdne. Soud minil, že důvody, o které vězeňské orgány opřely své zamítavé rozhodnutí, nebyly přesvědčivé, zejména pokud se opíraly o nebezpečí, že by stěžovatel mohl uprchnout, neboť to, podle mínění Soudu, mohlo být sníženo zesílením eskorty. Stěžovatel kromě toho nebyl obviněn ze závažného trestného činu a nemohl být považován za osobu, která by nemohla být později z vazby propuštěna. Odmítnutí povolit mu účast na pohřbu by mohlo být odůvodněno jen z výjimečných důvodů, pokud by například nebylo možné stěžovatele eskortovat. Uzavřel, že ačkoli ustanovení článku 8 Úmluvy výslovně nezaručuje právo osoby zbavené svobody zúčastnit se pohřbu členů rodiny, za daných okolností odmítnutí polských orgánů nebylo přiměřené cílům, ke kterým směřovalo, totiž k ochraně veřejného pořádku a předcházení zločinnosti.

Stížnost matky, která porodila své dítě ve vazbě, a nebylo jí dovoleno nechat si je u sebe, byla Soudem jako zjevně neopodstatněná odmítnuta²²³⁾. Soud zamítl i stížnost jiné matky, která si stěžovala na odmítnutí vnitrostátních orgánů dovolit jí, aby dítě mohlo používat její příjmení za svobodna, když manželský pár používal příjmení manžela matky²²⁴⁾.

Na závěr ještě pár slov o tématu, který je aktuální i v České republice, a to z hlediska právního i lidského, totiž anonymní nebo utajené porody. Tato otázka se u nás objevila již před několika lety, kdy pracovníci Fondu ohrožených dětí prosazovali, aby ženy mohly porodit dítě anonymně a dát je okamžitě k adopci. Nová vlna diskusí k tomuto tématu se zvedla v roce 2001 v souvislosti s poslaneckým návrhem na uzákonění anonymních či tzv. utajených porodů změnou zákona č. 268/1949 Sb., o matrikách, jménu a příjmení. Poslanecký návrh byl však nakonec stažen, ale diskuse byla v roce 2004 obnovena dalším poslaneckým návrhem na uzákonění utajených porodů²²⁵⁾ změnou zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu. Vláda

222) Rozsudek z 12. listopadu 2002, nepublikován.

223) Stížnost č. 45837/99, roz. 30. 4. 2002, nepublikováno.

224) Stížnost č. 36797/97, roz. 27. 9. 2001, nepublikováno.

225) Na rozdíl u anonymních porodů, kdy totožnost matky zůstává skryta i zdravotnickému personálu v porodnici, u utajených porodů není pouze zapsáno jméno matky do rodného listu dítěte.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

však návrh na uzákonění utajených porodů, ani ustanovení, které by matkám umožnilo souhlasit s adopcí jejich dítěte ihned po porodu, nepodpořila.

Ani Soud se nevyhnul vyjádření se k tomuto tématu, a to ve věci *Odičvre v. Francie*²²⁶⁾. Stěžovatelka v ní vyjádřila pocity odloženého dítěte, jež matka anonymně porodila a odložila. Namítala, že Francie neochránila její právo na soukromý život, když právní řád vyžadoval (a nadále vyžaduje) souhlas biologické matky k zpřístupnění údajů o její identitě, který nelze žádným zákonným způsobem překonat či nahradit.²²⁷⁾ Podle názoru Soudu má každý člověk – tedy matka i její dítě – Úmluvou chráněný zájem na získávání informací nezbytných k pochopení svého dětství a dospívání²²⁸⁾. Článek 8 by tak měl chránit jak zájem dítěte znát svůj původ a zajistit jeho lidský vývoj²²⁹⁾, a zároveň podpořit zájem ženy zachovat anonymitu, jež považuje za nezbytnou k ochraně svého zdraví při porodu v odpovídajících lékařských podmínkách. Bylo již výše zmíněno, že článek 8 Úmluvy může kromě povinnosti zdržet se zasahování do jím chráněných práv implikovat i přijetí pozitivních opatření ve vztazích mezi jednotlivci²³⁰⁾. Soud v dané věci kladl velký důraz na rozsah míry uvážení, kterou disponují smluvní státy, aby upravily vztahy mezi jednotlivci, a zároveň zajistily respektování soukromého života. Většina právních řádů smluvních států nepovoluje anonymní porody a nestanoví podobnou překážku pro zjištění původu dítěte jako francouzská právní úprava. Dle názoru Soudu francouzská právní úprava ve znění novel z roku 2002 sice umožňuje matce porodit anonymně, posiluje však možnost dítěte zjistit svůj biologický původ s pomocí nově ustanovené národní rady pro přístup k osobnímu původu, nezávislého orgánu, který je složen ze soudců, zástupců ze zákona dotčených organizací a profesních pracovníků, kteří mají praktickou znalost dané oblasti. I když byla stěžovatelka neúspěšná v hledání údajů umožňujících zjistit totožnost její biologické matky²³¹⁾, podle novely zákona mohla svůj pokus opakovat

226) Rozsudek z 13. února 2002, Sborník 2002-II.

227) Odst. 31.

228) *Srov. Gaskin v. Spojené království*, rozsudek ze 7. července 1989, Série A č. 160; *Mikulic v. Chorvatsko*, rozsudek ze 7. února 2002, nepublikován.

229) *Johansen v. Norsko*, rozsudek ze 7. srpna 1996, Sbirka 1996-III, odst. 78; *Kutzner v. Německo*, rozsudek z 26. února 2002, odst. 66, nepublikován.

230) *X a Y v. Nizozemí*, rozsudek z 26. března 1986, Série A č. 91, odst. 23.

231) Odst. 48.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

a zvrátit rozhodnutí matky. Soud byl přesvědčen o tom, že francouzský zákon tímto způsobem zachovává rovnováhu mezi rozpornými zájmy stěžovatelky a její matky²³²⁾, což je v souladu s požadavky článku 8 Úmluvy.

iii. Právo na respektování obydlí

„Obydlím“ v běžném slova smyslu je míněno místo, kde člověk trvale či přechodně přebývá a kde se pravidelně vyskytuje, přičemž domovní prohlídka v prostorách, které zároveň užívá jako sídlo své společnosti, je zásahem do práva na respektování jeho obydlí²³³⁾.

Jedním ze zajímavých případů, kterými se Soud v poslední době zabýval, je věc *Ernst a další v. Belgie*²³⁴⁾. Stěžovateli byli čtyři novináři a dvě nevládní organizace. Na začátku případu byl rozsudek kasačního soudu, který odebral odvolacímu soudu v Liège osm záležitostí porušování služebního tajemství, když došlo k úniku informací zveřejněných v tisku. Vyšetřovací soudce nařídil domovní prohlídky v bytech novinářů a jejich redakci. Po nich následovala prohlídka osobních automobilů dvou z nich. Během domovních prohlídek bylo zabaveno velké množství dokumentů, počítačových disket a pevných disků. Z každé prohlídky byl proveden zápis a pořízen seznam zabavených věcí. Některé dokumenty byly jejich vlastníkům vráceny již 27. a 28. června, neboť se zjistilo, že se vyšetřované záležitosti vůbec netýkají. Další materiály jim byly vráceny v dubnu a v květnu 1996. Zbytek věcí a dokumentů jsou stále zadržovány. Stěžovatelé nebyli informováni o důvodu domovní prohlídky, resp. v rámci jaké trestní věci byly konány.

Dne 20. září 1995 podali trestní oznámení proti neznámému pachateli, v jehož rámci uplatňovali náhradu škody. Namítali, že nebyli informováni o důvodech, cílech a rozsahu opatření nařízených soudcem, a tvrdili, že hromadné domovní prohlídky porušily utajení zdrojů informací novinářů, jakož i právo na respektování jejich obydlí a soukromého života. V říjnu 1995 poradní senát soudu první instance v Bruselu

²³²⁾ Srov. Společné odlišné stanovisko soudců L. Wildhabera, Sira Nicolase Bratzy, G. Bonella, L. Loucaidese, I. Cabral Barreto, F. Tulkens a M. Pellonpääy, odst. 7.

²³³⁾ Chappell v. Spojené království, rozsudek z 30. března 1989, Série A č. 152; Société Colas Est v. Francie, rozsudek z 16. dubna 2002, Sborník 2002-III, odst. 41–42; Niemietz v. Německo, rozsudek z 16. prosince 1992, Série A č. 251-B; *mutatis mutandis*, Cossey v. Spojené království z 27. září 1990, Série A č. 184, str. 14, odst. 35 in fine.

²³⁴⁾ Rozsudek z 15. července 2003, nepublikován.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

zjistil, že trestní oznámení bylo v zásadě namířeno proti soudci, a předalo věc ministerstvu spravedlnosti. Spis byl pak předán přímo ministru a posléze státnímu zástupci při kasačním soudu. Rozsudkem ze dne 1. dubna 1996 kasační soud rozhodl, že věc je namířena proti úředníku, který je poživatelem soudních privilegií, uplatňování nároků na náhradu škody stěžovatelů nebylo přípustné a nepodal proto veřejnou žalobu. Mezitím stěžovatelé podali žalobu na náhradu škody, kterou utrpěli v důsledku domovních prohlídek a zabavení věci. O této žalobě nebylo v době vydání rozsudku Soudem rozhodnuto.

Stěžovatelé se opírali o ustanovení článku 8 Úmluvy a tvrdili, že domovní prohlídky v jejich redakci, obydlí a osobních autech zasáhly do jejich práva na respektování obydlí. Podle názoru Soudu šlo o zásah zákonný, opírající se o zákon o domovních prohlídkách. Jeho cílem byla ochrana veřejného pořádku, předcházení zločinnosti a ochrana práv a svobod jiných osob. Pro Soud nebylo sporu o tom, že v boji proti porušování utajení vyšetřování smluvní státy čelí vážným problémům při lokalizaci úniků informací a shromažďování důkazního materiálu. Připustil, že mohou v případě nutnosti přijímat opatření jako jsou domovní prohlídky a zajišťování předmětů doličných, aby získaly důkazy o trestných činech a mohly stíhat jejich původce. Zároveň je však třeba, aby vnitrostátní právo a právní praxe soudní a správní orgány zajistily odpovídající záruky proti jejich zneužití²³⁵⁾.

V daném případě byly domovní prohlídky stejně jako prohlídka osobních aut stěžovatelů nařizeny poradcem vyšetřovatele, který se jich sám sice neúčastnil, ale delegoval tento úkol generálnímu komisaři. Byly vedeny v přítomnosti stěžovatelů anebo členů jejich rodiny. Na druhé straně však stěžovatelé nebyli obviněni ze spáchání žádného trestného činu a příkazy k domovní prohlídce byly formulovány velmi obecně²³⁶⁾ za účelem vyhledání a zabavení každého dokumentu a věci užitečné k vyšetřování. Bylo zabaveno velké množství počítačových disket a pevných disků počítačů. Stěžovatelům nebyla navíc poskytnuta žádná informace o vyšetřování, v rámci kterého byly domovní prohlídky nařizeny. Soud dovodil, že domovní prohlídky nebyly přiměřené cílům, ke kterým směřovaly a porušovaly článek 8 Úmluvy.

²³⁵⁾ *Mutatis mutandis*, Funke v. Francie, rozsudek z 25. února 1993, Série A č. 256-A, odst. 56; Crémieux v. Francie, rozsudek z 25. února 1993, Série A č. 256-B, odst. 39; Mialhe v. Francie, rozsudek z 25. února 1993, Série A č. 256-C, odst. 36.

²³⁶⁾ Niemietz v. Německo, viz výše, odst. 37; Roemen a Schmitt v. Lucembursko, rozsudek z 25. února 2003, odst. 70, nepublikován; a *contrario*, Keslassy v. Francie, rozhodnutí z 8. ledna 2002, Sborník 2002-I.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

Ale přejdeme nyní k další části tohoto ustanovení, kterou je právo na respektování korespondence.²³⁷⁾

iv. Právo na respektování korespondence

Ve dvou nedávno souzených věcech *Luordo v. Itálie* a *Bottaro v. Itálie*²³⁸⁾ řešil Soud problém zadržování poštovních zásilek.

V roce 1982 vyhlásil soud v Asti úpadek manželky prvního stěžovatele a v listopadu o dva roky později vyhlásil osobní úpadek stěžovatele jako společníka. Poté, co byl jeho dům ve veřejné aukci, soudce prohlásil, že stěžovatel byl schopen zaplatit své dluhy a uzavřel proto v červenci 1999 řízení o úpadku. V listopadu 2000 vyhlásil soud v Bergamenu úpadek druhého stěžovatele. O šest let později povolil soudce prodej jeho nemovitého majetku. V okamžiku rozsudku Soudu bylo řízení o úpadku stále v běhu.

Oba stěžovatelé před Soudem namítali, že po vyhlášení úpadku byla jejich korespondence zasilána správci konkurzní podstaty. Soud souhlasil se stěžovateli, že v jejich případech došlo k zásahu do práva na respektování korespondence, ale zjistil, že šlo o zásah zákonný, jehož cílem bylo shromáždit informace o majetkové situaci úpadce. Nicméně hrozilo, že bude na stěžovatele kladeno přílišné břemeno, a to zejména s ohledem na délku úpadečného řízení, což v jejich případech činilo 14 a 12 let. Minil však, že opatření státních orgánů ztrácelo na odůvodněnosti s prodlužujícími se úpadečnými řízeními, jejichž délka narušila rovnováhu mezi obecným zájmem na vyrovnání dluhů věřitelům a zájmem stěžovatelů na respektování jejich korespondence. Zásah do jejich práv byl proto nepřiměřený cíli, ke kterému směřoval.

Dalším případem, který stojí za zmínku, je věc *Erdem v. Německo*²³⁹⁾. Stěžovatel v něm tvrdil, že prověřování jeho korespondence s právním zástupcem, povolené trestním řádem, porušilo článek 8 Úmluvy. Sporným bodem byla otázka přiměřenosti zásahu, o jehož existenci, zákonnosti a legitimitě nebylo pochyb. Soud připomněl svůj předchozí právní názor, že:

„termín ‚nezbytnost‘ odráží neodkladnou sociální potřebu a zejména přiměřenost zásahu ke sledovanému cíli. K tomu, aby bylo možno zjistit, zda je opatření nezbytné v demokratické společnosti, je třeba mít na paměti rozhodovací pravomoc

²³⁷⁾ Rozsudek ze 17. července 2003, nepublikován.

²³⁸⁾ Rozsudek ze 17. července 2003, nepublikován.

²³⁹⁾ Rozsudek z 5. července 2001, Sborník 2001-VII.

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

státu (viz např. *Sunday Times v. Spojené království* č. 2, rozsudek z 26. listopadu 1991, Série A č. 217, str. 28–29, odst. 50). ... určitá kontrola korespondence osob zbavených svobody je obecně doporučována a nepřičí se Úmluvě, a to vzhledem k normálním a rozumným nárokům vězení (viz *Silver v. Spojené království*, rozsudek z 25. března 1983, Série A č. 61, str. 38, odst. 98). Při stanovení tolerovaného stupně takové kontroly nelze však zapomenout na skutečnost, že moci psát a dostávat dopisy je pro osobu zbavenou svobody jediným pojitkem s vnějším světem.

Je zcela ve veřejném zájmu, že osoba, která si přeje setkat se právníkem, má mít k tomu podmínky zajišťující svobodnou diskusi. Odtud pochází v zásadě privilegovaný režim vztahu advokát – klient. Ve svém rozsudku *S. v. Švýcarsko* z 28. listopadu 1991 Soud podtrhl důležitost práva osoby zbavené svobody komunikovat se svým advokátem bez přítomnosti pracovníků věznice. V kontextu článku 6 míní, že jestliže advokát nebude moci hovořit se svým klientem bez toho, aniž by byl podrobován dozoru, jeho zastoupení ztrácí mnoho na užitečnosti, zatímco cílem Úmluvy je ochrana konkrétních a efektivních práv (Série A č. 220, str. 15–16, odst. 48; viz též *Campbell a Fell v. Spojené království*, rozsudek z 28. června 1984, Série A č. 80, str. 49, odst. 111–113).

V očích Soudu lze podobně uvažovat i v případě korespondence mezi osobou zbavenou svobody a jejím advokátem ...

Vězeňské orgány tedy mohou otevřít dopis advokáta zasílaný osobě zbavené svobody pokud mají přijatelný důvod domnívat se, že obsahuje zakázané prvky, které nebyly zpřístupněny normálními zjišťovacími prostředky. I kdyby však byl dopis rozlepen, neměl by být čten. ... Čtení dopisu advokáta ... by mělo být dovoleno jen ve výjimečných případech, pokud se lze domnívat, že došlo ke zneužití jejich výsadního vztahu a že dopis ohrožuje bezpečnost věznice a jiných osob „Připustnost“ důvodů závisí na souhrnu okolností, ale předpokládá existenci přesvědčivých skutečností nebo údajů o zneužití výsadní komunikační cesty (viz, *mutatis mutandis*, *Fox, Campbell a Hartley v. Spojené království*, rozsudek z 30. srpna 1990, Série A č. 182, str. 182, odst. 32).“

V daném případě Soud podotkl, že relevantní ustanovení trestního řádu se týkalo boje proti terorismu, jehož účelem bylo zabránit tomu, aby osoba zbavená svobody, která je podezřelá ze spáchání trestného činu terorismu, pokračovala v činnosti pro teroristickou organizaci, již byla členem. V případě pana *Erdema* měl Soud za to, že tato ustanovení byla velmi přesná, když specifikovala kategorie osob, jejichž korespondence musí být podrobena kontrole, totiž osoby zbavené svobody podezřelé z příslušnosti k teroristické organizaci. Navíc kontrola korespondence byla i zde do-

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

provázena určitými procesními garancemi, když kontrolu prováděl nezávislý soudce, který nebyl zapojen do vyšetřování trestného činu, a který držel v tajnosti informace uvedené v korespondenci. Navíc se mohl i nadále se svým právním zástupcem setkávat. Ten mu sice nemohl předávat dokumenty, ale informoval ho o tom, čeho se týkaly. S ohledem na tyto okolnosti k porušení článku 8 Úmluvy nedošlo.

Ve věcech *Valenzuela Contreras v. Španělsko*²⁴⁰⁾ a *Prado Bugallo v. Španělsko*²⁴¹⁾ se Soud zabýval kvalitou vnitrostátního zákona umožňujícího odposlech telefonních hovorů vedených v rámci trestního řízení. V prvně uvedené stížnosti došel k závěru, že vnitrostátní zákon nestanovoval dostatečně jasně rozsah a způsob výkonu hodnotící pravomoci státních orgánů, které měly oprávnění odposlech nařídit. Stížnost pana *Prada Bugalla* se od první liší tím, že zákon z roku 1988 novelizoval relevantní ustanovení trestního řádu a upřesnil způsob kontroly při nařizování odposlechu telefonních hovorů. Ve smyslu tohoto ustanovení nemůže být telefonní linka napříště odposlouchávána, pokud odposlech nenařídí soudce, domnívá-li se, že je tímto způsobem možno odhalit či potvrdit skutečnosti nebo okolnosti důležité pro trestní řízení. Stejně záruky musí být zachovány, je-li rozhodováno o prodloužení platnosti rozhodnutí o odposlechu. Písemný záznam z hovorů je přitom pod kontrolou tajemníka soudu.

I přes tuto novelizaci měl Soud za to, že nově zavedené záruky nespĺňovaly všechny požadavky stanovené jeho judikaturou, zejména rozsudky *Kruslin v. Francie* a *Huvig v. Francie*²⁴²⁾, aby bylo zabráněno zneužívání. Šlo zejména o to, že zákon nestanovil povahu trestných činů, při jejichž vyšetřování bylo možno odposlech nařídit, nestanovil omezení délky odposlechu, a nestanovil podmínky pro sepisování protokolů o přepisu obsahu hovorů. To ponechal kontrole tajemníka soudu. Nedostatky se též dotýkaly preventivních opatření při předávání záznamů hovorů, které by správně měly být kontrolovány soudcem a zástupci obhajoby.

Ve věci *M. M. v. Nizozemí*²⁴³⁾ byl stěžovatelem advokát, který převzal v trestním řízení obhajobu pana K., jenž byl v té době ve vazbě. V souvislosti s vedením obhajoby se stěžovatel několikrát setkal s paní S., která byla tehdy manželkou pana K. Ta řekla svému muži, že měla se stěžovatelem sexuální styk. Pan K. o tom informoval

²⁴⁰⁾ Rozsudek z 30. července 1998, Sbirka 1998-V.

²⁴¹⁾ Rozsudek z 18. února 2003, nepublikován.

²⁴²⁾ Rozsudky z 24. dubna 1990, Série A č. 176-A a 176-B.

²⁴³⁾ Rozsudek z 8. dubna 2003, nepublikován.

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

policejního důstojníka vyšetřujícího jeho trestní věc, jenž informaci předal státnímu zástupci, který v trestní věci pana K. vedl vyšetřování. Ten dal podnět k zahájení trestního řízení proti stěžovateli. Manželka pana K. zprvu váhala podat trestní oznámení proti stěžovateli, když kromě jejího tvrzení nebyly okolnosti, o kterých mluvila, podloženy jiným důkazem. Později jí byl navržen odposlech její domácí telefonní linky, aby byly zaznamenány rozhovory se stěžovatelem. Policie instalovala odposlouchávací zařízení a instruovala manželku pana K., jak hovory zaznamenávat. Paní S. zaznamenala tři telefonní hovory se stěžovatelem, které byly přepsány policií a připojeny do jeho vyšetřovacího spisu.

O případu se dozvěděl tisk, což podnítilo další dvě ženy k podání trestního oznámení proti stěžovateli: paní V., která tvrdila, že byla znásilněna a sexuálně stěžovatelem zneužita, a paní C., která oznámila, že byla stěžovatelem sexuálně zneužita. Stěžovatel byl nato předvolán, aby se dostavil k soudu, který ho nakonec odsoudil za pohlavní zneužívání a znásilnění paní S. a C., ale osvobodil ho z obžaloby týkající se trestného činu proti paní V. Byl mu uložen trest odnětí svobody na osm měsíců, z toho čtyři měsíce podmíněně s dvouletou zkušební lhůtou. Odvolací soud rozsudek zrušil, shledal stěžovatele znovu vinným, ale uložil mu vedle trestu odnětí svobody i peněžitý trest ve výši 10 000 holandských guldenů. Rozsudek se opíral o výpovědi stěžovatele, paní S. a paní C., a dalších tří osob. Záznam telefonních rozhovorů nebyl jako důkazní materiál použit.

Soud se zabýval otázkou, zda záznamy telefonních rozhovorů s paní S. mohly být pokládány za zásah státního orgánu do stěžovatelových práv zaručených článkem 8 Úmluvy. Soud připomněl rozsudek ve věci *A. v. Francie*²⁴⁴⁾, ve kterém občan oznámil policejnímu důstojníkovi, že je připravován trestný čin vraždy. Policejní důstojník pak kontaktoval stěžovatele, který se měl vraždy účastnit, s návrhem, aby byl jeho telefonní rozhovor s ním odposlouchán. Soud pak minil, že se policejní důstojník „*podstatnou měrou podílel na fungování odposlechu, tedy aby odposlouchávací zařízení bylo použitelné v jeho kanceláři a aby telefon a záznamník byly připraveny. Samozřejmě neinformoval své nadřízené o své iniciativě a nesnažil se získat povolení vyšetřujícího soudce. Za daných okolností lze mít za to, že se státní orgány na zásahu podílely v míře, zakládající odpovědnost státu*“ (odst. 36).“

Podle názoru Soudu se v případě pana M. M. jednalo o stejnou situaci. Způsobem, jakým policie jednala s povolením státního zástupce, „se podstatnou měrou

²⁴⁴⁾ Rozsudek z 23. listopadu 1993, Série A č. 277-B.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

podílela na fungování odposlechu“. Státní zástupce a policie jednaly za účelem výkonu svých oficiálních povinností. Soud nebyl přesvědčen o tom, že to byla paní S., kdo měl celou akci pod kontrolou. Šlo tedy o „zásah státního orgánu“. Soud připomněl, že podobný zásah je v souladu s článkem 8 Úmluvy, pokud je zákonný, směřuje k legitimnímu cíli a pokud způsob, jakým je uplatňován, není tomuto cíli nepřiměřený. V tomto případě zjistil, že zásah neměl podklad ve vnitrostátním právu, a pokládal tak za nadbytečné zjišťovat, zda směřoval k legitimnímu cíli a zda způsob, jakým byl realizován, byl tomuto cíli přiměřený.

Další věci, která si zasluhuje pozornost, je případ pana *Craxiho v. Itálie* č. 2²⁴⁵⁾. Vyšetřovací soudce v ní nařídil odposlech telefonních hovorů stěžovatele v rámci trestního řízení pro trestný čin omezování smluvní svobody a korupce, a to na základě příkazu státního zástupce, aby uspíšil zatčení stěžovatele. Odposlech trval dva měsíce a deset dní. Státní zástupce též žádal odposlech telefonních hovorů v rámci řízení pro pomluvu. I tento odposlech byl povolen na jeden měsíc, za účelem získání důkazů a zjištění stěžovatelových kompliců. Přepis obsahu hovorů byl čten při veřejném zasedání a zveřejněn v tisku, v čemž stěžovatel spatřoval porušení svých práv zaručených článkem 8 Úmluvy.

Soud konstatoval, že zásah byl v souladu s ustanoveními trestního řádu. Nepokládal za nutné zabývat se otázkou, zda směřoval k legitimnímu cíli a předpokládal, že tomu tak bylo. Připomněl, že svoboda projevu je jednou z nezbytných zásad demokratické společnosti a že ochrana, která musí být tisku přiznána, má zvláštní význam²⁴⁶⁾. Pokud šlo o předávání informací o průběhu trestního řízení, podtrhl, že třebaže jsou soudy místem, kde se rozhoduje o vině či nevině konkrétní osoby, neznamená to, že se další diskuse nevede například ve specializovaných časopisech, denním tisku či mezi veřejností²⁴⁷⁾. Podle názoru Soudu má veřejnost právo získávat informace²⁴⁸⁾, což je zvláště důležité, když je dotčen veřejný činitel, jako zde bývalý premiér vlády. Takoví jednotlivci jsou nevyhnutelně a za plného vědomí předmětem pozornosti novinářů i široké veřejnosti²⁴⁹⁾. Na druhé straně však i oni mají právo na ochranu práv ve smyslu článku 8 Úmluvy. Veřejný zájem na získávání in-

245) Rozsudek ze 17. června 2003, nepublikován.

246) *Jersild v. Dánsko*, rozsudek z 23. září 1994, Série A č. 298, odst. 31.

247) *Sunday Times v. Spojené království*, rozsudek ze 6. listopadu 1980, Série A č. 38, odst. 65.

248) *Worm v. Rakousko*, rozsudek z 29. srpna 1997, Sbírka 1997-V, odst. 50.

249) *Lingens v. Rakousko*, rozsudek z 8. července 1986, Série A č. 103, odst. 42.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

formaci se dotýká skutečností, které jsou přímo spojeny s trestním obviněním proti nim. Novináři by tuto skutečnost měli mít na paměti a měli by se proto zdržet zveřejňování informací, které by mohly dotčeného jednotlivce poškodit ať už úmyslně či neúmyslně, a měli by respektovat právo na jeho soukromý život a korespondenci.

V daném případě některé rozhovory přetištěné v tisku měly přísně soukromý charakter a týkaly se vztahu stěžovatele a jeho manželky k jejich právnímu zástupci, který byl jejich politickým příznivcem. Podle názoru Soudu zveřejnění nebylo nutné z hlediska sociální potřeby, zásah tak byl v rozporu s ustanovením článku 8 Úmluvy. Na druhou stranu byl přepis telefonních hovorů dán k dispozici novinářům, ale státní zástupce ho zpřístupnil i stranám. Za jejich zveřejnění nebyl přímo odpovědný státní zástupce, nýbrž tajemník soudu. Soud proto zjišťoval, zda vnitrostátní orgány zajistily ochranu stěžovatelova práva na respektování jeho soukromého života²⁵⁰⁾, a připomněl, že odpovídající ochrana musí být schopna předejít jakémukoli odhalení soukromí, které by mohlo být v rozporu s článkem 8 Úmluvy²⁵¹⁾. Navíc, dojde-li k odhalení tajných informací, stát má povinnost zahájit vyšetřování a napravit porušení, ke kterému již došlo. V dané věci došlo k odhalení soukromých údajů, které nebyly v souladu s článkem 8 Úmluvy. Jakmile byl přepis rozhovorů předán tajemníkovi soudu, státní orgány neochránily právo na respektování soukromého života stěžovatele. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

Konečně, část zápisu z telefonních hovorů byla čtena během hlavního líčení státním zástupcem, který tvrdil, že byl telefon odposloucháván proto, aby bylo dokázáno, že stěžovatel měl v úmyslu utéci a pošpinit některé soudce a politiky. Podle vnitrostátního práva dříve, než státní zástupce přistoupí ke čtení záznamů, musí je dát k dispozici tajemníkovi soudu, aby se k obsahu mohli vyjádřit účastníci řízení. Na uzavřeném zasedání mezi nimi mělo být též dohodnuto, co se číst nebude. Účelem tohoto opatření bylo umožnit účastníkům řízení a soudcům vybrat ty záznamy, které neměly žádný vztah k trestnímu řízení a které mohly zasáhnout do práva na respektování soukromého života a korespondence. Okresní soud však minil, že toto konkrétní ustanovení trestního řádu se na daný případ nevztahovalo, neboť se údajně týkalo jen odposlouchávání telefonických rozhovorů během předběžného řízení. Soud však zjistil, že podle jiného ustanovení trestního řádu, na které se vnitrostátní soudy odvolávaly, když byl odposlech telefonních hovorů nařízen, aby usnadnil hledání osoby vyhýbající se soudnímu řízení, se má toto ustanovení použít, pokud je to možné. Okresní soud však

²⁵⁰⁾ *Mutatis mutandis*, Guerra v. Itálie, rozsudek z 19. února 1998, Sbirka 1998-I, odst. 58.

²⁵¹⁾ *Mutatis mutandis*, Z v. Finsko, rozsudek z 25. února 1997, Sbirka 1997-I, odst. 95.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

neobjasnil, proč během hlavního líčení toto ustanovení nebylo aplikováno. Soud došel k názoru, že stěžovatel byl zbaven základní procesní ochrany skýtané vnitrostátním právem za účelem ochrany jeho práv ve smyslu článku 8 Úmluvy, bez toho, aniž by byl tento procesní krok jakkoli odůvodněn. Zásah proto nemohl být pokládán za zákonný.

Velmi citlivým problémem týkajícím se článku 8 Úmluvy je zadržování a otevírání dopisů určených osobám zbaveným svobody, a to jak od jejich rodinných příslušníků a právních zástupců, tak i od kanceláře Soudu. V původním vydání Rukojeti o něm již byla zmínka. V posledních čtyřech letech byl Soud nucen zabývat se dalšími podobnými stížnostmi.

Ve věci *Radaj v. Polsko*²⁵²⁾, v němž stěžovatel namítal, že mu byla otevírána a čtena jeho korespondence s orgány Úmluvy, připomněl, že je pro efektivní fungování systému individuální stížnosti ve smyslu článku 34 Úmluvy třeba, aby stěžovatelé mohli svobodně komunikovat s orgány Úmluvy. V daném případě stěžovatel netvrdil, že byl na něho vyvíjen nátlak. Avšak pro efektivní fungování práva individuální stížnosti je nutné, aby korespondence vězňů nepodléhala žádné formě kontroly, která by potenciálně mohla bránit předložení věci Soudu. Došel k závěru, že vnitrostátní právo nevymezovalo dostatečně jasně pravomoc svěřenou státním orgánům při kontrole korespondence²⁵³⁾. Zasahování do korespondence *pana Radaje* tedy nespĺňovalo zákonnosti ve smyslu druhého odstavce článku 8 Úmluvy.

Pro úplnost uvedme, že k podobnému závěru došel Soud i ve věci *A. B. v. Nizozemí*²⁵⁴⁾.

Článek 12 Úmluvy – Právo uzavřít manželství

„Muži a ženy způsobilí věkem k uzavření manželství mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.“

Článek 5 Protokolu č. 7: Rovnost mezi manžely

„Při uzavírání manželství, za jeho trvání a při rozvodu mají manželé rovná práva a povinnosti občanskoprávní povahy mezi sebou a ve vztazích ke svým dětem. Tento článek nebrání státům přijmout opatření, jež jsou nezbytná v zájmu dětí.“

252) Rozsudek z 28. listopadu 2002, nepublikován.

253) *Niedbala v. Polsko*, rozsudek ze 4. července 2000, nepublikován.

254) Rozsudek z 29. ledna 2002, nepublikován.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

Porušení práva na uzavření manželství a na rovnost mezi manžely se ve stížnostech podaných proti jednotlivým státům Úmluvy v posledních čtyřech letech objevovala velmi sporadicky. Za zmínku však stojí následující dva případy.

Ve věci *Christine Goodwin v. Spojené království*, o které byla řeč výše v souvislosti s právem na soukromý život ve smyslu článku 8 Úmluvy, stěžovatelka namítala nemožnost vdát se za svého přítele, se kterým měla trvalý vztah. Podle vnitrostátního zákona byla totiž i po operaci změny pohlaví považována za muže. Soud připomněl, že ve věcech *Rees*²⁵⁵⁾, *Cossey*²⁵⁶⁾ a *Scheffeld a Horsham v. Spojené království*²⁵⁷⁾, kterými se v minulosti zabýval, nepokládal nemožnost transsexuálů uzavřít manželství s osobou opačného pohlaví než bylo to, které získali po operaci, za porušení článku 12 Úmluvy. Svůj závěr opřel i o úvahu, že právo uzavřít manželství míní manželství v tradičním slova smyslu. Při novém projednání stejné otázky v případě *Christine Goodwin* v roce 2002 Soud uvedl, že článek 12 Úmluvy garantuje právo uzavřít sňatek a založit rodinu jak mužům, tak ženám. Nemožnost počít a vychovat dítě by jim přitom neměla bránit při uplatňování práva uzavřít manželství. Jeho výkon má důsledky sociální, osobní a právní, právo samo podléhá vnitrostátnímu právu, ale omezení z něho vyplývající nesmí toto právo zúžit tak, aby zasáhla do samotné jeho podstaty. Soud si nebyl jist, zda je možné v moderní společnosti tvrdit, že pohlaví je určeno čistě podle biologických kritérií. Konstatoval, že jestliže počet manželství transsexuálů stále stoupá, počet zemí, které takové manželství povolují, je stále nižší než těch, které umožňují operaci změny pohlaví. Nebyl však přesvědčen o tom, že tuto otázku mohou řešit státy výlučně v rámci výkonu své rozhodovací pravomoci. Pokud jim náleží právo stanovit podmínky, které musí transsexuál splnit, aby mu byla přiznána nová pohlavní identita, a podmínky, za kterých může být původní manželství prohlášeno za neplatné, Soud neviděl žádný důvod, proč by transsexuálové měli být zbaveni práva na uzavření manželství. Došel proto v daném případě k porušení článku 12 Úmluvy.

V případě *Boso v. Itálie*²⁵⁸⁾ stěžovatel tvrdil, že vnitrostátní zákon, podle kterého jeho manželka mohla sama rozhodnout o přerušení těhotenství, porušuje jeho

255) Rozsudek ze 17. října 1986, Série A č. 106.

256) Rozsudek z 27. září 1990, Série A č. 184.

257) Rozsudek z 30. července 1998, Sbirka 1998-V.

258) Stížnost č. 50490/99, roz. 5. 9. 2002, Sborník 2002-VII.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

právo na založení rodiny. S odvoláním na předchozí judikaturu²⁵⁹⁾ Soud připomněl, že zásah do výkonu práva na rodinný život, který je ospravedlněn druhým odstavcem článku 8 Úmluvy, nemůže zároveň odporovat ustanovení článku 12 Úmluvy. V dané věci došel k názoru, že námitky stěžovatele ve smyslu článku 8 Úmluvy byly zjevně neopodstatněné. Stejný závěr bylo proto třeba aplikovat i na jeho námitky ve smyslu ustanovení článku 12 Úmluvy.

Článek 2 Protokolu č. 1: Právo na vzdělání

„Nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.“

Vzhledem k tomu, že v této oblasti nebylo za poslední čtyři roky Soudem vydáno žádné rozhodnutí či rozsudek, který by měnil jeho předchozí judikaturu, o níž pojednávala část původního vydání Rukojeti, nepokládáme za nutné zatěžovat čtenáře zmínkou o případech, které pouze na dosavadní judikaturu odkazují.

3.2 Práva spojená se sociálním životem

Článek 9 Úmluvy: Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

„1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.“

2. Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

Právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání patří mezi základní prvky identity, zejména věřících a jejich pojetí života. Zahrnuje zejména svobodu vyznávat náboženství a svobodu řídit se jeho pravidly. Jestliže v rámci společnosti jednoho státu koexistuje několik náboženství, může se ukázat nezbytným tuto svobodu určitým způsobem omezit tak, aby proti sobě nestály různé skupiny a aby přesvědčení

²⁵⁹⁾ Stížnosti č. 32094/96 a 32568/96, roz. 22. 10. 1997, D. R. 91, str. 61.

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

každého bylo respektováno²⁶⁰). Neutralita státu při výkonu náboženské činnosti přitom nebrání tomu, aby jedno náboženství bylo uznáno za státní²⁶¹). Mimoto každý musí mít možnost kdykoli se rozhodnout, jestli do náboženské obce vstoupit a za jakých podmínek z ní vystoupit²⁶²). V demokratické společnosti může být svoboda projevu náboženského vyznání omezena za účelem zajištění neutrality veřejného vzdělávání²⁶³).

Ve smyslu druhého odstavce článku 9 může být projev náboženského vyznání předmětem zásahu státu, pokud to je nezbytné pro usmíření zájmů různých skupin a zajištění respektování přesvědčení každého jednotlivce.

Nepřijetí stěžovatele na místo účetního v důsledku jeho odsouzení, když odmítl obléci vojenskou uniformu, neboť by to bylo v rozporu s jeho příslušností k sektě Svědků Jehovových, bylo předmětem věci *Thlimmenos v. Řecko*²⁶⁴). Podle názoru Soudu se předmět stížnosti dotýkal spíše absence rozdílu mezi těmi, kdo byli odsouzeni za nábožensky motivovaný trestný čin a ostatními uchazeči o zaměstnání. Soud věc proto posuzoval ve spojení s článkem 14 Úmluvy, který zaručuje právo nebyť diskriminován²⁶⁵). Toto právo je porušeno, jestliže stát bez objektivního důvodu nakládá s jednotlivci v porovnatelné situaci různým způsobem. V daném případě měl stát sice oprávněný zájem vyloučit některé odsouzené osoby z výkonu povolání účetního, avšak odsouzení za odmítnutí z náboženských důvodů obléci vojenskou uniformu nemělo žádný vztah k neschopnosti tuto profesi vykonávat. Nepřijetí stěžovatele bylo proto neodůvodněné.

Odmítnutí uznat ortodoxní církev mající vztah k patriarchovi Bukurešti bylo předmětem stížnosti *Mitropolia Basarabiei si Exarhatul Plaiurilor a další v. Moldávie*²⁶⁶). Soud mínil, že odmítnutí státních orgánů zasáhlo do práva na svobodu náboženského vyznání v důsledku aplikace zákona o náboženských kultech. Stát sice

²⁶⁰) Kokkinakis v. Řecko, rozsudek z 25. května 1993, Série A č. 260-A.

²⁶¹) *Mutatis mutandis*, Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Francie, rozsudek z 27. června 2000, Sborník 2000-VII.

²⁶²) Hoffman v. Rakousko, rozsudek z 23. června 1993, Série A č. 255-C, týkající se svěřeni dítěte do péče rodiče, který náležel ke Svědkům Jehovovým.

²⁶³) Stížnost 42393/98, roz. 15. 2. 2001, nepublikováno.

²⁶⁴) Rozsudek ze 6. dubna 2000, Sborník 2000-IV.

²⁶⁵) Viz též níže kapitola týkající se článku 14 Úmluvy.

²⁶⁶) Rozsudek z 13. prosince 2001, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

může kontrolovat, zda náboženské hnutí či sdružení neohrožuje společnost a její členy, ale v tomto případě zásah nebyl přes svou zákonnost i legitimnost cíle, ke kterému směřoval, přiměřený.

Ve věci *Vergos v. Řecko*²⁶⁷⁾ stěžovatel tvrdil, že odmítnutím městského úřadu změnit územní plán města, aby obdržel stavební povolení k výstavbě modlitebny, zasáhlo do jeho práva na svobodu náboženství. Soud jeho námitku odmítl, když konstatoval, že správní orgán uvedl, že modlitebna by byla veřejnou stavbou, ale podle vnitrostátního zákona byla výstavba takových budov zakázána na pozemcích, které k tomu nebyly určeny. Stavba modlitebny by tedy vyžadovala změnu územního plánu. Uzavřel, že s ohledem na rozhodovací pravomoc smluvních států v oblasti územního plánování a výstavby²⁶⁸⁾ bylo odmítnutí řeckých orgánů nejenom zákonné, ale též legitimní a přiměřené ve smyslu druhého odstavce článku 9 Úmluvy.

Ve zkratce už jen dodejme, že ve věci *Johannische Kirche a Peters v. Německo*²⁶⁹⁾ se Soud zabýval otázkou odmítnutí výstavby hřbitova, ve věci *Pichon a Sajous v. Francie*²⁷⁰⁾ pak odsouzením lékárníků za to, že odmítli prodávat anti-koncepční prostředky, neboť se to přičilo jejich náboženskému přesvědčení. V případě *Sofianopoulos, Spaidiotis, Metallinos a Kontogiannis v. Řecko*²⁷¹⁾ pak Soud řešil námitku stěžovatelů týkající se vymazání zmínky o jejich náboženské příslušnosti v občanském průkazu.

Článek 10 Úmluvy: Svoboda projevu

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní

²⁶⁷⁾ Rozsudek z 24. června 2004, nepublikován.

²⁶⁸⁾ Stížnost č. 41754/98, roz. 10. 7. 2001, nepublikováno.

²⁶⁹⁾ Stížnost č. 41754/98, roz. 10. 7. 2001, Sborník 2001-VIII.

²⁷⁰⁾ Stížnost č. 49853/99, roz. 2. 10. 2001, Sborník 2001-X.

²⁷¹⁾ Stížnosti č. 1988/02, 1997/02 a 1977/02, roz. 12. 12. 2002, Sborník 2002-X.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

Judikatura Soudu v oblasti práva na svobodu projevu se stále rozvíjí. Při zjišťování nezbytnosti zásahu do tohoto práva Soud zkoumá, zda zásah odpovídal „naléhavé společenské potřebě“, zda byl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli a zda jsou důvody uvedené vnitrostátními orgány pro jeho ospravedlnění relevantní a dostatečné. Státy mají přitom – podobně jako u článků 8, 9, 11 a 12 Úmluvy – širokou rozhodovací pravomoc, aby odůvodnily naléhavou společenskou potřebu, která vyžaduje přijetí různých opatření. Výsledek jejich rozhodovací pravomoci pak podléhá kontrole Soudu²⁷²⁾, který ověřuje, zda jejich rozhodnutí odpovídají požadavkům článku 10 Úmluvy²⁷³⁾.

Poměrně častými stížnostmi na porušení tohoto ustanovení byly a stále jsou případy zásahů do svobody tisku. Novinářská svoboda zahrnuje možnost použití určité míry přehánění nebo dokonce provokace²⁷⁴⁾. Přestože ani tisk nemůže překračovat meze stanovené prvkem „ochrany pověsti jiných“, přísluší mu, aby sděloval informace a myšlenky o politických otázkách, jakož i o ostatních tématech obecného zájmu. Pokud jde o meze přípustné kritiky, jsou nesporně širší vůči veřejnému činiteli než soukromé osobě²⁷⁵⁾.

Nezbytnost omezení výkonu svobody projevu musí být prokázána přesvědčivým způsobem²⁷⁶⁾.

Ve věci *Thoma v. Lucembursko*²⁷⁷⁾ byl stěžovatel redaktorem celostátní rozhlasové stanice, kde moderoval pořad o životním prostředí, v jehož rámci hovořil o problémech spojených se zalesňováním. Kritizoval přitom činnost orgánů lesní stráže, která, společně s lesními inženýry, proti němu podala žalobu na ochranu osobnosti.

²⁷²⁾ Sunday Times v. Spojené království č. 1, rozsudek z 26. dubna 1979, Série A č. 30; Nil-
sen a Johnes v. Norsko z 25. listopadu 1999, Sborník 1999-VIII.

²⁷³⁾ Nilsen a Johnes v. Norsko, viz výše, odst. 43.

²⁷⁴⁾ Prager a Oberschlick v. Rakousko, rozsudek z 26. dubna 1995, Série A č. 313, odst. 38.

²⁷⁵⁾ Oberschlick v. Rakousko č. 2, rozsudek z 1. července 1997, Sbirka 1997-IV; Vereini-
gung demokratischer Soldaten Österreichs a Gubi v. Rakousko, rozsudek z 19. prosince
1994, Série A č. 302; Janowski v. Polsko, rozsudek z 21. ledna 1999, Sborník 1999-I.

²⁷⁶⁾ Observer a Guardian v. Spojené království, rozsudek z 1991, Série A č. 216, odst. 59;
Fressoz a Roire v. Francie, rozsudek z 21. ledna 1999, Sborník 1999-I.

²⁷⁷⁾ Rozsudek z 29. března 2001, Sborník 2001-III.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

Stěžovatel byl odsouzen za to, že nedostál své povinnosti poctivě informovat veřejnost, když citoval svého kolegu, který napsal, že podle nejmenovaného znalce byli zaměstnanci Správy vod a lesů, s výjimkou jednoho, úplatní. Soud, na který se posléze obrátil, mínil, že důvody uváděné v odsuzujícím rozsudku byly slučitelné s legitímním cílem ochrany pověsti a práv, jakož i presumpce nevinu lesních inženýrů a příslušníků lesní stráže. Podotkl též, že i když stěžovatel formuloval své výroky v rámci rozhlasového pořadu, a neoznačoval konkrétní osoby, bylo jasné, o kom mluví. Podle názoru Soudu nebylo nerozumné se domnívat, že stěžovatel vzal přinejmenším zčásti obsah inkriminované citace za vlastní názor. Připomněl, že „uložení sankce novináři za to, že napomáhal šíření výroků třetí osoby, (...) by těžce bránilo přispívání tisku do diskusí o problémech veřejného zájmu a nelze o něm uvažovat bez obzvlášť závažných důvodů“²⁷⁸⁾. Soud proto nebyl přesvědčen, že zásah do práva stěžovatele na svobodu projevu byl „nezbytný v demokratické společnosti“, a přiměřený sledovanému cíli, totiž ochraně pověsti nebo práv jiných.

V případě *Colombani a další v. Francie*²⁷⁹⁾ byli stěžovatelé odsouzeni k pokutě 5 000 franků, k výplatě jednoho symbolického franku marockému králi Hasanu II., náhrady škody ve výši 10 000 franků a k uveřejnění zprávy o svém odsouzení za to, že uveřejnili výroky urážející krále, když zpochybňovali snahu státních orgánů bojovat proti obchodu s drogami. Soud poznamenal, že zprávu Geopolitické drogové observatoře, ze které stěžovatelé čerpali, nikdo ze soudců nezpochybnil. Deník *Le Monde* se proto mohl o tuto informaci opírat, aniž by ověřoval přesnost údajů. Neviděl žádný důvod k pochybnostem, že stěžovatelé jednali v dobré víře. Stěžovatelé neměli možnost prokázat pravdivost svých tvrzení, což bylo přehnaným opatřením k ochraně pověsti a práv jiné osoby, přesto, že se jednalo o hlavu státu. Soud konstatoval, že trestný čin urážky vedl k porušování svobody projevu a neodpovídal žádné „naléhavé společenské potřebě“, jež by byla způsobila toto omezení ospravedlnit.

Ve stížnosti *Feldek v. Slovensko*²⁸⁰⁾ stěžovatel namítal, že jeho odsouzení ke zveřejnění omluvy v pěti slovenských denících v rámci řízení na ochranu osobnosti, které proti němu zahájil bývalý slovenský ministr kultury v důsledku zveřejnění článku o jeho nacistické minulosti, bylo zásahem do jeho práva na svobodu projevu. Podle názoru Soudu sledoval zásah legitímní cíl ochrany pověsti a práv jiných. Připomněl,

²⁷⁸⁾ *Jersild v. Dánsko*, viz výše.

²⁷⁹⁾ Rozsudek z 25. června 2002, Sborník 2002-V.

²⁸⁰⁾ Rozsudek z 12. července 2001, Sborník 2001-VIII .

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

že článek 10 Úmluvy neponechává velký prostor pro omezení politických projevů nebo diskusí o otázkách veřejného zájmu²⁸¹). Mínil, že prohlášení bylo hodnotovým soudem, jehož pravdivost nebylo možno dokázat. Týkalo se veřejně činné osoby, člena vlády, vůči němuž byly meze přijatelné kritiky širší. Nejvyšší slovenský soud přesvědčivě nedoložil naléhavou společenskou potřebu pro nadřazení práva na ochranu veřejně činné osoby nad stěžovatelovo právo na svobodu projevu a nad obecný zájem podporovat tuto svobodu tam, kde šlo o otázky veřejného zájmu. Z jeho rozsudku nevyplývalo, že by stěžovatelovo prohlášení poškodilo politickou kariéru či profesionální a soukromý život bývalého ministra. Důvody jím uvedené Soud nepovažoval za dostatečné, aby ospravedlnily zásah do stěžovatelova práva na svobodu projevu.

Odsouzení novináře za užívání urážejících výrazů proti ženě známého politika bylo projednáváno Soudem i ve věci *Tammer v. Estonsko*. Na rozdíl od předcházejícího slovenského případu zde Soud nedošel k závěru, že právo na svobodu projevu novináře bylo porušeno²⁸²).

Na závěr uvedme, že ve věci *Société Prisma Presse v. Francie*²⁸³) byla novinářská společnost povinna, podobně jako ve věci *Feldek v. Slovensko*, zveřejnit sdělení soudu o odsouzení proti ní.

V případě *Alinak v. Turecko*²⁸⁴) zabránil stěžovateli, poslanci, jeho poslanecký kolega, aby dokončil svůj projev v parlamentu, v čemž spatřoval zásah do svých práv garantovaných článkem 10 Úmluvy.

Ve věci *Yankov v. Bulharsko*²⁸⁵) byl stěžovatel, vykonávající trest odnětí svobody, disciplinárně potrestán za napsání dokumentu, v němž kritizoval vnitrostátní vězeňský systém. Soud, s odkazem na svou dosavadní judikaturu, v jeho případě shledal, že zásah nebyl nezbytný ve smyslu druhého odstavce článku 10 Úmluvy.

Případy *Roemen a Schmit v. Lucembursko*²⁸⁶) a *Ernst a další v. Belgie*²⁸⁷) se týkaly domovní prohlídky provedené u novinářů za účelem zjištění pramenů, ze kte-

281) Sürek v. Turecko č. 1, rozsudek z 8. července 1999, Sborník 1999-IV.

282) Rozsudek ze 6. února 2001, nepublikován.

283) Stížnost č. 71612/01, roz. 1. 7. 2003, nepublikováno.

284) Stížnost č. 39930/98, roz. 2. 9. 2003, nepublikováno.

285) Rozsudek z 13. listopadu 2003, nepublikován.

286) Rozsudek z 25. února 2003, nepublikován.

287) Rozsudek z 15. července 2003, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

řích čerpali ve svých člancích. V obou případech se jednalo podle názoru Soudu o zásahy, které nebyly slučitelné s článkem 10 Úmluvy²⁸⁸).

Konečně, trestní řízení zahájené prokurátorem proti obhájci pro pomluvu bylo předmětem věci *Nikula v. Finsko*, v níž Soud došel k rozhodnutí o porušení ustanovení článku 10 Úmluvy²⁸⁹).

3.3 Práva spojená s politickým životem

Článek 11: Svoboda shromažďování a sdružování

„1. Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružování se s jinými, včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo vstupovat do nich.

2. Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví zákon, a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Tento článek nebrání uvalení zákonných omezení na výkon těchto práv příslušníky ozbrojených sil, policie a státní správy.“

Toto ustanovení poskytuje ochranu dvěma na sobě vzájemně závislým právům, totiž právu na shromažďování a právu na sdružování²⁹⁰).

Svoboda pokojného shromažďování

Termín „shromažďování“ zahrnuje seskupení většího počtu jednotlivců, průvody a veřejné přehlídky mající pokojnou formu²⁹¹). Státní orgány se musí zdržet nepřiměřeného zásahu do výkonu tohoto práva, což znamená, že účastníci shromáždění

²⁸⁸) Viz výše, kapitola o článku 8 Úmluvy.

²⁸⁹) Rozsudek z 21. března 2002, Sborník 2002-II.

²⁹⁰) Young, James a Webster v. Spojené království, rozsudek z 13. srpna 1981, Série A č. 44, odst. 52: Právo zakládat odbory není zvláštním právem, nýbrž specifickým druhem práva na sdružování.

²⁹¹) Stížnost č. 13079/89, roz. 6. 3. 1989, nepublikováno: článek 11 Úmluvy nechrání ty osoby, jež organizují veřejné manifestace s násilnými pohnutkami a s úmyslem narušit veřejný pořádek.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

nesmí pocítit případné důsledky své účasti na něm. Státy mohou však přijmout preventivní opatření k ochraně proti tzv. anti-manifestačním aktivitám²⁹²).

Zásah není v rozporu s článkem 11 Úmluvy, je-li zákonný, sleduje jeden z legitimních cílů uvedených v druhém odstavci tohoto ustanovení, a je úměrný tomuto cíli. Stát přitom disponuje širokou rozhodovací pravomocí, aby tato kritéria splnil.

Ve věci *Stankov a Sjednocená makedonská organizace Ilinden v. Bulharsko*²⁹³), organizace usilující o sjednocení všech Makedonců v Bulharsku na regionálním a kulturním základě, vyvolala v Bulharsku v letech 1990 a 1991 poměrně velký rozruch. Další její manifestace se měly konat v letech 1994 až 1997, ale byly zakázány. Soud, který se zabýval otázkou slučitelnosti registrace této organizace a zákazy manifestací s článkem 11 Úmluvy, podotkl, že kdyby každá pravděpodobnost vzniku napětí mezi dvěma proti sobě stojícími skupinami měla ospravedlnit zákaz manifestace, společnost by byla zbavena příležitosti slyšet různé názory na otázky, které uráží většinové mínění. Skutečnost, že se předmět sporu týkal národních symbolů a identity, nemohla odůvodnit ponechání širší míry rozhodovací pravomoci státu. Mínil, že státní orgány překročily tuto míru a že opatření zakazující stěžovatelům konání shromáždění nebyla nezbytná v demokratické společnosti ve smyslu druhého odstavce článku 11 Úmluvy.

Policejní vyklizení kostela svatého Bernarda v Paříži, kde se usídlila skupina cizinců bez povolení k pobytu, bylo jako zásah do práva na pokojné shromažďování předmětem stížnosti *Cisse v. Francie*²⁹⁴). Stěžovatelka byla členkou poměrně početné skupiny cizinců, které nebylo uděleno povolení k pobytu a která se snažila obrátit pozornost veřejnosti, aby jejich situace byla znovu prověřena příslušnými orgány. Deset mužů se dokonce rozhodlo držet hladovku. Skupina se usídlila v jednom z kostelů v Paříži, z něhož byla po dvou měsících vyhnána. Proti stěžovatelce bylo zahájeno trestní řízení, které skončilo jejím odsouzením. Soud neshledal, že zásah překročil míru rozhodovací pravomoci státu při výběru prostředků k realizaci legitimního cíle zásahu. Mínil, že státní orgány zasáhly na základě zákona a za účelem ochrany zdraví mužů, kteří drželi hladovku, a použily přiměřené prostředky.

292) Plattform Ärzte für das Leben v. Německo, rozsudek z 21. června 1988, Série A č. 139, odst. 32.

293) Viz výše.

294) Rozsudek z 9. dubna 2004, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

Ve věci *Anderson a další v. Spojené království*²⁹⁵⁾ stěžovatelé namítali, že se nemohli podílet na soukromém stánkovém prodeji na většině území Wellingboroughu. Jejich stížnost však byla Soudem odmítnuta s tím, že svoboda shromažďování ve smyslu článku 11 Úmluvy nezaručuje právo procházet veřejnými místy z pouhých sociálních důvodů.

Konečně, věc *Gypsy Council a další v. Spojené království*²⁹⁶⁾ se týkala nařízení zakazujícího organizovat romskou demonstraci. Soud shledal stížnost zjevně nepodstatněnou.

Právo na svobodu sdružování

Toto právo opravňuje jednotlivce organizovaně se sdružovat, aniž by stát do výkonu jejich práva nepřipustným způsobem zasahoval. Termín „spolek“ nebo „sdružení“ předpokládá dobrovolné seskupení více osob za účelem realizace společného cíle²⁹⁷⁾, seskupení utvořené na smluvním základě zaměstnanci proto není „sdružením“ ve smyslu článku 11 Úmluvy, neboť není založeno na dobrovolném vstupu. Dodejme, že veřejnoprávní instituce jako veřejná sdružení, profesní sdružení²⁹⁸⁾, obchodní komory²⁹⁹⁾ a obce³⁰⁰⁾ také nejsou sdruženími ve smyslu tohoto ustanovení.

Mimochodem, článek 11 nezaručuje právo získat právní subjektivitu. Odmítnutí zaregistrovat sdružení tedy tomuto ustanovení neodporuje, pokud sdružení může i nadále pokračovat ve své činnosti³⁰¹⁾.

Nyní několik slov k odborům. Jak bylo naznačeno výše, právo zakládat odbory je druhem práva na sdružování. Povinnost vstoupit do odborového sdružení je zásahem do svobody sdružování³⁰²⁾.

²⁹⁵⁾ Stížnost č. 94958/98, roz. 5. 10. 1999, nepublikováno.

²⁹⁶⁾ Stížnost č. 66336/01, roz. 14. 5. 2002, nepublikováno.

²⁹⁷⁾ Young, James a Webster v. Spojené království, zpráva Komise z 14. 2. 1979, odst. 167.

²⁹⁸⁾ Le Compte, Van Leuven a De Meyere, rozsudek z 23. června 1981, Série A č. 43, odst. 65 týkající se lékařské komory; stížnost č. 44319/98, roz. 3. 4. 2001, nepublikováno, týkající se notářské komory.

²⁹⁹⁾ Stížnost č. 14596/89, roz. 10. 7. 1989, D. R. 71, str. 158.

³⁰⁰⁾ Stížnost č. 5767/72, roz. 31. 5. 1972, Sborník 1974, č. 17, str. 355.

³⁰¹⁾ Stížnost č. 14223/88, roz. 5. 6. 1991, D. R. 70, str. 218.

³⁰²⁾ Sigurjonsson v. Island, viz výše.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

Stejně jako u práva na svobodu shromažďování musí každý zásah do práva na svobodu sdružování splňovat tři podmínky stanovené druhým odstavcem článku 11, aby nebyly v rozporu s „Úmluvou“: musí být zákonný, sledovat legitimní cíl a být nezbytný v demokratické společnosti, a tedy přiměřený sledovanému cíli.

Politické strany se mohou dovolávat ochrany článku 11 Úmluvy, neboť se účastní kolektivního výkonu svobody projevu³⁰³). Soud stanovil meze, v nichž mohou vyvíjet svou činnost a přitom požívat ochrany ustanovení Úmluvy. Jedním z nedávných případů je věc *Socialistická strana a další v. Turecko*³⁰⁴), iniciovaná politickou stranou, kterou rozpustil Ústavní soud, a dvěma jejími bývalými členy. Ústavní soud především minil, že strana dělala rozdíl mezi Kurdy a Turky, což bylo údajně nepřijatelné. Naopak štrasburský Soud nenašel v prohlášeních strany nic, co by mohlo být pokládáno za výzvu k násilí, povstání nebo jiné formě odmítnutí demokratických principů. V daném případě nebylo rozpuštění politické strany nezbytné v demokratické společnosti tak, jak to vyžaduje druhý odstavec článku 11 Úmluvy.

Ve věci *Sidiropoulos a další v. Řecko*³⁰⁵) si sedm řeckých občanů stěžovalo na odmítnutí zaregistrovat jejich sdružení, jehož cílem byl kulturní, intelektuální a umělecký rozvoj, decentralizace kultury, udržování uměleckých tradic a ochrana přírodního a kulturního prostředí Floriny. Soud uvedl, že cílem sdružení bylo udržení a rozvoj lidové kultury a místních tradic. Takový cíl se mu zdál jasný a legitimní. Nevyloučil, že by sdružení mohlo vyvíjet činnost neslučitelnou se svým statutem. Avšak v případě, že by k tomu došlo, vnitrostátní orgány by mohly sdružení podle občanského zákoníku rozpustit. Soud proto došel k závěru, že odmítnutí zaregistrovat sdružení nebylo přiměřené legitimním cílům, které státní orgány sledovaly.

Ještě několik slov o stížnostech *Grande Oriente d'Italia Di Palazzo Giusiniani v. Itálie a N. F. v. Itálie*³⁰⁶). Prvním stěžovatelem bylo sdružení náležející k zednářské lóži. Zákonem č. 34 z roku 1996 italský kraj Marche stanovil pravidla pro jmenování do krajských veřejných funkcí. Jedna z podmínek vyžadovala, aby kandidáti ke kandidatuře předložili prohlášení, že nejsou členy zednářských lóží.

³⁰³) Sjednocená komunistická strana Turecka a další v. Turecko, rozsudek z 31. ledna 1998, Sbirka 1998-I.

³⁰⁴) Rozsudek z 25. května 1998, Sbirka 1998-III.

³⁰⁵) Rozsudek z 10. července 1998, Sbirka 1998-IV.

³⁰⁶) Rozsudek z 2. srpna 2001, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

Druhým stěžovatelem byl soudce, který požádal o členství v zednářstvu Grande Oriente, a stal se jeho členem. Poté, co státní zastupitelství v Palmě předalo seznam soudců zapsaných k zednářstvu Nejvyšší soudcovské radě, ta jej předala osobám pověřeným zahájením disciplinárního řízení proti soudcům, tj. ministru spravedlnosti a nejvyššímu státnímu zástupci. Při této příležitosti byl seznam zveřejněn v tisku. Stěžovatel byl obviněn z poškození prestiže soudcovského stavu, neboť vážně porušil své povinnosti.

První stěžovatel se domníval, že došlo k porušení článku 11 Úmluvy v důsledku přijetí shora uvedeného zákona, který kandidátům na veřejné funkce ukládal povinnost předložit prohlášení, že nejsou členy zednářstva. Členové lóže se museli buď zřeknout členství nebo se vzdát funkce v krajském orgánu, čímž došlo k omezení svobody sdružování každého člena, ale i samotného sdružení. Soud konstatoval, že funkce uvedené v zákoně nebyly součástí krajského organizačního schématu, nýbrž spadaly do jiných kategorií, totiž krajských organizací a kategorie uvádějící nominace a jmenování, jež byly v pravomoci krajské rady. Uvedl, že v daném případě mezi funkcemi citovanými v zákoně a krajem Marche byl nepochybně volnější vztah, který existoval například mezi stěžovatelkou ve věci *Vogt v. Německo*³⁰⁷⁾, jež byla titulární učitelkou, a jejím zaměstnavatelem. Z tohoto důvodu zásah nenašel ospravedlnění v druhém odstavci článku 11 Úmluvy.

Pokud šlo o druhého stěžovatele, pana *N. F.*, Soud zjistil, že znění zákona nebylo dostatečně jasné na to, aby umožnilo, a to ani stěžovateli, který byl znalý práva, si uvědomit, že přistoupení k zednářské lóži mohlo vést k potrestání soudce. Vyvodil závěr, že podmínka předvídatelnosti nebyla respektována, a že proto inkriminovaný zásah nebyl zákonný ve smyslu článku 11 Úmluvy.

Článek 3 Protokolu č. 1: Právo na svobodné volby

„Vysoké smluvní strany se zavazují konat v rozumných intervalech svobodné volby s tajným hlasováním za podmíněk, které zajistí svobodné vyjádření názorů lidu při volbě zákonodárného sboru.“

Právo volit a být volen je sice důležitým prvkem demokratické společnosti, nemá však absolutní povahu. Státy prostřednictvím svých právních řádů tato práva doplňují podmínkami, se kterými článek 3 v zásadě počítá. Ačkoli i zde mají širokou

³⁰⁷⁾ Rozsudek z 26. září 1995, Série A č. 323.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

rozhodovací pravomoc, je na Soudu, aby v konečné instanci posoudil, zda byly podmínky stanovené článkem 3 dodrženy.

Pokud jde o práva kandidovat, zaručuje toto ustanovení každému svou kandidaturu ve volbách do zákonodárného sboru předložit. Určité podmínky jako je státní občanství země, do jehož zákonodárného orgánu se kandidát hlásí, jeho věk nebo trvalé bydliště tomuto ustanovení neodporují. Článkem 3 je též zaručeno právo politických stran postavit své kandidáty do voleb.

Z judikatury Soudu je zřejmé, že Evropský parlament je „zákonodárným sborem“ ve smyslu článku 3 Protokolu č. 1³⁰⁸⁾.

Ve věci *Selim Sadak a další v. Turecko*³⁰⁹⁾ stěžovatelé kritizovali rozhodnutí Ústavního soudu o rozpuštění politické strany. Soud sice připustil, že rozpuštění strany mohlo sledovat i několik legitimních cílů, rozhodnutí Ústavního soudu však nebylo vůči těmto cílům přiměřené³¹⁰⁾.

Nepřiměřeným shledal Soud i zásah do práva kandidovat v parlamentních volbách v případě *Podkolzina v. Lotyšsko*³¹¹⁾. Stěžovatelka napadala své vyškrtnutí z kandidátní listiny kvůli údajně nedostatečné znalosti lotyšského jazyka. Soud mínil, že její velmi dobrá znalost lotyšského jazyka byla potvrzena vydáním listiny, jejíž pravost ani obsah nikdo nezpochyboval. Stěžovatelka byla přesto vyzvána, aby se podrobila přezkoušení. Druhá zkouška byla navíc vedena jen jedním zkoušejícím namísto před komisí, což nezaručovalo objektivnost a nezávislost v rozhodování. Stěžovatelce byly kladeny otázky o jejím politickém výběru. Podle názoru Soudu došlo k porušení ustanovení článku 3 Protokolu č. 1.

Konečně ve věci *Hirst v. Spojené království*³¹²⁾ Soud konstatoval porušení článku 3 Protokolu č. 1 v důsledku nemožnosti vězňů účastnit se parlamentních a místních voleb.

³⁰⁸⁾ *Matthews v. Spojené království*, rozsudek z 18. února 1999, Sborník 1999-I.

³⁰⁹⁾ Rozsudek z 11. června 2002, nepublikován.

³¹⁰⁾ *Sürek v. Turecko* č. 1, rozsudek z 8. července 1999, Sborník 1999-IV.

³¹¹⁾ Rozsudek z 9. dubna 2001, Sborník 2001-II.

³¹²⁾ Rozsudek z 30. března 2004, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

4. Práva majetková

Článek 1 Protokolu č. 1: Ochrana vlastnictví

„Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.

Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.“

Podstatou tohoto ustanovení je chránit vlastnické právo, a to jak pozitivní právo pokojně majetek užívat, tak negativní právo jednotlivce se svého majetku³¹³⁾ za určitých okolností zbavit.

Článek 1 Protokolu č. 1 obecně nedefinuje termín „majetek“, když ponechává interpretační pravomoc Soudu, který zpočátku nepřipouštěl, že by „majetkem“ mohlo být něco jiného než existující věc. Postupně se jeho interpretace ustálila na tom, že tento termín má autonomní povahu, a neomezuje se jen na vlastnictví hmotného majetku³¹⁴⁾, když i některá jiná práva a zájmy představující „aktiva“ mohou být považována za „vlastnická práva“³¹⁵⁾. Se zvětšující se rozmanitostí stížností byly Soudem pod pojem „majetek“ zahrnuty i akcie obchodních společností³¹⁶⁾. Ve věci

³¹³⁾ Stížnosti č. 45526/99, 45526/99, 46099/99, 47088/99, 47176/99, 47177/99, 48018/99, 48043/99, 48071/99, 48580/99, 48624/99, 49426/99, 50354/99, 51934/99, 51938/99, 53423/99, 53424/99, 54120/00, 54124/00, 54136/00, 55542/00, 56019/00, roz. 2. 7. 2002, Sborník 2002-VI. Soud zde považoval za majetek nárokovaný stěžovateli indexaci vkladů u státní banky.

³¹⁴⁾ Například Matos e Silva Lda. a další v. Portugalsko, rozsudek z 16. září 1996, Sbirka 1996-IV, odst. 75; odkaz dále na případ Iatridis v. Řecko, rozsudek z 25. března 1999, Sborník 1999-II, odst. 54.

³¹⁵⁾ Tre Traktörer AB v. Švédsko, rozsudek ze 7. července 1989, Série A č. 159; Gasus Dossier-und Fordertechnik GmbH v. Nizozemí, rozsudek z 23. února 1995, Série A č. 306-B; Pine Valley Developments Ltd v. Irsko, rozsudek z 29. listopadu 1991, Série A č. 222, odst. 51; podobný názor byl uveden ve věci Fredin v. Švédsko, rozsudek z 18. února 1991, Série A č. 192, odst. 40.

³¹⁶⁾ Stížnosti č. 8588/79 a 8589/79, roz. 1982, D. R. 29, str. 64; Jokela v. Finsko, rozsudek z 21. května 2002.

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

Sovtransavto Holding v. Ukrajina Soud mínil, že akcie společnosti měly ekonomickou hodnotu a byly tak „majetkem“ dle článku 1³¹⁷⁾.

Intelektuální vlastnictví coby „majetek“ zaznamenalo v rámci judičiální praxe orgánů Úmluvy zajímavý vývoj. Komise nejprve mínila, že patenty mají povahu převoditelného a postupitelného osobního vlastnictví³¹⁸⁾. Štrasburské orgány však začaly striktně odlišovat řízení o ochraně existujícího patentu a řízení o registraci patentu nového. V posléze uvedeném případě šlo podle miněni Komise o snahu o „nabytí vlastnického práva“, které není článkem 1 Protokolu č. 1 zaručeno³¹⁹⁾. Tento názor byl určitým krokem zpět od názoru Soudu ve věci *American Tobacco Company Ltd. v. Nizozemí*, že totiž společnost nemohla tvrdit, že vlastnila patent, o který jen žádala. Bylo však možné domnívat se, že její práva na ochranu vynálezu nebyla dostatečně zajištěna. Soud se však nevyjádřil k tomu, zda žádost o registraci patentu je „majetkem“ ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1³²⁰⁾

Majetkem jsou nesporně i finanční nároky vyplývající ze vztahu mezi dvěma fyzickými či právnickými osobami³²¹⁾, a peněžní nároky spojené s výsledkem právního vztahu založeném na právu veřejném, jako jsou platby sociálních dávek³²²⁾. Otázka, zda peněžní nárok v soukromém právu může být majetkem dle článku 1 Protokolu č. 1, byla řešena například ve věci *Řeckých rafinérií*³²³⁾, v níž v roce 1972 uzavřel stát se stěžovateli smlouvu na stavbu naftové rafinérie. Po svržení diktátorského režimu byla smlouva zrušena, ale stěžovatelé už na pozemku zahájili stavební práce. Vnitrostátní soud sice nařídil státu zaplatit stěžovatelům odškodnění za nesenou újmu, ale vyžádal si doplňující šetření, aby vyčíslil skutečnou škodu. V mezidobí stát prohrál i spor před arbitrážním soudem, který mínil, že žaloby na náhradu škody byly opodstatněné, ale vzhledem k tomu, že stěžovatelé nesli

317) Odst. 91-92; odkaz zároveň na stížnost č. 11189/84, roz. 11. 12. 1986, D. R. 50, str. 138. Vlastník drží akcie obchodní společnosti a je tak nositelem určitých konkrétních práv, např. práva volit vedení společnosti a ovlivnit tak její chod.

318) Stížnost č. 12633/87, roz. 4. 10. 1990, D. R. 66, str. 79; stížnost č. 38817/97, roz. 9. 9. 1998, nepublikováno.

319) Stížnost č. 23749/94, roz. 3. 12. 1996, nepublikováno.

320) Rozsudek z 20. listopadu 1995, Série A č. 331.

321) Stockholms Försäkrings-Och Skadestöndsberedning AB v. Švédsko, rozsudek z 16. září 2003, nepublikován; Saggio v. Itálie, rozsudek z 25. října 2001, nepublikován.

322) Koua Poirrez v. Francie, rozsudek z 30. září 2003, nepublikován.

323) Viz výše.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

společnou odpovědnost za část škody, přisoudil jim finanční odškodnění nižší, než žádali. Rozhodnutí o odškodnění bylo zrušeno s tím, že podle nového zákona suma přisouzená arbitrážním soudem poté, co došlo ke zrušení smlouvy, byla nevyhahatelná. Stěžovatelé tvrdili, že byli zbaveni majetku, kterým byl v daném okamžiku rozsudek soudu o uznání dluhu, a rozhodnutí vydané v arbitrážním řízení. Soud, na němž bylo určít, zda rozhodnutí obou soudů zakládala „dluh ve prospěch stěžovatelů, který byl dostatečně určitý, aby mohl být vymáhán“, a zda jej bylo možno považovat za „majetek“, mínil, že ačkoli rozsudek soudu nestanovil sumu, která měla být stěžovatelům vyplacena z titulu náhrady škody, když nařídil doplňující šetření. Rozhodnutí arbitrážního soudu bylo konečné a mělo tak formu „majetku“³²⁴⁾.

Dodejme, že nároky vyplývající z dávek sociálního zabezpečení lze považovat za vlastnické právo, pokud osoba, která se výplaty sociální dávky domáhá, pravidelně přispívala do systému sociálního zabezpečení³²⁵⁾.

Na následujících stranách se zmíníme o nejzajímavějších případech, kterými se Soud poslední dobou zabýval.

Ve věci *Olczak v. Polsko*³²⁶⁾ byl řešen zásah do práv vlastníků akcií obchodní společnosti, jejíž základní kapitál byl rozhodnutím likvidační komise navýšen a posléze snižen a zároveň bylo odepsáno 5 040 akcií, jež vlastnil stěžovatel. Soud konstatoval, že původ zásahu spočíval ve špatné finanční situaci společnosti. Dílčí operace dokládaly, že její vedení nejednalo v zájmu svých klientů. Soud došel k názoru, že účelem opatření Polské národní banky bylo ochránit zájmy klientů, kteří obchodní společnosti svěřili svoje úspory, a vyhnout se tak finančním ztrátám, které by pro ně znamenal konkurz. K přijetí opatření byla národní banka oprávněna zákonem o bankách, a vedena veřejným zájmem. Soud nezjistil, že by centrální banka narušila

³²⁴⁾ Odst. 59–61 rozsudku.

³²⁵⁾ *Gaygusuz v. Rakousko*, rozsudek z 16. září 1996, Sbirka 1996-IV; stížnosti č. 27004/95 a č. 27011/95, roz. 23. 10/1997; nepublikováno; stížnost č. 28918/95, roz. 9. 9. 1998; nepublikováno; stížnost č. 30135/96, roz. 9. 9. 1998, nepublikováno; stížnost č. 31915/96, roz. 9. 9. 1998, nepublikováno; stížnost č. 29576/95, roz. 9. 9. 1998, nepublikováno; stížnost č. 30291/96, roz. 9. 9. 1998, nepublikováno; stížnost č. 28778/95, roz. 9. 4. 1998, nepublikováno; *Azinas v. Kypr*, rozsudek z 20. června 2002, nepublikován; *Willis v. Spojené království*, rozsudek z 11. června 2002, Sborník 2002-IV.

³²⁶⁾ Stížnost č. 30417/96, roz. 7. 11. 2002, nepublikováno.

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

„spravedlivou rovnováhu“ mezi obecným zájmem obchodní společnosti a ochranou práv stěžovatele tím, že by na něj kladla zvláštní nepřiměřené břemeno³²⁷⁾.

Ve věci *Posti a Rahko v. Finsko*³²⁸⁾ Soud minil, že právo stěžovatelů rybařit ve vodách ve státním vlastnictví na základě nájemní smlouvy a udělené koncese k rybolovu bylo „majetkem“ ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1, a že omezení tohoto práva vyhláškami zasáhlo do práva užívat tento majetek. Podle jeho názoru byl zásah zákonný, sledující obecný zájem ochrany rybích zásob. Navíc nezrušil zcela právo rybolovu některých druhů ryb, a stěžovatelé byli odškodněni za utrpěné ztráty³²⁹⁾.

I nevyplacení náhrady za omezení výkonu vlastnického práva může být relevantní při posuzování slučitelnosti zásad³³⁰⁾. Ve věci akciové společnosti *Dangeville v. Francie* bylo neposkytnutí náhrady shledáno Soudem za narušující zásadu přiměřenosti. Společnost měla vůči státu pohledávku z přeplatku na dani z přidané hodnoty. Podle názoru Soudu zásah do práv společnosti neodpovídal požadavkům obecného zájmu, stát navíc společnosti nezajistil účinnou možnost soudního přezkoumání.³³¹⁾

I v případech, že by důsledky vyvlastnění pokračovaly i po vstupu Úmluvy v platnost, stále platí právní názor orgánů Úmluvy, že zbavení vlastnického nebo jiného práva *in rem* je zásadně okamžitým aktem, který nezakládá pokračující situaci „zbavení vlastnického práva“³³²⁾, a že vlastnictvím není ani naděje, že dávno „vyhaslé“ vlastnické právo „ožije“, ani pohledávka vázaná na splnění určité podmínky, jež se stala neplatnou v důsledku jejího nesplnění³³³⁾. Tato právní věta byla a je Soudem pravidelně připomínána ve stížnostech týkajících se restituce v minulosti konfiskovaného majetku.

327) Strana 18 rozhodnutí; viz podobně *Kreditní a průmyslová banka v. Česká republika*, viz výše (Soud se však zabýval pouze procesní stránkou věci).

328) Viz výše.

329) *Idem*, odst. 77.

330) *Pine Valley Developments Ltd. a další v. Irsko*, viz výše.

331) Rozsudek z 16. dubna 2001; podobně *Buffalo SRL v. likvidaci v. Itálie*, rozsudek ze 3. července 2003, nepublikován.

332) Stížnost č. 7379/76, roz. 10. 12. 1976, D. R. 8, str. 211–213; stížnost č. 7317/75, roz. 6. 10. 1976, D. R. 6, str. 155–169; Stížnost č. 7742/76, roz. 4. 7. 78, D. R. 14, str. 146; stížnosti 18890/91, 19048/91, 19049/91, 19342/92 a 19549/92, roz. 4. března 1996, D. R. 85, str. 5; stížnost č. 19918/92, roz. 24. února 1997, nepublikováno; *Smoleanu v. Rumunsko*, rozsudek z 3. prosince 2003, odst. 46; *Lindner a Hammermayer v. Rumunsko*, rozsudek z 3. prosince 2003, nepublikován, odst. 40.

333) Stížnost č. 39794/98, roz. 10. 7. 2002, nepublikováno, odst. 69; stížnost 38645/97,

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

Zásadní rozhodnutí v české restituční materii bylo vydáno ve věci *Malhous v. Česká republika*³³⁴), v níž byl zemědělský majetek stěžovatelova otce znárodněn podle zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě, bez vyplacení finanční náhrady. Jeho část byla převedena na fyzické osoby v rámci přidělového řízení. Zákon č. 229/1991 Sb., o půdě, stanovil, že ustanovení zákona č. 46/1948 již nelze aplikovat a že za určitých podmínek může být majetek, který byl na jeho základě odňat bez náhrady, vydán bývalým vlastníkům nebo jejich dědicům, pokud byl stále ve vlastnictví státu nebo právnických osob. Naproti tomu, pokud byl vlastnictví postoupeno fyzickým osobám, bývalí vlastníci nebo jejich dědici mohli až na výjimečné případy požadovat poskytnutí rovnocenného majetku nebo finanční úhradu. Stěžovatel uzavřel dohody o vydání pozemků, které však pozemkový úřad neschválil, neboť zahrnovaly i pozemky, které byly přiděleny fyzickým osobám. Soud se nezabýval pro překážku neslučitelnosti *ratione temporis* s Úmluvou okolnostmi znárodnění majetku³³⁵) a omezil se na restituční řízení, které se – podle jeho názoru – netýkalo „existujícího majetku“, neboť v okamžiku jeho zahájení byl stěžovatel jen žadatelem o vydání majetku, který mu v té době nepatřil. K otázce, zda mohl „legitimně očekávat“ realizaci své restituční žádosti podle zákona o půdě, Soud uvedl, že vnitrostátní orgány rozhodly o vrácení jen té části majetku, která byla ve vlastnictví právnických osob. Nenašel nic, co by nasvědčovalo tomu, že by bylo rozhodováno v rozporu se zákonem o půdě. Stěžovatel tak nemohl „legitimně očekávat“, že jeho restituční nároky budou realizovány. Tato část stížnosti byla proto neslučitelná *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy³³⁶).

Řekněme též několik slov o stížnostech na vyloučení, a tím na údajnou diskriminaci bývalých vlastníků nemovitostí na území České republiky, kteří ztratili české státní občanství a znovu je včas nenabýli. Stěžejními případy jsou nepochybně stížnosti manželů *Poláčkových a Gratzingerových*³³⁷), kteří koupili nemovitosti, jež jim byly v důsledku

roz. 10. 7. 2002, nepublikováno, odst. 62; stížnost č. 7775/77, roz. 5. 10. 78, DR 15, str. 143, stížnost č. 25497/94, roz. 17. 5. 96, nepublikováno; Smoleanu v. Rumunsko, viz výše.

334) Stížnost č. 71033/96, Sbirka rozsudků a rozhodnutí 2000-XII.

335) Viz výše výklad ke kompetenci *ratione temporis*.

336) Stížnost se týkala též neveřejného jednání před správním orgánem a soudem.

337) Stížnost č. 38645/98, roz. 10. 7. 2002, nepublikováno; stížnost č. 39794/98, roz. 10. 7. 2002, nepublikováno.

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

jejich emigrace zkonfiskovány jako vedlejší trest k trestu odnětí svobody za trestný čin opuštění republiky. Stěžovatelé nabyli americké státní občanství, přičemž ztratili, podle smlouvy o naturalizaci mezi USA a bývalou ČSSR z roku 1928³³⁸⁾ občanství české. Po roce 1989 byla jejich odsouzení, a s tím i všechna rozhodnutí spojená, zrušena podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci s účinkem *ex tunc*. Jakmile Ústavní soud zrušil podmínku trvalého bydliště na území České republiky a určil novou lhůtu pro žadatele o restituce³³⁹⁾, podali stěžovatelé žaloby na vydání majetku, které byly zamítnuty pro nesplnění podmínky českého občanství povinné pro žadatele o restituce, a v důsledku neprokázání, že by povinné osoby byly při nabytí majetku nezákonně zvýhodněny. Před Soudem stěžovatelé zpochybňovali slučitelnost příslušných ustanovení zákona o mimosoudních rehabilitacích, která žadatelům o vydání majetku ukládala podmínku českého občanství, s Úmluvou. Soud se přitom zabýval otázkou aplikovatelnosti článku 1 Protokolu č. 1, a shledal – stejně jako ve věci *Brežný a Brežný v. Slovensko*³⁴⁰⁾ –, že se předmět restitučního řízení netýkal „existujícího majetku“. Navzdory soudní rehabilitaci v roce 1990 byl majetek stěžovatelů stále v držení fyzických osob, které ho po jeho konfiskaci nabyly. K otázce, zda měli stěžovatelé alespoň „legitimní naději“, že se konkretizuje jejich vymahatelná pohledávka, Soud mínil, že v okamžiku podání restitučního návrhu zákon o mimosoudních rehabilitacích dával možnost žádat o vydání majetku pouze soudně rehabilitovaným osobám majícím české občanství. Jelikož stěžovatelé věděli, že jsou z restituce majetku vyloučeni a že jim zákon č. 87/1991 Sb. nedával žádnou možnost zaniklé vlastnické právo znovu nabyt, jejich jediná možnost, jak uspět, spočívala v dosažení zrušení zákonného ustanovení, stanovícího podmínku občanství, pro jeho neústavnost. Nicméně pouhá víra, že zákon bude v tomto ohledu skutečně změněn, neměl formu legitimního očekávání ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1. Stěžovatelé tak neprokázali, že byli držiteli natolik jisté pohledávky, aby byla vymahatelná, a nemohli být v postavení vlastníků.

Na právní závěry, ke kterým Soud došel v předchozích restitučních sporech o „okamžitosti aktu vyvlastnění“, bylo posléze odkazováno i ve věcech *Des Fours*

³³⁸⁾ Smlouva byla podepsána 16. července 1928 a vstoupila v platnost 14. listopadu 1929. Byla publikována ve Sbírce zákonů č. 169/1929. Dne 24. září 1997 Ministerstvo zahraničí České republiky informovalo, že platnost smlouvy skončila k 20. srpnu 1997.

³³⁹⁾ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 3/94 z 12. července 1994, publikovaný ve Sbírce zákonů pod číslem 164/1994.

³⁴⁰⁾ Viz výše, kapitola týkající se kompetence Soudu *ratione personae*.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

*Walderode v. Česká republika*³⁴¹⁾ a *Harrach v. Česká republika*³⁴²⁾. Obě stížnosti se dotýkaly institutu *hereditas iacens* (*ležící pozůstalost*). Stěžovatelé³⁴³⁾ se obrátili na Soud s námitkami mj. na porušení článku 1 Protokolu č. 1. Pan *Karel Des Fours Walderode* uváděl, že po konfiskaci v roce 1945 byl dotčený majetek předán a užíván několika fyzickými osobami a že členové jeho rodiny neměli nijakou možnost s ním nakládat. Byli proto zbaveni vlastnictví před 18. březnem 1992, datem vstupu v platnost Úmluvy³⁴⁴⁾. Pokud šlo o případné porušení majetkových práv v restitučním řízení, Soud došel k názoru, že v něm nešlo ani o existující majetková práva, ani nebylo prokázáno, že by stěžovatel měl „legitimní očekávání“ tato práva oživit prostřednictvím restitučního řízení. Soud se tak nezabýval otázkou existence pokračující situace porušení vlastnického práva³⁴⁵⁾.

Součástí restitučních případů jsou i případy, kde byli stěžovateli vlastníci, kteří museli svůj majetek vydat oprávněným osobám. Významným případem je nesporně věc *Pinc a Pincová v. Česká republika*³⁴⁶⁾, v níž byli stěžovatelé nuceni vydat majetek dědici původních majitelů, jimž byl konfiskován v roce 1948, a který stěžovatelé později nabyli v dobré víře. České soudy nařídily vydání majetku, když došli k závěru, že majetek byl získán za cenu nižší o 4 773 Kčs, než byla skutečná cena. Soud judikoval, že vyvlastněná osoba by měla v zásadě obdržet náhradu v „rozumné výši vzhledem k hodnotě majetku“, jehož byla zbavena, i když „legitimní obecný zájem“ by hovořil pro náhradu nižší, než byla tržní hodnota³⁴⁷⁾. Rovnováha mezi požadavky obecného zájmu a imperativy ochrany práv jednotlivce je zachována, pokud je finanční náhrada v rozumném poměru k „tržní“ hodnotě majetku v době, kdy k odnětí vlastnictví došlo. Soud připustil, že cílem restitučních zákonů bylo zmírnění ně-

341) Stížnost č. 40057/98, roz. 4. 3. 2003 a roz. 18. 5. 2004, nepublikováno.

342) Stížnost č. 77532/01, roz. 27. 5. 2003, roz. 18. 5. 2004, nepublikováno.

343) Po smrti Karla Des Fours Walderode bylo Soudem připuštěno následnictví jeho pozůstalé manželky.

344) Podobně *Princ Hans-Adam II. Lichtenštejnský v. Německo*, viz výše.

345) Otázka pokračující situace porušování vlastnického práva by mohla být podle názoru autorky zvažována, pokud by se ukázalo, že nebylo možno konfiskovat majetek ve formě *hereditas iacens* bez splnění příslušných procesních předpisů, nebo pokud by bylo k platnosti konfiskace – byť by se vztahovala k datu účinnosti prezidentského dekretu č. 12/1945 Sb. – nezbytné individuální konfiskační správní rozhodnutí.

346) Rozsudek z 5. listopadu 2002, Sborník 2002-VIII.

347) *Svaté kláštery v. Řecko*, viz výše, odst. 70–71.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

kterých majetkových křivd spáchaných komunistickým režimem, což byl jistě legitimní cíl a prostředek ochrany zákonnosti právních vztahů a sociálně-ekonomického vývoje země. Zároveň však bylo nutné přistupovat k jednotlivým případům tak, aby nevznikaly nové křivdy. Právní úprava by měla zohledňovat okolnosti každého jednotlivého případu tak, aby osoby, jež nabyly svého majetku v dobré víře, nebyly nuceny nést břemeno odpovědnosti státu. Soud souhlasil s tvrzením stěžovatelů, že majetek nabyli v dobré víře, aniž by věděli, že šlo o konfiskát, a aniž by mohli jakkoli ovlivnit způsob převodu a kupní cenu. Soudu sice nenáleželo vyslovit se ke způsobu, jakým české soudy měly určit výši náhrady. Nemohl však než konstatovat, že cena zaplacená v roce 1967 a vrácená stěžovatelům v restituci, nemohla být v rozumném poměru k hodnotě majetku o třicet let později. Sporný dům byl navíc jediným možným bydlením stěžovatelů, kteří v něm bydleli 42 let, z nichž 28 jako vlastníci. Nacházeli se ve velice nejistém sociálním postavení, kdy si s proplacenou částkou za původní kupní cenu nemohli pořídit jiné bydlení. Nebyli sice nuceni v době vydání rozsudku Soudu sporný dům opustit, a podle ustanovení § 712 občanského zákoníku jim musela být nabídnuta bytová náhrada. Soud však zohlednil informaci vlády, která připustila, že bylo nemožné toto právo nárokovat před soudy. Soud konstatoval, že náhrada nezohledňovala osobní a společenskou situaci stěžovatelů, kteří neobdrželi žádnou částku z titulu morální újmy utrpěné v důsledku zabavení jejich jediného majetku. Stěžovatelé tak nesli zvláštní a nepřiměřenou zátěž, která narušovala spravedlivou rovnováhu mezi požadavky obecného zájmu a zachováním jejich práva na ochranu majetku.

Ve věci *Zvolský a Zvolská v. Česká republika*³⁴⁸⁾ uzavřeli stěžovatelé v roce 1967 kupní a darovací smlouvu na budovu s obytnými prostory, se kterými na ně byly převedeny do užívání přilehlé zemědělské pozemky³⁴⁹⁾. Původní majitel sice prohlásil, že pozemky převedl na základě svobodné vůle, ale posléze podal proti stěžovatelům žalobu podle zákona o půdě, se kterou měl úspěch a sporná část smlouvy z roku 1967 byla zrušena. Ačkoli Soud nepochyboval o zákonnosti či legitimnosti tohoto

³⁴⁸⁾ Rozsudek z 12. listopadu 2002, Sborník 2002-IX.

³⁴⁹⁾ V tehdejší době se převody zemědělských hospodářství prováděly prodejem nemovitosti s obytnými prostory a darováním pozemků, které k nemovitosti patřily a na nichž hospodařila socialistická organizace. Uzavření kupní a darovací smlouvy bylo podmíněno povolením socialistické organizace hospodařící na těchto pozemcích a souhlasem příslušného národního výboru. Nabyvatelé pozemků se museli zavázat k práci pro socialistickou organizaci.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

zbavení majetku, zjistil, že zákon o půdě nepředvídal žádný způsob náhrady při zrušení darovací smlouvy. Zkoumal, zda stěžovatelé museli nést nepřiměřené břemeno. Považoval za vcelku normální, že vnitrostátní právní úprava chápala majetkové křivdy, k nimž v minulosti došlo, v obecné rovině a pouštěla od jejich rozlišování. Zákondárce však neobjasnil, proč vyloučil možnost zkoumat v jednotlivých případech zvláštní okolnosti převodu majetku. Domníval se, že v případech podobných tomuto, bylo nutné s určitostí zjistit, zda byl převod pozemků proveden proti vůli bývalého vlastníka a zda se skutečně jednalo o majetkovou křivdu vzhledem k plnění druhé strany. Nehledě na legitimní cíl, který sledoval zákon o půdě, Soud považoval povinnost stěžovatelů vydat bez náhrady majetek, který nabyli v dobré víře na základě dobrovolného darování a za rovnocenné protiplnění, za nepřiměřené břemeno, které nebylo možno ospravedlnit druhým odstavcem článku 1 Protokolu č. 1.

Restituce se však netýkaly a netýkají jen České republiky. Soud se zabýval i zajímavými stížnostmi například proti Polsku a Slovensku.

Otázka pokračujícího porušování vlastnického práva a rozsahu odškodnění byla předmětem věci *Broniowski v. Polsko*³⁵⁰, když se stěžovatel nemohl domoci práva na odškodnění za dům a parcelu ve Lvově. Babička stěžovatele byla odsunuta po posunutí východní hranice k řece Bug po druhé světové válce. Podle dohod uzavřených mezi Polským výborem národního osvobození a vládami bývalých sovětských svazových republik Litvou, Ukrajinou a Běloruskem, se Polsko zavázalo odškodnit odsunuté osoby³⁵¹ za opuštěný majetek. Podle polského práva mohlo mít odškodnění formu *in natura*, nebo podobu časově neomezeného práva na užívání státního majetku, či nároku na vyplacení kupní ceny za náhradní nemovitosti. Po účinnosti zákona o místní autonomii v květnu 1990 a dalších zákonů omezujících zásoby státního majetku, který byl dán k dispozici odsunutým žadatelům, se stát dostal do tíživé situace, neboť neměl dostatečné množství pozemkových fondů. Stěžovatel podobně jako 80 000 dalších osob nebyl odškodněn za opuštěný majetek, jehož cena se pohybovala okolo 390 000 nových polských zlotých. Nedostal než dvě procenta této sumy ve formě práva trvalého užívání malé stavební parcely, kterou jeho matka koupila od státu v roce 1981. V prosinci 2002 prohlásil polský Ústavní soud za neústavní zákonná ustanovení vylučující zemědělské a vojenské pozemky k účelům odškodnění. V lednu 2004 nabyl účinnosti zákon, podle kterého

³⁵⁰) Rozsudek z 22. června 2004, Sborník 2004.

³⁵¹) V letech 1944 až 1953 bylo odsunuto 1 240 000 osob.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

byly považovány povinnosti polského státu ke stěžovateli za zaniklé, jestliže obdržel jako odškodnění určitý majetek podle předchozího zákona.

Soud mínil, že situace, která vznikla před 10. říjnem 1994, kdy Polsko ratifikovalo Protokol č. 1, přetrvávala dosud³⁵²⁾. Stěžovatelovo právo mělo podobu oprávnění na náhradní majetek podle vnitrostátního práva. Přestože Soud akceptoval, že radikální politická a ekonomická reforma země, stejně jako její finanční situace mohly ospravedlnit přísnější omezení pro poskytnutí odškodnění odsunutým osobám v daném případě, nebyl podle jeho názoru stát schopen uspokojivě odůvodnit rozsah, v jakém po léta nerealizoval práva stěžovatele. Nejistota, ve které se stěžovatel nacházel v důsledku opakujících se průtahů a překážek, za které nesly odpovědnost státní orgány, byla sama o sobě v rozporu s povinností vyplývající z článku 1 Protokolu č. 1.

5. Práva spojená s procesními zárukami

Článek 6 Úmluvy: Právo na spravedlivý proces

1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků, anebo v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

- a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;*
- b) mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;*
- c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru*

³⁵²⁾ Stížnost č. 31443/96, roz. 19. 12. 2002, Sborník 2002-X, odst. 74–77.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;

- d) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;*
e) mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.

i. Spory o občanská práva a závazky

S otázkou aplikovatelnosti článku 6 Úmluvy na rozličná soudní řízení byl Soud za poslední čtyři roky konfrontován poměrně často. Pro lepší orientaci čtenářů se v této části kapitoly nebudeme zabývat podrobnostmi jednotlivých Soudem projednávaných případů a omezíme se na jeho závěry, pokud šlo o použití ustanovení článku 6 na jednotlivá řízení.

Věc *Ferrazzini v. Itálie*³⁵³⁾ se týkala daňového řízení, na které se podle názoru Soudu článek 6 odst. 1 Úmluvy **nevztahuje**.

Ve věci *Bakarič v. Chorvatsko*³⁵⁴⁾ Soud rozhodoval o aplikovatelnosti článku 6 Úmluvy na řízení před Ústavním soudem, týkající se ústavnosti zákonů použitých v řízení před obecnými soudy, jež se však přímo netýkalo merita věci. Mínil, že se toto ustanovení též **neaplikuje**.

Případ *Riela a další v. Itálie*³⁵⁵⁾ se týkal řízení o použití práva na opatření k zabránění konfiskace majetku, v němž se článek 6 odst. 1 Úmluvy podle názoru Soudu **aplikuje**.

Toto ustanovení **lze použít** i na řízení o zvláštním druhu předběžného opatření, které má přímý vliv na meritum věci³⁵⁶⁾, na arbitrážní řízení o potvrzení práva ve vztahu k akciím ze 49 % drženy akcionáři³⁵⁷⁾, na řízení o žádosti na převod notářské kanceláře³⁵⁸⁾, na řízení týkající se propuštění učitele na druhém stupni školy³⁵⁹⁾, řízení o vyloučení univerzitního profesora z výkonu veřejné funkce³⁶⁰⁾, ří-

353) Rozsudek z 12. července 2001, Sborník 2001-VII.

354) Rozsudek z 13. září 2001, Sborník 2001-IX.

355) Stížnost č. 52439/99, roz. 4. 9. 2001, nepublikováno.

356) *Markas Car Hire Ltd. v. Kypr*, rozsudek z 2. července 2002, nepublikován.

357) *Sovtransavto Holding v. Ukrajina*, viz výše.

358) *Desmots v. Francie*, rozsudek z 2. července 2002; nepublikován.

359) Stížnost č. 39799/98, roz. 22. 11. 2001, nepublikováno.

360) Stížnost č. 39793/98, roz. 22. 11. 2001, Sborník 2001-XII.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

zení týkající se vyloučení učitelky mateřské školy z výkonu veřejné funkce³⁶¹), bránění v přístupu k výkonu veřejné služby z diskriminačních důvodů³⁶²), na řízení o změně jména před francouzskými soudy³⁶³), řízení týkající se hospodaření starosty města s účty místních orgánů³⁶⁴), řízení o předání správních dokumentů týkajících se osobní situace stěžovatele, aby mohl začít novou profesní kariéru³⁶⁵) a konečně řízení o omezení práv zadrženého³⁶⁶).

Ustanovení článku 6 Úmluvy se naopak **nepoužije** na řízení týkající se přístupu k povolání účetního, jde-li o odmítnutí komisí prověřující zkušenosti kandidátů³⁶⁷), na řízení o vydání do ciziny³⁶⁸), řízení o právu účastnit se voleb³⁶⁹), na řízení o vyhoštění³⁷⁰), na řízení o publikaci bilaterální dohody³⁷¹) a řízení o právní pomoci žádané v rámci trestního řízení³⁷²).

Vedle sporů o občanských právech a závazcích má článek 6 odst. 1 Úmluvy i druhou část týkající se trestního řízení, totiž řízení o trestním obvinění proti jednotlivci. Ne vždy se však Soud domnívá, že konkrétní řízení má trestní povahu ve smyslu tohoto ustanovení. Na tuto otázku odpověděl **kladně** v případě řízení o náhradě škody vedeném proti osobě, která byla osvobozena z obžaloby³⁷³), řízení o aplikaci práva na opatření k zabránění konfiskaci majetku³⁷⁴), řízení před ústavním soudem³⁷⁵) a na disciplinární řízení vedené v rámci vězeňského režimu³⁷⁶).

361) Stížnost č. 41111/98, roz. 22. 11. 2001, Sborník 2001-XII.

362) Devlin v. Spojené království, rozsudek z 30. října 2001, nepublikován.

363) Mustafa v. Francie, rozsudek ze 17. června 2003, nepublikován.

364) Richard-Dubarry v. Francie, rozsudek z 1. června 2004, nepublikován.

365) Stížnost č. 46809/99, roz. 18. 11. 2003, nepublikováno.

366) Ganci v. Itálie, rozsudek z 30. října 2003, nepublikován.

367) San Juan v. Francie, rozsudek z 11. února 2003, Sborník 2003-II.

368) Stížnost č. 65964/01, roz. 16. 4. 2002, nepublikováno.

369) Rozsudek ze 17. června 2004, nepublikován.

370) Stížnost č. 33878/96, roz. 13. 3. 2003, nepublikováno.

371) Stížnost č. 48897/99, roz. 18. 3. 2003, Sborník 2003-III.

372) Gutfreund v. Francie, rozsudek z 12. června 2003, nepublikován.

373) Y. v. Norsko, rozsudek z 11. února 2003, Sborník 2003-II.

374) Stížnost č. 52439/99, roz. 4. 9. 2001, nepublikováno.

375) Stížnost č. 38874/01, roz. 28. 1. 2003, Sborník 2003-I.

376) Ezeh a Connors v. Spojené království, rozsudek z 9. října 2003, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

O tom, že se ustanovení článku 6 Úmluvy **neaplikuje**, rozhodl Soud ve věci *Ringvold v. Norsko*³⁷⁷⁾, v níž šlo o náhradu škody v občanskoprávním řízení vedeném proti osobě, která byla osvobozena ze stíhání za spáchání stejného trestného činu, v případě *Mieg de Boofzheim v. Francie*³⁷⁸⁾ týkajícím se daňového řízení a uložení pokuty za špatnou víru, v případě *Korellis v. Kypr*³⁷⁹⁾, jehož předmětem bylo interlokutorní řízení, ve věci *Yildirim v. Itálie*³⁸⁰⁾ o řízení vedoucím ke konfiskaci vozidla stěžovatele, který se připojil k řízení proti třetí osobě, jež vozidlo používala nezákonně, ve věci *Montcornet de Caumont v. Francie*³⁸¹⁾ týkající se řízení o amnestii, v případě *Antoine v. Spojené království*³⁸²⁾, v níž se hlavní otázka týkala charakteru řízení zahájeném po konstatování neschopnosti obžalovaného vyjádřit se k věci, a konečně v případě *Morel v. Francie*³⁸³⁾, ve které šlo o zvýšení daní o 10 procent.

ii. Právo na soud a přístup k němu

Článek 6 odst. 1 Úmluvy zaručuje každému právo, aby jeho záležitost týkající se jeho občanských práv a závazků byla rozhodnuta soudem. Termín „zřízený zákonem“ odráží princip právního státu, který je inherentní celé Úmluvě. Tento termín se netýká jen zákonného základu existence soudu, nýbrž i jeho složení v každém jednotlivém případě³⁸⁴⁾. Zákon ve smyslu tohoto ustanovení je tedy nejenom částí legislativy, kterou se soud zřizuje a vymezuje se jeho kompetence, ale zároveň jakéhokoliv jiného legislativního ustanovení vnitrostátního práva, jehož nerespektování by způsobilo neplatnost účasti jednoho nebo více soudců na projednávání věci. Jedná se zejména o právní ustanovení týkající se mandátu, neslučitelnosti a odvolání soudců³⁸⁵⁾. Pokud by soud nerespektoval shora uvedená ustanovení, způsobil by

³⁷⁷⁾ Rozsudek z 11. února 2003, Sborník 2003-II.

³⁷⁸⁾ Stížnost č. 52938/99, roz. 3. 12. 2003, Sborník 2003-X.

³⁷⁹⁾ Rozsudek ze 7. ledna 2003, nepublikován.

³⁸⁰⁾ Stížnost č. 38602/02, roz. 10. 4. 2003, nepublikováno.

³⁸¹⁾ Stížnost č. 59290/00, roz. 13. 5. 2003, nepublikováno.

³⁸²⁾ Stížnost č. 62960/00, roz. 13. 5. 2003, nepublikováno.

³⁸³⁾ Stížnost č. 54559/00, roz. 3. 6. 2003, nepublikováno.

³⁸⁴⁾ *Bulut v. Rakousko*, rozsudek z 22. února 1996, *Sbirka 1996-II*, odst. 29; *Buscarini v. San Marino*, rozsudek ze 4. května 2000, nepublikován; stížnost č. 31657/96, roz. 4. 5. 2000, nepublikováno.

³⁸⁵⁾ *Coëme a další v. Belgie*, rozsudek z 22. června 2000, *Sborník 2000-VII*, odst. 99.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

zásadně porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy³⁸⁶). Soud je proto kompetentní v tomto ohledu vyjádřit se k zachování pravidel vnitrostátního práva. Nicméně, vzhledem k obecné zásadě, podle které je na prvním místě na vnitrostátních soudech interpretace vnitrostátních zákonů, Soud se k jejich výkladu nevyjadřuje než tehdy, zjistí-li, že soudy flagrantly způsobem vnitrostátní právo porušily³⁸⁷).

V případě *Posokhov v. Rusko*³⁸⁸) stěžovatel namítal, že soud, kterým byl odsouzen za pašování velkého množství vodky, nebyl „soudem zřízeným zákonem“, neboť jeho složení bylo v rozporu s vnitrostátními předpisy. Uváděl zejména skutečnost, že ani předseda soudu, ani soudce předsedající veřejnému jednání neprovedli losování tak, jak jim to ukládá zákon ke stanovení laických soudců. Mimoto dvě přiseďící zasedaly osmdesát osm dní už před zahájením stěžovatelova trestního řízení, ač jejich mandát byl omezen na čtrnáct dní.

Soud v dané věci zjistil, že vedle do očí bijících porušení ustanovení zákona o laických soudcích v části týkající se losování a omezení délky výkonu jejich funkce na čtrnáct dní v roce, Neklinovský okresní soud, který byl odpovědný za určení soudců ve stěžovatelově věci, neměl k dispozici platný seznam laických soudců, účast dvou uvedených soudkyň z lidu byla zákonně nepodložena. Soud byl proto nucen přisvědčit stěžovateli, že okresní soud, který jej odsoudil, nebyl „soudem zřízeným zákonem“ ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy.

Podobnou právní konstrukci Soud uvedl v rozsudku k případu *Lavents v. Lotyšsko*³⁸⁹).

Jedním z aspektů práva na soud je právo přístupu k soudu, což v podstatě znamená právo zahájit občanskoprávní soudní řízení³⁹⁰). K účinnosti tohoto práva je nezbytné, aby měl jednotlivec jasnou a konkrétní možnost popřít právní akt, který údajně zasahuje do jeho práv³⁹¹). Například ve věci *Beneficio Capella Paolioni*

³⁸⁶) Stížnost č. 7360/76, zpráva Komise z 12. 10. 1978, D. R. 15, str. 70; stížnost č. 11879/85, roz. 6. 12. 1989, D. R. 63, str. 105.

³⁸⁷) *Coëme a další v. Belgie*, viz výše, odst. 98 *in fine*; stížnost č. 13274/87, zpráva Komise z 6. 9. 1990, D. R. 66, str. 164.

³⁸⁸) Rozsudek ze 4. března 2003, nepublikován.

³⁸⁹) Viz výše.

³⁹⁰) *Boulougouras v. Řecko*, rozsudek z 27. května 2004, nepublikován.

³⁹¹) *Bellet v. Francie*, rozsudek ze 4. prosince 1995, Série A č. 333-B, odst. 36.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

v. *San Marino*³⁹²⁾, kde se stěžovatelka snažila třemi různými soudními cestami získat majetek, který jí byl vyvlastněn, Soud dovodil, že pouhá možnost žalobu podat nenaplněovala požadavky zásady účinného přístupu k soudu. Bylo totiž nutné, aby o nich bylo i tímto soudem rozhodnuto. V dané věci ani jeden ze soudů, na které se stěžovatelka obrátila, nezkoumal a neodpověděl na otázku, zda měla právo na restituci svého majetku, který nebyl užíván státem k účelům, pro které byl vyvlastněn.

V případě *Boulougouras v. Řecko*³⁹³⁾ stěžovatelka kritizovala odmítnutí svého dovolání kasačním soudem, což považovala za zásah do svého práva na přístup k této soudní instanci a obviňovala kasační soud z přílišného formalismu. Soud přisvědčil jejím argumentům, když připomněl, že právo na přístup k soudu nemá absolutní povahu a může být do jisté míry omezeno, zejména pokud jde o podmínky přípustnosti žaloby či jiného podání, s ohledem na poměrně širokou rozhodovací pravomoc jednotlivých států. Tato omezení však nesmí popřít právo samo, musí též sledovat legitimní cíl a prostředek, jakým jsou prosazovány, nesmí být nepřiměřený k těmto cílům³⁹⁴⁾. V daném případě Soud konstatoval, že dovolání stěžovatelky bylo odmítnuto pro svou zjevnou neopodstatněnost. Stěžovatelka však oponovala, že pouhá materiální chyba ji zbavila práva na to, aby meritum jejího dovolání bylo posouzeno.

Soud připomněl, že mu nepřísluší nahrazovat rozhodnutí vnitrostátních soudů, na nichž především je, aby vykládaly vnitrostátní právo³⁹⁵⁾. To platí zejména při výkladu procesních pravidel jako jsou formy nebo lhůty pro podání odvolání vnitrostátními soudy³⁹⁶⁾. Ačkoli je pravda, že ustanovení článku 6 Úmluvy nevyžaduje na smluvních státech, aby zřizovaly odvolací či kasační soudy. Nicméně stát, který takové soudy zřídí, musí dohlédnout na to, zda fungují při zachování zásad zakotvených v tomto článku³⁹⁷⁾. Způsob, jakým je ustanovení článku 6 odst. 1 Úmluvy aplikováno,

³⁹²⁾ Rozsudek z 13. července 2004, nepublikován.

³⁹³⁾ Viz výše.

³⁹⁴⁾ *Levages Prestation Services v. Francie*, rozsudek z 23. října 1996, Sbirka 1996-V, odst. 40.

³⁹⁵⁾ *Edificaciones March Gallero S. A. v. Španělsko*, rozsudek z 19. února 1998, Sbirka 1998-I, odst. 33.

³⁹⁶⁾ *Pérez de Rada Cavanilles v. Španělsko*, rozsudek z 28. října 1998, Sbirka 1998-VIII, odst. 43.

³⁹⁷⁾ *Delcourt v. Belgie*, rozsudek ze 17. ledna 1970, Série A č. 11, odst. 25.

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

závisí na zvláštlostech daného soudního řízení. Proto, aby se k této otázce Soud mohl vyjádřit, je třeba, aby hleděl na řízení v jeho celku máje na paměti úlohu, jakou kasační soud hraje, přičemž podmínky přípustnosti dovolání mohou být přísnější než pro odvolání³⁹⁸⁾.

Paní *Boulougouras* měla přístup ke kasačnímu soudu, ale pouze do té míry, aby se dozvěděla, že její dovolání bylo odmítnuto, neboť dokument, který obsahoval dovolací argumenty, nebyl podepsán tajemníkem soudu, jehož prostřednictvím bylo dovolání podáváno. Tento přílišný formalismus byl Soudem shledán nepřiměřeným a zakládajícím porušení ustanovení článku 6 odst. 1 Úmluvy³⁹⁹⁾.

Problém týkající se přístupu k Ústavnímu soudu a soudům vrchním se nevyhnul v nedávné minulosti ani České republice, a to ve věcech *Běleš a další v. Česká republika*⁴⁰⁰⁾, *Zvolský a Zvolská v. Česká republika*⁴⁰¹⁾, v nichž Ústavní soud odmítl ústavní stížnosti stěžovatelů pro formální nedostatky: v prvním případě pro nevyčerpání procesních prostředků nápravy a ve druhém pro opožděnost podání ústavní stížnosti. V případě pana MUDr. Běleše a jeho kolegů soud druhé instance nevyhověl návrhu jejich právní zástupkyně na vyslovení přípustnosti dovolání. Ústavní soud pak odmítl jejich ústavní stížnost s tím, že dovolání podáno být mohlo ve smyslu § 239 odst. 2 o. s. ř. Naopak u stěžovatelů *Zvolských* bylo jejich dovolání odmítnuto pro nepřípustnost opět dle § 239 odst. 2 o. s. ř., podle kterého je dovolání přípustné, jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí je rozhodnutím, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam, což však nebyl podle názoru Nejvyššího soudu případ stěžovatelů. Ústavní soud pak uvedl, že ústavní stížnost bylo možno podat pouze proti odvolacímu rozsudku, který však nabyl právní moci „dlouho před uplynutím šedesátidenní lhůty pro podání ústavní stížnosti“.

Soud v obou případech podotkl, že přípustnost dovolání – tedy otázka, zda rozhodnutí má po právní stránce zásadní význam – byla naprosto v rukou dovolacího soudu. Stěžovatelé ani jejich právní zástupci nemohli dopředu posoudit, zda jejich dovolání bude přijato k meritornímu posouzení. Soud odmítl námitku české vlády, že

398) Brualla Gómez de la Torre v. Španělsko, rozsudek z 19. prosince 1997, Sbirka 1997-VIII, odst. 37.

399) Viz též *Sotiris a Nikos Koutras Attee v. Řecko*, rozsudek ze 16. listopadu 2000, Sborník 2000-XII.

400) Rozsudek z 12. listopadu 2002, Sborník 2002-IX.

401) Viz výše.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

stěžovatelé mohli a měli s dovoláním zároveň podat i ústavní stížnost, když minil, že šlo o způsob, který nebyl řešením odpovídajícím nárokům právní bezpečnosti.

V návaznosti na názor Soudu bylo ve Sbírce zákonů č. 32/2003 uveřejněno následující Sdělení Ústavního soudu:

„Plénium Ústavního soudu se s odvoláním na článek 87 odst. 1 písm. i) Ústavy dohodlo na svých neveřejných zasedáních konaných 14. a 21. ledna 2003, že změní dosavadní většinovou praxi soudců Ústavního soudu připouštějící souběžné podání mimořádného opravného prostředku a ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí obecných soudů, a to s ohledem na názor Evropského soudu pro lidská práva vyslovený v rozhodnutí 2. sekce tohoto soudu z 12. listopadu 2002 ve věci stížnosti č. 46129/99 a v rozhodnutí téže sekce Evropského soudu pro lidská práva z téhož dne ve věci stížnosti č. 47273/99. Napříště budou soudci a senáty Ústavního soudu vykládány přípustnost a lhůta k podávání ústavní stížnosti, o které Ústavní soud rozhoduje podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, v případě jejího souběhu s mimořádnými opravnými prostředky s výjimkou obnovy řízení takto:

- 1. V případě podání mimořádného opravného prostředku bude ústavní stížnost považována za přípustnou až po rozhodnutí o mimořádném opravném prostředku s výjimkou rozhodnutí o obnově řízení.*
- 2. Šedesátidenní lhůta k podání ústavní stížnosti počne běžet dnem doručení rozhodnutí o mimořádném opravném prostředku s výjimkou obnovy řízení bez ohledu na způsob rozhodnutí o mimořádném opravném prostředku. Lhůta bude považována za zachovanou i ve vztahu k předchozímu pravomocnému rozhodnutí.⁴⁰²⁾“*

Tato legislativní úprava však nemohla ovlivnit právní stav ve věci *Vodárenská akciová společnost v. Česká republika*, v níž Soud opět konstatoval porušení práva přístupu na soud ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy⁴⁰³⁾.

S tradičním právem na soud a na přístup k němu souvisí i zajištění a provedení výkonu rozhodnutí vnitrostátních soudů, před kterými měli stěžovatelé úspěch. Právě tento problém je Soud nucen řešit v poslední době poměrně často. Právo na

⁴⁰²⁾ Plénium Ústavního soudu rozhodlo, že toto sdělení bude publikováno ve Sbírce zákonů podle § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv.

⁴⁰³⁾ Rozsudek z 24. února 2004, nepublikován.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

soud ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy by totiž bylo iluzorní, pokud by právní systémy jednotlivých členských států umožnily, aby konečné, pravomocné soudní rozhodnutí zůstalo bez účinku na úkor jedné ze stran. Poprvé se k tomuto problému Soud vyjádřil ve věci *Hornsby v. Řecko*⁴⁰⁴⁾, kde stanovil, že by bylo nepřijatelné, aby článek 6 odst. 1 podrobně popisoval procesní záruky poskytované účastníkům sporu jako spravedlivé, veřejné a přiměřeně rychlé soudní řízení, aniž by chránil výkon soudních rozhodnutí. Podle jeho názoru vykládat toto ustanovení tak, že se týká výlučně přístupu k soudu a průběhu řízení, by jistě vedlo k situacím neslučitelným s principem právního státu. Výkon rozsudku vyneseného jakýmkoli soudem tak musí být pokládán za nedílnou součást „procesu“ ve smyslu článku 6 odst. 1.

Tento názor Soud připomenul ve stížnostech *Logothetis v. Řecko*⁴⁰⁵⁾, *Pialopoulos a další v. Řecko*⁴⁰⁶⁾, *Lunari v. Itálie*⁴⁰⁷⁾, *Kubic v. Chorvatsko*⁴⁰⁸⁾, *Adamogiannis v. Řecko*⁴⁰⁹⁾, *Ozounis a další v. Řecko*⁴¹⁰⁾, *Kyrtatos v. Řecko*⁴¹¹⁾, *Sanglier v. Francie*⁴¹²⁾, *Ruianu v. Rumunsko*⁴¹³⁾, *Lechoisne a další v. Francie*⁴¹⁴⁾, *Multiplex v. Chorvatsko*⁴¹⁵⁾, *E. R. v. Francie*⁴¹⁶⁾, *Karahalios v. Řecko*⁴¹⁷⁾, *Sorrentino Prota v. Itálie*⁴¹⁸⁾, *Cvijetic v. Chorvatsko*⁴¹⁹⁾, *Sabin Popescu v. Rumunsko*⁴²⁰⁾,

404) Rozsudek z 19. března 1997, Sbirka 1997-II, odst. 40.

405) Rozsudek z 12 dubna 2001, nepublikován.

406) Rozsudek z 15. února 2001, nepublikován.

407) Rozsudek z 11. ledna 2001, nepublikován.

408) Rozsudek z 1. března 2002, Sborník 2002-II.

409) Rozsudek ze 14. března 2002, nepublikován.

410) Rozsudek z 18. dubna 2002, nepublikován.

411) Rozsudek z 22. května 2003, nepublikován.

412) Rozsudek z 27. května 2003, nepublikován.

413) Rozsudek ze 17. dubna 2003, nepublikován.

414) Rozsudek ze 17. června 2003, nepublikován.

415) Rozsudek z 10. července 2003, nepublikován.

416) Rozsudek z 15. července 2003, nepublikován.

417) Rozsudek z 11. prosince 2003, nepublikován.

418) Rozsudek z 29. ledna 2004, nepublikován.

419) Rozsudek z 26. února 2004, nepublikován.

420) Rozsudek z 8. dubna 2004, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

*Prodan v. Rumunsko*⁴²¹, *Metaxas v. Řecko*⁴²², *Pasteli a další v. Moldávie*⁴²³, *Lentre a další v. Moldávie*⁴²⁴, *Sírbii a další v. Moldávie*⁴²⁵, *Pini a Bertrandi Manera a Atripaldi v. Rumunsko*⁴²⁶, *Zhovner v. Ukrajina*⁴²⁷, *Piven v. Ukrajina*⁴²⁸, *Croitou v. Rumunsko*⁴²⁹, *Bocancea a další v. Moldávie*⁴³⁰, *Shmalko v. Ukrajina*⁴³¹ a *Romashov v. Ukrajina*⁴³².

Aniž by bylo třeba zabývat se podrobně všemi shora uvedenými případy, uvedme za všechny jen ty zejména pro advokátskou obec nejzajímavější.

Ve shora uvedeném výčtu rozsudků chybí věc *Burdov v. Rusko*⁴³³, která se týkala průtahů při výkonu soudních rozhodnutí státními orgány. Stejně jako v ostatních případech se stejným problémem i zde Soud judikoval, že státní orgán nemá právo argumentovat nedostatkem finančních prostředků na omluvu nesplnění rozsudku, kterým byl přiznán dluh. Lze sice připustit, že prodleva ve výkonu rozsudku může být ospravedlněna zvláštními okolnostmi, ale nemůže být taková, aby zasáhla podstatu práva chráněného článkem 6 odst. 1 Úmluvy⁴³⁴. V projednávaném případě stěžovateli nemělo být bráněno, aby užíval vítězství ve sporu, který se týkal odškodnění za poškození zdraví způsobené povinnou účastí na záchranné operaci, s odůvodněním, že stát má údajně finanční potíže. Tím, že ruské orgány po dobu několika let nepřijaly opatření nezbytná ke splnění konečných soudních rozhodnutí, zbavily ustanovení článku 6 odst. 1 Úmluvy všech účinků.

421) Rozsudek z 18. května 2004, Sborník 2004.

422) Rozsudek z 27. května 2004, nepublikován.

423) Rozsudek z 15. června 2004, nepublikován.

424) Rozsudek z 15. června 2004, nepublikován.

425) Rozsudek z 15. června 2004, nepublikován.

426) Rozsudek z 22. června 2004, Sborník 2004.

427) Rozsudek z 29. června 2004, nepublikován.

428) Rozsudek z 29. června 2004, nepublikován.

429) Rozsudek z 20. července 2004, nepublikován.

430) Rozsudek z 6. července 2004, nepublikován.

431) Rozsudek z 20. července 2004, nepublikován.

432) Rozsudek z 27. července 2004, nepublikován.

433) Rozsudek ze 7. května 2002, Sborník 2002-III.

434) *Immobiliare Saffi v. Itálie*, rozsudek z 28. července 1999, Sborník 1999-V.

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

Ve věci *Ruianu v. Rumunsko*⁴³⁵⁾ stěžovatel brojil proti nemožnosti domoci se po osm let výkonu rozsudku nařizujícím jeho sousedům zbořit konstrukci postavenou částečně na jeho pozemku. Soud k jeho námitkám podotkl, že není povolán vyjadřovat se k tomu, zda vnitrostátní právní systém je schopen zajistit výkon rozhodnutí vydaných vnitrostátními soudy, neboť je na každém smluvním státu, aby si zajistil adekvátní a dostatečné prostředky k respektování svých závazků. Úlohou Soudu není než zkoumat, zda v konkrétním případě opatření přijatá státními orgány byla adekvátní a dostatečná⁴³⁶⁾. V tomto případě Soud zjistil, že exekuční řízení bylo v běhu od listopadu 1994. Nepřijal námitku vlády, že bylo na stěžovateli, aby sám zajistil soudnímu vykonavateli prostředky nezbytné k výkonu rozsudku, navíc vnitrostátní soud neoprávnil stěžovatele, aby zboural stavbu sám. Rozsudek se stal vykonatelným v listopadu 1994, přičemž první exekuční pokusy se vázaly k prosinci 1994 a červnu 1995. Je sice pravda, že soudní vykonavatel přistoupil k výkonu rozsudku několikrát v roce 1996 a pokus o zbourání stavby zrušil, neboť stěžovatel se na místo nedostavil. Podle názoru Soudu však vnitrostátní právo neukládalo povinnost tomu, komu právo svědčí, aby výkonu rozhodnutí asistoval. K dalším pokusům o výkon rozsudku došlo v roce 1998 a v roce 2000, kdy v červenci byla nepovolená stavba zbourána. Podle názoru Soudu vláda neposkytla přesvědčující informace, proč k výkonu došlo až po tak dlouhé době a došel k závěru, že práva zaručená článkem 6 odst. 1 Úmluvy byla na úkor stěžovatele porušena.

Podobně ve věci *Edoardo Palumbo v. Itálie*⁴³⁷⁾ se stěžovatel neúspěšně snažil dosáhnout výkonu rozhodnutí o soudním vystěhování nájemnice z bytu, který byl v jeho vlastnictví. Podle italského práva majitel nájemního domu nemůže žádat výkon rozhodnutí o vystěhování, dokud o něm nerozhodne magistrát poté, co zváží zvláštní potřeby vlastníka a situaci nájemníka. Maximální doba k přerušení výkonu rozhodnutí je zákonem stanovena na šest měsíců, ve výjimečných případech na jeden rok. V daném případě magistrát rozhodl, že se nájemnice musí vystěhovat do 30. prosince 1984, přičemž toto datum bylo odloženo novým zákonem, a to do 31. března 1987. Mezitím, v roce 1986, se soudní vykonavatel marně snažil uskutečnit výkon rozhodnutí. V březnu 1987 stěžovatel prohlásil, že byt potřebuje urychleně

⁴³⁵⁾ Viz výše.

⁴³⁶⁾ *Mutatis mutandis*, Ignaccolo-Zenide v. Rumunsko, viz výše.

⁴³⁷⁾ Rozsudek z 30. listopadu 2000, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

pro svou potřebu. V červnu 1987 mu poskytl prefekt policejní asistenci, ale nájemnice tvrdila, že je nemocná. Stěžovateli se podařilo ji vystěhovat až v červnu 1992, poté, co další zákon pozastavil výkon rozhodnutí v roce 1988 do dubna 1989. Soud mínil, že pozastavení exekučního řízení po dobu nezbytně nutnou k nalezení vyhovujícího řešení je možné ve veřejném zájmu a za výjimečných okolností, daný případ nebyl ojedinělým odmítnutím prefekta poskytnout policejní asistenci stěžovateli k vyhoštění nájemníka, aby nebyl údajně narušen veřejný pořádek. K přerušení řízení došlo legislativní změnou, která znovuotevřela možnost magistrátu přehodnotit své původní rozhodnutí, kterým bylo nájemníka nařizeno vyhoštění, a které zmocnilo prefekta, aby v případě nutnosti poskytl policejní asistenci vlastníku bytu. Soud dodal, že i kdyby mohl akceptovat tezi, že smluvní státy mohou ve výjimečné situaci zasáhnout do řízení o výkonu rozhodnutí, důsledky takového zásahu nesmí exekuci zcela znemožnit. V daném případě však možnost stěžovatele domoci se výkonu rozhodnutí proti jeho nájemníku byla po mnoho let znemožněna.

Vedle početně náročné oblasti výkonu rozhodnutí se právo na přístup k soudu vztahuje i na další situace.

Ve věci *Princ Hans Adam II. Lichtenštejnský v. Německo*⁴³⁸⁾ se jednalo o údajnou neoprávněnost soudů posoudit restituční žalobu na vydání obrazu od Pietera van Laera „Římská scéna: pec na pálení vápna“, jinak též známého pod názvem „Velká vápenka“, který byl konfiskován stěžovatelovu otci v roce 1945 podle dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. orgány bývalého Československa. V roce 1991 získal Kolín nad Rýnem zmíněný obraz zapůjčením od Památkového ústavu v Brně. Dne 11. listopadu 1991 Zemský soud v Kolíně nad Rýnem na žádost stěžovatele vydal předběžné nařízení, kterým městu přikázal, aby po skončení výstavy odevzdalo obraz soudnímu úředníkovi. Na počátku roku 1992 stěžovatel podal žalobu, aby byl vysloven souhlas s vydáním obrazu do jeho rukou. Svůj spor prohrál, když odvolací soud v červenci 1996 uvedl, že jeho žaloba je nepřipustná s ohledem na článek 3 odst. 1 šesté kapitoly Úmluvy o urovnání. V září 1997 se Spolkový soudní dvůr odmítl zabývat kasační stížností stěžovatele s tím, že věc není podstatného významu a navíc nemá žádnou naději na úspěch. V listopadu 1998 bylo odvoláno osm let staré předběžné opatření a obraz byl vrácen do České republiky.

Stěžovatel tvrdil, že soudní rozhodnutí, kterými byla jeho žaloba prohlášena za nepřipustnou, se rovnala odmítnutí přístupu k soudu. Podle jeho názoru byla inter-

⁴³⁸⁾ Viz výše.

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

pretace, jakou německé soudy daly v daném případě této Úmluvě, v rozporu s mezinárodním právem, a v důsledku toho s Úmluvou o lidských právech. Konfiskaci lichtenštejnského majetku orgány bývalého Československa podle něj nebylo možno považovat za konfiskaci „německých aktiv v zahraničí“ ve smyslu Úmluvy o urovnání. V řízení iniciovaném jeho otcem jako hlavou svrchovaného státu Lichtenštejnsko bylo nesprávně konstatováno správním soudem v Bratislavě z roku 1951, že „německý etnický původ“ dotyčného je „všeobecně znám“.

Soud připomenul, že účelem Úmluvy je ochrana práv nikoli teoretických a iluzorních, nýbrž konkrétních a skutečných, což platí obzvláště pro právo na přístup k soudům, a to vzhledem k výsadnímu postavení, jaké v demokratické společnosti zaujímá právo na spravedlivý proces⁴³⁹⁾. Konstatoval, že příslušná ustanovení Úmluvy o urovnání vylučují jurisdikci Německa ve věci veškerých soudních žalob týkajících se „opatření ... přijatých vůči německým aktivům v zahraničí nebo jinému majetku zabavenému pro účely reparací“. V průběhu jednání směřujících k ukončení okupačního režimu tak tři mocnosti zachovaly omezení suverénních práv SRN ve věcech restitucí, která na ni byla přenesena na základě Úmluvy o urovnání. S ohledem na předmět a cíl tohoto aktu a jeho politický kontext nebylo pro německé soudy nerozumné se domnívat, že logika systému vylučovala jakoukoli kontrolu Německa nad konfiskačními opatřeními přijatými třemi mocnostmi nebo dalšími spojeneckými zeměmi pro účely reparací. V projednávaném případě měly německé soudy k dispozici údaje, jež ukazovaly, že když orgány bývalého Československa zkonfiskovaly obraz jako součást zemědělského majetku stěžovatelova otce, přijaly opatření týkající se „německých aktiv v zahraničí nebo jiného majetku zabaveného pro účely reparací“. Věděly též, že v řízení před správním soudem v Bratislavě správní orgány tehdejšího Československa upřesnily, že stěžovatelova otce považují za „osobu německé národnosti“ ve smyslu dekretu č. 12/1945 Sb. Německým soudům nepříslušelo, aby se zabývaly tím, zda kritérium použité v řízení před správním soudem v Bratislavě, které vyústilo v rozhodnutí z listopadu 1951, bylo adekvátní, zejména s ohledem na procesní záruky zakotvené v Úmluvě.

Soud též mínil, že stěžovatelova možnost zahájit soudní řízení, v němž by zpochybnil platnost a zákonnost vylastňovacích opatření přijatých bývalým Československem v době před zřízením Spolkové republiky Německo. Základním zákonem z roku 1949, byla jen teoretická a nedávala téměř žádnou naději na úspěch. Bylo to

⁴³⁹⁾ Waite a Kennedy v. Německo, rozsudek z 18. února 1999, Sborník 1999-I.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

až v roce 1991, když Kolín nad Rýnem získal obraz zapůjčením od České republiky, kdy stěžovatel inicioval řízení před německými soudy a kdy se vyloučení jurisdikce Německa podle Úmluvy o urovnání stalo operativním. Zabránilo mu, aby od soudů obdržel rozhodnutí – na základě německé legislativy o soukromém mezinárodním právu – o své majetkové žádosti, a obzvláště o jeho tvrzení, podle něhož konfiskační opatření přijaté v roce 1946 znamenalo porušení německého veřejného pořádku. Soud se domníval, že zájem stěžovatele na vyvolání soudního řízení před německými soudy tak nebyl dostatečný k tomu, aby převážil nad důležitým obecným zájmem, aby Německo znovu získalo svrchovanost a uskutečnilo své sjednocení. Proto soudní rozhodnutí, jimiž byla prohlášena stěžovatelova žádost za nepřipustnou, nemohla být považována za nepřiměřená k sledovanému legitimnímu cíli, a nezasáhla tak podstatu stěžovatelova práva na přístup k soudu ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy.

Předmětem věci *Kalogeropoulou a 256 dalších v. Německo a Řecko*⁴⁴⁰⁾ bylo odmítnutí řeckých orgánů povolit podání návrhu na výkon rozsudku řeckého soudu nařizujícímu Německu vyplatit stěžovatelům finanční odškodnění. Při zkoumání, zda odmítnutí bylo vedeno legitimním cílem, Soud podotkl, že imunita suverénních států je konceptem mezinárodního práva a podstatou principu *par in parem non habet imperium*, podle kterého stát nemůže být podroben jurisdikci jiného státu. Udělení suverénní imunity státu v občanskoprávním řízení sledovalo legitimní cíl, totiž zachovat mezinárodní právo a podpořit zdvořilostní a dobré vztahy mezi státy.

K otázce, zda omezení bylo tomuto cíli přiměřené, Soud připomněl, že Úmluvu je třeba vykládat ve světle principů stanovených ve Vídeňské úmluvě z 23. května 1969 o smluvním právu, kde článek 31 § 3 c) stanoví, že je třeba brát ohled na „každé pravidlo mezinárodního práva použitelné ve vztazích mezi stranami“. Soud musí mít na paměti zvláštní charakter kolektivní ochrany lidských práv, který zakotvuje, a musí brát v úvahu patřičné principy mezinárodního práva⁴⁴¹⁾. Kromě toho je třeba Úmluvu vykládat v souladu s ostatními zásadami mezinárodního práva, jehož je nedílnou součástí, a to včetně zásad týkajících se udělení imunity jednotlivým státům. Z tohoto důvodu nebylo možno hledět jako na nepřiměřené omezení práva na přístup k soudu ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy opatření přijatá státem, jež odrážejí obecně uznané principy mezinárodního práva na poli imunity státu. Soud dovodil,

⁴⁴⁰⁾ Stížnost č. 59021/00, roz. 12. 12. 2002, Sborník 2002-X.

⁴⁴¹⁾ *Mutatis mutandis*, Loizidou v. Turecko (meritum věci), rozsudek z 18. prosince 1996, Sbirka 1996-VI, odst. 43.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

že řecké soudy sice odsoudily Německo k zaplacení náhrady škody stěžovatelům, tím však nebylo založena povinnost řeckého státu zaručit, že stěžovatelé skutečně své peníze dostanou prostřednictvím exekučního řízení na území Řecka. Stěžovatelé se odvolávali na rozsudek řeckého kasačního soudu č. 11/2000 a tvrdili, že mezinárodní právo týkající se zločinů proti lidskosti je tak základní, že konstituuje kogentní normu, jež převažovala nad ostatními principy mezinárodního práva včetně zásady suverénní imunity. Soud však neměl za prokázané, že by bylo v rámci mezinárodního práva připuštěno, že se státy nemohou dovolávat své imunity v občanskoprávních řízeních na náhradu škody, která jsou vedena na půdě jiných států⁴⁴². Odmítnutí ministra spravedlnosti přiznat stěžovatelům právo na zabránění části německého majetku nacházejícího se na území Řecka nebylo proto neospravedlněným zásahem do jejich práva na přístup k soudu.

K dalším stížnostem na porušení tohoto práva, které Soud v posledních čtyřech letech projednával, už jen krátce.

Ve věci *Lam a další v. Spojené království*⁴⁴³) stěžovatel namítal, že imunita přiznaná místním orgánům v soudním řízení proti obchodní společnosti, která znečišťovala životní prostředí, mu zabránila domoci se rozhodnutí soudů v jeho věci.

Ve věci *Potocká v. Polsko*⁴⁴⁴) byl předmětem údajného porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy omezený rozsah jurisdikce Nejvyššího správního soudu. Podobně v případě *Holding a Barnes Plc. v. Spojené království*⁴⁴⁵) Soud zkoumal rozsah přezkumného oprávnění soudu o rozhodnutí o územním plánování.

Stěžovatel ve věci *Sadik Amet a další v. Řecko*⁴⁴⁶) napadl nemožnost pokračovat v řízení před státní radou, které zahájil jeho otec před svou smrtí.

Ve stížnosti *R. D. v. Polsko*⁴⁴⁷) Soud řešil odmítnutí jmenovat advokáta pro trestní řízení před kasačním soudem.

442) *Al-Adsani v. Spojené království*, rozsudek z 21. listopadu 2001, Sborník 2001-XI, odst. 66.

443) Stížnost č. 41671/98, roz. 5. 7. 2001, nepublikováno.

444) Rozsudek ze 4. října 2001, Sborník 2001-X.

445) Stížnost č. 2352/02, roz. 12. 3. 2002, Sborník 2002-IV.

446) Stížnost č. 64756/01, roz. 10. 10. 2002, nepublikováno.

447) Rozsudek z 18. prosince 2001, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

Případ *Renda Martins v. Portugalsko*⁴⁴⁸⁾ se týkal rozhodnutí o zastavení řízení v důsledku opomenutí stěžovatele ustanovit si advokáta, pro které mu byla udělena finanční pomoc.

V případech *Del Sol v. Francie*⁴⁴⁹⁾ a *Essaadi v. Francie*⁴⁵⁰⁾ byla stěžovatelům odmítnuta žádost o právní pomoc před kasačním soudem v důsledku absence vážných důvodů pro podání kasační žaloby.

Ve stížnosti *Kutic v. Chorvatsko*⁴⁵¹⁾ napadal stěžovatel přijetí a aplikaci zákona pozastavujícího všechna občanskoprávní řízení o náhradu škody v souvislosti s teroristickými činy. Podobně ve věci *Ostojic v. Chorvatsko*⁴⁵²⁾ stěžovatel brojil proti nemožnosti žalovat stát o náhradu škody způsobenou vojenskými silami během války v Chorvatsku.

Pan *Ibar v. Spojené království*⁴⁵³⁾ si stěžoval na odmítnutí vydat vízum tureckému státnímu občanovi, aby mohl zahájit občanskoprávní řízení. Pan *Ouzounis a další v. Řecko*⁴⁵⁴⁾ namítali odmítnutí veřejného orgánu vykonat rozhodnutí první instance, proti kterému bylo podáno odvolání a řízení dosud neskončilo.

Stěžovatelka ve věci *A. v. Spojené království*⁴⁵⁵⁾ namítala, že imunita, již požívají členové parlamentu, jí zabránila podat proti jednomu z nich žalobu za útočné a pomlouvačné projevy na půdě parlamentu, které se jí přímo dotýkaly. O podobný problém šlo i ve věci *Cordova v. Itálie*⁴⁵⁶⁾, v níž senát rozhodl zastavit řízení proti senátoru z důvodu jeho parlamentní imunity, a ve věci *Cordova v. Itálie č. 2*⁴⁵⁷⁾, v níž bylo zrušeno odsouzení člena parlamentu za pomluvu, které se měl dopustit v průběhu svých předvolebních vystoupení.

448) Stížnost č. 50085/99, roz. 18. 1. 2001 a 10. 1. 2002, nepublikováno.

449) Rozsudek z 26. února 2002, Sborník 2002-II.

450) Rozsudek z 26. února 2002, nepublikován.

451) Rozsudek z 1. března 2002, Sborník 2002-II.

452) Stížnost č. 16837/02, roz. 26. 9. 2002, Sborník 2002-IX.

453) Stížnost č. 71928/01, roz. 12. 3. 2002, nepublikováno.

454) Rozsudek z 18. dubna 2002, nepublikován.

455) Rozsudek ze 17. prosince 2002, Sborník 2002-X.

456) Rozsudek z 30. ledna 2003, Sborník 2003-I.

457) Rozsudek z 30. ledna 2003, Sborník 2003-I.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

iii. Spravedlnost řízení

Oblast spravedlnosti řízení je nejširší oblastí, v níž Soud na poli článku 6 odst. 1 Úmluvy zkoumá a přijímá rozhodnutí ve stížnostech jednotlivců. Jak bylo již uvedeno v původním vydání Rukojeti, „spravedlivé“ řízení není ve smyslu tohoto ustanovení nezbytně pro stěžovatele úspěšné. Stále platí, že úkolem Soudu není nahradit právní stanoviska vnitrostátních soudů, nýbrž posoudit, zda konkrétní řízení splnilo procesní požadavky článku 6 Úmluvy. Způsob, jakým vnitrostátní soudy hodnotí důkazy, je pouze na nich a Soud do jejich úvahy nezasahuje, pokud není přesvědčen o tom, že došlo k porušení pravidla spravedlnosti řízení. Obecné pravidlo spravedlnosti řízení se samozřejmě aplikuje jak na oblast občanskoprávní, tak trestní. V poslední uvedeném druhu řízení pak stěžovatelé – obvinění a obžalovaní – mají zaručena další práva, vyjmenovaná v dalších odstavcích článku 6 Úmluvy: presumpce nevinu (odstavec 2) a rozsáhlá práva obhajoby včetně práva být hájen, moci vyslechnout svědky apod. (odstavec 3). V této části publikace se proto budeme věnovat oběma druhům řízení.

Použití důkazů v rozporu s Úmluvou bylo předmětem stížnosti *P. G. a J. H. v. Spojené království*⁴⁵⁸⁾. Pan B. a stěžovatelé byli obžalováni ze spolčení za účelem loupeže peněžních prostředků soukromé společnosti. Pan B. prohlásil, že se cítí vinen, a to s ohledem na rozhodnutí sněmovny lordů v jiné věci, kde bylo rozhodnuto, že relevantní důkazy byly přípustné nehledě na to, že byly získány nezákonnými prostředky. Stěžovatelé však přípustnost důkazů odvozených z použití odposlouchávacího zařízení v bytě pana B. zpochybňovali. Nicméně, byli odsouzeni na 15 let odnětí svobody. Před Soudem namítali, že část důkazů vztahujících se k povolení použít zařízení na odposlech nebyla zpřístupněna obhajobě, že část ústní výpovědi policejního důstojníka byla vyslechnuta samotným soudcem a že důkazy získané z odposlechu v bytě pana B., jakož i hlasové vzorky ze zařízení na policejní stanici, byly použity jako důkazy při procesu.

Soud připomněl, že základními aspekty práva na spravedlivý proces je kontraktornost a rovnost zbraní mezi stranami. V trestní věci právo na spravedlivý proces znamená, že jak obžalobě, tak obhajobě musí být dána možnost seznámit se s podmínkami nebo důkazy předloženými protistranou a vyjádřit se k nim⁴⁵⁹⁾. Navíc článek 6 odst. 1 Úmluvy vyžaduje, aby stíhající orgány zpřístupnily obhajobě všechny relevantní důkazy, jež mají v držení ve prospěch či v neprospěch obžalovaného⁴⁶⁰⁾.

⁴⁵⁸⁾ Rozsudek z 25. září 2001, Sborník 2001-IX.

⁴⁵⁹⁾ Brandstetter v. Rakousko, rozsudek z 28. srpna 1991, Série A č. 211.

⁴⁶⁰⁾ Edwards v. Spojené království, rozsudek z 16. prosince 1992, Série A č. 247-B.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

Nárok na zpřístupnění relevantních důkazů však není právem absolutním. V kterémkoli trestním řízení mohou existovat konkurující si zájmy, jako národní bezpečnost, nezbytnost chránit svědky riskující odvetu nebo utajení policejních metod vyšetřování trestných činů, které musejí být porovnány se zájmy obžalovaného. Mimoto, aby byl obžalovanému zajištěn spravedlivý proces, musí být všechny potíže způsobené obhajobě omezením práv dostatečně kompenzovány postupem sledováním soudními orgány⁴⁶¹⁾. V případech, kdy obhajobě nebyly zpřístupněny důkazy z důvodu veřejného zájmu, není úlohou Soudu, aby rozhodl, zda takové nezpřístupnění bylo či nikoli absolutně nezbytné, neboť je v zásadě na vnitrostátních soudech, aby posoudily důkazy před nimi provedené. Musí však ověřit, zda rozhodovací procedura aplikovaná v každé věci vyhověla v možné míře požadavkům kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní a byla doprovázena adekvátními zárukami pro ochranu zájmů obžalovaného⁴⁶²⁾. V daném případě obžaloba nezpřístupnila obhajobě část zprávy policejního inspektora, týkající se sledovacích opatření, a místo toho ji předložila soudci. Když inspektor vypovídal a odmítl odpovědět na některé otázky, které mu byly položeny v křížovém výslechu obhájcem a které se týkaly informací o sledování, soudce tyto otázky svědkovi položil ve své kanceláři a přijal rozhodnutí, že část zprávy a ústní odpovědi nebudou zpřístupněny, když zvažil újmu, která by byla způsobena veřejnému zájmu, v porovnání s malým užitekem pro obhajobu.

Soud byl přesvědčen, že obhajobě byly podávány informace a bylo jí umožněno podávat návrhy a účastnit se výše uvedeného rozhodovacího procesu tak dalece, jak to bylo možné, aniž jí byl zpřístupněn materiál, o jehož utajení obžaloba usilovala s ohledem na veřejný zájem. Poznamenal též, že materiál, který nebyl zpřístupněn, nebyl součástí žádných argumentů obžaloby a nikdy nebyl předložen porotě. Skutečnost, že potřeba utajení byla po celou dobu posuzována soudcem řídícím proces, poskytovala další významnou záruku tím, že bylo jeho povinností dohlížet v průběhu celého procesu na spravedlnost či nespravedlnost toho, že některé materiály nebyly zpřístupněny. Nikdo nenaznačil, že by soudce nebyl nezávislý a nestranný ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy. Soud proto dospěl k závěru, že rozhodovací procedura splnila, jak jen to bylo možné, požadavky kontradiktorního řízení a rovnosti

⁴⁶¹⁾ Doorson v. Nizozemí, rozsudek 26. března 1996, Sbirka 1996-II.

⁴⁶²⁾ Rowe a Davis v. Spojené království, rozsudek z 16. února 2000, Sborník 2000-II; Jasper v. Spojené království, rozsudek z 16. února 2000, nepublikován; Fitt v. Spojené království, rozsudek z 16. února 2000, Sborník 2000-II.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

zbrání a byla doprovázena zárukami adekvátními pro ochranu zájmů obžalovaných stěžovatelů.

Otázka odmítnutí předvolat svědky a předložit listinné důkazy z důvodu ochrany státního tajemství byla také předmětem stížnosti *Wierbicki v. Polsko*⁴⁶³). Soud připomněl, že hodnocení důkazů je obecně věcí vnitrostátních soudů⁴⁶⁴). Článek 6 odst. 1 ukládá vnitrostátnímu soudu hodnotit podání, argumenty a důkazy mu předložené stranami a zvážit, zda jsou relevantní pro daný případ⁴⁶⁵).

Soud též podotkl, že článek 6 Úmluvy výslovně nezaručuje právo na výslech všech navrhovaných svědků a provedení všech důkazů v občanskoprávním řízení. Nicméně, jakékoli omezení v tomto ohledu musí být konsistentní s požadavky spravedlivého řízení včetně zásady rovnosti zbrání, což znamená, že každá ze stran musí mít stejnou možnost podat své argumenty podložené důkazy za podmínek, které ji nepostaví do zásadně horšího postavení než protistranu⁴⁶⁶). V daném případě Soud došel k závěru, že vnitrostátní soudy posoudily stěžovatelovy návrhy na doplnění dokazování a svá odmítnutí řádně odůvodnily. Za daných okolností se nejednalo o nepřiměřený zásah či omezení schopnosti stěžovatele přednést své argumenty na podporu jeho věci.

Další dva případy, *Perry v. Spojené království*⁴⁶⁷) a *Chalkley v. Spojené království*⁴⁶⁸), mají společného jmenovatele: připuštění videa jako důkazu v trestním řízení, resp. audiozáznamu pořízeného bez vědomí obviněných a bez jejich souhlasu. Soud v obou případech nenašel žádné porušení ustanovení článku 6 odst. 1 Úmluvy, když připomněl, že jeho úlohou není, aby pevně určil, zda určitý druh důkazů včetně těch, které byly zjištěny nezákonně, je přípustný či nikoli anebo zda je stěžovatel vinen či nevinen. Otázka, na kterou musí dát odpověď je, zda řízení bylo ve svém celku, i s ohledem na provádění a hodnocení důkazů, spravedlivé. Už v minulosti ve věci *Schenk v. Švýcarsko*⁴⁶⁹) Soud došel k závěru, že použití nezákonně

⁴⁶³) Rozsudek z 18. června 2002, nepublikován.

⁴⁶⁴) *García Ruiz v. Španělsko*, rozsudek z 21. ledna 1999, Sborník 1999-I, odst. 28.

⁴⁶⁵) *Van der Hurk v. Nizozemí*, rozsudek z 19. dubna 1994, Série A č. 288, odst. 59; *Sidiropoulos a další v. Řecko*, rozsudek z 10. července 1998, Sbíрка 1998-IV, odst. 45.

⁴⁶⁶) *Dombo Beheer v. Nizozemí*, rozsudek z 27. října 1993, Série A č. 274, odst. 31–33.

⁴⁶⁷) Stížnost č. 63737/00, roz. 26. 9. 2002, nepublikováno.

⁴⁶⁸) Stížnost č. 63831/00, roz. 26. 9. 2002, nepublikováno.

⁴⁶⁹) Rozsudek z 12. července 1988, Série A č. 140.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

získaného důkazního materiálu nezbavil stěžovatele spravedlivého řízení, když zjistil, že právům obhajoby bylo učiněno zadost: stěžovatel využil možnosti prověřit autentičnost záznamu a zpochybnit jeho použití, jakož i možnosti vyslechnout svědka, který záznam pořídil a povolal policejního inspektora, aby dal podnět k instalaci odposlechového zařízení. Soud přisoudil váhu skutečnosti, že záznam telefonního rozhovoru nebyl jediným důkazem v neprospěch stěžovatele a konstatoval, že jeho použití při veřejném jednání nebylo v rozporu s ustanovením článku 6 odst. 1 Úmluvy, nehledě na to, že jejich porušení bylo podle názoru Soudu v rozporu s ustanovením článku 8 Úmluvy, neboť bylo učiněno v rozporu se zákonem. Podobné rozhodnutí učinil Soud i nedávno ve věci *Khan v. Spojené království*⁴⁷⁰⁾.

V těchto a jim podobných situacích je velmi důležitá spravedlivost důkazního řízení a ověření věrohodnosti důkazního materiálu. V případech pánů *Perry a Chalkley* jejich právní zástupci napadali přijatelnost video- a audiozáznamů a *voir dire* a mohli přednést argumenty k vyloučení tohoto důkazního materiálu jako nevěrohodného, nespravedlivého nebo získaného pod tlakem. Soudci pak po zevrubném posouzení připustili tyto důkazy, přičemž stěžovatelé je stále mohli napadnout před porotou a posléze před odvolacím soudem. Soud dovedil, že za daných okolností obě trestní řízení uspokojila požadavky článku 6 odst. 1 Úmluvy.

K dalším principům spravedlivého řízení a vlastně mezinárodně uznávaných norem patří jistě i právo neobviňovat sám sebe a právo mlčet, o kterém byla zmínka i v prvním vydání Rukojeti. Soud se k tomuto principu vrátil i ve věci *Allan v. Spojené království*, v níž bylo stěžovatelovo přiznání získáno prostřednictvím informátora v jeho vazební cele⁴⁷¹⁾. Jejich úkolem je ochránit obviněného před zneužitím donucovacích prostředků ze strany vyšetřovacích orgánů a vyhnout se tak justičním omylům⁴⁷²⁾. Kromě toho právo nepřispívat sám k vlastnímu obvinění se především týká respektování rozhodnutí obžalovaného mlčet a předpokládá, že obžaloba se bude snažit připravit svou argumentaci bez toho, aniž by se musela uchýlovat k získávání důkazů pod tlakem nebo proti vůli obžalovaného⁴⁷³⁾. K tomu, aby se Soud mohl vyjádřit k tomu, zda byl zasažen i základ práva nepřispívat k vlastnímu obvinění, musí prověřit charakter a stupeň donucení, existenci příslušných garancí v řízení a pou-

⁴⁷⁰⁾ Rozsudek z 12. května 2000, Sborník 2000-V.

⁴⁷¹⁾ Rozsudek z 5. listopadu 2002, Sborník 2002-IX.

⁴⁷²⁾ John Murray v. Spojené království, rozsudek z 8. února 1996, Sbirka 1996-I, odst. 45.

⁴⁷³⁾ Saunders v. Spojené království, rozsudek ze 17. prosince 1996, Sbirka 1996-VI, odst. 68-69.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

žiti takto získaných prvků⁴⁷⁴). V projednávaném případě stěžovatelův právní zástupce popřel záznamy, které byly pořízeny během předběžného líčení *voir dire* a mohl předložit argumenty pro vyloučení těchto důkazních prvků, jež podle něho byly nedůvěryhodné, nespravedlivé nebo získané nezákonným způsobem. Soudce však tento důkazní materiál připustil, domnívaje se, že měly prokazatelnou hodnotu a že nebylo prokázáno, že by byly tak dalece nevěrohodné, že by nebylo možné, aby porota o nich rozhodla. Při výsleších před policií poté, co byl zadržen, stěžovatel mohl mlčet, a to na radu svého právního zástupce. Pan H. byl po dlouhou dobu policejním informátorem a posléze byl držen ve stejné cele spolu se stěžovatelem a později též ve stejné věznici, aby získával od stěžovatele informace, které by ho implikovaly do trestných činů, z nichž byl obviněn. Důkazy provedené v ústním řízení prokázaly, že policie pana H. připravila a pověřila ho, aby ze stěžovatele vytáhl, co mohl. V protikladu k výše zmíněné věci *Khan v. Spojené království*, přiznání, která před panem H. stěžovatel učinil, a která tvořila základ jeho obvinění, nebyla samovolnými prohlášeními, které stěžovatel mohl svobodně formulovat, nýbrž byla podnícena trvalým tlakem pana H. Ten na základě instrukce policie orientoval jejich rozhovory na vraždu, v podmínkách, které se blížily běžnému policejnímu výslechu, ale bez záruk jako třeba přítomnost advokáta. Podle názoru Soudu byl stěžovatel pod psychickým tlakem, který oslabil charakter dobrovolnosti prohlášení, jež před panem H. učinil. Dovodil, že jeho právo mlčet a nepřispívat k vlastnímu obvinění bylo za daných okolností porušeno.

Nakonec ještě několik slov o spravedlnosti nebo spíše nespravedlnosti řízení vedeného před italskými soudy ve věci *Pellegrini v. Itálie*⁴⁷⁵). Stěžovatelka napadala rozhodnutí o nařízení vykonatelnosti (*exequatur*) rozsudku církevního soudu prohlášujícího za neplatný její sňatek v rámci řízení, v němž došlo k porušení jejich práv na obhajobu. Nebyla totiž vůbec informována o podrobnostech žádosti o rozvod manželství, kterou podal její bývalý manžel, a neměla právo nahlédnout do spisu. Navíc nebyla zastoupena advokátem. Soud shledal porušení jejího práva na spravedlivé řízení v důsledku nedostatečnosti, s jakou italské soudy zkoumaly okolnosti řízení, na jehož konci bylo zrušeno její manželství.

⁴⁷⁴) Heaney a McGuinness v. Irsko, rozsudek z 21. prosince 2000, Sborník 2000-XII, odst. 54–55; J. B. v. Švýcarsko, rozsudek z 3. května 2001, Sborník 2001-III.

⁴⁷⁵) Rozsudek z 20. července 2001, Sborník 2001-VIII.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

iv. Veřejnost řízení a vynesení rozsudku

Další zásadou řízení dle článku 6 odst. 1 Úmluvy je veřejnost řízení. Jejím cílem je ochránit účastníky řízení před tajnou justici, která by se vymykala veřejné kontrole. Je též jedním z prostředků, jak zajistit důvěru ve vnitrostátní soudy⁴⁷⁶⁾. Nelze však mít za to, že soudní řízení musí být vždy veřejné bez ohledu na otázky, které jsou v něm řešeny. Soud proto již několikrát judikoval, že řízení věnovaná výhradně právním otázkám či otázkám výslovně technickým mohou splňovat požadavky článku 6 odst. 1 Úmluvy i přes svou neveřejnost⁴⁷⁷⁾. Konečně, ani text, ani smysl tohoto ustanovení nebrání účastníku řízení, aby se svobodně veřejného jednání vzdal⁴⁷⁸⁾.

Ve věci *Varela Asalino v. Portugalsko*⁴⁷⁹⁾ měl stěžovatel v zásadě právo na to, aby jeho občanskoprávní věc byla posuzována veřejně, neboť žádná z výjimek uvedených v druhé větě prvního odstavce článku 6 se na něho nevztahovala⁴⁸⁰⁾. Soud proto posuzoval otázku, zda charakter otázek řešených v tomto řízení vyžadoval, aby bylo vedeno veřejně. Vnitrostátní soud pověřený rozhodnout stěžovatelovu věc došel k závěru, že skutkový stav byl zjištěn vyčerpávajícím způsobem, na jehož základě nebylo než posoudit právní stránku věci, k níž podle jeho názoru nebylo nutné svolávat ústní jednání. Soud tento názor přijal jako rozumný. Konstatoval, že na rozdíl od věci *Malhous v. Česká republika*⁴⁸¹⁾ nebyla v řízení řešena žádná otázka, která by nemohla být adekvátně zodpovězena na základě spisu. Naopak, jediným sporným bodem byla interpretace některých ustanovení občanského zákoníku, když skutkový stav byl již stanoven. Námitky stěžovatele o nekonání veřejného řízení byly proto odmítnuty jako zjevně neopodstatněné.

⁴⁷⁶⁾ Ekbatani v. Švédsko, rozsudek z 26. května 1988, Série A č. 134, odst. 31; Axen v. Německo, rozsudek z 8. prosince 1983, Série A č. 72, odst. 25.

⁴⁷⁷⁾ Sutter v. Švýcarsko, rozsudek z 22. února 1984 Série A č. 74, odst. 30; Monnell a Morris v. Spojené království, rozsudek z 2. března 1987, Série A č. 115, odst. 58; Kamasinski v. Rakousko, rozsudek z 19. prosince 1989, Série A č. 168, odst. 106; Bulut v. Rakousko, rozsudek z 22. února 1996, Sbirka 1996-II, odst. 41.

⁴⁷⁸⁾ Schuler-Zgraggen v. Švýcarsko, rozsudek z 24. června 1993, Série A č. 263, odst. 58; *mutatis mutandis*, Fredin v. Švédsko č. 2 rozsudek z 23. února 1994, Série A č. 283-A, odst. 21–22; Fischer v. Rakousko, rozsudek z 26. dubna 1995, Série A č. 312, odst. 44.

⁴⁷⁹⁾ Stížnost č. 64336/01, roz. 25. 4. 2002, nepublikováno.

⁴⁸⁰⁾ Håkansson a Sturesson v. Švédsko, rozsudek z 21. února 1990, Série A č. 171-A, odst. 64.

⁴⁸¹⁾ Rozsudek z 12. července 2001, nepublikován.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

Uvedme pro úplnost podstatu stížnosti *Malhous v. Česká republika*, jejímž předmětem byla veřejnost resp. neveřejnost restitučního řízení podle zákona č. 229/1991 Sb., o půdě. Jediné jednání v projednávané věci se totiž konalo před pozemkovým úřadem, který nemohl být pokládán za orgán splňující požadavky nezávislosti, jež se vyžadují u soudu ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy. Městský soud, který dále věc projednával, nenařídil jednání a aplikoval tehdy platné ustanovení § 250f občanského soudního řádu. Ústavní soud se s jeho závěrem posléze ztotožnil. Za daných okolností Soud nemohl přisoudit rozhodující význam tomu, že stěžovatel výslovně nepožádal o konání jednání. Konstatoval, že pravomoc městského soudu nebyla omezena na právní otázky, ale vztahovala se na otázku, zda byly správním orgánem správně zjištěny skutkové okolnosti. Městský soud rovněž mohl v případě potřeby přijímat důkazní materiál. Aniž by Soud zpochybňoval závěr městského soudu, podle něhož byl skutkový stav pozemkovým úřadem správně zjištěn, s ohledem na to, co bylo pro stěžovatele v sázce, se domníval, že za daných okolností článek 6 odst. 1 vyžadoval ústní jednání před soudem plné jurisdikce. Soud doplnil, že řízení před Ústavním soudem proběhlo bez ústního jednání. Ale vzhledem k tomu, že se omezovalo na přezkoumání otázek ústavnosti, neimplikovalo podle jeho názoru přímé a úplné posouzení občanských práv stěžovatele v restitučním řízení. Ústní jednání před touto instancí by nekompensovalo nekonání veřejného jednání v rozhodujícím stadiu řízení, v němž bylo rozhodnuto v meritu restitučních žádostí stěžovatele.

V případě *Riela a další v. Itálie* se Soud zabýval otázkou údajného porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy v důsledku neveřejného řízení před kasačním soudem, kde stěžovatele nezastupovali ani jeho právní zástupci. Judikoval, že vzhledem k roli, jakou kasační soud hrál v řízení, kdy posuzoval pouze právní otázky a s ohledem na soudní řízení v jeho celku⁴⁸²⁾, absence veřejného řízení před touto soudní instancí nezakládala porušení článku 6 odst. 1, když stěžovatelé mohli prostřednictvím svých právních zástupců předložit své argumenty dřív, než kasační soud začal ve věci jednat⁴⁸³⁾.

Neveřejnost řízení týkajícího se přiznání invalidního důchodu, resp. jiných sociálních dávek, byla předmětem věci *Salomonsson v. Švédsko*⁴⁸⁴⁾, *Lundevall v. Švéd-*

482) Brualla Gómez de la Torre v. Španělsko, rozsudek z 19. prosince 1997, Sbirka 1997-VII, odst. 37.

483) K. D. B. v. Nizozemí, rozsudek z 27. března 1998, Sbirka 1998-II, odst. 38 a 41; stížnost č. 46283/99, roz. 31. 5. 2001, nepublikováno.

484) Rozsudek z 12. listopadu 2003, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

sko⁴⁸⁵) a *Döry v. Švédsko*⁴⁸⁶). Soud ve všech třech záležitostech zmínil svou předchozí judikaturu týkající se toho, zda je či není nutné konat veřejné jednání, o níž byla řeč výše. Konstatoval, že stěžovatelé nepožádali o veřejné jednání před zemským správním soudem, které podle vnitrostátního zákona bylo písemné, pokud účastník řízení neodůvodnil nezbytnost ústního jednání. Bylo možno se domnívat, že se svého práva dobrovolně vzdal⁴⁸⁷). Nejvyšší správní soud však rozhodoval pouze o tom, zda připustí odvolání stěžovatelů, a vzhledem k tomu, že rozhodl záporně, nezabýval se meritem věci. Veřejné jednání nebylo proto nutné, s čímž Soud naprosto souhlasil. Ani správní odvolací soud neprojednával záležitosti stěžovatelů veřejně. Soud sice připustil, že jestliže je veřejně projednávána věc před soudem první instance, nové veřejné jednání před dalšími instancemi už není nutné⁴⁸⁸), ale konstatoval, že v projednávaných věcech ani zemský správní soud nejednal veřejně. Za daných okolností, přestože řízení týkající se otázek důchodového zabezpečení bylo spíše technického rázu a záležitosti mohly být rozhodnuty na základě písemných materiálů, nenařízení veřejného jednání i před soudem první instance vedlo k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy, a to zejména s ohledem na nesouhlasná stanoviska jednotlivých lékařů v posudcích a na žádost stěžovatele vyjádřit se k některým finančním otázkám.

Vedle zásady veřejnosti řízení článek 6 odst. 1 Úmluvy vyžaduje i veřejné vynešení rozsudku. Na rozdíl od poměrné přísnosti, pokud jde o vedení ústního řízení, je Soud v otázce veřejného vyhlášení rozsudku flexibilnější, když pokládá i jiné způsoby zveřejnění za slučitelné s ustanovením článku 6 odst. 1. Forma zveřejnění stanovená vnitrostátním právem je v zásadě vždy posuzována ve světle zvláštních rysů konkrétního řízení v jeho celku, s ohledem na předmět a cíl článku 6 odst. 1⁴⁸⁹). Z judikatury Soudu však nevyplývá, že veřejné vyhlášení rozsudku je požadováno ve všech instancích⁴⁹⁰). Odvoláváje se na tyto zásady, Soud shledal porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy například ve věci *Lamanna v. Rakousko*⁴⁹¹).

485) Rozsudek z 12. listopadu 2003, nepublikován.

486) Rozsudek z 12. listopadu 2003, nepublikován.

487) *Schuler-Zgraggen v. Švýcarsko*, viz výše, odst. 58; *Håkanson a Stuesson v. Švédsko*, viz výše, odst. 66.

488) *Helmers v. Švédsko*, rozsudek z 29. října 1991, Série A č. 212-A, odst. 36.

489) *Pretto a další v. Itálie*, rozsudek z 8. prosince 1983, Série A č. 71, odst. 25-27; *Axen v. Německo*, rozsudek z 8. prosince 1983, Série A č. 72, odst. 45; *B. a P. V. Spojené království*, rozsudek z 24. dubna 2001, Sborník 2001-III.

490) Ve věci *Axen v. Německo* Soud mínil, že veřejné vynešení rozsudku nejvyššího soudu ne-

Stručná rukojet' k Evropské úmluvě o lidských právech

v. Nestrannost a nezávislost soudu

K tomu, aby soud splňoval požadavky ustanovení článku 6 odst. 1 Úmluvy, musí být též nestranný a nezávislý. Přestože jsou oba aspekty úzce spojeny⁴⁹²⁾, budeme se jim pro účely této publikace věnovat postupně.

Nestrannost soudu je vždy posuzována ze dvou stran. Ze strany subjektivní je zjišťováno osobní chování a přesvědčení soudců, kteří by nikdy neměli dávat najevo svá přesvědčení a předsudky. Soudci jsou pokládáni za nestranné, dokud není dokázán opak. Taktnost a diskrétnost soudních instancí při jejich rozhodování je přímo vedle k nevyužívání tisku a neodpovídání na různé provokace. To ostatně přímo vyplývá ze skutečnosti, že funkce soudce je druhem výkonu veřejné služby. Zejména, skutečnost, že předseda nebo člen soudu, který ve věci rozhoduje, veřejně použije výrazů, ze kterých vyplývá jeho negativní stanovisko k jednomu z účastníků řízení, je neslučitelná s požadavky nestrannosti⁴⁹³⁾. K porušení tohoto pravidla Soud došel ve věci *Lavents v. Lotyšsko*⁴⁹⁴⁾ v souvislosti s veřejnými prohlášeními soudkyně, která soudila stěžovatelovu trestní záležitost.

Na rozdíl od tohoto případu došel Soud k porušení principu nestrannosti soudu v důsledku jeho objektivní podjatosti. Při posuzování nestrannosti soudu či soudce ze strany objektivní je zjišťováno, zda soud jako celek nabízí dostatečné záruky vylučující jakoukoli pochybnost o jeho nestrannosti. Jinými slovy se zjišťuje, zda nezávisle na chování soudce určité ověřitelné skutečnosti dovolují mít podezření o nedostatku nestrannosti, přičemž i zdání může mít jistou důležitost. Není zcela rozhodující osobní stanovisko strany v řízení, nýbrž to, zda se lze domnívat, že jeho obava z podjatosti soudu či soudců je objektivně odůvodněná⁴⁹⁵⁾. Otázku objektivní

bylo nutné, když byl tímto způsoben zveřejněn rozsudek nižší instance (viz výše, odst. 32). Ve věcech *Szucs a Werner v. Rakousko* pak shledal porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy, když ani jedna ze soudních instancí nevyhlásila svá rozhodnutí veřejně (rozsudky z 24. listopadu 1997, *Sbirka* 1997-VII, odst. 48 a 60).

491) Rozsudek z 10. července 2001, nepublikován.

492) *Pullar v. Spojené království*, rozsudek z 10. června 1996, *Sbirka* 1996-III, odst. 30; *Thomann v. Švýcarsko*, rozsudek z 10. června 1996, *Sbirka* 1996-III, odst. 30; *Academy Trading Ltd. a další v. Řecko*, rozsudek ze 4. dubna 2000, odst. 43, nepublikován; *Daktaras v. Litva*, rozsudek z 11. ledna 2000, odst. 30, nepublikován.

493) *Buscemi v. Itálie*, rozsudek z 16. září 1999, *Sborník* 1999-VI, odst. 67-68.

494) Viz výše.

495) *Ferrantelli a Santangelo v. Itálie*, rozsudek ze 7. srpna 1996, *Sbirka* 1996-III, odst. 58.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

nestrannosti řešil Soud například ve věci *Perote Pelon v. Španělsko*⁴⁹⁶⁾, kde námitka podjatosti vyplývala podle stěžovatele ze skutečnosti, že dva ze soudců, kteří ho odsoudili, zasedali i v kolegiu stejného soudu, jenž jako odvolací instance potvrdil rozsudek. Mimoto stejní soudci se podíleli i na prodloužení jeho vazby a na odmítnutí stížnosti proti tomuto prodloužení.

Soud připomněl, že tato samotná skutečnost neodůvodňovala stěžovatelu obavu z porušení principu nestrannosti⁴⁹⁷⁾, a zkoumal, zda jsou jeho pochybnosti objektivně opodstatněné. Došel k závěru, že nestrannost soudní instance, která rozhodovala o jeho vině či nevině, byla skutečně zpochybněna tím, že předseda a soudce zpravodaj zasáhli do několika vyšetřovacích úkonů, např. odmítnutí odvolání stěžovatele proti vznesení obvinění a rozhodnutí o prodloužení jeho vazby. Mínil, že stěžovatelu obavy byly odůvodněné⁴⁹⁸⁾.

O dalších případech porušení zásady nestrannosti by bylo možno říci jistě mnoho a odkázat přitom na vcelku rozšířenou rozhodovací praxi Soudu. Vzhledem k tomu, že v ní není v zásadě odkazováno než na shora zmíněné právní věty a názory, přesuňme se nyní k dalšímu požadavku na soud ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy, totiž na jeho nezávislost.

K tomu, aby Soud mohl říci, zda je vnitrostátní soud „nezávislý“, bere v úvahu zejména způsob jmenování a délku mandátu jeho jednotlivých členů, existenci ochrany proti vnějším tlakům a zda soud jako celek budí zdání nezávislosti.

Ve věci *Filippini v. San Marino*⁴⁹⁹⁾ stěžovatel namítal, že soudci rozhodující v jeho věci nebyli nezávislí vzhledem ke způsobu, jakým byli jmenováni parlamentem. Soud mínil, že skutečnost, že jsou soudci voleni parlamentním orgánem, sama o sobě nestačí k založení pochybnosti o nezávislosti soudu, který tvoří, jestliže z jejich statutu přímo vyplývá, že po svém jmenování nejsou předmětem ani tlaku, ani pokynů ze strany parlamentu, a vykonávají svoji funkci naprosto nezávisle⁵⁰⁰⁾.

496) Rozsudek z 25. července 2002, nepublikován.

497) Hauschildt v. Dánsko, rozsudek z 24. května 1989, Série A č. 154, odst. 50.

498) Castillo Algar v. Španělsko, rozsudek z 28. října 1998, Sbirka 1998-VIII.

499) Stížnost č. 10526/02, roz. 26. 8. 2003, nepublikováno.

500) Stížnosti č. 8603/79, 8722/79, 8723/79 a 8729/79, roz. 15. 12. 1980, D. R. 22, str. 147–191.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

vi. Přiměřená délka soudního řízení (řízení bez zbytečných průtahů)

O nepřiměřené délce soudního řízení bylo v původním vydání Rukojeti řečeno mnoho. Pravdou je, že pokud jde o Českou republiku, po rozsudku ve věci *Hartman v. Česká republika*⁵⁰¹⁾, v němž Soud judikoval, že ústavní stížnost není opravným prostředkem ve stížnostech na průtahy v řízení, a to jak z hlediska procesní podmínky stanovené článkem 35 odst. 1 Úmluvy, tak hmotněprávního hlediska článku 13 Úmluvy, se se stížnostmi na nepřiměřenou délku zejména občanskoprávního řízení doslova „roztrhl pytel“. Domníváme se, že nemá smysl se na těchto stránkách podrobně zabývat jednotlivými případy, ve kterých Soud již meritorně rozhodl nebo v nichž byl mezi stranami uzavřen smír. Stačí uvést výčet těchto stížností, protože rozsudky jsou veřejnosti přístupné na webových stránkách Soudu (www.echr.coe.int) v anglické či francouzské verzi. Za poslední čtyři roky tedy Soud zjistil porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy v důsledku průtahů v soudním řízení či potvrdil smírné urovnání sporu v těchto záležitostech: *Kučař a Štis v. Česká republika*⁵⁰²⁾, *Bořánková v. Česká republika*⁵⁰³⁾, *Hartman v. Česká republika*⁵⁰⁴⁾, *Schmidtová v. Česká republika*⁵⁰⁵⁾, *Červeňáková a další v. Česká republika*⁵⁰⁶⁾, *Koktavá v. Česká republika*⁵⁰⁷⁾, *Dostál v. Česká republika*⁵⁰⁸⁾, *Houfová v. Česká republika (č. 1)*⁵⁰⁹⁾, *Houfová v. Česká republika (č. 2)*⁵¹⁰⁾, *Libánský v. Česká republika*⁵¹¹⁾, *Bartl v. Česká republika*⁵¹²⁾, *Králíček v. Česká republika*⁵¹³⁾, *Volesský v. Česká republika*⁵¹⁴⁾ a *Pfleger v. ČR*⁵¹⁵⁾.

501) Rozsudek z 18. prosince 2002; viz též níže kapitola týkající se článku 13 Úmluvy.

502) Rozsudek z 18. prosince 2002, nepublikován.

503) Rozsudek ze 7. ledna 2003, nepublikován.

504) Rozsudek z 10. července 2003, nepublikován.

505) Rozsudek z 22. července 2003, nepublikován.

506) Rozsudek z 29. července 2003, nepublikován.

507) Rozsudek z 2. prosince 2003, nepublikován.

508) Rozsudek z 25. května 2004, nepublikován.

509) Rozsudek z 15. června 2004, nepublikován.

510) Rozsudek z 15. června 2004, nepublikován.

511) Rozsudek z 22. června 2004, nepublikován.

512) Rozsudek z 22. června 2004, nepublikován.

513) Rozsudek z 29. června 2004, nepublikován.

514) Rozsudek z 29. června 2004, nepublikován.

515) Rozsudek z 27. července 2004, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

vii. Presumpce nevinny

Princip presumpce nevinny, jehož respektování vyžaduje článek 6 odst. 2 Úmluvy, figuruje mezi základními prvky spravedlivého řízení. K jeho porušení například dojde, jestliže z nějakého veřejného prohlášení, které se týká obviněného nebo obžalovaného vyplývá pocit, že je vinen, zatímco jeho vina dosud nebyla zákonně potvrzena. Stačí, když i jenom z odůvodnění bez toho, aniž by se soudce musel vyjadřovat přímo, vyplynulo přesvědčení soudce o vině obžalovaného. Zásahu do principu presumpce nevinny se mohou dopustit i jiné osoby vykonávající veřejnou funkci nebo vystupující na veřejnosti⁵¹⁶⁾.

Ve věci *Butkevičius v. Litva*⁵¹⁷⁾ učinili předseda parlamentu a generální prokurátor prohlášení, které přímo souviselo s trestním řízením vedeným proti jednomu z ministrů. K tomu, aby mohl Soud určit, zda takové prohlášení porušuje princip presumpce nevinny, zohledňuje jak autorovy použité formulace, tak i konkrétní okolnosti, za kterých bylo prohlášení učiněno. V daném případě judikoval, že ačkoli poznámky předsedy parlamentu byly krátké a formulovány při různých příležitostech, šlo zjevně o prohlášení funkcionáře týkající se provinění stěžovatele, jež mělo ovlivnit veřejnost, aby byla přesvědčena o jeho vině a formulovala si svůj názor předtím, než o věci mohla rozhodnout kompetentní vnitrostátní instance.

Podobně ve shora zmíněné věci *Lavents v. Lotyšsko*⁵¹⁸⁾ stěžovatel namítal porušení principu presumpce nevinny v důsledku prohlášení soudce o probíhajícím trestním řízení zveřejněném v tisku. Soud znovu připomněl, že tato zásada zejména vyžaduje, aby členové soudu při výkonu své soudcovské funkce nevycházeli z předsudku, že obžalovaný se skutečně dopustil trestného činu, který je mu dáván obžalobou k tíži. Platí, že je na obžalobě, aby jeho vinu prokázala⁵¹⁹⁾. Ustanovení článku 6 odst. 2 Úmluvy tak vyžaduje, aby se zástupci státu – tedy soudci, ale i další veřejní činitelé – zdrželi veřejných prohlášení o tom, že obžalovaný je vinen, aniž by o vině bylo zákonně rozhodnuto⁵²⁰⁾. V daném případě první prohlášení soudkyně,

516) *Daktaras v. Litva*, rozsudek z 2000, Sborník 2000-X, odst. 41–42.

517) Rozsudek z 26. března 2002, Sborník 2002-II.

518) Viz výše.

519) *Barberà, Messegué a Jabardo v. Španělsko*, rozsudek z 6. prosince 1988, Série A č. 146, odst. 77.

520) *Allenet de Ribemont v. Francie*, rozsudek z 10. února 1995, Série A č. 308, odst. 36–37.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

že „dosud neví, zda rozsudek potvrdí odsouzení stěžovatele či zda ho částečně osvobodí“ a její druhé prohlášení, v němž vyjádřila podivení, že obžalovaní trvali na své nevině, Soud považoval za porušení principu presumpce nevinoty.

viii. Další zvláštní práva garantovaná v trestním řízení

Na rozdíl od účastníků v občanskoprávním řízení, mají účastníci v řízení trestním, tedy obžalovaní, zaručena zvláštní práva, která mají zajistit jejich účinnou obhajobu v rámci obecného práva na spravedlivé řízení ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy⁵²¹⁾. Tato práva jsou zakotvena v třetím odstavci článku 6 Úmluvy. Během své dlouholeté soudní praxe, od roku 1955, Soud vytvořil na tomto poli bohatou a poměrně vyčerpávající judikaturu, na kterou se i nadále odvolává, aniž by ji v posledních čtyřech letech významným způsobem změnil. V následujících odstavcích budou proto zmíněny podle našeho názoru nejvýznamnější případy, kterými se Soud v poslední době zabýval. Především, že vzhledem ke speciálnosti zásad zakotvených ve třetím odstavci článku 6 Úmluvy vůči obecnému pravidlu spravedlivého řízení, uvedenému v odstavci prvním, Soud posuzuje každý případ porušení prvně zmíněných pravidel ve světle obou odstavců ustanovení článku 6⁵²²⁾.

Ve věci *Krombach v. Francie*⁵²³⁾ si stěžovatel stěžoval na to, že byl porotním soudem odsouzen v nepřítomnosti, aniž mohl zajistit svou obhajobu, neboť poté, co byl postaven před porotní soud, byl potrestán, protože odmítl své uvěznění, zákazem být zastupován a hájen svými obhájci. Soud připomenul, že řízení, které probíhá v nepřítomnosti obžalovaného, není samo o sobě neslučitelné s Úmluvou, pokud dotyčný může později dosáhnout toho, aby soudní orgán znovu – poté, co ho vyslechne –

⁵²¹⁾ *Unterpertinger v. Rakousko*, rozsudek z 24. listopadu 1986, Série A č. 110, odst. 29; *Granger v. Spojené království*, rozsudek z 28. března 1990, Série A č. 174, odst. 43; *Van Geysseghem v. Belgie*, rozsudek z 21. ledna 1999, Sborník 1999-I.

⁵²²⁾ *Dewer v. Belgie*, rozsudek z 27. února 1980, Série A č. 35, odst. 56; *Artico v. Itálie*, rozsudek z 13. května 1980, Série A č. 37, odst. 32; *Goddi v. Itálie*, rozsudek z 9. dubna 1984, Série A č. 76, odst. 28; *Colozza v. Itálie*, rozsudek z 12. února 1985, Série A č. 89, odst. 26; *Delta v. Francie*, rozsudek z 19. prosince 1990, Série A č. 191-A, odst. 34; *Vacher v. Francie*, rozsudek ze 17. prosince 1996, Sbirka 1996-VI, odst. 22; *Melin v. Francie*, rozsudek z 22. června 1993, Série A č. 261-1, odst. 21; *Doorson v. Nizozemí*, rozsudek z 26. března 1996, Sbirka 1996-II, odst. 66; *Artner v. Rakousko*, rozsudek z 28. srpna 1992, Série A č. 242, odst. 19; *Foucher v. Francie*, rozsudek z 18. března 1997, Sbirka 1997-II, odst. 30.

⁵²³⁾ *Rozsudek z 13. února 2001, Sborník 2001-II.*

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

rozhodl po skutkové i právní stránce o oprávněnosti trestního obvinění⁵²⁴). Podle mínění Soudu mělo uplatnění odčinění kontumace (odsouzení v nepřítomnosti) dopad na účinný výkon práv obhajoby pouze za předpokladu zatčení obžalovaného. V tomto případě měly státní orgány pozitivní povinnost poskytnout obžalovanému možnost nového projednání případu, a to integrálně a v jeho přítomnosti. Na druhé straně bylo ale nepřijatelné, aby byl obžalovaný nucen vydat se k uvěznění proto, aby měl nárok být znovu souzen za podmínek, jež by byly v souladu s článkem 6 odst. 1 Úmluvy, neboť to by znamenalo podřídit výkon práva na spravedlivý proces složení jakési kauce, totiž fyzické svobody obžalovaného⁵²⁵). V daném případě nebylo nikým zpochybňováno, že se stěžovatel nechtěl k líčení dostavit a tedy nehájit se osobně, naproti tomu bylo zřejmé, že měl v úmyslu být hájen svými obhájci. Soud v této souvislosti nepřijal zúžený výklad, který vláda dávala slovu „pomoc“ ve smyslu článku 6 odst. 3 c) Úmluvy, když nenašel žádný důvod, proč by se měl odchýlit od stanoviska, jež na toto téma vyjádřil dříve ve věci *Poitrinol v. Francie*⁵²⁶), ve které již vláda navrhovala rozlišení mezi „pomocí“ a „zastupováním“ v souvislosti s řízením ve věci méně závažného trestného činu. I když právo obžalovaného být zastoupen obhájcem, v případě potřeby ustanoveným *ex officio*, není absolutní, patří mezi základní prvky trestního řízení. Obžalovaný ho neztrácí jen proto, že je nepřítomen jednání. Ačkoli zákonodárce musí mít možnost odradit od neodůvodněné neúčasti, nemůže ji trestat výjimkou z práva na pomoc obhájce⁵²⁷). Podle ustanovení § 630 francouzského trestního řádu je však zákaz být přítomen před porotním soudem k zastoupení obžalovaného souzeného v nepřítomnosti absolutní. Soud se přesto domníval, že porotní soud měl obhájcům dát možnost stěžovatele hájit i v jeho nepřítomnosti, neboť právní důvod obhajoby, který chtěli rozvést, se týkal právní otázky, totiž veřejnoprávní námitky založené na nabytí právní moci a na zásadě *non bis in idem*. Došlo tak k porušení článku 6 odst. 1 a 3 c) Úmluvy.

Od tohoto případu se liší věc *Medenica v. Švýcarsko*⁵²⁸), v němž byl stěžovatel též odsouzen v nepřítomnosti, avšak poté, co mu bylo doručeno předvolání, a v řízení, v němž byl zastoupen svými obhájci.

524) Colozza v. Itálie, viz výše, odst. 29.

525) Khalfaoui v. Francie, rozsudek ze 14. prosince 1999, Sborník 1999-IX, odst. 43 a 44.

526) Rozsudek z 23. listopadu 1993, Série A č. 277-A.

527) Van Geyseghem v. Belgie, viz výše, odst. 90.

528) Rozsudek ze 14. června 2001, Sborník, 2001-VI.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

Ve stížnosti *Czekalla v. Portugalsko*⁵²⁹⁾ stěžovatel namítal, že neměl dostatečně zajištěna svá práva obhajoby v řízení před kasačním soudem v důsledku pochybení advokáta, který mu byl určen *ex offico*. Soud připomenul, že ustanovení advokáta *ex offico* nenaplňuje požadavek účinnosti výkonu práv obhajoby. Na druhé straně nelze jednoduše přičítat k tíži každé jednotlivé pochybení, kterého se dopustil ustanovený advokát. Z nezávislosti advokátní komory vůči státu totiž vyplývá, že řízení obhajoby je zásadně svěřeno obžalovanému a jeho právnímu zástupci, ať už stanoveného *ex offico* či vybraného obžalovaným samotným. Článek 6 odst. 3c) Úmluvy vyžaduje na státních orgánech, aby zasáhly jen tehdy, když pochybení advokáta je flagrantní⁵³⁰⁾. A právě k takovému pochybení v dané věci došlo, ale soud, který stěžovatelovu věc soudil, mu neposkytl pomoc, čímž porušil shora zmíněné ustanovení Úmluvy.

Ve věci *Lagerblom v. Švédsko*⁵³¹⁾ stěžovatel namítal, že mu nebylo umožněno, aby byl zastoupen obhájcem podle vlastního výběru, se kterým by mohl komunikovat finsky a jehož obhajobě by mohl plně rozumět. Tvrdil, že s ustanoveným obhájcem mohl komunikovat pouze prostřednictvím tlumočnicka, následkem čehož advokát nemohl vykonávat řádně jeho obhajobu. Soud připustil, že ustanovení článku 6 odst. 3c) Úmluvy opravňuje obviněného být zastoupen obhájcem „podle vlastního výběru“. I přes důležitost vztahu důvěry mezi oběma stranami není však toto právo absolutní. Je nutně omezeno, pokud jde o bezplatnou právní pomoc. Při ustanovování obhájce musí soudy brát ohled na přání obviněných, ale ta mohou být převážena, když jsou zde relevantní a dostatečné důvody pro konstatování, že je to nezbytné v zájmu spravedlnosti⁵³²⁾. Podobně nelze interpretovat článek 6 odst. 3c) tak, že zajišťuje právo nahradit ustanoveného obhájce. Soud v daném případě konstatoval, že důvodem stěžovatelova přání bylo spíše nahradit původního advokáta jiným právním zástupcem a dána tak možnost přímé komunikace ve finštině. Soud k tomu připomněl, že právo zaručené obviněnému podle článku 6 odst. 3e), který nerozumí nebo nemluví jazykem používaným před soudem, mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, se vztahuje na všechny dokumenty a vyjádření v trestním řízení. Poskytnutá pomoc má umožnit obviněnému, aby věděl o obviněních proti němu vznesených a mohl se obhajovat sám, zejména aby mohl předložit soudu svoji verzi událostí. Přijal, že stěžovatelova znalost

529) Rozsudek z 10. října 2002, Sborník 2002-VIII.

530) Daud v. Portugalsko, rozsudek z 21. dubna 1998, Sbirka 1998-II, odst. 38.

531) Rozsudek ze 14. ledna 2003, nepublikován.

532) Croissant v. Německo, rozsudek z 25. září 1992, Série A č. 237-B.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

švédštiny mohla být určitým způsobem limitující, ale tlumočení bylo v řízení zajištěno. S ohledem na výše uvedené konstatoval, že se stěžovatel mohl účinně účastnit trestního řízení, které ve svém celku nebylo možno považovat za nespravedlivé.

K podobnému závěru – avšak již ve stadiu zkoumání přijatelnosti stížnosti – dospěl Soud ve věci *Correia de Matos v. Portugalsko*, kde stěžovatel namítal, že byl nucen se hájit sám⁵³³). Konečně ve věci *Sadak a další v. Turecko*⁵³⁴) stěžovatelé kritizovali skutečnost, že právní kvalifikace trestných činů, ze kterých byli obviněni a obžalováni, byla změněna v průběhu prvního líčení. Soud ve svém rozsudku připomněl, že ustanovení článku 6 odst. 3a) Úmluvy odráží nezbytnost dodržení pravidla, aby bylo obvinění a obžaloba dotčené osobě doručeny. Obžaloba přitom hraje rozhodující úlohu v trestním řízení, neboť od okamžiku jejího doručení je dotčené osobě úředně a písemně sdělován právní a skutkový základ skutků, které jsou jí přiřítány k tíži⁵³⁵). Mimoto, článek 6 odst. 3a) garantuje obžalovanému právo být informován nejenom o předmětu obžaloby, ale též o podrobné právní kvalifikaci skutku⁵³⁶). V daném případě Soud přisvědčil stěžovatelům, že jejich právo zaručené tímto ustanovením bylo v řízení před soudem v Ankaře porušeno.

Dostáváme se k právu obžalovaného vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky, které je zaručeno odstavcem 3d) článku 6 Úmluvy.

Již několikrát bylo v původním vydání Rukojeti i v tomto aktualizovaném vydání připomenuto, že je na vnitrostátních soudech, aby posoudily důkazy, jež mají k dispozici, jakož i relevanci důkazů, které chce předložit obhajoba. V souvislosti s ustanovením článku 6 odst. 3d) je na nich ponecháno, aby posoudily, zda je vhodné předvolat svědky, když se na nich nepožaduje účast a vyslechnutí každého svědka ve prospěch obžalovaného. Hlavním účelem tohoto ustanovení je úplná rovnost zbraní ve věci. Koncept této zásady však nevyčerpává obsah odstavce 3d) článku 6, ani obsah odstavce prvního⁵³⁷). Úlohou Soudu není, aby rozhodl, zda výpovědi svědků byly právem připuštěny jako důkazy, ale spíše, aby se zabýval tím, zda řízení jako celek, včetně způsobu, jakým byly provedeny důkazy, bylo spravedlivé.

533) Stížnost č. 48188/99, roz. 15. 11. 2001, nepublikováno.

534) Rozsudek ze 17. července 2001, Sborník 2001-VIII .

535) *Kamasinski v. Rakousko*, rozsudek z 19. prosince 1989, Série A č. 168, odst. 79.

536) *Pélissier a Sassi v. Francie*, rozsudek z 1999, Sbirka 1999-II, odst. 51.

537) *Vidal v. Belgie*, rozsudek z 22. dubna 1992, Série A č. 235-B; *Bricmont v. Belgie*, rozsudek ze 7. července 1989, Série A č. 158.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

Mimoto, důkazy musí být obvykle předloženy ve veřejném řízení, v přítomnosti obžalovaného, za účelem kontradiktorní diskuse. To ovšem neznamená, že k tomu, aby mohly být výpovědi svědků přijaty jako důkazy, musí být vždy učiněny při veřejném jednání soudu: užít jako důkazy výpovědi získané v předběžném řízení není samo o sobě neslučitelné s odstavcem 3d) a odstavce 1 článku 6 Úmluvy, pokud byla práva obhajoby respektována. Tato práva v zásadě vyžadují, aby obžalovanému byla poskytnuta adekvátní a náležitá příležitost napadnout a zpochybnit svědka obžaloby⁵³⁸⁾. Práva obhajoby jsou omezena v rozsahu neslučitelném s požadavky článku 6, jestliže se odsouzení opírá pouze nebo rozhodujícím způsobem o výpovědi svědka, kterého ani v přípravném řízení, ani v průběhu hlavního líčení obžalovaný neměl možnost vyslyšet nebo dát vyslyšet⁵³⁹⁾.

Ve věci *Solakov v. Bývalá jugoslávská republika Makedonie*⁵⁴⁰⁾ stěžovatel tvrdil, že soudní proces byl nespravedlivý tím, že mu nebylo umožněno křížově vyslechnout svědky, jejichž výpovědi byly jediným podkladem pro odsouzení, a tím, že mu nebylo umožněno dát předvolat a vyslechnout dva svědky obhajoby. Soud zjistil, že stěžovatel si nikdy, v hlavním líčení ani odvolacím řízení, nestěžoval, že nemohl křížově vyslechnout příslušné svědky pro nedostatek času nebo informací, ani výslovně nepožádal o to, aby byli předvoláni. Ačkoli výpovědi svědků sehrály při stěžovatelově odsouzení významnou úlohu, není patrné, že by stěžovatel popřel jejich obsah jako takový. Výslovně nevyjádřil žádné otázky, které by si přál svědkům položit. Kromě toho to bylo až při druhém jednání soudu, kdy uvedl, že mu nebylo umožněno svědky křížově vyslechnout. Vnitrostátní soudy přitom provedly podrobnou a pozornou analýzu výpovědi svědků a vzaly v úvahu různé faktory, jež byly relevantní pro posouzení věrohodnosti svědků, jakož i pravdivosti a váhy, jež má být přisouzena jejich výpovědím. Byly posouzeny i další důkazy, které potvrzovaly výpovědi. Pokud šlo o tvrzení, že stěžovatel nemohl dosáhnout předvolání a výslechu dvou dodatečných svědků, Soud konstatoval, že měl příležitost požádat o jejich předvolání ve fázi vyšetřování, v žádosti o zastavení trestního řízení nebo na soudních jednáních, která byla posléze vedena. Takovou žádost však podal až ke konci řízení. Soud k tomu poznamenal, že adresy těchto dvou svědků, kteří se zdržovali buď v Bulharsku nebo v USA, byly ne-

538) Saïdi v. Francie, rozsudek z 20. září 1993, Série A č. 261-C; Kostovski v. Nizozemí, rozsudek z 20. listopadu 1989, Série A č. 166; Unterpertinger v. Rakousko, viz výše.

539) Van Mechelen v. Nizozemí, rozsudek z 23. dubna 1997, Sbirka 1997-III.

540) Rozsudek z 31. října 2001, Sborník 2001-X.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

známé, a bylo by proto obtížné je předvolat. S ohledem na důvody, které stěžovatel uvedl pro předvolání těchto svědků, měl Soud za to, že odmítnutí je vyslechnout za daných okolností nebylo jako takové v rozporu s ustanovením článku 6 odst. 3d) Úmluvy. Závěrem Soud uvedl, že stěžovateli byla dána odpovídající a náležitá příležitost, aby přednesl svou obhajobu tak, aby byl splněn princip spravedlivého řízení.

V jiné trestní věci, *P. S. v. Německo*⁵⁴¹⁾, stěžovatel tvrdil, že byl odsouzen za pohlavní zneužívání dítěte a pohlavního zneužívání svěřené osoby na základě výpovědi dítěte, které bylo hlavním svědkem obžaloby a které nikdy neměl příležitost vyslyšet nebo dát vyslyšet.

Soud zde znovu připomněl, že všechny důkazy musí být za normálních okolností provedeny ve veřejném soudním jednání, v přítomnosti obžalovaného, aby bylo řízení kontradiktorní. Dodal, že existují výjimky z tohoto principu, avšak nesmějí porušovat práva obhajoby. V určitých případech principy spravedlivého procesu vyžadují, aby byla váha zájmů obhajoby porovnána s vahou zájmů svědků nebo obětí předvolaných svědčit, především tehdy, když je v sázce život, svoboda či bezpečnost osob anebo zájmy obecně spadající do působnosti článku 8 Úmluvy⁵⁴²⁾. Na druhé straně podle článku 6 Úmluvy lze připustit pouze taková opatření omezující práva obhajoby, která jsou striktně nezbytná. Navíc k tomu, aby se obžalovanému dostalo spravedlivého procesu, musí být potíže způsobené obhajobě omezením práv dostatečně kompenzovány postupem justičních orgánů.⁵⁴³⁾

V projednávaném případě byl stěžovatel odsouzen za pohlavní zneužívání osmileté dívky, která v žádném stadiu řízení nebyla vyslechnuta soudcem, a stěžovatel neměl jakoukoli možnost sledovat chování této svědkyně při přímém výslechu, a tak prověřit její důvěryhodnost. Okresní soud totiž rozhodl, že dívka nebude vyslechnuta, aby ochránil její osobní rozvoj, jelikož podle matky mezitím potlačila vzpomínky na danou událost a vážně by trpěla, kdyby jí byla připomenuta. Jenže informace podaná dívkou během vyšetřování byla jediným přímým důkazem, že se stěžovatel dopustil trestného činu, na němž vnitrostátní soudy založily svůj verdikt. Soud došel proto k názoru, že došlo k porušení článku 6 odst. 3d) a odst. 1 Úmluvy.⁵⁴⁴⁾

⁵⁴¹⁾ Rozsudek z 20. prosince 2001, nepublikován.

⁵⁴²⁾ *Doorson v. Nizozemí*, viz výše.

⁵⁴³⁾ *Idem*.

⁵⁴⁴⁾ Podobně též *S. N. v. Švédsko*, rozsudek z 2. července 2003, Sborník 2003-V, v němž však došel k opačnému názoru.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

Dodejme, že podobnou právní úvahou byl Soud veden v trestních věcech týkajících se použití anonymních svědků: *Kok v. Nizozemí*⁵⁴⁵⁾, *Visser v. Nizozemí*⁵⁴⁶⁾ a *Birutis a další v. Litva*⁵⁴⁷⁾.

Článek 7 Úmluvy: Uložení trestu jen na základě zákona

„1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.

2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.“

Záruka skýtaná článkem 7 Úmluvy je jedním ze základních prvků přednosti práva. Z jeho cíle a předmětu jasně vyplývá, že je třeba jej interpretovat a aplikovat způsobem, aby byla zajištěna účinná ochrana proti nezákonným a svévolným stíháním, odsouzením a sankcím⁵⁴⁸⁾. Navíc ustanovení prvního odstavce se neomezuje na zákaz retroaktivity trestního práva v neprospěch obviněného, ale zakotvuje i zásadu *nullum crimen, nulla poena sine lege*⁵⁴⁹⁾.

Ve věci *Gabarrí Moreno v. Španělsko*⁵⁵⁰⁾ Soud zkoumal, zda vnitrostátní soudy uložily stěžovateli trest, který při použití shora uvedených obecných pravidel a pravidel vnitrostátního práva mu mohl být za spáchaný trest uložen a došel k závěru, že tomu tak nebylo, když za daných okolností měl být stěžovateli vyměřen trest nižší.

Ve stížnosti *Puhk v. Estonsko*⁵⁵¹⁾ a *Veeber v. Estonsko č. 2*⁵⁵²⁾ stěžovatelé tvrdili, že jejich odsouzení podle trestního práva platného 13. ledna 1995 za trestné

545) Rozsudek ze 4. července 2000, Sborník 2002-VI.

546) Rozsudek ze 14. února 2002, nepublikován.

547) Rozsudek z 28. března 2002, nepublikován.

548) S. W. a C. R. v. Spojené království, rozsudek z 22. listopadu 1995, Série A č. 335-B a 335-C, odst. 35 a 33.

549) Kokkinakis v. Řecko, rozsudek z 25. května 1993, Série A č. 260-A, odst. 52; Ecer a Zeyrek v. Turecko, rozsudek z 2001, Sborník 2001-II, odst. 31–36.

550) Rozsudek z 22. července 2003, nepublikován.

551) Rozsudek z 10. února 2004, nepublikován.

552) Rozsudek z 21. ledna 2001, Sborník 2003-I.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

činy, které měly být spáchány před tímto datem, porušilo záruku proti retroaktivnímu použití trestního práva. Soud zkoumal, zda trestné činy, za které byli odsouzeni, byly trestnými činy v okamžiku jejich spáchání ve smyslu vnitrostátního práva⁵⁵³). Oba stěžovatelé byli odsouzeni za daňový únik, který byl hodnocen jako pokračující trestný čin. Soud zjistil, že vnitrostátní soudy aplikovaly retroaktivně nový trestní zákon na jednání, které nebylo předtím trestným činem.

K opačnému názoru Soud došel ve věci *Radio France a další v. Francie*⁵⁵⁴) a ve stížnosti *Glassner v. Německo*⁵⁵⁵), když aplikoval shora uvedené principy.

Do této části publikace patří jistě i další tři práva, totiž **právo na odvolání v trestních věcech** garantované článkem 2 Protokolu č. 7, **právo na odškodnění v případech justičního omylu** ve smyslu článku 3 téhož Protokolu a konečně **právo ne být souzen nebo potrestán dvakrát**, které zaručuje článek 4 Protokolu č. 7. Tato ustanovení byla však již rozpracována v původním znění Rukojeti, včetně příslušné judikatury Soudu v této oblasti, která za poslední čtyři roky nedoznala podstatných změn. Za zmínku snad stojí pouze věc *Nikitin v. Rusko*⁵⁵⁶), v níž Soud judikoval, že zrušení pravomocného osvobozujícího rozsudku na základě mimořádného opravného prostředku podaného prokurátorem, v jehož důsledku byl případ znovuotevřen, nezakládalo „nové odsouzení“ ve smyslu článku 4 Protokolu č. 7. Ke stejnému verdiktu došel Soud předtím i ve věci *Goktan v. Francie*⁵⁵⁷).

Článek 13 Úmluvy: Právo na účinné opravné prostředky

„Každý, jehož práva a svobody přiznané Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.“

Účinný opravný prostředek je opravným prostředkem, o němž rozhoduje kterýkoli vnitrostátní orgán, který nemusí být nutně orgánem soudním ve smyslu článku 6 odst. 1. Ustanovení článku 13 Úmluvy zaručuje prostředek nápravy ve vnitrostátním právu, kterým lze vymáhat práva a svobody přiznané Úmluvou, ať jsou ve vnitrostátním zakotveny jakýmkoli způsobem. Aby byl článek 13 na určité tvrzení aplikova-

553) *Streletz, Kessler a Krenz v. Německo*, rozsudek z 22. března 2001, Sborník 2001-II.

554) Rozsudek z 30. března 2004, nepublikován.

555) Stížnost č. 46362/99, roz. 28. června 2001, Sborník 2001-VII.

556) Rozsudek z 20. července 2004, nepublikován.

557) Rozsudek z 2. července 2002, Sborník 2002-V.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

telný, je třeba, aby toto tvrzení mohlo být pokládáno za tzv. hájitelné⁵⁵⁸) ve smyslu Úmluvy.

Účinnost prostředků nápravy vyžadovaných článkem 13 vyžaduje, aby zabránily opatření, jež jsou v rozporu s Úmluvou a jejichž důsledky jsou potenciálně nezvratitelné⁵⁵⁹). Forma prostředku závisí na druhu a obsahu předmětu ochrany.

Ve věci *Kerr v. Spojené království*⁵⁶⁰), která se týkala zabití stěžovatelova otce během policejní akce, Soud uvedl, že osoba, která tvrdí, že došlo k nezákonnému použití síly vojáky nebo policisty Spojeného království, musí iniciovat občansko-právní řízení, v němž soudy zjistí skutkové okolnosti, stanoví odpovědnost a případně přiznají náhradu.

Věc *Selçuk a Asker v. Turecko*⁵⁶¹) se týkala zásahu pořádkových sil proti obydlí stěžovatelů a vyhrožování jejich zničením, pokud domy neopustí, neboť údajně sloužily Straně pracujících Kurdistanu. Soud připustil, že pan Asker podal místnímu guvernérovi trestní oznámení. Přesto bylo vyšetřování zahájeno až poté, co bývalá Evropská komise pro lidská práva informovala vládu o stížnostech.

Podobným problémem se Soud zabýval i ve věci *Gündem v. Turecko*⁵⁶²). Okolností zdemolování stěžovatelova domu údajně v průběhu policejní akce byly Komisí zjišťovány na místě. Nepodařilo se jí však s jistotou určit, že dům byl zbourán policií. Soud dovodil, že stěžovatel nemohl „hájitelně tvrdit“, že ustanovení Úmluvy, o která opíral svou stížnost, byla porušena⁵⁶³).

Otázka existence opravných prostředků byla předmětem stížností *Z. a další v. Spojené království*⁵⁶⁴) a *T. P. a K. M. v. Spojené království*⁵⁶⁵), v nichž stěžova-

558) *Leander v. Švédsko*, viz výše; *Boyle a Rice v. Spojené království*, rozsudek 27. dubna 1988, Série A č. 131, odst. 52; *Plattform „Ärtzte für das Leben“ v. Rakousko*, rozsudek z 21. června 1988, Série A č. 139, odst. 25–27; *Chahal v. Spojené království*, rozsudek z 15. listopadu 1996, Sbíрка 1996-V.

559) *Jabari v. Turecko*, rozsudek z 11. července 2000, Sborník 2000-VIII.

560) Rozsudek ze 4. května 2001, nepublikován.

561) Rozsudek z 24. dubna 1998, Sbíрка 1998-II.

562) Rozsudek z 25. května 1998, Sbíрка 1998-III.

563) *Anne-Marie Andersson v. Švédsko*, rozsudek z 27. srpna 1997, Sbíрка 1997-IV, odst. 41–42; *Kaya v. Turecko*, rozsudek z 19. února 1998, Sbíрка 1998-I, odst. 107.

564) Rozsudek z 10. května 2001, nepublikován.

565) Rozsudek z 10. května 2001, nepublikován.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

telé tvrdili, že neměli k dispozici žádný prostředek nápravy, pokud jde o újmu, při nedostatku ochrany ze strany místního úřadu, který v případě první stížnosti nejednal dostatečně rychle a nechal nezletilé stěžovatele v rodině, kde s nimi bylo špatně nakládáno, resp. proti rozhodnutí místního úřadu svěřit K. M. do ústavní péče. Soud uvedl, že v případech, kdy je státním orgánům vytýkáno, že nechránily jednotlivce proti činům jiných fyzických osob, nemusí pro ně článek 13 vždy znamenat povinnost převzít odpovědnost za vyšetření konkrétního tvrzení. Naproti tomu poškozená osoba nebo její rodina musejí mít k dispozici mechanismus umožňující prokázat případnou odpovědnost státních orgánů za činy nebo opomenutí, jež přivodily porušení práv zakotvených v Úmluvě. Soud dospěl k závěru, že stěžovatelé neměli k dispozici přiměřený prostředek k přezkoumání tvrzení, podle nichž byla jednáním místních úřadů porušena Úmluva, ani možnost dosáhnout výkonu rozhodnutí, přiznávajících jim odškodnění.

Ve věci *Čonka a další v. Belgie*⁵⁶⁶⁾, o které jsme se zmínili v souvislosti s článkem 5 Úmluvy, stěžovatelé tvrdili, že neměli opravný prostředek k pozastavení výkonu rozhodnutí o vyhoštění. Soud poznamenal, že žádost o pozastavení výkonu patří k opravným prostředkům, kterých stěžovatelé mohli užít pro napadení tohoto rozhodnutí. S ohledem na to, že podle tohoto rozhodnutí měli pouze pět dní k opuštění území státu, a dále na to, že žádost o pozastavení výkonu neměla odkladný účinek, a konečně na to, že Státní rada měla pro rozhodnutí o takové žádosti lhůtu čtyřicet pět dní, bylo uvedení této žádosti mezi použitelnými opravnými prostředky způsobitelné stěžovatele přinejmenším zmařt. Po zhodnocení celé situace Soud uzavřel, že stěžovatelé neměli k dispozici prostředek nápravy, kterým by mohli uplatnit námitku založenou na článku 4 Protokolu č. 4.

Ve věci *Hilal v. Spojené království*⁵⁶⁷⁾ stěžovatel, státní příslušník Tanzanie, tvrdil, že kdyby byl vydán do své země, byl by vystaven mučení či nelidskému nebo ponižujícímu zacházení. Tvrdil též, že neměl k dispozici účinný prostředek nápravy proti svému vyhoštění. Soud se v minulosti spokojil s tím, že anglické soudy mohly kontrolovat zákonnost správního uvážení, a to jak po stránce hmotněprávní, tak po stránce procesní, a mohly rozhodnutí v případě potřeby zrušit. Měl za to, že národní soudy v daném případě pozorně přezkoumávaly žádosti, z nichž vyplývalo, že by žadatel mohl být vystaven nebezpečí nelidského a ponižujícího zacházení. K porušení článku 13 Úmluvy proto nedošlo.

⁵⁶⁶⁾ Rozsudek z 5. února 2002, nepublikován.

⁵⁶⁷⁾ Rozsudek z 6. března 2001, nepublikován.

Stručná rukojet k Evropské úmluvě o lidských právech

Poměrně novým problémem, kterým se Soud v oblasti opravných prostředků v rámci soudních řízení zabýval, je problém účinnosti takových prostředků, dochází-li v řízení k průtahům. O tomto tématu však bylo pojednáno v Bulletinu advokacie.

Článek 14 Úmluvy: Zákaz diskriminace

„Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakékoli příčině jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, rod nebo jiné postavení.“

Článek 14 je aplikován jak na aspekty práv a svobod, které jsou smluvní státy Úmluvy povinny respektovat, tak i na ta ustanovení, která se stát rozhodl aplikovat dobrovolně⁵⁶⁸). Na rozdíl od ustanovení článku 26 Paktu o občanských a politických právech OSN nelze článek 14 Úmluvy použít samostatně, nýbrž s jiným článkem Úmluvy, který se na konkrétní situaci vztahuje.

Rozdílnost v rámci penzijního zákonodárství dotýkající se vdaných žen byla předmětem stížnosti *Wessels-Bergervoet v. Nizozemí*⁵⁶⁹). Stěžovatelčin manžel pobíral od roku 1984 starobní důchod, který mu byl snížen, když nebyl pojištěn v době, kdy pracoval v zahraničí. V roce 1989, kdy stěžovatelka dosáhla důchodového věku 65 let, začala pobírat starobní důchod, jehož výška byla snížena ze stejného důvodu, totiž absence pojištění v době zahraničního pracovního pobytu jejího manžela. Rozhodnutí o snížení důchodu bylo později zrušeno vzhledem k tomu, že starobní důchod muže v jejím postavení nemohl být snížen. I tento rozsudek byl zrušen. Soud mínil, že jediným důvodem pro snížení důchodu stěžovatelky byla skutečnost, že nebyla během určité doby pojištěna. Došel k závěru, že diskriminující ustanovení nebylo objektivně odůvodněno ani sociálními aspekty, které se nizozemská vláda snažila uplatnit.

Ještě jednou se vrátíme ke stížnosti *Kníže Hans-Adam II. Lichtenštejnský v. Německo*⁵⁷⁰). Stěžovatel v ní též tvrdil, že byl diskriminován v důsledku svého lichtenštejnského státního občanství. Podle něho německý zákon o ztrátách spojených s reparacemi měl diskriminační charakter, když přiznal práva na odškodnění

⁵⁶⁸) Petrovic v. Rakousko, rozsudek z 27. března 1998, Sbirka 1998-II.

⁵⁶⁹) Rozsudek ze 4. června 2002, nepublikován.

⁵⁷⁰) Viz výše.

Vývoj judikatury Soudu při aplikaci ustanovení Úmluvy

pouze německým státním příslušníkům nebo nanejvýš osobám německého původu, avšak nikoli cizím státním příslušníkům. Soud minil, že Úmluva nezaručuje obecné právo na odškodnění za újmy, jejichž původní příčina nepředstavuje porušení Úmluvy.

Zajímavá byla i jedna stížnost, která byla podána proti České republice, totiž případ *Bucheň v. Česká republika*⁵⁷¹). Stěžovatel, bývalý vojenský soudce, v ní namítal, že pozastavení výplaty výsluhového příspěvku bylo diskriminačním zásahem do jeho vlastnického práva v porovnání s ostatními vojáky z povolání, kteří po svém odchodu z armády pracovali jako státní zaměstnanci a příspěvek pobírali. Tvrdil, že někteří bývalí vojenští soudci byli přiděleni k obecným soudům za stejných podmínek jako on sám, ale pobírali příspěvek bez omezení. Namítal, že neexistoval žádný objektivní a rozumný důvod pro toto rozdílné zacházení⁵⁷²).

Soud konstatoval, že žádné pozastavení po 1. lednu 1994 nemohlo napravit situaci, k níž došlo v období od 1. ledna do 31. prosince 1993, během něhož mohli vojenští soudci opustit armádu z vlastní vůle a být přiděleni k obecným soudům, a přitom jim byl vyplácen výsluhový příspěvek. Navíc rozsudkem ze dne 21. května 1998 Vrchní soud v Olomouci zrušil rozhodnutí, na jejichž základě byla pozastavena výplata výsluhového příspěvku bývalému vojenskému soudci. Pokud šlo o vojenské prokurátory, Soud nebyl přesvědčen argumentem vlády, že jejich přechod k povolání soudců obecných soudů představovalo radikální změnu, když právní kvalifikace a znalost práva, které jsou považovány pro výkon povolání prokurátora, jsou identické s požadavky na povolání soudce.

Soud připustil, že Česká republika hledala ospravedlnění pro rozdílné zacházení, k němuž v daném případě došlo, přičemž hovořila o problémech, které mohly potkat jednotlivé kategorie bývalých vojáků při změně povolání po jejich odchodu z armády a o míře osobního úsilí a iniciativy, které museli při této příležitosti vyvinout. Vláda zdůraznila zájem na zachování principu, že pokud nebylo přiznáno právo na vyplacení výsluhového příspěvku vojenskému soudci během výkonu jeho funkce vojenského

⁵⁷¹) Rozsudek z 26. listopadu 2002, nepublikován.

⁵⁷²) Dne 1. ledna 1994 nabyl účinnosti zákon č. 304/1993 Sb., kterým se měnil a doplňoval zákon č. 391/1991 Sb., o platových poměrech soudců, státních notářů, justičních a notářských čekatelů. Podle čl. II odst. 2 tohoto zákona bývalým soudcům vojenského soudu, kteří dali souhlas s přidělením k určitému obecnému soudu, nepřísluší po dobu výkonu funkce soudce nárok na výplatu výsluhového příspěvku. Plénum Ústavního soudu zamítlo návrh třetího senátu Ústavního soudu na zrušení čl. II zákona č. 302/1993 Sb.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

soudce, nemělo být přiznáno ani bývalému vojenskému soudci, který po zrušení vojenských soudů souhlasil s dalším výkonem funkce soudce v rámci obecného soudu. Soud se domníval, že osobní úsilí a iniciativa, které byly vyvinuty při hledání zaměstnání, byla kritéria již z povahy věci subjektivní a nemohla proto sloužit k ospravedlnění rozdílů v zacházení mezi osobami nacházejícími se v obdobných situacích. Avšak i kdyby byl brán v úvahu prostor pro uvážení, který má stát k dispozici v oblasti kontroly svého majetku, vláda neuvedla žádný další argument, který by byl schopen ospravedlnit tuto diskriminaci ve světle požadavků článku 14 Úmluvy. Soud došel tak k porušení tohoto ustanovení spolu s článkem 1 Protokolu č. 1.

Nakonec jen velmi krátce o dalších nedávných případech projednávaných Soudem na poli článku 14 Úmluvy.

Ve věci *Sommerfeld v. Německo*⁵⁷³⁾ se Soud zabýval otázkou rozdílu v právu přístupu k dítěti rozvedených otců vůči matkám.

V případech *Sahin v. Německo*⁵⁷⁴⁾ a *Hoffman v. Německo*⁵⁷⁵⁾ zase šlo o rozdíl v právu přístupu k dítěti rozvedených otců.

Ve věci *Wessels-Bergervoet v. Nizozemí*⁵⁷⁶⁾ se Soud zabýval otázkou rozdílného jednání v rámci provdaných žen a jejich nároků na starobní důchod, a v případě *Willis v. Spojené království*⁵⁷⁷⁾ nedostupností vdovského důchodu vdovcům.

⁵⁷³⁾ Rozsudek z 8. července 2003, nepublikován.

⁵⁷⁴⁾ Rozsudek z 8. července 2003, nepublikován.

⁵⁷⁵⁾ Rozsudek z 11. října 2001, nepublikován.

⁵⁷⁶⁾ Rozsudek ze 4. června 2002, Sborník 2002-IV.

⁵⁷⁷⁾ Rozsudek z 11. června 2002, Sborník 2002-IV.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

**ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH
PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD VE ZNĚNÍ
PROTOKOLU č. 11**

s Protokoly č. 1, 4, 6 a 7

Text Úmluvy byl novelizován ustanoveními Protokolu č. 3, který vstoupil v platnost 21. září 1970, Protokolu č. 5, který vstoupil v platnost 20. prosince 1971 a Protokolu č. 8, který vstoupil v platnost 1. ledna 1990, a zahrnoval též text Protokolu č. 2, který, v souladu s ustanovením svého článku 5 odst. 3, byl nedílnou součástí Úmluvy od 21. září 1970, dne, kdy vstoupil v platnost. Všechna ustanovení, která byla novelizována nebo přidána těmito protokoly jsou nahrazena Protokolem č. 11, a to k 1. listopadu 1998, kdy tento protokol vstoupil v platnost. Od tohoto data se Protokol č. 9, který vstoupil v platnost 1. října 1994, ruší.

Kancelář Evropského soudu pro lidská práva
Listopad 1998

Přílohy

Podepsané vlády, členové Rady Evropy,

majíce na zřeteli Všeobecnou deklaraci lidských práv vyhlášenou Valným shromážděním Organizace spojených národů 10. prosince 1948;

majíce na zřeteli, že tato deklarace směřuje k zabezpečení všeobecného a účinného uznávání a dodržování práv v ní vyhlášených;

majíce na zřeteli, že cílem Rady Evropy je dosažení větší jednoty mezi jejími členy, a že jedním ze způsobů, jak se má tento cíl uskutečňovat, je ochrana a další rozvoj lidských práv a základních svobod;

znovu potvrzující svou hlubokou víru v ty základní svobody, které jsou základem spravedlnosti a míru ve světě a které jsou nejlépe zachovávány na jedné straně účinnou politickou demokracií a na druhé straně společným pojetím a dodržováním lidských práv, na němž závisí;

rozhodnuty, jakožto vlády evropských států, které jsou stejného smýšlení a mají společné dědictví politických tradic, ideálů, svobody a právního státu, podniknout první kroky ke kolektivnímu zaručení některých práv vyhlášených ve Všeobecné deklaraci;

dohodly se na následujícím:

Článek 1¹⁾ – Povinnost respektovat lidská práva

Vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené v Hlavě I této Úmluvy.

HLAVA I²⁾ – Práva a svobody

Článek 2¹⁾ – Právo na život

1. Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zba-ven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.

¹⁾ Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

²⁾ Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

2. Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:

- a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
- b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
- c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.

Článek 3¹⁾ – Zákaz mučení

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

Článek 4¹⁾ – Zákaz otroctví a nucených prací

1. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.
2. Od nikoho se nesmí žádat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.
3. Za „nucenou nebo povinnou práci“ se pro účely tohoto článku nepovažuje:
 - a) práce běžně požadovaná při výkonu trestu uloženého podle článku 5 této Úmluvy, nebo v době podmíněného propuštění z tohoto trestu;
 - b) služba vojenského charakteru nebo, v případě osob, které odmítají vojenskou službu z důvodů svědomí v zemích, kde je takové odmítnutí vojenské služby uznáváno, jiná služba vyžadovaná místo povinné vojenské služby;
 - c) služba vyžadovaná v případě nouze nebo pohromy, která ohrožuje život nebo blaho společnosti;
 - d) práce nebo služba, která tvoří součást běžných občanských povinností.

Článek 5¹⁾ – Právo na svobodu a osobní bezpečnost

1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

- a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;
- b) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila

¹⁾ Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Přílohy

rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem;

- c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;
- d) jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán;
- e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;
- f) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.

2. Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.

3. Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci, a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení.

4. Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.

5. Každý, kdo byl zatčen nebo zadržen v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.

Článek 6¹⁾ – Právo na spravedlivé řízení

1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který

¹⁾ Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků, anebo v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

- a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;
- b) mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;
- c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;
- d) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;
- e) mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.

Článek 7¹⁾ – Uložení trestu jen na základě zákona

1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.

2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.

¹⁾ Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Přílohy

Článek 8¹⁾ – Právo na respektování soukromého a rodinného života

1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Článek 9¹⁾ – Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.

2. Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Článek 10²⁾ – Svoboda projevu

1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení

1) Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

2) Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

Článek 11¹⁾ – Svoboda shromažďování a sdružování

1. Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružování se s jinými, včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo vstupovat do nich.

2. Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví zákon, a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Tento článek nebrání uvalení zákonných omezení na výkon těchto práv příslušníky ozbrojených sil, policie a státní správy.

Článek 12¹⁾ – Právo uzavřít manželství

Muži a ženy způsobilí věkem k uzavření manželství mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.

Článek 13¹⁾ – Právo na účinný právní prostředek nápravy

Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.

Článek 14¹⁾ – Zákaz diskriminace

Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.

¹⁾ Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Přílohy

Článek 15¹⁾ – Odstoupení od závazků v naléhavé situaci

1. V případě války nebo jiného veřejného ohrožení státní existence může každá Vysoká smluvní strana přijmout opatření směřující k odstoupení od závazků stanovených v této Úmluvě v rozsahu přísně vyžadovaném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva.

2. Podle tohoto ustanovení nelze odstoupit od článku 2, kromě úmrtí vyplývajících z dovolených válečných činů, a článků 3, 4 (odstavec 1) a 7.

3. Každá Vysoká smluvní strana využívající svého práva na odstoupení bude v plném rozsahu informovat generálního tajemníka Rady Evropy o opatřeních, která přijala, a o jejich důvodech. Generálního tajemníka Rady Evropy bude rovněž informovat o tom, kdy tato opatření pozbyla platnosti, a kdy ustanovení Úmluvy budou znovu prováděna v plném rozsahu.

Článek 16¹⁾ – Omezení politické činnosti cizinců

Nic v článcích 10, 11 a 14 nemůže být považováno za bránící Vysokým smluvním stranám uvalit omezení na politickou činnost cizinců.

Článek 17¹⁾ – Zákaz zneužití práva

Nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na popření kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větším rozsahu, než to Úmluva stanoví.

Článek 18¹⁾ – Omezení výkonu práv

Omezení, jež tato Úmluva připouští pro uvedená práva a svobody, nesmí být využívána k jinému účelu než k tomu, pro který byla určena.

¹⁾ Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

HLAVA II¹⁾ – Evropský soud pro lidská práva

Článek 19 – Zřízení Soudu

K zajištění plnění závazků přijatých Vysokými smluvními stranami v této Úmluvě a jejich protokolech se zřizuje Evropský soud pro lidská práva, dále jen „Soud“. Svou činnost vykonává trvale.

Článek 20 – Počet soudců

Soud tvoří soudci, jejichž počet se rovná počtu Vysokých smluvních stran.

Článek 21 – Podmínky výkonu funkce

1. Soudci musí mít vysoký morální charakter a splňovat podmínky vyžadované pro výkon vysokých soudních funkcí nebo být uznávanými právníky.
2. Soudci zasedají v Soudu jako soukromé osoby.
3. Ve svém funkčním období soudci nemohou vykonávat žádnou činnost neslučitelnou s jejich nezávislostí, nestranností nebo s požadavky činnosti vykonávané na plný úvazek; o jakékoli otázce vzniklé v souvislosti s tímto odstavcem rozhodne Soud.

Článek 22 – Volba soudců

1. Soudce volí většinou z odevzdaných hlasů Parlamentní shromáždění, za každou Vysokou smluvní stranu ze seznamu tří kandidátů navržených Vysokou smluvní stranou.
2. Stejný postup se použije při doplňování Soudu v případě přistoupení nových Vysokých smluvních stran a při obsazování příležitostně uvolněných míst.

Článek 23 – Funkční období

1. Soudci jsou voleni na období šesti let. Mohou být zvoleni znovu. Funkční období poloviny soudců zvolených při prvních volbách však skončí koncem třetího roku.

¹⁾ Text změněn v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Přílohy

2. Soudci, jejichž funkční období skončí uplynutím počátečního tříletého období, budou určeni losem, který provede Generální tajemník Rady Evropy ihned po jejich zvolení.

3. Aby se v rámci možností zabezpečilo, že dojde k obnově mandátů jedné poloviny soudců každé tři roky, může Parlamentní shromáždění rozhodnout, dříve než přikročí k jakékoli další volbě, že funkční období jednoho nebo více soudců, kteří mají být zvoleni, bude mít jinou délku než šest let, avšak ne více než devět let a ne méně než tři roky.

4. V případě, kdy se jedná o více než jedno funkční období a kdy Parlamentní shromáždění bude postupovat podle předchozího odstavce, přidělí se tato období losem, který provede Generální tajemník Rady Evropy ihned po volbách.

5. Soudce, který byl zvolen, aby nahradil soudce, jehož funkční období neskončilo, zastává funkci po zbytek funkčního období svého předchůdce.

6. Funkční období soudců končí dosažením věku 70 let.

7. Soudci zastávají funkci, dokud nejsou nahrazeni. Po svém nahrazení však pokračují v projednávání těch případů, které již posuzují.

Článek 24 – Odvolání

Soudce může být zbaven své funkce pouze pokud ostatní soudci dvoutřetinovou většinou rozhodnou o tom, že přestal splňovat požadované podmínky.

Článek 25 – Kancelář Soudu a právní asistenti

Soud má kancelář, jejíž úkoly a organizaci stanoví jednací řád Soudu. Soudu pomáhají právní asistenti.

Článek 26 – Plénium Soudu

Plénium Soudu

- a) volí na tříleté období svého předsedu a jednoho nebo dva místopředsedy; mohou být zvoleni znovu;
- b) ustavuje senáty na pevně stanovené období;
- c) volí předsedy senátů Soudu, kteří mohou být zvoleni znovu;
- d) přijímá jednací řád Soudu, a
- e) volí vedoucího kanceláře Soudu a jednoho nebo více jeho zástupců.

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Článek 27 – Výbory, senáty a velký senát

1. K projednání předložených případů Soud zasedá ve výborech složených ze tří soudců, v senátech složených ze sedmi soudců a ve velkém senátu složeném ze sedmnácti soudců. Senáty Soudu ustavují výbory na pevně stanovené období.

2. Soudce zvolený za stát, který je stranou ve sporu, bude z moci úřední členem senátu a velkého senátu, nebo, pokud takový není nebo nemůže zasedat, tento stát určí osobu, která bude zasedat jako soudce.

3. Členy velkého senátu jsou rovněž předseda Soudu, místopředsedové, předsedové senátů a další soudci určení v souladu s jednacím řádem Soudu. Je-li případ předán velkému senátu podle článku 43, nemůže v něm zasedat soudce ze senátu, který vynesl rozsudek, s výjimkou předsedy senátu a soudce, který v něm zasedal za zúčastěný stát.

Článek 28 – Prohlášení výborů o nepřijatelnosti

Výbor může jednomyslným hlasováním prohlásit za nepřijatelnou nebo vyškrtnout ze seznamu případů stížnost jednotlivce podanou podle článku 34, pokud lze takové rozhodnutí přijmout bez dalšího přezkoumání. Rozhodnutí je konečné.

Článek 29 – Rozhodnutí senátů o přijatelnosti a meritu věci

1. Nebylo-li přijato žádné rozhodnutí podle článku 28, senát se vysloví o přijatelnosti a meritu stížností jednotlivců podaných podle článku 34.

2. Senát se vysloví o přijatelnosti a meritu mezistátních stížností podaných podle článku 33.

3. Rozhodnutí o přijatelnosti je přijato odděleně, pokud Soud ve výjimečných případech nerozhodne jinak.

Článek 30 – Postoupení věci velkému senátu

Vyvolává-li případ projednávaný senátem závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo jejích protokolů, nebo může-li vyřešení otázky vést k rozporu s rozsudkem vynesným Soudem dříve, může senát, dokud nevynese rozsudek, postoupit případ velkému senátu, s výjimkou případů, kdy se některá ze stran vysloví proti.

Přílohy

Článek 31 – Pravomoci velkého senátu

Velký senát

- a) se vyslovuje ke stížnostem podaným podle článku 33 nebo článku 34, pokud mu byla věc předaná senátem podle článku 30 nebo pokud mu byla věc předaná podle článku 43; a
- b) posuzuje žádosti o poradní stanoviska podané podle článku 47.

Článek 32 – Pravomoc Soudu

1. Pravomoc Soudu se vztahuje na všechny otázky týkající se výkladu a provádění této Úmluvy a jejích protokolů, které mu budou předloženy podle článků 33, 34 a 47.
2. V případě sporu o pravomoc Soudu rozhodne Soud.

Článek 33 – Mezistátní stížnosti

Každá Vysoká smluvní strana může předložit Soudu každé údajné porušení ustanovení Úmluvy a jejích protokolů jinou Vysokou smluvní stranou.

Článek 34 – Individuální stížnosti

Soud může přijímat stížnosti každé fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny osob považujících se za poškozené v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou a jejími protokoly jednou z Vysokých smluvních stran. Vysoké smluvní strany se zavazují, že nebudou nijak bránit účinnému výkonu tohoto práva.

Článek 35 – Podmínky přijatelnosti

1. Soud může posuzovat věc až po vyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků nápravy podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva a ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné vnitrostátní rozhodnutí.
2. Soud nebude posuzovat žádnou individuální stížnost předloženou podle článku 34, která je
 - a) anonymní; nebo
 - b) v podstatě stejná jako stížnost již předtím Soudem projednávaná anebo již předložená jiné mezinárodní vyšetřovací nebo smírčí instanci a pokud neobsahuje žádné nové důležité informace.

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

3. Soud prohlásí za nepřijatelnou každou individuální stížnost podanou podle článku 34, jestliže ji pokládá za neslučitelnou s ustanoveními Úmluvy nebo jejích protokolů, zjevně nepodloženou nebo zneužívající právo na stížnost.

4. Soud odmítne každou stížnost, kterou považuje za nepřijatelnou podle tohoto článku. Může tak učinit v jakékoli fázi řízení.

Článek 36 – Zásah třetí strany

1. Při projednávání každé věci senátem nebo velkým senátem má Vysoká smluvní strana, jejímž příslušníkem je stěžovatel, právo předložit písemné připomínky a zúčastnit se zasedání.

2. V zájmu řádného chodu spravedlnosti může předseda Soudu přizvat kteroukoli Vysokou smluvní stranu, která není účastníkem řízení, nebo kteroukoli dotčenou osobu, která není stěžovatelem, aby předložily písemné připomínky nebo se zúčastnily zasedání.

Článek 37 – Vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů

1. Soud může v kterékoli fázi řízení rozhodnout o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů, jestliže okolnosti dovolují dospět k závěru, že

- a) stěžovatel již nemíni trvat na své stížnosti; nebo
- b) věc již byla vyřešena; nebo
- c) pro jakýkoliv jiný Soudem zjištěný důvod není dále opodstatněné pokračovat v jejím projednávání.

2. Soud však pokračuje v projednávání stížnosti, vyžaduje-li to dodržování lidských práv stanovených Úmluvou a jejími protokoly.

3. Soud může rozhodnout o vrácení stížnosti do seznamu případů, jestliže se domnívá, že okolnosti odůvodňují takový krok.

Článek 38 – Projednání stížnosti a řízení o smírném urovnání

1. Pokud Soud prohlásí stížnost za přijatelnou,
 - a) pokračuje v posuzování stížnosti společně se zástupci stran a je-li to zapotřebí, provede šetření, pro jehož účinné vedení poskytnou zúčastněné státy všechny nezbytné podmínky;

Přílohy

b) dá se k dispozici zúčastněným stranám s cílem dosáhnout smírného urovnání věci na základě dodržování lidských práv, jak jsou stanovena Úmluvou a jejími protokoly.

2. Řízení vedené podle odstavce 1 písm. b je důvěrné.

Článek 39 – Dosažení smírného urovnání

V případě smírného urovnání Soud vyškrtne případ ze seznamu rozhodnutím, které se omezí na stručné vylíčení skutečností a přijatého řešení.

Článek 40 – Veřejné zasedání a přístup k dokumentům

1. Zasedání jsou veřejná, pokud Soud z důvodu výjimečných okolností nerozhodne jinak.

2. Dokumenty uložené v kanceláři Soudu jsou přístupné veřejnosti, pokud předseda Soudu nerozhodne jinak.

Článek 41 – Spravedlivé zadostiučinění

Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přizná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.

Článek 42 – Rozsudky senátů

Rozsudky senátů se stávají konečnými v souladu s ustanoveními článku 44 odstavce 2.

Článek 43 – Postoupení věci velkému senátu

1. V tříměsíční lhůtě od data rozsudku senátu může každá zúčastněná strana ve výjimečných případech požádat o postoupení věci velkému senátu.

2. Kolegium pěti soudců velkého senátu žádost přijme, pokud věc vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu nebo provádění Úmluvy nebo jejích protokolů, nebo závažnou otázku všeobecné povahy.

3. Pokud kolegium žádost přijme, velký senát ve věci rozhodne rozsudkem.

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Článek 44 – Konečné rozsudky

1. Rozsudek velkého senátu je konečný.
2. Rozsudek senátu se stává konečným,
 - a) když strany prohlásí, že nebudou žádat o postoupení věci velkému senátu; nebo
 - b) po třech měsících lhůty od data rozsudku, jestliže nebylo požádáno o postoupení věci velkému senátu; nebo
 - c) když kolegium velkého senátu zamítne žádost o postoupení podanou podle článku 43.
3. Konečný rozsudek je zveřejněn.

Článek 45 – Odůvodnění rozsudků a rozhodnutí

1. Rozsudky, stejně jako rozhodnutí prohlašující stížnosti za přijatelné nebo nepřijatelné, jsou odůvodněny.
2. Jestliže rozsudek vcelku nebo zčásti nevyjadřuje jednomyslný názor soudců, má každý soudce právo k němu připojit své odlišné stanovisko.

Článek 46 – Závaznost a výkon rozsudků

1. Vysoké smluvní strany se zavazují, že se budou řídit konečnými rozsudky Soudu ve všech sporech, jichž jsou stranami.
2. Konečný rozsudek Soudu se doručuje Výboru ministrů, který dohlíží na jeho výkon.

Článek 47 – Poradní stanoviska

1. Soud může na žádost Výboru ministrů vydávat poradní stanoviska o právních otázkách týkajících se výkladu Úmluvy a jejích protokolů.
2. Tyto posudky se nemohou zabývat otázkami, které se týkají obsahu nebo rozsahu práv a svobod stanovených v Hlavě I Úmluvy a v protokolech, ani jinými otázkami, které by mohly Soud nebo Výbor ministrů posuzovat v důsledku jakýchkoli řízení, jež mohou být zahájena podle této Úmluvy.

Přílohy

3. Rozhodnutí Výboru ministrů, kterým se žádá Soud o poradní stanovisko, je přijímáno většinou hlasů zástupců oprávněných zasedat ve Výboru.

Článek 48 – Poradní pravomoc Soudu

Soud rozhodne, zda žádost o poradní stanovisko podaná Výborem ministrů spadá do jeho pravomoci, jak je definována v článku 47.

Článek 49 – Odůvodnění poradních stanovisek

1. Poradní stanovisko Soudu je odůvodněno.
2. Jestliže poradní stanovisko vcelku nebo zčásti nevyjadřuje jednomyslný názor soudců, má každý soudce právo k němu připojit svůj odlišný názor.
3. Poradní stanovisko Soudu se zašle Výboru ministrů.

Článek 50 – Výdaje na činnost Soudu

Výdaje na činnost Soudu hradí Rada Evropy.

Článek 51 – Výsady a imunity soudců

Soudci požívají při výkonu funkcí výsad a imunit uvedených v článku 40 Statutu Rady Evropy a v dohodách uzavřených na základě tohoto článku.

HLAVA III^{1) 2)} – Závěrečná ustanovení

Článek 52¹⁾ – Dotazy generálního tajemníka

Každá Vysoká smluvní strana poskytne na žádost generálního tajemníka Rady Evropy požadované vysvětlení o způsobu, jakým její vnitrostátní právo zajišťuje účinné provádění všech ustanovení této Úmluvy.

¹⁾ Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

²⁾ Články této Hlavy jsou přečíslovány v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Článek 53¹⁾ – Ochrana uznaných lidských práv

Nic v této Úmluvě nebude vykládáno tak, jako by omezovalo nebo rušilo lidská práva a základní svobody, které mohou být uznány zákony každé Vysoké smluvní strany nebo každou jinou úmluvou, již je stranou.

Článek 54¹⁾ – Pravomoci Výboru ministrů

Nic v této Úmluvě nebrání pravomocím, které Výboru ministrů přiznal Statut Rady Evropy.

Článek 55¹⁾ – Zřeknutí se jiného způsobu urovnávání sporů

S výhradou zvláštního ujednání Vysoké smluvní strany souhlasí, že mezi sebou nepoužijí smluv, úmluv nebo prohlášení, které jsou mezi nimi v platnosti, k tomu, aby předkládaly formou žalob spory vyplývající z výkladu nebo provádění této Úmluvy k jinému způsobu urovnání, než je stanoveno v této Úmluvě.

Článek 56¹⁾ – Územní platnost Úmluvy

1. Každý stát může při ratifikaci nebo kdykoli později prohlásit sdělením generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, že tato Úmluva se bude vztahovat, s výhradou odstavce 4 tohoto článku, na všechna nebo kterákoli z území, za jejichž mezinárodní vztahy je odpovědna.

2. Úmluva se bude vztahovat na jedno nebo více území uvedených ve sdělení počínaje třicátým dnem následujícím po přijetí tohoto sdělení generálním tajemníkem Rady Evropy.

3. Na uvedených územích budou ustanovení této Úmluvy prováděna s přihlédnutím k místním potřebám.

4. Každý stát, který učiní prohlášení podle prvního odstavce tohoto článku, může kdykoli později prohlásit jménem jednoho nebo více území, kterých se toto prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu k tomu, aby přijímal stížnosti jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle článku 34 této Úmluvy.

¹⁾ Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Přílohy

Článek 57¹⁾ – Výhrady

1. Každý stát může při podpisu této Úmluvy nebo uložení své ratifikační listiny učinit výhradu ke kterémukoli ustanovení Úmluvy, pokud zákon, který v té době platí na jeho území, není v souladu s tímto ustanovením. Výhrady všeobecné povahy nejsou podle tohoto článku povoleny.

2. Každá výhrada učiněná podle tohoto článku musí obsahovat stručný popis příslušného zákona.

Článek 58¹⁾ – Vypovězení

1. Vysoká smluvní strana může vypovědět tuto Úmluvu až po uplynutí pěti let od data, kdy se stala její stranou, a po šesti měsících od zaslání sdělení generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, který o tom informuje ostatní Vysoké smluvní strany.

2. Tato výpověď nemůže zprostit zúčastněnou Vysokou smluvní stranu závazků vyplývajících z této Úmluvy, pokud jde o jakýkoli skutek, který by mohl znamenat porušení těchto závazků a kterého by se smluvní strana dopustila před datem, k němuž výpověď nabývá účinnosti.

3. Každá Vysoká smluvní strana, která přestane být členem Rady Evropy, přestane být stranou této Úmluvy za stejných podmínek.

4. Úmluva může být vypovězena podle ustanovení předcházejících odstavců, pokud jde o kterékoli území, na něž se vztahuje podle článku 56.

Článek 59¹⁾ – Podpis a ratifikace

1. Tato Úmluva je otevřena k podpisu členům Rady Evropy. Podléhá ratifikaci. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.

2. Tato Úmluva vstoupí v platnost po uložení deseti ratifikačních listin.

3. Pro každý stát, který Úmluvu podepsal a který ji bude ratifikovat později, vstoupí Úmluva v platnost ihned po uložení ratifikační listiny.

¹⁾ Název připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

4. Generální tajemník Rady Evropy oznámí všem členům Rady Evropy vstup Úmluvy v platnost, jména Vysokých smluvních stran, které ji ratifikovaly, jakož i uložení každé ratifikační listiny, k němuž dojde později.

Sjednáno v Římě 4. listopadu 1950 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník všem státům, které Úmluvu podepsaly.

Přílohy

PROTOKOL č. 1
K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV
A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

Podepsané vlády, členové Rady Evropy,

rozhodnuty přijmout opatření k zajištění kolektivního provádění práv a svobod odlišných od těch, které jsou již uvedeny v Hlavě I Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“),

dohodly se na následujícím:

Článek 1 – Ochrana majetku

1. Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.

2. Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.

Článek 2 – Právo na vzdělání

Nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.

Článek 3 – Právo na svobodné volby

Vysoké smluvní strany se zavazují konat v rozumných intervalech svobodné volby s tajným hlasováním za podmínek, které zajistí svobodné vyjádření názorů lidu při volbě zákonodárního sboru.

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Článek 4¹⁾ – Územní platnost

1. Každá Vysoká smluvní strana může při podpisu nebo ratifikaci tohoto protokolu nebo kdykoliv později předat generálnímu tajemníkovi Rady Evropy prohlášení, v němž uvede, v jakém rozsahu se budou vztahovat ustanovení tohoto protokolu na území uvedená v tomto prohlášení, za jejichž mezinárodní styky je odpovědná.

2. Každá Vysoká smluvní strana, která učinila prohlášení dle předchozího odstavce, může čas od času učinit další prohlášení pozměňující znění kteréhokoliv předchozího prohlášení nebo ukončující používání ustanovení tohoto protokolu ve vztahu ke kterémukoliv území.

3. Prohlášení učiněné podle tohoto článku bude považováno za učiněné podle odstavce 1 článku 56 Úmluvy.

Článek 5 – Vztah k Úmluvě

Vysoké smluvní strany budou považovat články 1, 2, 3 a 4 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy budou plnit v souladu s tím.

Článek 6 – Podpis a ratifikace

1. Tento protokol je otevřen k podpisu členům Rady Evropy, kteří podepsali Úmluvu; podléhá ratifikaci současně s Úmluvou nebo po její ratifikaci. Vstoupí v platnost po uložení deseti ratifikačních listin. Pro každý stát, který jej podepsal a bude jej ratifikovat později, vstoupí protokol v platnost ihned po uložení ratifikačních listin.

2. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy, který sdělí všem členům jména těch, kteří jej ratifikovali.

Sjednáno v Paříži dne 20. března 1952 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem signatářským vládám.

¹⁾ Text změněn v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Přílohy

PROTOKOL č. 4
K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV
A ZÁKLADNÍCH SVOBOD, PŘIZNÁVAJÍCÍ NĚKTERÁ
PRÁVA A SVOBODY JINÉ NEŽ TY, KTERÉ JSOU
JIŽ UVEDENY V ÚMLUVĚ A V PRVNÍM DOTATKOVÉM
PROTOKOLU K ÚMLUVĚ

Podepsané vlády, členové Rady Evropy,

rozhodnuty přijmout opatření k zajištění kolektivního provádění určitých práv a svobod odlišných od těch, které jsou již uvedeny v Hlavě I Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“) a v článcích 1 až 3 prvního dodatkového protokolu k Úmluvě, podepsaného v Paříži 20. března 1952,

dohodly se na následujícím:

Článek 1 – Zákaz uvěznění pro dluh

Nikdo nemůže být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.

Článek 2 – Svoboda pohybu

1. Každý, kdo se právoplatně zdržuje na území některého státu, má na tomto území právo svobody pohybu a svobody zvolit si místo pobytu.

2. Každý může svobodně opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní.

3. Žádná omezení nemohou být uvalena na výkon těchto práv kromě těch, která stanoví zákon a jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, udržení veřejného pořádku, předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

4. Práva uvedená v odstavci 1 mohou v určitých oblastech podléhat omezením stanoveným podle zákona a odůvodněným veřejným zájmem v demokratické společnosti.

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Článek 3 – Zákaz vyhoštění občanů

1. Nikdo nebude, ať individuálně nebo hromadně, vyhoštěn z území státu, jehož je státním příslušníkem.

2. Nikdo nebude zbaven práva vstoupit na území státu, jehož je státním příslušníkem.

Článek 4 – Zákaz hromadného vyhoštění cizinců

Hromadné vyhoštění cizinců je zakázáno.

Článek 5 – Územní platnost

1. Každá Vysoká smluvní strana může při podpisu nebo ratifikaci tohoto protokolu nebo kdykoliv později předat generálnímu tajemníkovi Rady Evropy prohlášení, v němž uvede, v jakém rozsahu se budou vztahovat ustanovení tohoto protokolu na území uvedená v tomto prohlášení, za jejichž mezinárodní styky je odpovědná.

2. Každá Vysoká smluvní strana, která učinila prohlášení dle předchozího odstavce, může čas od času učinit další prohlášení pozměňující znění kteréhokoli předchozího prohlášení nebo ukončující používání ustanovení tohoto protokolu ve vztahu ke kterémukoli území.

3.¹⁾ Prohlášení učiněné podle tohoto článku bude považováno za učiněné podle odstavce 1 článku 56 Úmluvy.

4. Území každého státu, na které se vztahuje tento protokol vzhledem k jeho ratifikaci nebo jeho přijetí tímto státem, a každé území, na něž se protokol vztahuje vzhledem k prohlášení učiněnému tímto státem podle tohoto článku, budou považována za různá území, pokud jde o odkazy na území státu učiněné v článcích 2 a 3.

5.²⁾ Každý stát, který učiní prohlášení podle odstavce 1 nebo 2 tohoto článku, může kdykoli později prohlásit jménem jednoho nebo více území, kterých se toto prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu k tomu, aby přijímal stížnosti jednot-

1) Text změněn v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

2) Text připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Přílohy

livců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle článku 34 Úmluvy založené na všech nebo některém z článků 1 až 4 tohoto protokolu.

Článek 6³⁾ – Vztah k Úmluvě

Vysoké smluvní strany budou považovat články 1 až 5 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy budou plnit v souladu s tím.

Článek 7 – Podpis a ratifikace

1. Tento protokol je otevřen k podpisu členům Rady Evropy, kteří podepsali Úmluvu; podléhá ratifikaci současně s Úmluvou nebo po její ratifikaci. Vstoupí v platnost po uložení pěti ratifikačních listin. Pro každý stát, který jej podepsal a který jej bude ratifikovat později, vstoupí protokol v platnost ihned po uložení ratifikačních listin.

2. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy, který sdělí všem členům jména těch, kteří jej ratifikovali.

Na důkaz toho podepsaní, kteří k tomu byli řádně zmocněni, podepsali tento protokol.

Sjednáno ve Štrasburku 16. září 1963 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem státům, které Úmluvu podepsaly.

³⁾ Text změněn v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod**PROTOKOL č. 6
K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH
PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD TÝKAJÍCÍCH
SE ZRUŠENÍ TRESTU SMRTI**

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“),

berouce v úvahu, že vývoj, k němuž došlo v některých členských státech Rady Evropy, vyjadřuje všeobecnou tendenci ve prospěch zrušení trestu smrti,

dohodly se na následujícím:

Článek 1 – Zrušení trestu smrti

Trest smrti se ruší. Nikdo nemůže být k takovému trestu odsouzen ani popraven.

Článek 2 – Trest smrti v době války

Stát může zákonem stanovit trest smrti za činy spáchané v době války nebo bezprostřední hrozby války; tento trest smí být uložen pouze v případech předvídaných zákonem a v souladu s jeho ustanoveními. Stát sdělí generálnímu tajemníkovi Rady Evropy příslušná ustanovení tohoto zákona.

Článek 3 – Zákaz odstoupení

Od ustanovení tohoto protokolu nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy.

Článek 4¹⁾ – Zákaz výhrad

K ustanovením tohoto protokolu není přípustná žádná výhrada podle článku 57 Úmluvy.

¹⁾ Text změněn v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Přílohy

Článek 5 – Územní platnost

1. Každý stát může při podpisu nebo uložení ratifikačních listin, listin o přijetí nebo schválení, určit jedno nebo více území, na která se tento protokol bude vztahovat.

2. Každý stát může kdykoliv později prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy rozšířit provádění tohoto protokolu na kterékoli jiné území uvedené v tomto prohlášení. Protokol vstoupí ve vztahu k tomuto území v platnost první den měsíce, který následuje po datu přijetí takového prohlášení generálním tajemníkem.

3. Každé prohlášení učiněné podle obou předchozích odstavců smí být odvoláno pokud jde o kterékoli území uvedené v tomto prohlášení sdělením zaslaným generálnímu tajemníkovi. Odvolání nabývá účinnosti první den měsíce, který následuje po datu přijetí takového sdělení generálním tajemníkem.

Článek 6 – Vztah k Úmluvě

Smluvní státy považují články 1 až 5 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy budou plnit v souladu s tím.

Článek 7 – Podpis a ratifikace

Tento protokol je otevřen k podpisu členskými státy Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu. Podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Členský stát Rady Evropy nebude moci ratifikovat, přijmout nebo schválit tento protokol, aniž by zároveň nebo dříve ratifikoval Úmluvu. Ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.

Článek 8 – Vstup v platnost

1. Tento protokol vstoupí v platnost první den měsíce, který následuje po datu, kdy pět členských států Rady Evropy vyjádří svůj souhlas být vázány protokolem v souladu s ustanovením článku 7.

2. Pro každý členský stát, který vyjádří dodatečně svůj souhlas být vázán protokolem, vstoupí tento protokol v platnost první den měsíce, který následuje po datu uložení ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení.

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod*Článek 9 – Činnost depozitáře*

1. Generální tajemník Rady Evropy sdělí členským státům Rady:

- a) každý podpis;
- b) uložení každé ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení;
- c) každé datum vstupu tohoto protokolu v platnost podle jeho článků 5 a 8;
- d) jakýkoli jiný úkon, oznámení nebo sdělení týkající se tohoto protokolu.

Na důkaz toho podepsaní, kteří k tomu byli řádně zmocněni, podepsali tento protokol.

Sjednáno ve Štrasburku 28. dubna 1983 ve francouzštině a v angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem členským státům Rady Evropy.

Přílohy

**PROTOKOL č. 7
K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV
A ZÁKLADNÍCH SVOBOD**

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol,

rozhodnuty podniknout další opatření k zajištění kolektivního provádění určitých práv a svobod prostřednictvím Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“),

dohodly se na následujícím:

Článek 1 – Procesní záruky v případech vyhoštění cizinců

1. Cizinec, který má povolen pobyt na území některého státu, může být vyhoštěn pouze na základě výkonu rozhodnutí přijatého v souladu se zákonem a musí mít možnost:

- a) uplatnit námitky proti svému vyhoštění;
- b) dát přezkoumat svůj případ; a
- c) dát se zastupovat za tímto účelem před příslušným úřadem nebo osobou nebo osobami tímto úřadem určenými.

2. Cizinec může být vyhoštěn před výkonem práv uvedených v odstavci 1 a, b a c tohoto článku, je-li takové vyhoštění nezbytné v zájmu veřejného pořádku nebo je-li odůvodněno zájmy národní bezpečnosti.

Článek 2 – Právo na odvolání v trestních věcech

1. Každý, koho soud uzná vinným z trestného činu, má právo dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně. Výkon tohoto práva, včetně důvodů, pro něž může být vykonáno, stanoví zákon.

2. Z tohoto práva jsou přípustné výjimky v případech méně závažných trestných činů určených zákonem, nebo pokud byl jednotlivec souzen v prvním stupni nejvyšším soudem nebo byl uznán vinným a odsouzen na základě odvolání proti osvozuujícímu rozsudku.

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Článek 3 – Právo na odškodnění v případě justičního omylu

Je-li konečný rozsudek v trestní věci později zrušen nebo je-li udělena milost, protože nová nebo nově zjištěná skutečnost dokazuje, že došlo k justičnímu omylu, je osoba, na níž byl vykonán trest podle tohoto rozsudku, odškodněna podle zákona nebo praxe platných v příslušném státu, pokud se neprokáže, že k včasnému odhalení neznámé skutečnosti nedošlo zcela nebo částečně vinou této osoby.

Článek 4 – Právo nebýt souzen nebo potrestán dvakrát

1. Nikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu.

2. Ustanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově zjištěné skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci.

3. Od tohoto článku nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy.

Článek 5 – Rovnost mezi manžely

Při uzavírání manželství, za jeho trvání a při rozvodu mají manželé rovná práva a povinnosti občanskoprávní povahy mezi sebou a ve vztazích ke svým dětem. Tento článek nebrání státům přijmout opatření, jež jsou nezbytná v zájmu dětí.

Článek 6 – Územní platnost

1. Každý stát může při podpisu nebo uložení ratifikačních listin, listin o přijetí nebo schválení, určit jedno nebo více území, na něž se tento protokol bude vztahovat, přičemž určí rozsah, v jakém se zavazuje plnit ustanovení protokolu na tomto nebo na těchto územích.

2. Každý stát může kdykoli později prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy rozšířit provádění tohoto protokolu na kterékoli jiné území uvedené v tomto prohlášení. Protokol vstoupí ve vztahu k tomuto území v platnost první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty ode dne, kdy generální tajemník obdržel prohlášení.

Přílohy

3. Každé prohlášení učiněné podle obou předchozích odstavců může být odvoláno nebo pozměněno, pokud jde o kterékoliv území uvedené v tomto prohlášení, sdělením zasláným generálnímu tajemníkovi. Odvolání nebo změna nabude účinnosti první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty ode dne, kdy generální tajemník obdržel sdělení.

4.¹⁾ Prohlášení učiněné podle tohoto článku se považuje za učiněné podle odstavce 1 článku 56 Úmluvy.

5. Území každého státu, na něž se tento protokol vztahuje na základě ratifikace, přijetí nebo schválení tímto státem, a každé z území, na něž se protokol vztahuje vzhledem k prohlášení, učiněnému tímto státem podle tohoto článku, mohou být považována za různá území, pokud jde o odkaz na území státu učiněný v článku 1.

6.²⁾ Každý stát, jenž učinil prohlášení podle odstavce 1 nebo 2 tohoto článku, může kdykoli později prohlásit jménem jednoho nebo více území, kterých se toto prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu k tomu, aby přijímal stížnosti jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle ustanovení článku 34 Úmluvy založené na člancích 1 až 5 tohoto protokolu.

Článek 7¹⁾ – Vztah k Úmluvě

Členské státy považují články 1 až 6 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ostatní ustanovení Úmluvy budou plnit v souladu s tím.

Článek 8 – Podpis a ratifikace

Tento protokol je otevřen k podpisu členskými státem Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu. Podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Členský stát Rady Evropy nemůže ratifikovat, přijmout nebo schválit tento protokol, aniž by zároveň nebo dříve ratifikoval Úmluvu. Ratifikační listiny, listiny o přijetí nebo schválení budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.

¹⁾ Text změněn v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

²⁾ Text připojen v souladu s ustanoveními Protokolu č. 11

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Článek 9 – Vstup v platnost

1. Tento protokol vstoupí v platnost první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty od data, kdy sedm členských států Rady Evropy vyjádří svůj souhlas být vázány protokolem podle ustanovení článku 8.

2. Pro každý členský stát, který vyjádří dodatečně svůj souhlas být vázán protokolem, vstoupí tento protokol v platnost první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty od data uložení ratifikační listiny, listiny o přijetí nebo schválení.

Článek 10 – Činnost depozitáře

1. Generální tajemník Rady Evropy sdělí členským státům Rady:

- a) každý podpis;
- b) uložení každé ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení;
- c) každé datum vstupu tohoto protokolu v platnost v souladu s články 6 a 9;
- d) jakýkoli jiný úkon, oznámení nebo prohlášení týkající se tohoto protokolu.

Na důkaz toho podepsaní, kteří k tomu byli řádně zmocněni, podepsali tento protokol.

Sjednáno ve Štrasburku, 22. listopadu 1984 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem členským státům Rady Evropy.

Přílohy

**PROTOKOL č. 12
K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV
A ZÁKLADNÍCH SVOBOD**

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol,

majíce na zřeteli základní princip, podle něž jsou si všichni lidé rovni před zákonem a mají právo na rovnou ochranu zákona, odhodlány podniknout další kroky na podporu rovnosti všech lidí cestou kolektivního prosazování všeobecného zákazu diskriminace prostřednictvím Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950,

potvrzující, že zásada zákazu diskriminace nebrání účastnickým státům v přijímání opatření na podporu úplné rovnosti za předpokladu, že pro tato opatření existuje objektivní a přiměřené opodstatnění,

dohodly se na následujícím:

Článek 1. Všeobecný zákaz diskriminace

1. Užívání každého práva přiznaného zákonem musí být zajištěno bez jakékoli diskriminace z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka a náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního či sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, rodu či jiného postavení.

2. Nikdo nesmí být diskriminován žádným orgánem veřejné moci z jakéhokoli důvodu, zejména z důvodů uvedených v odstavci 1.

Článek 2. Územní působnost

1. Každý stát může při podpisu nebo při uložení své listiny o ratifikaci, přijetí či schválení určit území, na něž se bude vztahovat tento protokol.

2. Každý stát může kdykoli později prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy rozšířit uplatňování tohoto protokolu na jakékoli další území uvedené v prohlášení. Ve vztahu k takovému území vstoupí protokol v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců od data obdržení takového prohlášení generálním tajemníkem.

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

3. Každé prohlášení učiněné podle předchozích dvou odstavců může být ve vztahu k jakémukoli území určenému v takovém prohlášení odvoláno či změněno oznámením adresovaným generálnímu tajemníkovi. Odvolání či změna nabudou účinnosti prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců od data obdržení takového oznámení generálním tajemníkem.

4. Prohlášení učiněné v souladu s tímto článkem se považuje za prohlášení učiněné v souladu s odstavcem 1 článku 56 Úmluvy.

5. Každý stát, který učinil prohlášení v souladu s odstavcem 1 či 2 tohoto článku, může kdykoli poté prohlásit jménem jednoho či více území, jichž se prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu přijímat stížnosti jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle ustanovení článku 34 Úmluvy ohledně článku 1 tohoto protokolu.

Článek 3. Vztah k Úmluvě

Členské státy považují články 1 a 2 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy se aplikují v souladu s tímto protokolem.

Článek 4. Podpis a ratifikace

Tento protokol je otevřen k podpisu členskými státy Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu. Podléhá ratifikaci, přijetí či schválení. Členský stát Rady Evropy nesmí tento protokol ratifikovat, přijmout či schválit bez předchozí či současné ratifikace Úmluvy. Ratifikační listiny, listiny o přijetí či schválení se ukládají u generálního tajemníka Rady Evropy.

Článek 5. Vstup v platnost

1. Tento protokol vstoupí v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců ode dne, kdy deset členských států Rady Evropy vyjádřilo souhlas být vázáno protokolem v souladu s ustanoveními článku 4.

2. Ve vztahu ke kterémukoli členskému státu, který následně vyjádří souhlas být vázán protokolem, vstoupí protokol v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců od data uložení ratifikační listiny, listiny o přijetí či schválení.

Přílohy*Článek 6. Činnost depozitáře*

Generální tajemník Rady Evropy vyrozumí členské státy Rady o:

- a) každém podpisu;
- b) uložení každé ratifikační listiny, listiny o přijetí či schválení;
- c) každém datu vstupu tohoto protokolu v platnost v souladu s články 2 a 5;
- d) jakémkoli jiném úkonu, oznámení či sdělení týkajícím se tohoto protokolu.

Na důkaz toho níže podepsaní, řádně k tomu zmocnění, podepsali tento protokol.

Sjednáno v Římě dne 4. listopadu 2000 v jazyce anglickém a francouzském, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Generální tajemník Rady Evropy zašle ověřené kopie všem členským státům Rady Evropy.

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod**PROTOKOL č. 13
K ÚMLUVĚ O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV
A ZÁKLADNÍCH SVOBOD TÝKAJÍCÍ SE ZRUŠENÍ TRESTU
SMRTI ZA VŠECH OKOLNOSTÍ**

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol,

přesvědčeny, že právo každého člověka na život je základní hodnotou demokratické společnosti a že zrušení trestu smrti je nezbytné pro ochranu tohoto práva a pro plné uznání nezadatelné důstojnosti všech lidských bytostí;

přejíce si posílit ochranu práva na život zaručeného Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsanou v Římě dne 4. listopadu 1950;

konstatující, že Protokol č. 6 k Úmluvě týkající se zrušení trestu smrti, podepsaný ve Štrasburku dne 28. dubna 1983, nevylučuje trest smrti za činy spáchané v době války nebo bezprostřední hrozby války; rozhodnuty učinit poslední krok ke zrušení trestu smrti za všech okolností,

se dohodly takto:

Článek 1. Zrušení trestu smrti

Trest smrti se zrušuje. Nikdo nesmí být odsouzen k takovému trestu, ani popraven.

Článek 2. Zákaz odstoupení

Od ustanovení tohoto protokolu nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy.

Článek 3. Zákaz výhrad

Vůči ustanovením tohoto protokolu nelze učinit výhradu podle článku 57 Úmluvy.

Článek 4. Územní působnost

1. Každý stát může při podpisu nebo ukládání své listiny o ratifikaci, přijetí nebo schválení určit jedno či více území, na něž se vztahuje tento protokol.

2. Každý stát může kdykoli později, prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, rozšířit uplatňování tohoto protokolu na jakékoli jiné území určené

Přílohy

v prohlášení. Ve vztahu k takovému území vstoupí protokol v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí tří měsíců ode dne obdržení takového prohlášení generálním tajemníkem.

3. Každé prohlášení učiněné podle dvou předchozích odstavců může, ve vztahu k jakémukoli území určenému v takovém prohlášení, být odvoláno či pozměněno oznámením adresovaným generálnímu tajemníkovi. Odvolání či změna nabude účinnosti prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců ode dne obdržení takového oznámení generálním tajemníkem.

Článek 5. Vztah k Úmluvě

Členské státy považují články 1 a 4 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy se aplikují v souladu s tímto.

Článek 6. Podpis a ratifikace

Tento protokol je otevřen k podpisu členskými státním Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu. Podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Členský stát Rady Evropy nesmí ratifikovat, přijmout nebo schválit tento protokol, aniž by dříve či zároveň ratifikoval Úmluvu. Listiny o ratifikaci, přijetí či schválení se ukládají u generálního tajemníka Rady Evropy.

Článek 7. Vstup v platnost

1. Tento protokol vstoupí v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců ode dne, kdy deset členských států Rady Evropy vyjádří souhlas být vázány protokolem v souladu s ustanoveními článku 6.

2. Ve vztahu ke kterémukoli členskému státu, který následně vyjádří souhlas jím být vázán, vstoupí protokol v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců ode dne uložení listiny o ratifikaci, přijetí či schválení.

Článek 8. Funkce deponitáře

Generální tajemník Rady Evropy vyrozumí členské státy Rady o:

- a) každém podpisu;
- b) uložení každé listiny o ratifikaci, přijetí nebo schválení;
- c) každém datu vstupu tohoto protokolu v platnost v souladu s články 4 a 7;
- d) jakémkoli jiném úkonu, oznámení či sdělení týkajícím se tohoto protokolu.

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Na důkaz toho níže podepsaní, řádně k tomu zmocnění, podepsali tento protokol.

Sjednáno ve Vilniusu dne 3. května 2002 v angličtině a francouzštině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Generální tajemník Rady Evropy zašle ověřené kopie všem členským státům Rady Evropy.

Příloha č. 2
JEDNACÍ ŘÁD
EVROPSKÉHO SOUDU
PRO LIDSKÁ PRÁVA¹⁾

¹⁾ Nové znění Jednacího řádu Soudu zahrnuje změny přijaté plénem Soudu 7. července 2003, které nabyly platnosti 1. listopadu 2003. Celková změna jednacího řádu odrážející vývoj právní praxe Soudu není dosud ukončena, stávající znění textu sezná proto další úpravy.

Do platného znění Jednacího řádu Soudu byly zapracovány praktické pokyny vydané předsedou Soudu ve smyslu článku 32 jednacího řádu. Účelem těchto pokynů je jednak poskytnout stranám v řízení instrukce týkající se jednotlivých aspektů jejich styku se Soudem, a jednak uvést v život standardizovanější řízení, a usnadnit tak projednávání věcí Soudem. Dosud byly vydány tři praktické pokyny a další budou následovat. Veškeré změny a doplňky jsou dostupné na webové stránce Soudu (www.echr.coe.int).

Přílohy**OBSAH**

Článek 1 Vymezení pojmů	177
-------------------------	-----

ODDÍL I – ORGANIZACE A ČINNOST SOUDU**Kapitola I – Soudci**

Článek 2 Stanovení délky funkčního období	178
Článek 3 Přísaha nebo slavnostní prohlášení	179
Článek 4 Neslučitelnost	179
Článek 5 Přednost při výkonu činnosti soudců	179
Článek 6 Demise	180
Článek 7 Odvolání	180

Kapitola II – Předsednictví Soudu

Článek 8 Volba předsedy a místopředsedů Soudu a předsedů a místopředsedů sekcí	180
Článek 9 Činnost předsedy Soudu	181
Článek 9A Úloha výkonného orgánu	181
Článek 10 Činnost místopředsedů Soudu	182
Článek 11 Zastupování předsedy a místopředsedů Soudu	182
Článek 12 Předsednictví sekcí a senátů	183
Článek 13 Nezpůsobilost k výkonu funkce	183
Článek 14 Rovné zastoupení pohlaví	183

Kapitola III – Kancelář

Článek 15 Volba tajemníka	183
Článek 16 Volba zástupců tajemníka	184
Článek 17 Popis činnosti tajemníka	184
Článek 18 Vnitřní struktura Kanceláře	185

Kapitola IV – Činnost Soudu

Článek 19 Sídlo Soudu	185
Článek 20 Zasedání pléna Soudu	186
Článek 21 Jiná zasedání Soudu	186
Článek 22 Porady	186
Článek 23 Hlasování	186

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva**Kapitola V – Senáty**

Článek 24 Složení velkého senátu	187
Článek 25 Ustavování sekcí	188
Článek 26 Ustavování senátů	189
Článek 27 Výbory	190
Článek 28 Překážka ve výkonu funkce, odstoupení nebo zproštění	190
Článek 29 Soudci ad hoc	191
Článek 30 Společný zájem	192

ODDÍL II – ŘÍZENÍ**Kapitola I – Všeobecná ustanovení**

Článek 31 Možnost derogace	192
Článek 32 Praktické pokyny	192
Článek 33 Veřejný charakter dokumentů	193
Článek 34 Užívání jazyků	193
Článek 35 Zastoupení smluvních stran	194
Článek 36 Zastoupení stěžovatelů	194
Článek 37 Sdělení, oznámení a předvolání	195
Článek 38 Písemná stanoviska	196
Článek 38A Projednávání procesních otázek	196
Článek 39 Předběžná opatření	196
Článek 40 Naléhavé sdělení o podané stížnosti	197
Článek 41 Pořadí projednávání stížností	197
Článek 42 Spojení a souběžné projednávání stížností	197
Článek 43 Vyškrtnutí ze seznamu a opětné zařazení	197
Článek 44 Zásah třetí osoby	198

Kapitola II – Zahájení řízení

Článek 45 Podpisy	199
Článek 46 Obsah mezistátní stížnosti	200
Článek 47 Obsah individuální stížnosti	200

Kapitola III – Soudci zpravodajové

Článek 48 Mezistátní stížnosti	201
Článek 49 Individuální stížnosti	202
Článek 50 Řízení před velkým senátem	202

Přílohy

Kapitola IV – Řízení o přijatelnosti

Mezistátní stížnosti

Článek 51	203
-----------	-----

Individuální stížnosti

Článek 52 Přidělení stížnosti sekci	204
Článek 53 Řízení před výborem	204
Článek 54 Řízení před senátem	204
Článek 54A Společné projednání přijatelnosti a merita stížnosti	205

Stížnosti mezistátní a individuální

Článek 55 Námitky nepřijatelnosti	206
Článek 56 Rozhodnutí senátu	206
Článek 57 Jazyk rozhodnutí	206

Kapitola V – Řízení po rozhodnutí o přijatelnosti

Článek 58 Mezistátní stížnosti	207
Článek 59 Individuální stížnosti	207
Článek 60 Žádost o spravedlivé zadostiučinění	208
Článek 61 <i>Zrušen</i>	
Článek 62 Smírné urovnání	208

Kapitola VI – Veřejné zasedání

Článek 63 Vedení veřejného zasedání	209
Článek 64 Řízení rozpravy	209
Článek 65 Nedostavení se	210
Článek 66 <i>Zrušen</i>	
Článek 67 <i>Zrušen</i>	
Článek 68 <i>Zrušen</i>	
Článek 69 <i>Zrušen</i>	
Článek 70 Zápis z veřejného zasedání	210

Kapitola VII – Řízení před velkým senátem

Článek 71 Použitelnost procesních ustanovení	211
Článek 72 Postoupení věci velkému senátu	211
Článek 73 Postoupení věci velkému senátu na základě žádosti strany	211

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva**Kapitola VIII – Rozsudky**

Článek 74	Obsah rozsudku	212
Článek 75	Rozhodnutí o spravedlivém zadostiučinění	213
Článek 76	Jazykové verze rozsudku	213
Článek 77	Podpis, vyhlášení a doručení rozsudku	213
Článek 78	Zveřejnění rozsudků a dalších dokumentů	214
Článek 79	Žádost o výklad rozsudku	214
Článek 80	Žádost o revizi rozsudku	214
Článek 81	Oprava chyb v rozhodnutích a rozsudcích	215

Kapitola IX – Poradní stanoviska

Článek 82		215
Článek 83		216
Článek 84		216
Článek 85		216
Článek 86		216
Článek 87		216
Článek 88		216
Článek 89		217
Článek 90		217

Kapitola X – Právní pomoc

Článek 91		217
Článek 92		217
Článek 93		218
Článek 94		218
Článek 95		218
Článek 96		218

ODDÍL III – PŘECHODNÁ USTANOVENÍ

Článek 97	Funkční období soudců	219
Článek 98	Předsednictví sekcí	219
Článek 99	Vztahy mezi Soudem a Komisí	219
Článek 100	Řízení před senátem a před velkým senátem	220
Článek 101	Schválení právní pomoci	220
Článek 102	Žádost o výklad nebo o revizi rozsudku	220

Přílohy**ODDÍL IV – ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ**

Článek 103 Změny nebo pozastavení platnosti ustanovení	221
Článek 104 Vstup jednacího řádu v platnost	221

PŘÍLOHA K JEDNACÍMU ŘÁDU (o šetření na místě)

Článek A1 Vyšetřovací opatření	222
Článek A2 Povinnosti stran týkající se vyšetřovacích opatření	223
Článek A3 Nedostavení se před delegací	223
Článek A4 Vedení řízení před delegací	223
Článek A5 Předvolávání svědků, znalců a jiných osob k dostavení se před delegací	223
Článek A6 Přísaha nebo prohlášení svědků a znalců slyšených před delegací	224
Článek A7 Výslech svědků, znalců a jiných osob před delegací	225
Článek A8 Zápis z výslechů vedených delegací	225

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

Evropský soud pro lidská práva s přihlédnutím k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a jejím Protokolům

přijal tento jednací řád:

Článek 1²⁾

(Vymezení pojmů)

Pro účely tohoto jednacího řádu, pokud z kontextu nevyplývá něco jiného:

- a) pojmem „Úmluva“ se rozumí Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a její Protokoly;
- b) pojmem „plénium Soudu“ se rozumí Evropský soud pro lidská práva zasedající v plénu;
- c) pojmem „velký senát“ se rozumí velký senát složený ze sedmnácti soudců ustanovený ve smyslu článku 27 odst. 1 Úmluvy;
- d) pojmem „sekce“ se rozumí senát ustavený plénem Soudu na pevně stanovené období ve smyslu článku 26b) Úmluvy, a pojem „předseda sekce“ označuje soudce, který byl zvolen předsedou této sekce plénem Soudu podle článku 26c);
- e) pojmem „senát“ se rozumí senát složený ze sedmi soudců ustavený ve smyslu článku 27 odst. 1 Úmluvy, a pojem „předseda senátu“ označuje soudce, který tomuto „senátu“ předsedá;
- f) pojmem „výbor“ se rozumí výbor složený ze tří soudců ustanovený podle článku 27 odst. 1 Úmluvy;
- g) pojmem „Soud“ se rozumí jak plénium Soudu, velký senát, sekce, senát, výbor, tak i kolegium pěti soudců ve smyslu článku 43 odst. 2 Úmluvy;
- h) pojmem „soudce ad hoc“ se rozumí osoba jiná než řádně zvolený soudce, určená Vysokou smluvní stranou ve smyslu článku 27 odst. 2 Úmluvy, aby zasedala jako soudce velkého senátu nebo senátu;
- i) pojmy „soudce“ nebo „soudci“ se rozumí soudci zvolení Parlamentním shromážděním Rady Evropy nebo soudci *ad hoc*;
- j) pojmem „soudce zpravodaj“ se rozumí soudce určený k plnění úkolů ve smyslu článků 48 a 49 tohoto jednacího řádu;

²⁾ Ve znění přijatém Soudem 7. července 2003.

Přílohy

- k) pojmem „delegát“ se rozumí soudce určený senátem, aby se účastnil delegace; pojem „vedoucí delegace“ označuje delegáta jmenovaného senátem k tomu, aby vedl delegaci;
- l) pojem „delegace“ označuje orgán složený z delegátů, členů kanceláře Soudu a jakékoli další osoby určené senátem, aby poskytovala delegaci pomoc;
- m) pojmem „tajemník“ se rozumí tajemník Soudu nebo tajemník sekce;
- n) pojmy „strana“ a „strany“ se rozumí:
- Vysoké smluvní strany žalující a žalované;
 - stěžovatel (fyzická osoba, nevládní organizace nebo skupina osob), který podal stížnost ve smyslu článku 34 Úmluvy;
- o) pojmem „třetí strana“ se rozumí kterákoliv Vysoká smluvní strana nebo kterákoli dotčená osoba, jež využila svého práva ve smyslu článku 36 odst. 1 a 2 Úmluvy nebo byla přizvána, aby předložila písemné připomínky nebo se zúčastnila ústního zasedání;
- p) pojem „veřejné zasedání“ označují rozpravy věnované přijatelnosti a/nebo meritů stížnosti, nebo žádosti o revizi, výklad či poradní stanovisko;
- q) pojmem „Výbor ministrů“ se rozumí Výbor ministrů Rady Evropy;
- r) pojmy „bývalý Soud“ a „Komise“ se rozumí Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva, vytvořené podle bývalého článku 19 Úmluvy.

**ODDÍL I
ORGANIZACE A ČINNOST SOUDU****Kapitola I****Soudci****Článek 2**

(Stanovení délky funkčního období)

1. Délka funkčního období zvoleného soudce se počítá od data jeho zvolení. Jestliže je soudce zvolen znovu po skončení předchozího funkčního období nebo je zvolen náhradou za soudce, jehož funkční období skončilo nebo bude končit, délka funkčního období se počítá od ukončení předchozího funkčního období.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

2. Ve smyslu článku 23 odst. 5 Úmluvy soudce zvolený náhradou za soudce, jehož funkční období dosud neskončilo, setrvá ve funkci do skončení funkčního období soudce, kterého nahradil.

3. Ve smyslu článku 23 odst. 7 Úmluvy zvolený soudce zůstává ve funkci dokud jeho nástupce nesloží přísahu nebo neučiní prohlášení ve smyslu článku 3 tohoto jednacího řádu.

Článek 3

(Přísaha nebo slavnostní prohlášení)

1. Zvolený soudce musí před nastoupením do funkce na prvním zasedání pléna Soudu, jehož se po svém zvolení účastní, nebo je-li to třeba, do rukou předsedy Soudu, složit přísahu či učinit slavnostní prohlášení s tímto obsahem:

„Přísahám“ nebo „Slavnostně prohlašuji“ – „že budu vykonávat funkci soudce čestně, nezávisle a nestranně a že budu zachovávat mlčenlivost o obsahu porad.“

2. O tomto úkonu je proveden zápis.

Článek 4

(Neslučitelnost)

Podle článku 23 odst. 3 Úmluvy nesmějí soudci po dobu výkonu své funkce vyvíjet žádnou politickou nebo správní činnost, ani žádnou profesionální činnost, která by byla neslučitelná s jejich nezávislostí nebo nestranností či s jejich pracovním vyřízením vyplývajícím z činnosti vykonávané na plný úvazek. Soudce musí předsedovi Soudu svou vedlejší činnost oznámit. Dojde-li mezi předsedou a soudcem k neshodě, je sporná otázka rozhodnuta plénem Soudu.

Článek 5

(Přednost při výkonu funkce soudců)

1. Zvolení soudci zaujímají místo po předsedovi a místopředsedech Soudu a předsedech sekcí, a to podle data svého zvolení; jsou-li zvoleni znovu, a to i pokud se nejedná o okamžité znovuzvolení, zohlední se délka předchozího funkčního období.

2. Místopředsedové Soudu, kteří byli do této funkce zvoleni ve stejný den, zaují-

Přílohy

mají místo podle délky svého funkčního období soudce. V případě rovnosti je rozhodující jejich věk. Stejně pravidlo platí pro předsedy sekcí.

3. Soudci se stejnou délkou funkčního období zaujmají místo podle svého věku.
4. Soudci ad hoc zaujmají místo podle svého věku, po zvolených soudcích.

Článek 6

(Demise)

Soudce podává demisi do rukou předsedy Soudu, který ji předá Generálnímu tajemníkovi Rady Evropy. S výjimkou ustanovení článků 24 odst. 3 in fine a 26 odst. 2 tohoto jednacího řádu, je důsledkem demise uvolnění místa soudce.

Článek 7

(Odvolání)

Soudce nemůže být ze své funkce odvolán, pokud ostatní soudci v plénu dvou-třetinovou většinou zvolených soudců vykonávajících funkci nerozhodnou, že již nesplňuje stanovené požadavky pro výkon své funkce. Soudce musí být předtím vyloučen plénem Soudu. Řízení o odvolání může iniciovat kterýkoli soudce.

Kapitola II³⁾

Předsednictví Soudu

Článek 8

(Volba předsedy a místopředsedů Soudu a předsedů a místopředsedů sekcí)

1. Plénem Soudu volí svého předsedu, dva místopředsedy a předsedy sekcí na období tří let, které nesmí přesáhnout délku jejich funkčního období soudce. Mohou být do těchto funkcí plénem Soudu zvoleni znovu.

2. Každá sekce volí zároveň na obnovitelné období tří let jednoho místopředsedu, který zastupuje předsedu v případě jeho zaneprázdnění.

³⁾ Ve znění přijatém Soudem 7. července 2003.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

3. Předsedové a místopředsedové vykonávají svou funkci až do zvolení svých nástupců.

4. Jestliže předseda nebo místopředseda přestane být členem Soudu nebo rezignuje na svou funkci před uplynutím funkčního období, plénum Soudu nebo dotčená sekce zvolí jeho nástupce na zbývající část volebního období.

5. Volby podle tohoto článku jsou tajné; účastní se jich pouze přítomní zvolení soudci. Pokud žádný soudce nezíská absolutní většinu přítomných a volících soudců, další volba probíhá mezi dvěma soudci, kteří získali největší počet hlasů. V případě rovnosti hlasů, má přednost soudce, který má přednostní právo ve smyslu článku 5 tohoto jednacího řádu.

Článek 9**(Činnost předsedy Soudu)**

1. Předseda Soudu řídí práci a administrativní činnost Soudu. Zastupuje Soud navenek a zajišťuje zejména jeho vztahy s orgány Rady Evropy.

2. Předseda Soudu předsedá zasedáním Soudu, zasedáním velkého senátu a zasedáním kolegia pěti soudců.

3. Předseda Soudu se neúčastní posuzování případů projednávaných senáty, není-li soudcem zvoleným za dotčenou smluvní stranu.

Článek 9A⁴⁾**(Úloha výkonného orgánu)**

1. a) Soud zřizuje výkonný orgán složený z předsedy a místopředsedů Soudu a předsedů sekcí. Jestliže se některý místopředseda Soudu nebo předseda sekce nemůže zasedání výkonného orgánu zúčastnit, nahradí ho místopředseda sekce nebo, není-li to možné, člen sekce, který jej služebně následuje ve smyslu článku 5 tohoto jednacího řádu.

b) Výkonný orgán může na své zasedání přizvat kteréhokoli člena Soudu nebo jakoukoli jinou osobu, domnívá-li se, že jejich přítomnost je nezbytná.

⁴⁾ Začleněn Soudem 7. července 2003.

Přílohy

2. Výkonnému orgánu poskytují součinnost tajemník Soudu a jeho zástupci.

3. Úkolem výkonného orgánu je pomáhat předsedovi Soudu ve výkonu jeho funkcí spojených s řízením práce a administrativní činnosti Soudu. K tomuto účelu mu může předseda předložit jakoukoli administrativní či mimoprávní otázku vyplývající z jeho kompetence.

4. Výkonný orgán zároveň usnadňuje koordinaci mezi jednotlivými sekcemi Soudu.

5. Předseda se může na výkonný orgán obrátit před vydáním praktických pokynů ve smyslu článku 32 tohoto jednacího řádu a před schválením obecných pokynů vydávaných tajemníkem Soudu ve smyslu článku 17 odst. 4 tohoto jednacího řádu.

6. Výkonný orgán může informovat o každé otázce plenární zasedání Soudu, je-li muž může též překládat své návrhy.

7. Z každého zasedání výkonného orgánu je pořízen zápis, který je rozeslán soudcům v obou oficiálních jazycích Soudu. Tajemník výkonného orgánu je jmenován tajemníkem Soudu se souhlasem předsedy.

Článek 10

(Činnost místopředsedů Soudu)

Místopředsedové Soudu jsou nápomocni předsedovi Soudu. Zastupují jej v případě jeho zaneprázdnění nebo nepřítomnosti nebo pokud o to požádá. Vykonávají též funkci předsedů sekcí.

Článek 11

(Zastupování předsedy a místopředsedů Soudu)

V případě současného zaneprázdnění předsedy a místopředsedů Soudu, nebo nejsou-li jejich funkce obsazeny, je předsednictví zajišťováno jedním z předsedů sekcí. Pokud ani jeden z nich není k dispozici, zajistí předsednictví další zvolený soudce v pořadí vyplývajícím z přednostního práva ve smyslu článku 5 tohoto jednacího řádu.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva**Článek 12⁵⁾****(Předsednictví sekcí a senátů)**

Předsedové sekcí předsedají sekcí a senátům, jichž jsou členy a řídí činnost sekcí. Místopředsedové sekcí zastupují předsedy sekcí v případě jejich zaneprázdnění nebo není-li funkce předsedy sekce obsazena nebo pokud o to předseda sekce požádá. Jinak tyto funkce vykonávají členové sekce a senátů, a to v pořadí vyplývajícím z přednostního práva ve smyslu článku 5 tohoto jednacího řádu.

Článek 13**(Nezpůsobilost k výkonu funkce)**

Soudci nemohou předsedat v případech, ve kterých je zúčastněnou stranou smluvní strana, již jsou státní občané nebo za kterou byli zvoleni.

Článek 14**(Rovné zastoupení pohlaví)**

Při jmenování uvedených v této a následující kapitole, se Soud řídí zásadou zachování rovného zastoupení obou pohlaví.

Kapitola III**Kancelář****Článek 15****(Volba tajemníka)**

1. Plénium Soudu volí svého tajemníka. Kandidáti musejí požívat nejlepší mravní pověsti a musejí mít právní, administrativní a jazykové znalosti a zkušenosti potřebné pro výkon této funkce.

2. Tajemník je volen na období pěti let s možností znovuzvolení. Z funkce může být odvolán jen tehdy, jestliže zvolení soudci v plénu rozhodnou dvoutřetinovou vět-

⁵⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

Přílohy

šinou, že již nespňuje stanovené požadavky. Musí být předtím vyslechnut plénem Soudu. Řízení o odvolání může iniciovat kterýkoli soudce.

3. Volba se provádí tajně; účastní se jí pouze přítomní zvolení soudci. Pokud žádný z kandidátů nezíská absolutní většinu hlasů, přistupuje se k užší volbě mezi dvěma kandidáty, kteří získali největší počet hlasů. Při rovnosti hlasů je dána přednost ženě – pokud kandiduje – a poté nejstaršímu kandidátovi.

4. Před nastoupením do funkce musí tajemník před plénem Soudu nebo, je-li to třeba, do rukou předsedy Soudu složit přísahu nebo učiniti slavnostní prohlášení s tímto obsahem:

„Přisahám“ – nebo „Slavnostně prohlašuji“ – „že budu vykonávat mně svěřenou funkci tajemníka Evropského soudu pro lidská práva ve vsí loajalitě, mlčenlivosti a svědomitosti.“

O tomto úkonu je proveden zápis.

Článek 16

(Volba zástupců tajemníka)

1. Plénem Soudu též volí dva zástupce tajemníka, a to za podmínek, způsobem a na období podle předchozího článku. Postup stanovený pro odvolání tajemníka platí též pro odvolání jeho zástupců. Soud předtím takovou skutečnost projedná s tajemníkem.

2. Před nástupem do funkce, musí tajemník Soudu v plénu Soudu nebo, je-li to třeba, do rukou předsedy Soudu, složit stejnou přísahu nebo učinit stejné slavnostní prohlášení jako tajemník Soudu. O tomto úkonu je proveden zápis.

Článek 17

(Popis činnosti tajemníka)

1. Tajemník pomáhá Soudu při výkonu jeho povinností. Pod vedením předsedy Soudu odpovídá za organizaci práce a činnost kanceláře Soudu.

2. Je odpovědný za archiv Soudu. Jeho prostřednictvím jsou Soudu zasilána a Soudem adresována oznámení a sdělení týkající se případů, které jsou nebo budou Soudu předloženy.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

3. Tajemník, zachováváje povinnost mlčenlivosti vyplývající z jeho funkce, odpovídá na žádosti o informace týkající se činnosti Soudu, zvláště ze strany tisku.

4. Kancelář je řízena obecnými pokyny, vypracovanými tajemníkem a schválenými předsedou Soudu.

Článek 18

(Vnitřní struktura kanceláře)

1. Kancelář Soudu se skládá z kanceláří sekci; jejich počet odpovídá počtu sekcí, které byly Soudem ustaveny, a z oddělení, které Soudu poskytují potřebné a požadované administrativní a právní služby.

2. Tajemník sekce pomáhá sekci při plnění jejích povinností. Může mu v tom pomáhat zástupce tajemníka sekce.

3. Pracovníci kanceláře, včetně právních asistentů, nikoli však tajemník a jeho zástupce, jsou jmenováni Generálním tajemníkem Rady Evropy, se souhlasem předsedy Soudu nebo tajemníka, jednajícího podle pokynů předsedy Soudu.

Kapitola IV**Činnost Soudu****Článek 19**

(Sídlo Soudu)

1. Sídlo Soudu je ve Štrasburku, v sídle Rady Evropy. Soud však může vykonávat svou činnost jinde na území kteréhokoli členského státu Rady Evropy, považují-li to za účelné.

2. Soud může rozhodnout, a to kdykoli v průběhu projednávání stížnosti, že je nezbytné, aby sám nebo jeden či více jeho členů provedli šetření nebo jiný úkol na jiných místech.

Přílohy

Článek 20

(Zasedání pléna Soudu)

1. Zasedání pléna Soudu jsou svolávána předsedou Soudu, vždy, když to vyžaduje výkon funkcí Soudu zakotvených v Úmluvě a v tomto jednácím řádu. Předseda Soudu svolá plénum Soudu, požaduje-li to nejméně jedna třetina členů Soudu, a v každém případě jednou za rok za účelem projednání administrativních otázek.

2. Pro činnost pléna Soudu je potřebné dvoutřetinové kvorum zvolených soudců.

3. Není-li tohoto kvóra dosaženo, předseda zasedání odloží.

Článek 21

(Jiná zasedání Soudu)

1. Velký senát, senáty a výbory zasedají permanentně. Na návrh předsedy Soudu, Soud určuje období, ve kterých bude zasedat.

2. Mimo shora uvedená období mohou být velký senát i senáty svolány v naléhavém případě předsedou Soudu a předsedy senátů.

Článek 22

(Porady)

1. Soud se radí bez přítomnosti veřejnosti. Obsah jeho porad zůstává tajný.

2. Projednávání věci se účastní pouze soudci. V poradní síni jsou přítomni též tajemník nebo osoba pověřená jeho zastupováním, dále pak další pracovníci kanceláře a případně tlumočníci, jestliže je jejich přítomnost potřebná. Jiná osoba přítomna být nemůže, ledaže by její účast Soud zvláštním rozhodnutím připustil.

3. Před každým hlasováním o jakékoli otázce, která byla Soudu předložena, předseda Soudu vyzve soudce, aby se k ní vyjádřili.

Článek 23

(Hlasování)

1. Soud přijímá svá rozhodnutí většinou hlasů přítomných soudců. Při rovnosti hlasů se hlasuje znovu. Dojde-li opět k rovnosti hlasů, rozhoduje hlas předsedy.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

Tento odstavec se použije, pokud z jiného ustanovení jednacího řádu nevyplývá něco jiného.

2. Rozhodnutí a rozsudky velkého senátu a senátů jsou přijímány většinou přítomných soudců. Nepřítomnost některého soudce se u konečného hlasování o přípustnosti stížnosti nebo jejího merita nepřipouští.

3. Obecně platí, že hlasování probíhá zdviženou rukou. Předseda může rozhodnout o hlasování podle jmenovitého vyvolávání, a to v pořadí opačném k přednostnímu právu.

4. Každá otázka, která je předmětem hlasování, musí být přesně formulována.

Kapitola V**Senáty****Článek 24⁶⁾**

(Složení velkého senátu)

1. Velký senát se skládá ze sedmnácti soudců a alespoň ze tří soudců-náhradníků.
2. a) Členy velkého senátu jsou předseda a místopředsedové Soudu a dále pak předsedové sekce. Jestliže se předseda sekce nemůže zúčastnit zasedání velkého senátu, nahradí ho místopředseda sekce.
- b) Soudce zvolený za dotčenou smluvní stranu nebo případně soudce ustanovený podle článku 29 nebo 30 tohoto jednacího řádu je členem velkého senátu ex offio ve smyslu článku 27 odst. 2 a 3 Úmluvy.
- c) V případech, které byly velkému senátu postoupeny podle článku 30 Úmluvy, jsou členy velkého senátu i členové senátu, který případ postoupil.
- d) V případech, které byly velkému senátu postoupeny podle článku 43 Úmluvy, není členem velkého senátu žádný ze soudců, který se zúčastnil porady původního senátu týkající se přijatelnosti či merita stížnosti, s výjimkou předsedy tohoto senátu a soudce, který v něm zasedal za dotčenou smluvní stranu.
- e) Soudci a soudci-náhradníci, kteří jsou povoláni doplnit velký senát v případech mu postoupených, jsou jmenováni ze zbývajících soudců losem taže-

⁶⁾ Ve znění přijatém Soudem 8. prosince 2000.

Přílohy

ným předsedou Soudu za přítomnosti tajemníka. Pravidla losování jsou stanovena plénem Soudu, které bdí nad zajištěním rovnoměrného geografického rozložení a zastoupením různých právních systémů jednotlivých smluvních stran.

3. Nemohou-li se soudci zasedání velkého senátu zúčastnit, jsou nahrazeni soudci-náhradníky podle klíče uvedeného v odstavci 2e) tohoto článku. Je-li to nezbytné, předseda Soudu může v průběhu řízení určit další soudce-náhradníky podle odstavce 2e) tohoto článku.

4. Soudci a soudci-náhradníci jmenovaní podle předchozích ustanovení zasedají až do konce řízení. Po vypršení jejich funkčního období se i nadále účastní projednávání věci, jestliže byli u zkoumání jejího merita.

5. a) Kolegium pěti soudců velkého senátu, které posuzuje žádosti předložené podle článku 43 Úmluvy, se skládá z:

- předsedy Soudu;
- předsedů, a není-li to možné, z místopředsedů sekcí jiných než je ta, ze které byl vytvořen senát, jenž posuzoval případ, který má být velkému senátu předložen;
- dalších soudců, určených rotací z jiných soudců než těch, kteří se účastnili projednávání případu v senátu.

b) V kolegiu nemůže zasedat soudce, který byl zvolen za dotčenou smluvní stranu nebo je jejím státním příslušníkem.

c) Nemůže-li některý z členů kolegia vykonávat svoji funkci, je nahrazen jiným soudcem, určeným rotací z těch soudců, kteří se neúčastnili projednávání případu v senátu.

Článek 25

(Ustavování sekcí)

1. Senáty ve smyslu článku 26b) Úmluvy (nazvané v tomto jednacím řádu „sekcí“) jsou ustavovány na návrh předsedy Soudu plénem Soudu na období tří let počínaje dnem zvolení funkcionářů na předsednická místa ve smyslu článku 8 tohoto jednacího řádu. Soud ustavuje alespoň čtyři sekce.

2. Každý soudce je členem jedné sekce. Složení sekcí musí být vyvážené jak z hlediska geografického, tak z hlediska zastoupení pohlaví a musí též zohledňovat různé právní systémy, které ve smluvních stranách existují.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

3. Přestane-li být soudce členem Soudu před uplynutím období, pro které byla sekce ustavena, nahradí jej jeho nástupce u Soudu, který se stane též členem sekce.

4. Vyžadují-li to okolnosti, předseda Soudu může výjimečně měnit složení sekcí.

5. Plénum Soudu může na návrh předsedy ustavit další sekcí.

Článek 26⁷⁾**(Ustavování senátů)**

1. Senáty složené ze sedmi soudců ve smyslu článku 27 odst. 1 Úmluvy, aby projednávaly případy předložené Soudu, jsou ustavovány ze sekcí takto:

- a) S výjimkou odstavce 2 tohoto článku a článku 28 odst. 4 poslední věty tohoto jednacího řádu, senát se vždy skládá z předsedy sekce a soudce zvoleného za dotčenou smluvní stranu. Není-li tento soudce členem sekce, ke které byla stížnost přidělena ve smyslu článků 51 nebo 52 tohoto jednacího řádu, účastní se zasedání sekce jako její člen ex offo ve smyslu článku 27 odst. 2 Úmluvy. Článek 29 tohoto jednacího řádu se použije, pokud tento soudce nemůže zasedat nebo se vzdá práva zasedat.
- b) Ostatní členové senátu jsou určeni předsedou sekce z členů sekce podle systému rotace.
- c) Členové sekce, kteří nejsou určeni, se účastní projednávání případu jako soudci-náhradníci.

2. Soudce zvolený za dotčenou smluvní stranu nebo případně soudce zvolený či určený ad hoc podle článků 29 nebo 30 tohoto jednacího řádu mohou být předsedou senátu zproštěni účasti na jednání o přípravných a procesních otázkách. V takových případech se má za to, že dotčená smluvní strana určila na místo tohoto soudce prvního soudce-náhradníka podle článku 29 odst. 1 tohoto jednacího řádu.

3. Po skončení svého funkčního období se soudce i nadále podílí na projednávání těch případů, ve kterých se účastnil rozhodování o merituu věci.

⁷⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

Přílohy

Článek 27

(Výbory)

1. Výbory, které jsou složeny ze tří soudců příslušejících k jedné sekci, jsou ustavovány podle článku 27 odst. 1 Úmluvy. Po projednání s předsedy sekcí předseda Soudu rozhodne o počtu výborů, které je třeba ustavit.

2. Výbory jsou ustavovány na období dvanácti měsíců, a to rotací mezi členy každé sekce, s výjimkou předsedy sekce.

3. Členové sekce, kteří nejsou členy některého výboru, mohou být vyzváni, aby nahradili soudce, kteří se nemohou zasedání výboru zúčastnit.

4. V čele každého výboru stojí jeho člen, který má v sekci přednostní právo.

Článek 28^{B)}

(Překážka ve výkonu funkce, odstoupení nebo zproštění)

1. Soudce, který se nemůže účastnit zasedání, na které byl pozván, o tom co nejdříve vyrozumí předsedu senátu.

2. Soudce se neúčastní projednávání případu, ve kterém byl osobně zainteresován nebo v němž dříve vystupoval jako zástupce vlády, advokát či poradce strany nebo jiné dotčené osoby, nebo jako člen soudu nebo vyšetřovací komise, nebo z jakéhokoliv jiného důvodu.

3. Jestliže se soudce z výše uvedených nebo jiných důvodů nemůže projednání případu zúčastnit, informuje o tom předsedu senátu, jenž jej této povinnosti zproští.

4. Pokud se předseda senátu domnívá, že je zde důvod, pro který by se soudce neměl projednání případu účastnit, projedná svůj názor s dotčeným soudcem; nedojde-li ke shodě, rozhodne senát. Po vyslyšení dotčeného soudce se senát poradí a hlasuje v jeho nepřítomnosti. Při poradě a hlasování je soudce zastoupen prvním soudcem-náhradníkem. Postupuje se stejně, je-li tento soudce jmenován dotčenou smluvní stranou, u níž se má za to, že určila pro tento účel prvního soudce-náhradníka ve smyslu článku 29 odst. 1 tohoto jednacího řádu.

^{B)} Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva**Článek 29⁹⁾****(Soudci *ad hoc*)**

1. a) Nemůže-li se soudce zvolený za dotčenou smluvní stranu zúčastnit projednání případu nebo podá žádost o zproštění, nebo není-li takového soudce, předseda senátu vyzve dotčenou stranu, aby mu do třiceti dnů sdělila, zda má v úmyslu jmenovat jiného zvoleného soudce, nebo zda určí jako soudce *ad hoc* jinou osobu, a v kladném případě, aby zároveň sdělila jméno této osoby.
 - b) Stejná zásada platí, jestliže se takto určená osoba nemůže projednání věci zúčastnit nebo požádá o zproštění.
 - c) Soudce *ad hoc* musí splňovat podmínky stanovené v článku 21 odst. 1 Úmluvy, v zasedání mu nesmí bránit žádný důvod uvedený v článku 28 tohoto jednacího řádu a musí splňovat požadavky pohotovosti a přítomnosti uvedených v odstavci 5 tohoto článku.
2. Neodpoví-li dotčená smluvní strana do třiceti dnů a nepožádala-li o prodloužení této lhůty, kterou jí senát nebo jeho předseda může udělit, má se za to, že odmítla určit soudce *ad hoc*. Stejně tak je míněno, jestliže dotčená smluvní strana dvakrát za sebou určí jako soudce *ad hoc* osobu, která neodpovídá podmínkám stanoveným v odstavci 1c) tohoto článku.
3. Předseda senátu může rozhodnout, že dotčená smluvní strana bude vyzvána, aby určila soudce ve smyslu odstavce 1a) tohoto článku, pouze v okamžiku, kdy bude informována o podané stížnosti podle článku 54 odst. 2 tohoto jednacího řádu. V takovém případě, než smluvní strana určí soudce, se má za to, že určila na jeho místo prvního soudce-náhradníka.
4. Při zahájení prvního zasedání po svém jmenování složí soudce *ad hoc* přísahu nebo učiní slavnostní prohlášení ve smyslu článku 3 tohoto jednacího řádu. O tomto úkonu je proveden zápis.
5. Soudci *ad hoc* musí být k dispozici Soudu a, s výjimkou článku 26 odst. 2 tohoto jednacího řádu, se účastní zasedání senátu.

⁹⁾ Ve znění přijatém Soudem 7. července 2003.

Přílohy*Článek 30¹⁰⁾*

(Společný zájem)

1. Jestliže dvě nebo několik smluvních stran stojících na straně žalujícího nebo žalovaného má na věci společný zájem, předseda Soudu je může vyzvat, aby po vzájemné dohodě jmenovaly jednoho zvoleného soudce, který bude zasedat po právu; nedojde-li k dohodě, předseda Soudu vylosuje z navržených osob tu, která bude zasedat jako soudce reprezentujícího společný zájem.

2. Předseda senátu rozhodne, že vyzve dotčené smluvní strany, aby konaly ve smyslu odstavce 1 tohoto článku až tehdy, je-li stížnost dána žalovaným stranám na vědomí ve smyslu článku 54 odst. 2 tohoto jednacího řádu.

3. V případě sporu o existenci společného zájmu nebo kterékoli jiné s tím spojené otázky senát přijme rozhodnutí, jakmile obdrží písemná stanoviska od dotčených smluvních stran.

**ODDÍL II
ŘÍZENÍ**

Kapitola I

Všeobecná ustanovení*Článek 31*

(Možnost derogace)

Ustanovení tohoto oddílu nebrání tomu, aby Soud postupoval ve zvláštním případě jinak, a to po konzultaci se stranami, je-li to nezbytné.

Článek 32

(Praktické pokyny)

Předseda Soudu je oprávněn vydávat praktické pokyny, zvláště pokud jde o ta-

¹⁰⁾ Ve znění přijatém Soudem 7. července 2003.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

kové otázky jako je obesílání k ústnímu zasedání a předkládání písemných stanovisek nebo jiných dokumentů.

Článek 33¹¹⁾

(Veřejný charakter dokumentů)

1. Všechny dokumenty předložené kanceláři v souvislosti s podanou stížností, s výjimkou materiálů týkajících se jednání o dosažení smíru ve smyslu článku 62 tohoto jednacího řádu, jsou přístupné veřejnosti, pokud předseda senátu nerozhodne jinak z důvodů uvedených v odstavci 2 tohoto článku, a to buď z vlastní iniciativy nebo na žádost jedné ze stran či jiné dotčené osoby.

2. Přístup veřejnosti k dokumentu nebo jeho části může být omezen v zájmu ochrany morálky, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, kdy to zájmy nezletilých osob nebo ochrana soukromí stran v řízení vyžadují, nebo v míře, kdy to předseda senátu považuje za zcela nezbytné, jestliže by vzhledem ke zvláštním okolnostem zveřejnění dokumentu mohlo poškodit zájmy spravedlnosti.

3. Žádost o zachování tajnosti ve smyslu odstavce 1 tohoto článku musí být odůvodněna a musí upřesňovat, zda se týká všech dokumentů nebo jen některých z nich.

4. Rozhodnutí a rozsudky senátu jsou přístupné veřejnosti. Soud pravidelně zpřístupňuje veřejnosti obecné informace o rozhodnutích přijatých výbory ve smyslu článku 53 odst. 2 tohoto jednacího řádu.

Článek 34

(Užívání jazyků)

1. Oficiálními jazyky Soudu jsou francouzština a angličtina.

2. Před vydáním rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti je styk se stěžovateli ve smyslu článku 34 Úmluvy nebo jejich zástupci veden v jednom z oficiálních jazyků smluvních stran, není-li veden v jednom z oficiálních jazyků Soudu.

¹¹⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června, 8. července 2002 a 7. července 2003.

Přílohy

3. a) Veškerá korespondence se stěžovateli nebo jejich zástupci týkající se veřejného ústního zasedání, jakož i veškerý styk poté, co byla stížnost přijata k meritornímu rozhodnutí, je veden v jednom z oficiálních jazyků Soudu, pokud předseda senátu nedá souhlas k tomu, aby i nadále byl používán oficiální jazyk smluvní strany.
- b) Jestliže byl takový souhlas dán, tajemník Soudu zajistí tlumočení nebo překlad stěžovatelova stanoviska nebo prohlášení.
4. a) Veškerý styk se smluvními stranami nebo s jinými dotčenými osobami, jakož i veškerá stanoviska smluvních stran nebo jiných dotčených osob jsou vedena a předkládána v jednom z oficiálních jazyků Soudu. Předseda senátu může povolit užívání neoficiálního jazyka.
- b) Jestliže byl takový souhlas dán, pak strana, která o něj požádala, musí zajistit tlumočení a překlad do angličtiny nebo francouzštiny ústních i písemných stanovisek a uhradit náklady s tím spojené.
5. Předseda senátu může vyzvat dotčenou smluvní stranu, aby dodala překlad svých písemných stanovisek ve svém oficiálním nebo v jednom z jejich oficiálních jazyků k usnadnění pochopení jejich stěžovateli.
6. Svědek, znalec nebo jiná před Soud předstupující osoba je oprávněna používat svůj vlastní jazyk, pokud dostatečně neovládá ani jeden z oficiálních jazyků Soudu. V takovém případě vedoucí kanceláře zajistí tlumočení a překlad.

Článek 35

(Zastoupení smluvních stran)

Smluvní strany jsou zastoupeny zástupci, kteří si mohou přizvat poradce.

Článek 36¹²⁾

(Zastoupení stěžovatelů)

1. Fyzické osoby, nevládní organizace a skupiny jednotlivců uvedené v článku 34 Úmluvy mohou podávat stížnosti buď samy, nebo prostřednictvím zástupce určeného podle odstavce 4 tohoto článku.

¹²⁾ Ve znění přijatém Soudem 7. července 2003.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

2. Jakmile je stížnost doručena žalované smluvní straně ve smyslu článku 54 odst. 3b) tohoto jednacího řádu, stěžovatel musí být zastoupen podle odstavce 4 tohoto článku, nerozhodne-li předseda senátu jinak.

3. Stěžovatel musí být takto zastoupen na všech ústních zasedáních nařízených senátem, nerozhodne-li předseda senátu, že stěžovatel může předložit svou věc sám s tím, že v případě potřeby mu poskytne pomoc advokát nebo jiný zástupce schválený k tomuto účelu.

4. a) Zástupce jednájící na straně stěžovatele ve smyslu odstavců 2 a 3 tohoto článku musí být advokát oprávněný vykonávat činnost v jedné ze smluvních stran a musí mít trvalé bydliště na území jedné z nich, anebo jiná osoba schválená předsedou senátu.

b) Kdykoli během řízení, za výjimečných okolností, může předseda senátu – domnívá-li se, že to okolnosti nebo chování advokáta nebo jiné osoby ustanovené ve smyslu předcházejících ustanovení odůvodňují – rozhodnout, že tento právník nebo tato osoba již nadále nemohou stěžovatele zastupovat nebo mu pomáhat a že je stěžovatel povinen si hledat jiného zástupce.

5. a) Advokát nebo jiný k tomuto účelu schválený zástupce stěžovatele, nebo stěžovatel sám, požádá-li o možnost vést obhajobu svých zájmů sám a jeho žádost je vyhověno podle odstavce b) článku 4, musí mít dostatečnou znalost jednoho z oficiálních jazyků Soudu.

b) Nemají-li tyto osoby dostatečnou schopnost vyjádřit se v žádném z oficiálních jazyků Soudu, předseda senátu jim může ve smyslu článku 34 odst. 3 tohoto jednacího řádu povolit používání jednoho z oficiálních jazyků smluvních stran.

Článek 37¹³⁾

(Sdělení, oznámení a předvolání)

1. Sdělení a oznámení zasilaná zástupcům nebo právníkům stran jsou považována za sdělení a předvolání adresovaná stranám.

2. Jestliže u sdělení, oznámení nebo předvolání, která jsou určena jiným osobám než zástupcům nebo právní zástupcům stran, se Soud domnívá, že je nezbytné

¹³⁾ Ve znění přijatém Soudem 7. července 2003.

Přílohy

mít podporu vlády státu, na jehož území takové sdělení, oznámení nebo předvolání má působit, předseda Soudu se přímo obrátí na vládu, aby získal potřebnou pomoc.

Článek 38

(Písemná stanoviska)

1. Písemná stanoviska nebo jiné dokumenty musí být předloženy, s ohledem na konkrétní případ, ve lhůtě stanovené předsedou senátu nebo soudcem zpravodajem, a to podle tohoto jednacího řádu. Písemná stanoviska nebo jiné dokumenty, které jsou předloženy mimo tuto lhůtu nebo v rozporu s praktickými pokyny vydanými ve smyslu článku 32 tohoto jednacího řádu nebudou přiloženy ke spisu, nerozhodne-li předseda senátu jinak.

2. Lhůta uvedená v předchozím odstavci běží od okamžiku, kdy byl dokument odeslán, jinak ode dne, kdy byl doručen kanceláři.

Článek 38A¹⁴⁾

(Projednávání procesních otázek)

Procesní otázky, vyžadující rozhodnutí senátu, jsou řešeny v průběhu řízení, pokud předseda senátu nerozhodne jinak.

Článek 39

(Předběžná opatření)

1. Senát, nebo případně jeho předseda, může buď na žádost strany nebo jiné dotčené osoby, nebo z vlastní iniciativy, přijmout předběžné opatření, jehož je třeba v zájmu stran nebo v zájmu řádného vedení řízení.

2. Výbor ministrů je o takových opatřeních informován.

3. Senát může vyzvat strany, aby mu dodaly informace o otázce, vztahující se k aplikaci přijatého předběžného opatření.

¹⁴⁾ Začleněn Soudem 17. června a 8. července 2002.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva*Článek 40*

(Naléhavé sdělení o podané stížnosti)

V naléhavém případě může tajemník Soudu se souhlasem předsedy senátu informovat dotčenou smluvní stranu o podané stížnosti a o jejím stručném obsahu, a to všemi dostupnými prostředky a aniž by bylo bráněno jiným procesním krokům v řízení.

Článek 41¹⁵⁾

(Pořadí projednávání stížností)

Stížnosti jsou projednávány v pořadí, jak jsou připraveny k projednání. Senát nebo jeho předseda může rozhodnout o přednostním projednání některé z nich.

Článek 42 (původní článek 43)

(Spojení a souběžné projednání stížností)

1. Senát může na žádost stran nebo z vlastní iniciativy nařídít spojení dvou nebo několika stížností.

2. Předseda senátu může po projednání se stranami nařídít, aby stížnosti, přidělené stejnému senátu, byly projednány souběžně, aniž by předcházel rozhodnutí senátu o formálním spojení stížností.

Článek 43 (původní článek 44)¹⁶⁾

(Vyškrtnutí ze seznamu a opětné zařazení)

1. Soud může rozhodnout o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu kdykoli během řízení, za podmínek uvedených v článku 37 Úmluvy.

2. Jestliže žalující smluvní strana oznámí tajemníku Soudu svůj úmysl vzít svoji stížnost zpět, může senát tuto stížnost vyškrtnout ze seznamu podle článku 37 Úmluvy, pokud druhá smluvní strana nebo další dotčené smluvní strany zpětvzetí akceptují.

¹⁵⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

¹⁶⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

Přílohy

3. Rozhodnutí vyškrtnout ze seznamu stížnost, která byla prohlášena za přijatelnou, má formu rozsudku. Jakmile je takový rozsudek konečný, předseda senátu o něm informuje Výbor ministrů, aby mu ve smyslu článku 46 odst. 2 Úmluvy umožnil dohlížet na realizaci závazků, na které se zpětvetí stížnosti, smírné urovnání sporu nebo jiné vyřízení sporu může vázat.

4. Byla-li stížnost vyškrtuta ze seznamu, jsou náklady ponechány na posouzení Soudu. Pokud se týkají stížnosti, která byla vyškrtuta před rozhodnutím o přijatelnosti, předseda senátu přenechává rozhodnutí o nákladech Výboru ministrů.

5. Soud může rozhodnout o opětném zařazení stížnosti, dojde-li k závěru, že to zvláštní okolnosti odůvodňují.

Článek 44

(Zásah třetí osoby)

1. a) Jestliže je stížnost podaná podle článku 34 Úmluvy dána na vědomí žalované smluvní straně ve smyslu článku 54 odst. 4 tohoto jednacího řádu, tajemník Soudu zároveň zašle kopii stížnosti každé smluvní straně, jejímž státním občanem je stěžovatel. Vyrozumí je rovněž případně i o rozhodnutí o konání veřejného zasedání.
- b) Přeje-li si smluvní strana využít práva jí zaručeného článkem 36 odst. 1 Úmluvy a předložit písemné stanovisko nebo účastnit se ústního zasedání, musí o tom písemně zpravit tajemníka sekce, a to nejpozději dvanáct týdnů po sdělení či předání stížnosti ve smyslu předchozího odstavce. Předseda sekce může výjimečně stanovit jinou lhůtu.
2. a) Jakmile je stížnost předána žalované smluvní straně v souladu s článkem 51 odst. 1 nebo s článkem 54 odst. 2b) tohoto jednacího řádu, předseda senátu může, v zájmu dobrého chodu spravedlnosti tak, jak to stanoví článek 36 odst. 2 Úmluvy, vyzvat nebo povolit smluvní straně, která není stranou v řízení, či dotčené osobě jiné než stěžovatel, aby předložila písemné stanovisko nebo, za výjimečných okolností, aby se zúčastnila ústního zasedání.
- b) Žádosti o takové povolení musí být řádně odůvodněny a předloženy v jednom z oficiálních jazyků Soudu tak, jak to vyžaduje článek 34 odst. 4 tohoto jednacího řádu nejpozději dvanáct týdnů od okamžiku, kdy byla stížnost předána žalované smluvní straně. Předseda senátu může výjimečně stanovit jinou lhůtu.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

3. a) Ve věcech, které musí být projednány velkým senátem, běží lhůty uvedené v předchozích odstavcích od okamžiku, kdy bylo stranám předáno rozhodnutí senátu o předání věci velkému senátu ve smyslu článku 72 odst. 1 tohoto jednacího řádu, nebo rozhodnutí kolegia velkého senátu ve smyslu článku 73 odst. 2 tohoto jednacího řádu o schválení žádosti strany v řízení o postoupení věci velkému senátu.

b) Lhůty stanovené podle tohoto článku mohou být výjimečně prodlouženy předsedou senátu, jestliže to předložené důvody dostatečně odůvodňují.

4. Výzva nebo povolení uvedená v odstavci 2a) tohoto článku jsou doplněny podmínkami, včetně lhůt, stanovenými předsedou senátu. Nejsou-li tyto podmínky splněny, předseda rozhodne, že písemná stanoviska nebudou ke spisu připojena nebo že bude účast na ústním zasedání omezena tak, jak to bude pokládat za vhodné.

5. Písemná stanoviska, předložená podle tohoto článku, musejí být vyhotovena v jednom z oficiálních jazyků ve smyslu článku 34 odst. 4 tohoto jednacího řádu. Tajemník předá stanoviska stranám, které se k nim mohou písemně vyjádřit, za dodržení podmínky – včetně lhůt – stanovené předsedou senátu, nebo je přednést v rámci ústního zasedání.

Kapitola II**Zahájení řízení****Článek 45****(Podpisy)**

1. Stížnost ve smyslu článků 33 a 34 Úmluvy musí být předložena písemně a musí být podepsána stěžovatelem nebo jeho zástupcem.

2. Podává-li stížnost nevládní organizace nebo skupina jednotlivců, musí být podepsána osobami, které jsou oprávněny k jejich zastupování. Příslušný senát nebo výbor rozhodnou, zda osoby, které stížnost podepsaly, byly k tomu oprávněny.

3. Je-li stěžovatel zastoupen podle článku 36 tohoto jednacího řádu, musí jeho zástupce nebo zástupci předložit písemné zmocnění nebo plnou moc.

Přílohy

Článek 46

(Obsah mezistátní stížnosti)

Jedna nebo více smluvních stran, které se chtějí na Soud obrátit se stížností ve smyslu článku 33 Úmluvy, musí předložit kanceláři text stížnosti obsahující:

- a) název smluvní strany, proti které je stížnost vedena;
- b) vyličení skutkového stavu;
- c) popis jednoho nebo více porušení Úmluvy a odůvodnění;
- d) výklad o dodržení podmínek přijatelnosti (vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců) uvedených v článku 35 odst. 1 Úmluvy;
- e) předmět stížnosti a hlavní rysy požadavků na spravedlivé zadostiučinění ve smyslu článku 41 Úmluvy ve prospěch jedné nebo více stran údajně poškozených;
- f) jméno a adresu jedné nebo více osob určených k zastupování; a zároveň předložit
- g) kopie veškerých příslušných dokumentů, zejména soudních a jiných rozhodnutí, týkajících se předmětu stížnosti.

Článek 47¹⁷⁾

(Obsah individuální stížnosti)

1. Stížnost ve smyslu článku 34 Úmluvy se předkládá na formuláři vydaném kanceláři, nerozhodne-li předseda dotčené sekce jinak. Formulář obsahuje:

- a) jméno, datum narození, státní občanství, pohlaví, povolání a adresu stěžovatele;
- b) případně jméno, povolání a adresu jeho zástupce;
- c) název jedné nebo více smluvních stran, proti kterým je stížnost podávána;
- d) stručné vyličení skutkového stavu;
- e) stručný popis jednoho nebo více porušení Úmluvy a odůvodnění;
- f) stručný výklad o dodržení podmínek přijatelnosti stěžovatelem ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy (vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců);
- g) předmět stížnosti;

¹⁷⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

stěžovatel zároveň předkládá:

h) kopie veškerých příslušných dokumentů, zejména soudních a jiných rozhodnutí, týkajících se předmětu stížnosti.

2. Stěžovatel musí dále:

a) dodat materiály, zejména dokumenty a rozhodnutí uvedené v odstavci 1h) tohoto článku dokládající splnění podmínek přijatelnosti ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy (vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců);

b) oznámit, zda předložil své námítky uvedené ve stížnosti jiné mezinárodní vyšetřovací nebo smírčí instituci.

3. Stěžovatel, který si nepřeje, aby jeho totožnost byla odkryta, musí tuto skutečnost sdělit Soudu s uvedením důvodů, které ho vedou k použití výjimky ze zásady veřejnosti řízení před Soudem. Předseda senátu může povolit zachování anonymity stěžovatele ve výjimečných a řádně odůvodněných případech.

4. Nerespektování povinností uvedených v odstavcích 1 a 2 tohoto článku může vést k tomu, že stížnost nebude Soudem ani zaregistrována, ani jím projednána.

5. Stížnost se zpravidla považuje za podanou ke dni, kdy se stěžovatel poprvé na Soud obrátil se stručným vylíčením předmětu své stížnosti. Soud však může, považuje-li to za odůvodněné, uvést jiné datum.

6. Stěžovatel je povinen informovat Soud o změně adresy a o každé skutečnosti, která je pro projednání stížnosti důležitá.

Kapitola III

Soudci zpravodajové

Článek 48¹⁸⁾

(Mezistátní stížnosti)

Jakmile Soud obdrží stížnost ve smyslu článku 33 Úmluvy, senát ustavený k jejímu projednání určí jednoho nebo několik svých členů soudcem či soudci zpravo-

¹⁸⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

Přílohy

daji a pověří je vypracováním zprávy o přijatelnosti stížnosti poté, co obdrží stanoviska dotčených smluvních stran.

Článek 49¹⁹⁾

(Individuální stížnosti)

1. Jakmile Soud obdrží stížnost ve smyslu článku 34 Úmluvy, předseda sekce, ke které byla stížnost přidělena, určí soudce, jenž ji posoudí jako soudce zpravodaj.

2. a) V rámci své činnosti soudce zpravodaj:

- i) může požádat strany, aby mu ve stanovené lhůtě předložily informace týkající se skutkového stavu, dokumenty nebo jiné materiály, které považují za relevantní;
 - ii) s vědomím, že předseda sekce může nařídít, aby byla věc předložena senátu, rozhodne, zda má být stížnost projednána výborem nebo senátem.
- b) Jestliže podle názoru soudce zpravodaje materiály předložené stěžovatelem odůvodňují, že je stížnost nepřijatelná nebo má být vyškrtuta ze seznamu stížností, bude stížnost projednána výborem, pokud zde není zvláštní důvod postupovat jinak.

3. Soudce zpravodaj předloží zprávy, návrhy a další dokumenty, které mohou výboru, senátu nebo jeho předsedovi pomoci při plnění jejich úkolů.

Článek 50

(Řízení před velkým senátem)

Byla-li věc předána velkému senátu ve smyslu článků 30 nebo 43 Úmluvy, jeho předseda určí jednoho člena jako soudce zpravodaje, a v případě mezistátní stížnosti jednoho nebo více svých členů.

¹⁹⁾ Ve znění přijatém Soudem 7. července 2003.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

Kapitola IV

Řízení o přijatelnosti**Mezistátní stížnosti***Článek 51²⁰⁾*

1. Předseda Soudu přidělí každou stížnost podanou ve smyslu článku 33 Úmluvy dotčenou žalovanou smluvní stranou jedné ze sekcí zohledňujícíce spravedlivé rozdělení mezi jednotlivými sekcemi pokud jde o pracovní zatížení.

2. Ve smyslu článku 26 odst. 1a) tohoto jednacího řádu jsou soudci zvoleni za žalované a žalující vysoké smluvní strany právoplatnou součástí senátu utvořeného za účelem projednání stížnosti. Ustanovení článku 30 tohoto jednacího řádu se použije tehdy, jestliže byla stížnost podaná několika smluvními stranami nebo jestliže několik stížností se stejným obsahem, podaných několika smluvními stranami, jsou posuzovány souběžně ve smyslu článku 42 tohoto jednacího řádu.

3. Jakmile je věc přidělena sekci, její předseda sestaví podle článku 26 odst. 1 tohoto jednacího řádu senát a vyzve žalovanou smluvní stranu, aby předložila své písemné stanovisko k přijatelnosti stížnosti. Tajemník sekce zašle takto získané stanovisko žalující smluvní straně, která má možnost se k němu písemně vyjádřit.

4. Před rozhodnutím o přijatelnosti stížnosti může senát nebo jeho předseda vyzvat strany k předložení písemných dodatečných stanovisek.

5. Veřejné ústní zasedání o přijatelnosti stížnosti se koná tehdy, jestliže jedna nebo více dotčených smluvních stran o to požádá, nebo o tom senát rozhodne z vlastní iniciativy.

6. Před stanovením písemného, a jestliže je to účelné, i ústního řízení, předseda senátu konzultuje strany v řízení.

²⁰⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

Přílohy**Individuální stížnosti****Článek 52²¹⁾**

(Přidělení stížnosti sekci)

1. Stížnost ve smyslu článku 34 Úmluvy je přidělena předsedou Soudu jedné ze sekcí. Předseda Soudu přitom dbá na rovnoměrné pracovní vytížení jednotlivých sekcí.

2. Senát sedmi soudců ve smyslu článku 27 odst. 1 Úmluvy je ustaven předsedou příslušné sekce podle článku 26 odst. 1 tohoto jednacího řádu.

3. Do doby ustanovení senátu podle odstavce 2 tohoto článku předseda sekce vykonává pravomoci svěřené tímto jednacím řádem předsedovi senátu.

Článek 53²²⁾

(Řízení před výborem)

1. Soudce zpravodaj a soudce zvolený za žalovanou smluvní stranu mohou být přizváni, aby se účastnili porad výboru.

2. Ve smyslu článku 28 Úmluvy může výbor jednomyslně prohlásit stížnost za nepřijatelnou nebo ji vyškrtnout ze seznamu, pokud lze takové rozhodnutí přijmout bez dalšího zkoumání. Rozhodnutí je konečné. Stěžovatel je o něm informován dopisem.

3. Pokud výbor nepřijme rozhodnutí podle odstavce 2 tohoto článku, postoupí věc senátu, ustavenému podle článku 52 odst. 2 tohoto jednacího řádu, aby stížnost projednal.

Článek 54²³⁾

(Řízení před senátem)

1. Senát může přímo prohlásit stížnost za nepřijatelnou nebo ji vyškrtnout ze seznamu.

²¹⁾ Ve znění přijatém Soudem 7. července 2003.

²²⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

²³⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. července 2003.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

2. Jinak senát nebo jeho předseda mohou:

- a) vyzvat strany k předložení informací týkajících se skutkového stavu, dokumentů nebo jiných materiálů, které senát nebo jeho předseda považují za relevantní;
- b) oznámit podání stížnosti žalované smluvní straně a požádat ji o písemné vyjádření, a jakmile takové vyjádření obdrží, zaslat je stěžovateli, aby na ně odpověděl;
- c) vyzvat strany, aby předložily dodatečná písemná stanoviska.

3. Než senát rozhodne o přijatelnosti stížnosti, může nařídít ústní zasedání, a to na žádost strany, nebo z vlastní iniciativy domnívá-li se, že je to nezbytné k výkonu jeho funkcí vyplývajících z Úmluvy. V takovém případě jsou strany vyzvány, aby se vyjádřily k meritu stížnosti, nerozhodne-li senát výjimečně jinak.

Článek 54A²⁴⁾**(Společné projednání přijatelnosti a merita stížnosti)**

1. Rozhodne-li senát o tom, že oznámí podání stížnosti žalované smluvní straně podle článku 54 odst. 2b) tohoto jednacího řádu, může zároveň rozhodnout o společném projednání přijatelnosti a merita stížnosti tak, jak to umožňuje článek 29 odst. 3 Úmluvy. V podobném případě jsou strany vyzvány, aby se vyjádřily ve svém stanovisku i k otázce spravedlivého zadostiučinění a případně aby předložily své návrhy ke smírnému urovnání sporu.

2. Pokud se strany nemohou dohodnout na smírném urovnání věci nebo na jiném vyřízení věci a senát je přesvědčen o tom, že na základě jejich argumentů je stížnost přijatelná a připravena k projednání v meritu, vydá neprodleně rozsudek, jehož součástí je rozhodnutí o přijatelnosti.

3. Domnívá-li se senát, že je to vhodné, může, poté co o tom informoval strany, přistoupit k přijetí rozsudku, jehož součástí je rozhodnutí o přijatelnosti, aniž by předtím aplikoval řízení zmíněné v odstavci 1 tohoto článku.

²⁴⁾ Začleněn Soudem 17. června a 8. července 2002.

Přílohy**Stížnosti mezistátní a individuální***Článek 55*

(Námítky nepřijatelnosti)

Pokud žalovaná smluvní strana hodlá uplatnit námitku nepřijatelnosti, může tak učinit, pokud to povaha námítky a okolnosti dovolují, písemně nebo ústně ve svém stanovisku k přijatelnosti stížnosti, prokládaného ve smyslu článků 51 nebo 54 tohoto jednacího řádu.

Článek 56²⁵⁾

(Rozhodnutí senátu)

1. Rozhodnutí senátu uvede, zda bylo přijato jednomyslně nebo většinou hlasů; je odůvodněno.

2. Rozhodnutí senátu zašle tajemník stěžovateli. Jestliže dotčená smluvní strana či strany nebo jiná na věci zainteresovaná osoba byly předtím informovány o stížnosti podle tohoto jednacího řádu, rozhodnutí jim musí být též zasláno.

Článek 57²⁶⁾

(Jazyk rozhodnutí)

1. Všechna rozhodnutí Soudu jsou vydávána ve francouzštině nebo angličtině, pokud nerozhodne, že konkrétní rozhodnutí má být vyhotoveno v obou oficiálních jazycích.

2. Rozhodnutí zveřejňovaná ve sbírce rozhodnutí Soudu ve smyslu článku 78 tohoto jednacího řádu jsou otiskována v obou oficiálních jazycích Soudu.

²⁵⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

²⁶⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

Kapitola V

Řízení po rozhodnutí o přijatelnosti*Článek 58²⁷⁾*

(Mezistátní stížnosti)

1. Pokud senát přijme stížnost podle článku 33 Úmluvy k meritornímu projednání, jeho předseda, po projednání s dotčenými smluvními stranami, určí lhůty pro předložení písemných stanovisek k meritu věci a případných dalších důkazů. Předseda může případně se souhlasem dotčených smluvních stran rozhodnout, že upouští od písemného řízení.

2. Veřejné zasedání o meritu věci se koná, pokud jedna nebo více dotčených smluvních stran o to požádá nebo pokud o tom senát rozhodne z vlastní iniciativy. Předseda stanoví ústní řízení.

Článek 59²⁸⁾

(Individuální stížnosti)

1. Jakmile senát rozhodne o tom, že stížnost podaná podle článku 34 Úmluvy je přijata k meritornímu projednání, senát nebo jeho předseda vyzve strany k předložení doplňujících důkazních materiálů nebo doplňujících písemných stanovisek.

2. Není-li rozhodnuto jinak, lhůta určená pro předložení písemných stanovisek je stejná pro každou ze stran v řízení.

3. Senát může rozhodnout na základě žádosti jedné ze stran nebo z vlastní iniciativy, že svolá ústní zasedání o meritu věci, domnívá-li se, že je to nezbytné pro plnění jeho funkcí vyplývajících z Úmluvy.

4. Předseda senátu určí v daném případě jak bude vedeno písemné i ústní zasedání.

²⁷⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

²⁸⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

Přílohy

Článek 60

(Žádost o spravedlivé zadostiučinění)

1. Žádost o spravedlivé zadostiučinění ve smyslu článku 41 Úmluvy musí být, pokud předseda neurčí jinak, podána žalující smluvní stranou nebo stěžovatelem v rámci písemného stanoviska k meritů věci, nebo, pokud takové stanovisko nebylo předloženo, formou zvláštního podání do dvou měsíců po rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti.

2. Žalující smluvní strana nebo stěžovatel musejí vyčíslit své nároky a doložit je potřebnými doklady, jinak je senát může zcela nebo zčásti odmítnout.

3. Kdykoli během řízení může senát vyzvat některou ze stran, aby předložila své stanovisko k žádosti o spravedlivé zadostiučinění.

Článek 61 zrušen

Článek 62²⁹⁾

(Smírné urovnání)

1. Jakmile je stížnost přijata k meritornímu projednání, tajemník senátu jednající na základě pokynů senátu nebo jeho předsedy kontaktuje strany za účelem dosažení smírného urovnání sporu ve smyslu článku 38 odst. 1b) Úmluvy podle pokynů senátu nebo jeho předsedy. Senát činí příslušná opatření k usnadnění dosažení tohoto cíle.

2. Jednání směřující ke smírnému urovnání sporu jsou ve smyslu článku 38 odst. 2 Úmluvy důvěrná, aniž by se dotkla stanovisek stran ve sporném řízení. Žádné písemné nebo ústní sdělení, ani žádná nabídka nebo ústupek, ke kterým došlo v rámci těchto jednání, nesmějí být ve sporném řízení zmiňovány nebo uváděny.

3. Informuje-li tajemník senát o tom, že se strany dohodly na smírném urovnání sporu, může – ujistí-li se, že urovnání respektuje lidská práva tak jak jsou uvedena v Úmluvě a jejích Protokolech – vyškrtnout stížnost ze seznamu podle článku 43 odst. 3 tohoto jednacího řádu.

4. Odstavce 2 a 3 se použijí mutatis mutandis na řízení podle článku 54A tohoto jednacího řádu.

²⁹⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

Kapitola VI

Veřejné zasedání*Článek 63³⁰⁾*

(Vedení veřejného zasedání)

1. Veřejné zasedání je přístupné veřejnosti, ledaže by ve smyslu odstavce 2 tohoto článku senát rozhodl jinak v důsledku výjimečných okolností, ať už z vlastního rozhodnutí nebo na žádost jedné ze stran či jiné na věci zainteresované osoby.

2. Přístup do jednacího sálu může být zakázán novinářům a veřejnosti zcela nebo na určenou dobu k ochraně veřejného pořádku nebo ochraně národní bezpečnosti v demokratické společnosti, jestliže to zájmy mladistvých nebo ochrana soukromého života stran vyžadují, nebo pokud to senát pokládá za striktně nezbytné, jestliže v takových speciálních okolnostech by publicita mohla ohrozit zájmy spravedlnosti.

3. Každá žádost o veřejné zasedání bez účasti veřejnosti formulovaná ve smyslu odstavce tohoto článku musí být zdůvodněna a musí uvádět důvody pro vyloučení veřejnosti jak na průběh řízení, tak na celé řízení.

Článek 64³¹⁾

(Řízení rozpravy)

1. Předseda senátu organizuje a vede rozpravu, stanoví pořádek, ve kterém budou jednotliví účastníci voláni ke slovu.

2. Soudce položí otázky jakékoli osobě, která předstoupí před senát.

Nedostaví-li se strana k ústnímu jednání bez dostatečné omluvy, senát nevyvodí důsledky, domnívá-li se, že je to slučitelné s řádným chodem spravedlnosti.

³⁰⁾ Ve znění přijatém Soudem 7. července 2003.

³¹⁾ Ve znění přijatém Soudem 7. července 2003.

Přílohy

Článek 65³²⁾

(Nedostavení se)

Jestliže se jedna nebo každá jiná osoba, o níž se předpokládá, že se k řízení dostaví, ale není tomu tak, senát může pokračovat v řízení ústního jednání, pokud se mu to zdá slučitelné s dobrým chodem spravedlnosti.

Články 66 – 69 zrušeny**Článek 70³³⁾**

(Zápis z veřejného zasedání)

1. Jestliže to senát nebo jeho předseda nařídí, je tajemník odpovědný za zajištění provedení zápisu z veřejného zasedání. Zápis obsahuje:

- a) složení senátu;
- b) seznam přítomných;
- c) text předložených stanovisek, kladených otázek a podaných odpovědí;
- e) text každého rozhodnutí přijatého v průběhu ústního zasedání.

2. Je-li celý zápis nebo jeho část vypracován v neoficiálním jazyce, tajemník zajistí jeho překlad do jednoho z oficiálních jazyků.

3. Zástupci stran obdrží jednu kopii zápisu, aby mohli pod kontrolou tajemníka nebo předsedy senátu provést jeho opravu, aniž by však měnili smysl a význam toho, co bylo řečeno v průběhu ústního jednání. Tajemník určí podle pokynu předsedy senátu lhůtu, kterou mají zástupci za tímto účelem k dispozici.

4. Po opravě je zápis podepsán předsedou a tajemníkem senátu; jeho obsah se tak stává autentickým.

³²⁾ Ve znění přijatém Soudem 7. července 2003.

³³⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

Kapitola VII

Řízení před velkým senátem*Článek 71³⁴⁾*

(Použitelnost procesních ustanovení)

1. Ustanovení, podle nichž se postupuje v řízení před senáty, se použijí *mutatis mutandis* na řízení před velkým senátem.

2. Pravomoci svěřené senátům ve smyslu článků 54 odst. 3 a 59 odst. 3 tohoto jednacího řádu, týkající se ústního zasedání, mohou být též v řízení před velkým senátem vykonávány jeho předsedou.

Článek 72

(Postoupení věci velkému senátu)

1. Ve smyslu článku 30 Úmluvy, vyvolává-li věc nacházející se před senátem závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo jejích protokolů, nebo jestliže by řešení otázky, která je předmětem stížnosti, mohlo být v rozporu s rozsudkem, který Soud dříve vynesl, může senát – pokud ještě nerozhodl – postoupit věc velkému senátu, nestaví-li se proti tomu některá ze stran ve smyslu odstavce 2 tohoto článku. Rozhodnutí o postoupení věci nemusí být odůvodněno.

2. Tajemník sdělí stranám úmysl senátu postoupit věc. Strany mají od okamžiku tohoto sdělení k dispozici jednoměsíční lhůtu na to, aby předaly kanceláři řádně zdůvodněné námítky proti tomuto rozhodnutí. Námítky, které nebudou splňovat stanovené podmínky, budou senátem považovány za neplatné.

Článek 73

(Postoupení věci velkému senátu na základě žádosti strany)

1. Ve smyslu článku 43 Úmluvy může strana ve výjimečných případech a ve lhůtě tří měsíců od data vydání rozsudku senátu předložit kanceláři písemnou žádost

³⁴⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

Přílohy

o postoupení věci velkému senátu s uvedením závažné otázky týkající se výkladu nebo provádění Úmluvy nebo jejích protokolů, nebo závažné otázky všeobecné povahy, která podle ní vyžaduje projednání velkým senátem.

2. Kolegium pěti soudců velkého senátu, vytvořené podle článku 24 odst. 5 tohoto jednacího řádu, posoudí žádost na základě existujícího spisu. Žádost přijme, pokud usoudí, že věc skutečně závažnou otázkou vyvolává. Rozhodnutí o zamítnutí žádosti nemusí být odůvodněno.

3. Pokud kolegium žádost přijme, velký senát ve věci rozhodne rozsudkem.

Kapitola VIII

Rozsudky

Článek 74

(Obsah rozsudku)

1. Rozsudek vydaný ve smyslu článku 42 a 44 Úmluvy obsahuje:

- a) jméno předsedy a ostatních soudců tvořících senát a jméno tajemníka nebo jeho zástupce;
- b) datum vydání rozsudku a datum jeho vynesení;
- c) označení stran;
- d) jméno zástupců, právníků a poradců stran;
- e) popis řízení;
- f) vylíčení skutkového stavu;
- g) souhrn závěrů stran;
- h) právní odůvodnění;
- i) výrok;
- j) případné rozhodnutí o úhradě nákladů řízení;
- k) uvedení počtu soudců, kteří tvořili většinu;
- l) případné připojení stanoviska, jehož text je autentický.

2. Soudce, který se zúčastnil projednání případu, má právo připojit k rozsudku buď výklad svého souhlasného či rozdílného stanoviska, nebo prostě vyjádření svého nesouhlasu.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva*Článek 75*

(Rozhodnutí o spravedlivém zadostiučinění)

1. Konstatuje-li senát porušení Úmluvy, rozhoduje stejným rozsudkem o aplikaci článku 41 Úmluvy, pokud je tato otázka, položená ve smyslu článku 60 tohoto jednacího řádu, připravena k posouzení; jinak ji zcela nebo zčásti odročí a stanoví další řízení.

2. O aplikaci článku 41 Úmluvy senát rozhoduje, je-li to možné, ve stejném složení, v jakém rozhodoval o merituu věci. Jinak předseda Soudu senát doplní nebo ustanoví nový senát losováním.

3. Při rozhodování o spravedlivém zadostiučinění ve smyslu článku 41 Úmluvy může senát rozhodnout, že jestliže nebude přisouzená částka vyplacena ve stanovené lhůtě, budou k ní přičteny úroky z prodlení.

4. Jestliže Soud obdrží oznámení o dohodě uzavřené mezi stranou poškozenou a odpovědnou smluvní stranou, prověří, zda je tato dohoda spravedlivá a pokud tomu tak je, vyškrtne věc ze seznamu ve smyslu článku 44 odst. 3 tohoto jednacího řádu.

Článek 76³⁵⁾

(Jazykové verze rozsudku)

1. Soud vydává rozsudky v angličtině nebo francouzštině, nestanoví-li, že rozsudek bude vydán v obou oficiálních jazycích.

2. Zveřejnění rozsudku v oficiální sbírce Soudu uvedené v článku 78 tohoto jednacího řádu je realizováno v obou oficiálních jazycích Soudu.

Článek 77

(Podpis, vyhlášení a doručení rozsudku)

1. Rozsudek je podepisován předsedou senátu a tajemníkem.

2. Rozsudek může být čten v rámci veřejného zasedání předsedou senátu nebo jiným jím určeným soudcem. Zástupci stran jsou včas informováni o datu veřejného

³⁵⁾ Ve znění přijatém Soudem 17. června a 8. července 2002.

Přílohy

zasedání. Jinak doručení rozsudku ve smyslu odstavce 3 tohoto článku je považováno za jeho vyhlášení.

3. Rozsudek je předán Výboru ministrů. Tajemník Soudu předá ověřenou kopii rozsudku stranám, Generálnímu tajemníku Rady Evropy, všem třetím osobám, jakož i dalším přímo dotčeným osobám. Originál rozsudku, řádně podepsaný a opatřený pečeti, je uložen v archivu Soudu.

Článek 78

(Publikování rozsudku a dalších dokumentů)

Ve smyslu článku 44 odst. 3 Úmluvy jsou konečné rozsudky Soudu publikovány ve vhodné formě pod dohledem tajemníka, který je též odpovědný za publikování oficiální sbírky obsahující vybrané rozsudky a rozhodnutí, stejně jako za zveřejnění dalších dokumentů, o kterých se předseda Soudu domnívá, že je to účelné.

Článek 79

(Žádost o výklad rozsudku)

1. Strana může požádat o výklad rozsudku ve lhůtě jednoho roku od jeho vyhlášení.
2. Žádost se předkládá kanceláři. Musí přesně uvést bod nebo body rozsudku, jejichž výklad je žádán.

3. Původní senát může rozhodnout z vlastní iniciativy, že zde není důvod opodstatňující provedení výkladu. Není-li možné svolat původní senát, předseda Soudu jej doplní nebo ustanoví nový senát losováním.

4. Pokud senát žádost nezamítne, tajemník tuto skutečnost sdělí všem dotčeným stranám a vyzve je, aby předložily své případné připomínky ve lhůtě, kterou předseda senátu k tomuto účelu stanoví. Předseda senátu též stanoví termín konání ústního zasedání, pokud senát rozhodne o jeho konání. Senát podává výklad rozsudku nebo jeho části rozsudkem.

Článek 80

(Žádost o revizi rozsudku)

1. Vyjde-li najevo skutečnost, která by mohla svým charakterem mít rozhodující vliv na posouzení již rozhodnuté věci a pokud byla tato skutečnost v době rozsudku

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

Soudu neznámá a nemohla být známa ani jedné ze stran, může se strana obrátit na Soud s žádostí o revizi rozsudku, a to ve lhůtě šesti měsíců od okamžiku, kdy vyšla daná skutečnost najevo.

2. Žádost uvede rozsudek, o jehož revizi jde, musí obsahovat informace nezbytné k prokázání, že podmínky stanovené v odstavci 1 tohoto článku byly splněny. Žádost je doplněna kopiemi všech relevantních dokumentů. Je předložena i s přílohami kanceláři.

3. Původní senát může rozhodnout z vlastní iniciativy, že zde není žádný důvod k opětovnému projednání věci. Není-li možné svolat původní senát, předseda Soudu jej doplní nebo ustanoví nový senát losováním.

4. Pokud senát žádost nezamítne, tajemník tuto skutečnost sdělí všem dotčeným stranám a vyzve je, aby předložily své případné připomínky ve lhůtě, kterou předseda senátu k tomuto účelu stanoví. Předseda senátu též stanoví datum ústního zasedání, pokud senát rozhodne o jeho konání. Senát provede revizi rozsudku novým rozsudkem.

Článek 81

(Oprava chyb v rozhodnutích a rozsudcích)

Aniž by byla dotčena ustanovení týkající se revize rozsudků a znovuzařazení věci do seznamu, Soud může z vlastní iniciativy nebo na žádost jedné ze stran ve lhůtě jednoho měsíce od vydání rozhodnutí nebo vyhlášení rozsudku opravit chyby v psaní a ve výpočtech, jakož i zjevné nepřesnosti.

Kapitola IX**Poradní stanoviska****Článek 82**

V řízení týkajícím se poradních stanovisek Soud používá, vedle ustanovení článku 47, 48 a 49 Úmluvy, též níže uvedená ustanovení. Podle potřeby také užívá dalších ustanovení tohoto jednacího řádu.

Přílohy

Článek 83

Žádost o poradní stanovisko se předkládá kanceláři. Musí uvést úplně a přesně otázku, ke které se má Soud vyjádřit, a též:

- a) datum, ke kterému Výbor ministrů přijal rozhodnutí ve smyslu článku 47 odst. 3 Úmluvy;
- b) jméno a adresu osoby nebo osob jmenovaných Výborem ministrů k tomu, aby Soudu poskytly veškerá možná vysvětlení.

K žádosti je třeba přiložit dokumenty, které by mohly pomoci Soudu otázku objasnit.

Článek 84

1. Jakmile Soud žádost obdrží, tajemník zašle jeden výtisk všem členům Soudu.
2. Informuje též smluvní strany, že je Soud připraven přijímat jejich písemné připomínky.

Článek 85

1. Předseda Soudu stanoví lhůty pro předložení písemných připomínek nebo dalších dokumentů.
2. Písemné připomínky nebo další dokumenty se předkládají kanceláři. Tajemník o nich informuje všechny členy Soudu, Výbor ministrů a každou smluvní stranu.

Článek 86

Po uzavření písemného řízení předseda Soudu rozhodne, zda umožní smluvním stranám, které předložily písemné připomínky, aby je ústně rozvedly v rámci ústního zasedání, jež za tímto účelem bude svoláno.

Článek 87

Pokud Soud rozhodne, že žádost o poradní stanovisko není v jeho konzultační kompetenci tak jak je definována v článku 47 Úmluvy, uvede tuto skutečnost ve zdůvodněném rozhodnutí.

Článek 88

1. Poradní stanovisko je přijímáno většinou hlasů velkého senátu. Obsahuje též počet soudců, kteří tvořili většinu.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

2. Soudce může k poradnímu stanovisku Soudu připojit buď výklad svého souhlasného či rozdílného názoru, nebo prostě vyjádření svého nesouhlasu.

Článek 89

Poradní stanovisko je čteno na veřejném zasedání v jednom oficiálním jazyce předsedou Soudu nebo jím pověřeným soudcem. Výbor ministrů a všechny smluvní strany jsou o této skutečnosti informovány.

Článek 90

Poradní stanovisko nebo rozhodnutí učiněné ve smyslu článku 87 tohoto jednacího řádu je podepsáno předsedou Soudu a tajemníkem. Originál, řádně podepsaný a opatřený pečeti, je uložen v archivu Soudu. Tajemník předá ověřenou kopii Výboru ministrů, smluvním stranám a Generálnímu tajemníkovi Rady Evropy.

Kapitola X

Právní pomoc*Článek 91*

1. Předseda senátu může buď na žádost stěžovatele, který podal stížnost ve smyslu článku 34 Úmluvy, nebo z vlastní iniciativy stěžovateli udělit právní pomoc pro jeho věc, a to podle článku 54 odst. 2b) tohoto jednacího řádu, jakmile žalovaná smluvní strana předložila své písemné stanovisko k přijatelnosti stížnosti nebo jakmile lhůta, která jí k tomuto účelu byla stanovena, marně uplynula.

2. Ve smyslu článku 96 tohoto jednacího řádu má stěžovatel, kterému byla poskytnuta právní pomoc na obhajobu jeho věci před senátem, právo využít této pomoci i v řízení před velkým senátem.

Článek 92

Právní pomoc může být udělena pouze tehdy, jestliže předseda senátu konstatuje, že:

- a) její udělení je nezbytné k řádnému vedení věci před senátem;
- b) stěžovatel nemá k dispozici dostatečné finanční prostředky, aby mohl zcela nebo částečně hradit výdaje.

Přílohy

Článek 93

1. Za účelem zjištění, zda má k dispozici dostatečné finanční prostředky, aby mohl zcela nebo zčásti uhradit výdaje, je stěžovatel vyzván, aby doplnil prohlášení o svých zdrojích, majetku, finančních závazcích vůči vyživovaným osobám a k uvedení veškerých dalších finančních závazků. Prohlášení musí být potvrzeno místními kompetentními orgány.

2. Dotčená smluvní strana je vyzvána, aby předložila své písemné připomínky.

3. Jakmile předseda senátu získá informace podle odstavců 1 a 2 tohoto článku, rozhodne o udělení či odmítnutí právní pomoci. Tajemník o tom informuje dotčené strany.

Článek 94

1. Odměna může být vyplacena pouze právníku nebo jiným osobám jmenovaným ve smyslu článku 36 odst. 4 tohoto jednacího řádu. Může být případně určena k pokrytí služeb několika zástupců.

2. Vedle odměny může právní pomoc pokrývat cestovní a pobytové náklady, jakož i další nezbytné náhrady vynaložené stěžovatelem nebo jmenovaným zástupcem.

Článek 95

Jakmile je právní pomoc udělena, tajemník Soudu stanoví:

- a) výši odměny, která bude podle platného tarifu vyplacena;
- b) výši částky, která bude proplacena za vynaložené náklady.

Článek 96

Dojde-li předseda senátu k přesvědčení, že podmínky uvedené v článku 92 tohoto jednacího řádu nejsou splněny, může kdykoliv během řízení právní pomoc odejmout nebo pozměnit její poskytování.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva**ODDÍL III
PŘECHODNÁ USTANOVENÍ***Článek 97*

(Funkční období soudců)

Délka funkčního období soudců, kteří tvoří Soud k datu vstupu Protokolu č. 11 k Úmluvě v platnost, se počítá od tohoto data.

Článek 98

(Předsednictví sekcí)

Na období tří let počínaje vstupem Protokolu č. 11 k Úmluvě v platnost,

- a) jsou na období osmnácti měsíců voleni oba předsedové sekcí, kteří nejsou současně místopředsedy Soudu, jakož i místopředsedové sekce;
- b) místopředsedové sekce nejsou okamžitě znovuzvolitelní.

Článek 99

(Vztahy mezi Soudem a Komisí)

1. Ve věcech předložených Soudu ve smyslu článku 5 odst. 4 a 5 Protokolu č. 11 k Úmluvě, může Soud vyzvat Komisi, aby delegovala jednoho nebo několik svých členů, kteří se mohou zúčastnit projednání věci před Soudem.

2. Ve věcech uvedených v odstavci 1 tohoto článku Soud přihlíží ke zprávě, přijaté Komisí ve smyslu bývalého článku 31 Úmluvy.

3. Nerozhodne-li předseda senátu jinak, je zpráva zveřejněna prostřednictvím tajemníka, a to co nejdříve poté, kdy ji Soud obdrží.

4. Ve věcech předložených Soudu ve smyslu článku 5 odst. 2–5 Protokolu č. 11 k Úmluvě, zůstávají ostatní dokumenty tvořící dokumentaci Komise – včetně poznámek – důvěrnými, pokud předseda senátu nerozhodne jinak.

5. Ve věcech, kde Komise získala svědectví, ale nepřijala zprávu podle bývalého článku 31 Úmluvy, Soud přihlíží k zápisům z jednání, k dokumentaci a názorům vyjádřeným Komisí na závěr těchto šetření.

Přílohy

Článek 100

(Řízení před senátem a velkým senátem)

1. Je-li věc předložena Soudu podle článku 5 odst. 4 Protokolu č. 11 k Úmluvě, rozhoduje kolegium soudců velkého senátu vytvořené podle článku 24 odst. 6³⁶⁾ tohoto jednacího řádu pouze na základě dokumentace o tom, zda má být tato záležitost projednána senátem nebo velkým senátem.

2. Je-li věc projednána senátem, jeho rozsudek je konečný ve smyslu článku 5 odst. 4 Protokolu č. 11 k Úmluvě. Článek 73 tohoto jednacího řádu se nepoužije.

3. Věci předané Soudu ve smyslu článku 5 odst. 4 Protokolu č. 11 k Úmluvě jsou postupovány velkému senátu předsedou Soudu.

4. U každé věci, která je velkému senátu postupována podle článku 5 odst. 5 Protokolu č. 11 k Úmluvě, je velký senát doplněn o soudce určené rotací uvnitř skupin ve smyslu článku 24 odst. 3³⁷⁾ tohoto jednacího řádu s tím, že věci jsou přidělovány každé ze skupin střídavě.

Článek 101

(Schválení právní pomoci)

S výhradou článku 96 tohoto jednacího řádu může u věcí předložených Soudu ve smyslu článku 5 odst. 2–5 Protokolu č. 11 k Úmluvě stěžovatel, kterému byla udělena právní pomoc v rámci řízení před Komisí nebo před bývalým Soudem, tuto pomoc použít i v řízení před Soudem.

Článek 102

(Žádost o výklad nebo o revizi rozsudku)

1. Požádá-li strana o výklad nebo o revizi rozsudku bývalého Soudu, předseda Soudu ji předloží jedné ze sekcí ve smyslu článků 51 nebo 52 tohoto jednacího řádu.

2. Bez ohledu na články 79 odst. 3 a 80 odst. 3 tohoto jednacího řádu, předseda příslušné sekce stanoví senát, který tuto žádost posoudí.

³⁶⁾ V původním znění platném do 8. prosince 2002.

³⁷⁾ Ve znění přijatém Soudem 7. července 2003.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

3. Senát se skládá z:

- a) předsedy sekce; a, patří-li k příslušné sekci či nikoliv,
- b) soudce zvoleného za dotčenou smluvní stranu, a nemůže-li se zúčastnit, z jiného soudce určeného podle článku 29 tohoto jednacího řádu;
- c) člena Soudu, který byl v původním senátu bývalého Soudu, který vynesl rozsudek.

4. a) Předseda sekce vylosuje další členy senátu z členů příslušné sekce.
- b) ostatní neurčení členové sekce pak zasedají jako soudci-náhradníci.

ODDÍL IV
ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

Článek 103

(Změny nebo pozastavení platnosti ustanovení)

1. Ustanovení tohoto jednacího řádu může být změněno většinou soudců Soudu, přítomných na plenárním zasedání a na předem předložený návrh. Návrh na změnu, předložený v písemné formě, musí být zaslán tajemníku nejméně jeden měsíc před konáním zasedání, na kterém bude posuzován. Jakmile tajemník takový návrh obdrží, neprodleně jej sdělí všem členům Soudu.

2. Ustanovení tohoto jednacího řádu týkající se vnitřní činnosti Soudu může být kdykoliv pozastaveno na návrh jednoho ze soudců, pokud o tom rozhodne jednomyslně příslušný senát. Rozhodnutí o pozastavení je uplatněno pouze pro konkrétní případ, pro který bylo přijato.

Článek 104³⁸⁾

(Vstup jednacího řádu v platnost)

Tento jednací řád vstoupí v platnost 1. listopadu 1998.

³⁸⁾ Změny schválené 8. prosince 2000 nabyly účinnosti ihned. Změny schválené 17. června a 8. července 2002 nabyly účinnosti 1. října 2002.

Přílohy

PŘÍLOHA K JEDNACÍMU ŘÁDU³⁹⁾

(o šetření na místě)

Článek A1

(Vyšetřovací opatření)

1. Senát může, buď na žádost jedné ze stran nebo z vlastní iniciativy, přijmout jakékoli opatření k vyšetření, o kterém se domnívá, že může objasnit fakta případu. Může zejména požádat strany, aby mu předložily listinné důkazy a může rozhodnout o předvolání jako svědka, znalce nebo z jiného titulu jakoukoli osobu, jejíž výpověď nebo stanovisko by mohly být pro splnění jeho poslání užitečné.

2. Senát může též požádat jakoukoli osobu nebo instituci dle svého vlastního výběru, aby vyjádřily názor nebo vypracovaly písemnou zprávu o jakékoli otázce, kterou senát považuje za vhodnou pro daný případ.

3. Jakmile byla stížnost prohlášena za přijatelnou, nebo výjimečně před rozhodnutím o přijatelnosti, může senát jmenovat jednoho nebo více svých členů nebo další soudce Soudu jako delegáty, aby přistoupili ke shromáždění informací, vykonali ohledání místa nebo aby provedli jiné vyšetřovací opatření. Může též jmenovat jakoukoli osobu nebo instituci podle svého výběru, aby pomohla delegaci způsobem, který pokládá za vhodný.

4. Ustanovení této kapitoly týkající se vyšetřovacích opatření provedených delegací se použijí mutatis mutandis na vyšetřovací opatření provedené senátem.

5. Výsledky vedené senátem nebo delegací v rámci vyšetřovacího opatření jsou neveřejné, nerozhodne-li předseda senátu nebo vedoucí delegace jinak.

6. Předseda senátu může, považuje-li to za vhodné, přizvat nebo povolit dalším osobám, aby se účastnily vyšetřovacího opatření. Stanoví přitom podmínky, za jakých se taková účast může uskutečnit, a může ji omezit, nejsou-li tyto podmínky respektovány.

³⁹⁾ Text Soudem připojen 7. července 2003.

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva**Článek A2**

(Povinnosti stran týkající se vyšetřovacích opatření)

1. Stěžovatel a každá dotčená smluvní strana Soudu poskytují pomoc při realizaci vyšetřovacích opatření.

2. Smluvní strana, na jejímž území delegace provádí šetření in situ, jí usnadňuje její činnost a poskytuje spolupráci nezbytnou k dobrému průběhu řízení. Je též povinna v nezbytné míře zaručit svobodu přesunu na svém území a přijmout veškerá nezbytná opatření k zajištění bezpečnosti delegace, stěžovatele a všech svědků, znalců a dalších osob, které mohou být slyšeny delegací. Je na ní, aby žádná fyzická osoba nebo organizace netrpěla v důsledku podaného svědectví nebo pomoci poskytnuté delegací.

Článek A3

(Nedostavení se před delegací)

Jestliže strana v řízení nebo jiná osoba, která má být slyšena, se nedostaví nebo odmítne se dostavit, delegace přesto může pokračovat ve své činnosti, pokud se domnívá, že je to slučitelné s dobrým chodem spravedlnosti.

Článek A4

(Vedení řízení před delegací)

1. Členové delegace vykonávají případně pravomoci svěřené Úmluvou nebo tímto jednacím řádem senátu a vedou řízení před delegací.

2. Vedoucí delegace může rozhodnout o konání přípravné schůzky se stranami nebo jejich zástupci před každým jednotlivým výsledkem.

Článek A5

(Předvolání svědků, znalců a dalších osob,
aby se dostavily před delegací)

1. Svědci, znalci a další osoby, které mají být vyslechnuty delegací, jsou předvoláni tajemníkem.

2. Předvolání obsahuje:

a) věc, o kterou se jedná;

Přílohy

- b) předmět výsledku, znaleckého posudku nebo jiného vyšetřovacího opatření nařízeného senátem nebo jeho předsedou;
- c) úkony, které byly učiněny pro zaplacení výdajů předvolávané osoby.

3. Strany poskytnou veškeré informace ke stanovení identity a adresy svědků, znalců a jiných osob, které mají být předvolány.

4. Ve smyslu článku 37 odst. 2 tohoto jednacího řádu, smluvní strana, na jejímž území má bydliště svědek, je odpovědná za doručení všech předvolání, která jsou jí za tímto účelem senátem adresována. Pokud není možné tento úkol vykonat, poskytne písemné vysvětlení. Je dále povinna přijmout jakákoli vhodná opatření k zajištění přítomnosti předvolávaných osob, které se nacházejí pod její pravomocí nebo kontrolou.

5. Jestliže delegace provádí šetření in situ, vedoucí delegace může žádat, aby se před ni dostavili svědci, znalci nebo jiné osoby. Smluvní strana, na jejímž území se koná výslech, přistoupí – je-li žádána – k přijetí všech rozumných opatření, aby usnadnila dostavení se před delegací.

6. Jestliže je předvoláván svědek, znalec nebo jiná osoba žalující nebo žalovanou smluvní stranou nebo pro její potřeby, náklady spojené s dostavením se přísluší dotčené smluvní straně, nerozhodne-li senát jinak. Jestliže je předvolávaná osoba zbavena svobody rozhodnutím smluvní strany, na jehož území delegace vede šetření in situ, výdaje spojené s dostavením jdou na účet této smluvní strany, ledaže by senát rozhodl jinak. Jinak senát rozhodne o tom, zda výdaje budou zaplacený Radou Evropy nebo zda budou přičteny na vrub stěžovateli nebo třetí osoby, na jejíž žádost nebo pro níž se dotčená předvolávaná osoba dostaví. V každém případě jsou výdaje stanoveny předsedou senátu.

Článek A6

(Přísaha nebo slavnostní prohlášení svědků a znalců slyšených před delegací)

1. Po ověření totožnosti a před zahájením výsledku složí svědek přísahu nebo učiní slavnostní prohlášení s tímto obsahem:

„Přísahám“ – nebo „Slavnostně prohlašuji ve vsí počestnosti a svědomitosti,“
– „že budu mluvit pravdu, celou pravdu a nic než pravdu“.

Z přísahy je učiněn zápis.

2. Po ověření totožnosti a před zahájením činnosti pro delegaci každý znalec složí přísahu nebo učiní slavnostní prohlášení s tímto obsahem:

Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva

„Přisahám“ – nebo „Slavnostně prohlašuji“, – „že se zhostím svých úkolů znalce ve vší počestnosti a svědomitosti.“

Článek A7

(Výslech svědků, znalců a jiných osob před delegací)

1. Každý člen delegace může klást otázky agentům, právníkům a poradcům stran, stěžovateli, svědkům, znalcům, jakož i každé jiné osobě, která se k ní dostaví.

2. Pod dohledem vedoucího delegace, svědci, znalci a další osoby předstoupivší před delegací mohou být vyslýcháni agenti, právníky a poradci stran. V případě rozporu nad položenou otázkou rozhodne vedoucí delegace.

3. Svědci, znalci a jiné osoby, které mají být vyslechnuty delegací, nemají přístup do sálu před svým výslechem, nejde-li o výjimečné okolnosti a není-li dán souhlas vedoucího delegace.

4. Vedoucí delegace může učinit zvláštní opatření, aby svědci, znalci a jiné osoby mohly být slyšeny bez přítomnosti stran, jestliže to dobrý chod spravedlnosti vyžaduje.

5. V případě rozporu o odmítnutí svědka nebo znalce rozhoduje vedoucí delegace. Osoba, která nesplňuje podmínky k tomu, aby mohla být vyslechnuta jako svědek nebo znalec, může být delegací vyslyšena za účelem zjištění informací.

Článek A8

(Zápis z výslechů vedených delegací)

1. Tajemník vypracuje zápis ze všech výslechů vedených delegací v rámci vyšetřovacího opatření. Zápis obsahuje:

- a) složení delegace;
- b) seznam předstoupivších osob: agentů, právníků a poradců stran;
- c) přijetí, jména, postavení a adresy svědků, znalců a dalších vyslechnutých osob;
- d) text učiněných prohlášení, položených otázek a obdržení otázek;
- e) text rozhodnutí během výslechů delegací nebo jejím vedoucím.

2. Pokud celý zápis nebo jeho část je sepsán v neoficiálním jazyce, tajemník zajistí překlad do jednoho z oficiálních jazyků.

Přílohy

3. Zástupci stran obdrží kopii zápisu, aby mohli pod dohledem tajemníka či vedoucího delegace text opravit, aniž by však změnili smysl a význam toho, co bylo řečeno během výslechu. Tajemník k tomuto účelu určí lhůty podle pokynů vedoucího delegace.

4. Jakmile je zápis opraven, podepíše ho vedoucí delegace a tajemník; ověřuje jeho obsah.

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

Příloha č. 3
REJSTŘÍK K JEDNACÍMU
ŘÁDU EVROPSKÉHO SOUDU
PRO LIDSKÁ PRÁVA

Přílohy

REJSTŘÍK⁵¹⁾

AD HOC (soudci)	viz SOUDCI, PŘÍSAHA
AGENT smluvních stran	viz ZÁSTUPCI stran
AMICUS CURIAE	viz TŘETÍ OSOBA
ANONYMITA stěžovatele	viz DŮVĚRNOST
APLIKACE Úmluvy nebo Protokolů	viz OTÁZKY
BÝVALÝ SOUD	články 1 r), 101 a 102
DELEGACE	články 1l), 99 odst. 1, Příloha
DELEGÁT	články 1k), Příloha články A1, A4 a A7
DĚLKA	
- formace/složení	články 24 odst. 2 a 3, 25 odst. 1
- mandátu soudců	články 2, 97
- mandátu předsedů/místopředsedů Soudu/ senátu/sekce	články 8 odst. 1 a 2, 98
- mandátu tajemníka/zástupců tajemníka	články 15 odst. 2, 16 odst. 1
DEROGACE	
- z pravidla veřejnosti řízení	článek 47 odst. 3
- z jednacího řádu Soudu	článek 31; viz též VÝJIMEČNÉ OKOLNOSTI
DODATEK k článku jednacího řádu	článek 103
DŮKAZNÍ MATERIÁLY	viz ZJIŠŤOVÁNÍ
DŮVĚRNOST A ANONYMITA	
- anonymita stěžovatele	článek 47 odst. 3
- důvěrnost řízení	články 33 odst. 3, 62 odst. 2, 99 odst. 4, viz též TAJNOST
EVROPSKÁ KOMISE PRO LIDSKÁ PRÁVA	články 1r), 99 odst. 1, 2 a 4, 101
EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA	
- obecně	články 1g), 9, 14, 17, 18 odst. 1, 31, 34, 37 odst. 2, 43, 46, 47 odst. 3, 4, 5 a 6, 57, 76, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 85 odst. 2, 87, 99, 101
- fungování	články 19, 20, 21, 22, 23
- plénium	články 1b) a g), 3 odst. 1, 4, 7, 8 odst. 1 a 4, 9 odst. 2, 15 odst. 1, 2 a 4, 16 odst. 1 a 2, 20, 25 odst. 1, 103

⁵¹⁾ V případě některých klíčových slov byl abecední pořádek podtitulů nahrazen pořádkem odpovídajícím logickým, hierarchickým nebo chronologickým požadavkům. Ustanovení článků dotýkajících se přechodných ustanovení jsou uvedeny proložené.

Rejstřík k jednacímú řádu

- archiv články 17 odst. 2, 77 odst. 3, 90
- porady viz PORADY
- zasedání články 20 a 21
- sídlo článek 19
- hlasování článek 23
- FUNKCE viz PŘEDSEDA, MÍSTOPŘEDSEDOVÉ, KANCELÁŘ
- HONORÁŘE viz NÁKLADY
- INDIVIDUÁLNÍ viz MEZISTÁTNÍ/INDIVIDUÁLNÍ
- KANCELÁŘ
 - obecně články 33 odst. 1, 38, 47
 - organizace článek 18
 - tajemník
 - * obecně články 1m), 9A odst. 2, 18 odst. 3, 22, 34
odst. 3, 40, 44 odst. 1 a 5, 51 odst. 3, 56, 62, 70, 72 odst. 2,
74, 77, 79, 80, 84, 85, 93 odst. 3, 95, 99, Příloha článek A5
 - * volba článek 15 odst. 1 a 3
 - * funkce článek 17
 - zástupci tajemníka
 - * obecně článek 74
 - * volba článek 16 odst. 1
 - tajemníci sekcí články 1m), 18
 - jiní pracovníci články 18 a 22
 - právní asistenti článek 18 odst. 3
- KOLEGIUM pěti soudců velkého senátu články 1g), 9 odst. 2, 24 odst. 5,
73 odst. 2 a 3, 100 odst. 1; viz též ROZHODNUTÍ, ODŮVODNĚNÍ
- KOMPETENCE
 - Soudu viz PORADNÍ STANOVISKO
 - signatář individuální stížnosti článek 45 odst. 2
- KOMUNIKACE A DORUČOVÁNÍ články 17 odst. 2, 34 odst. 2 a 4, 36
odst. 2, 37 odst. 1 a 2, 43 odst. 3, 44, 47 odst. 5, 51 odst. 1 a 3, 54
odst. 2, 56 odst. 2, 62 odst. 2, 70 odst. 3, 72 odst. 2, 75 odst. 4, 77 odst. 3,
79 odst. 4, 80 odst. 4, 85 odst. 2, 90, 93 odst. 3; viz též NALÉHAVOST
- LHŮTY
 - stanovené předsedou Soudu článek 85 odst. 1
 - stanovené předsedou senátu články 38, 44, 51 odst. 6,
79 odst. 4, 80 odst. 4

Přílohy

- stanovené soudcem zpravodajem článek 49 odst. 2
- stanovené tajemníkem na základě pokynu předsedy senátu článek 70 odst. 3
- pro jmenování soudce ad hoc (třicet dní) článek 29 odst. 2
- pro podání mezistátní stížnosti (šest měsíců) článek 46
- pro podání individuální stížnosti (šest měsíců) článek 47 odst. 1 a 2
- pro podání informace podávané žalovanou smluvní stranou v případě mezistátní stížnosti (neprodleně) článek 51 odst. 1
- týkající se spravedlivého zadostiučinění (dva měsíce, jak stanoveno v rozsudku) články 60 odst. 1, 75 odst. 3
- pro podání námítky proti postoupení věci velkému senátu (jeden měsíc) článek 72 odst. 2
- pro podání žádosti o postoupení věci velkému senátu (tři měsíce) článek 73 odst. 1
- pro podání žádosti o výklad rozsudku (jeden rok) článek 79 odst. 1
- pro podání žádosti o revizi rozsudku (šest měsíců) článek 80 odst. 1
- k žádosti o opravu chyb v rozhodnutích a rozsudcích (jeden měsíc) článek 81
- týkající se návrhu na změnu dohody článek 103 odst. 1
- týkající se pozastavení ustanovení o vnitřním fungování Soudu článek 103 odst. 2
- MEZISTÁTNÍ/INDIVIDUÁLNÍ viz ŽÁDOSTI A STÍŽNOSTI; viz SOUDCE ZPRAVODAJ; viz JAZYKY; viz ŘÍZENÍ; viz PŘIJATELNOST/NEPŘIJATELNOST
- NÁKLADY, VÝDAJE a HONORÁŘE
 - náklady článek 34 odst. 4, Příloha článek A5 odst. 6
 - výdaje článek 43 odst. 3
 - honoráře články 94, 95
 - náhrada předvolávaných osob Příloha článek A5 odst. 2
 - úroky z prodlení článek 75 odst. 3
 - peněžní obnosy vyplacené z titulu spravedlivého zadostiučinění článek 75 odst. 3
- NESCHOPNOST JEDNAT viz PŘEDSEDA
- NESLUČITELNOSTI viz SOUDCI
- NOVÁ SKUTEČNOST viz REVIZE rozsudku
- ODSTOUPENÍ soudce viz SOUDCI
- VÝDAJE viz NÁKLADY

Rejstřík k jednacímú řádu

ODLOŽENÍ	viz BRÁNĚNÍ
OPOMENUTÍ	článek 65
ODSTOUPENÍ ve prospěch velkého senátu	článek 72
PARLAMENTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ	viz RADA EVROPY
POKYNY	
– předsedy Soudu * týkající se řízení	články 32, 38 odst. 1
– tajemníka	články 17 odst. 4, 70 odst. 3
PORADNÍ STANOVISKA	
– obecně	články 82, 83, 84, 85, 86, 88 a 90
– kompetence Soudu	článek 87
– veřejné vyhlášení	článek 89
PORADY	články 22, 53 odst. 1; viz též TAJNOST
PŘÁVNÍ POMOC	články 91, 92, 93, 94, 95, 96 a 101
PŘÁVNÍCI stran v řízení	viz ZÁSTUPCI stran
PŘEDVOLÁNÍ	články 20 odst. 1, 21 odst. 2, 65, 69
<i>PŘECHODNÁ USTANOVENÍ</i>	<i>články 97, 98, 99, 100, 101, 102</i>
PŘEKÁŽKA	
– nahrazení	článek 24 odst. 1, 3 a 5, 26 odst. 1c), 102 odst. 4b)
– demise	článek 6
– sukcese	články 2 odst. 2 a 3, 25 odst. 3
PŘEKÁŽKA, ODSTOUPENÍ, ZPROŠTĚNÍ	
– soudců	články 24 odst. 5 a 6, 26 odst. 1, 27 odst. 2, 28, 29 odst. 1
– předsedy/místopředsedů Soudu předsedů sekcí	články 10, 11, 12, 24 odst. 5 a 6
PŘIJATELNOST/NEPŘIJATELNOST	
– o vyškrtnutí ze seznamu	článek 43 odst. 3
– kolegia pěti soudců	článek 73 odst. 2
– týkající se spravedlivého zadostiučinění	článek 75
– týkající se poradního stanoviska	články 87, 90
– viz též ODŮVODNĚNÍ	
– viz též ZVEŘEJNĚNÍ, VEŘEJNOST	
RADA EVROPY	
– obecně	články 9 odst. 1, 19, Příloha článek A5
– Parlamentní shromáždění	článek 1i)
– Výbor ministrů	články 1q), 39 odst. 2, 43 odst. 3 a 4, 77 odst. 3, 83, 85, 89, 90

Přílohy

- generální tajemník články 6, 18, 77 odst. 3, 90
- ROZDÍLNÉ STANOVISKO viz SOUDCI – rozdílná stanoviska
- ROZHODNUTÍ
- obecně články 23 odst. 1 a 2, 81
- o přijatelnosti/nepřijatelnosti
- výboru článek 53 odst. 2 a 3
- senátu články 54 a 56; viz též ROZSUDKY
- ROZSUDKY
- obecně články 23 odst. 2, 73 odst. 3, 74, 75 odst. 1, 77 odst. 1 a 3, 79 odst. 4, 80 odst. 4, 81 a 102
- konečné rozsudky články 43 odst. 3 a 78
- jazyk článek 76
- veřejné vyhlášení článek 77 odst. 2; viz též VÝKLAD,
- UVEŘEJNĚNÍ, VEŘEJNOST, OPRAVA, REVIZE
- ROZPOR s předchozím rozsudkem viz OTÁZKY
- SEKCE – ustavování; viz SENÁT – ustavování; viz VÝBOR, KOLEGIUM pěti soudců velký senát
- SENÁT
- Soudu
- * ustavování články 26, 51 odst. 3 a 52 odst. 2
- * obecně články 1e), g) a h), 9 odst. 3, 12, 21 odst. 1 a 2, 23 odst. 2, 28 odst. 4, 33 odst. 2, 39, 41, 42, 43, 45 odst. 2, 48, 49 odst. 3, 51 odst. 2, 3, 4, 5 a 6, 52 odst. 2 a 3, 53 odst. 3, 54, 56, 58, 59, 60 odst. 3, 62 odst. 1 a 3, 63 odst. 1, 65, 70 odst. 1 a 2, 71, 72, 74 odst. 1, 75, 79 odst. 3 a 4, 80 odst. 3 a 4, 91 odst. 2, 92, 100 odst. 1 a 2, 102 odst. 2, 3 a 4
- * poradní článek 22 odst. 1
- * delegace senátu příloha
- * původní články 79 odst. 3, 80 odst. 3, 102 odst. 3
- SKUPINA JEDNOTLIVCŮ viz STĚŽOVATEL
- SLAVNOSTNÍ PROHLÁŠENÍ viz PŘÍSAHA
- SLOŽENÍ . . . viz VELKÝ SENÁT; viz SENÁT, SEKCE; viz VELKÝ SENÁT – složení; viz VÝBOR, KOLEGIUM pěti soudců velkého senátu
- SOUDCI
- obecně články 15, 16, 20 odst. 2, 22, 23, 64, 74, 77 odst. 2
- volení Parlamentním shromážděním
- * obecně články 1i), 2, 25 odst. 2, 84, 88, 97, 100, 103

Rejstřík k jednacímu řádu

- * občané nebo zvolení za jednu ze stran,
„národní soudce“ články 9 odst. 3, 13, 24 odst. 4 a 6,
26 odst. 1, 29, 51 odst. 2, *102 odst. 3*
- * plnoprávní členové složení články 24 odst. 4, 26 odst. 1,
30 odst. 1, 51 odst. 2
- * určení losem články 30 odst. 1, 75 odst. 2,
79 odst. 3, 80 odst. 3, *100 odst. 4*
- * určení rotací články 24 odst. 3, 24 odst. 6,
26 odst. 1, 27 odst. 2, *100 odst. 4*
- * viz též ROZDĚLENÍ soudců do složení/formací
 - ad hoc články 1h) a i), 5 odst. 4, 29
 - zpravodaj viz SOUDCE ZPRAVODAJ
 - odlišná stanoviska články 22 odst. 3, 74 odst. 2, 88 odst. 1
 - mandát viz DÉLKA mandátu
 - složení slibu články 3, 29 odst. 4
 - přednostní místo články 5, 11, 12, 27 odst. 4
 - překážky ve výkonu funkcí
- * obecně článek 28 odst. 2
- * neslučitelnost článek 4
 - bránění, odmítnutí, zproštění viz též ODVOLÁNÍ; viz SOUDCE ZPRAVODAJ
 - obecně články 1j), 50
- SPOJENÍ stížnosti články 42, 51 odst. 2
- SPOLEČNÝ ZÁJEM článek 30
- TLUMOČNÍCI, PŘEKLAD články 34 odst. 3, 4 a 6, 70 odst. 2
- ÚMLUVA o ochraně lidských práv a základních svobod (viz též PROTOKOL č. 11)
 - článek 21 odst. 1 článek 29
 - článek 21 odst. 3 článek 4
 - článek 23 odst. 5 článek 2 odst. 2
 - článek 23 odst. 7 článek 2 odst. 3
 - článek 26 články 1d), 25 odst. 1
 - článek 27 odst. 1 články 1c) a e), 26 odst. 1, 27 odst. 1, 52 odst. 2
 - článek 27 odst. 2 články 1h), 24 odst. 3
 - článek 28 článek 53 odst. 2
 - článek 30 články 50 a 72
 - článek 33 články 45, 46, 48, 51 a 58

Přílohy

- článek 34 články 1n), 34 odst. 2, 36 odst. 1, 45, 47, 49, 52, 59, 91
- článek 35 články 46, 47 odst. 1 a 2
- článek 36 články 1o), 44 odst. 1 a 2
- článek 37 článek 43 odst. 1
- článek 38 článek 62 odst. 1 a 2
- článek 41 články 46, 47, 60, 75 odst. 1, 2 a 3
- článek 42 článek 74
- článek 43 články 1g), 24 odst. 6, 50, 73
- článek 44 články 74, 78
- článek 47 články 82, 83, 87
- článek 48 článek 82
- článek 49 článek 82
- původní článek 19 Úmluvy článek 1r)
- původní článek 31 Úmluvy *článek 99 odst. 2 a 5*

VELKÝ SENÁT

- složení článek 24
- obecně články 1c), g), h), 9 odst. 2, 21 odst. 1 a 2, 23 odst. 2,
50, 71, 72, 73 odst. 1, 2 a 3, 88, 91 odst. 2, *100 odst. 1, 3 a 4*

VEŘEJNÉ ZASEDÁNÍ

- obecně články 1 p), 36 odst. 3, 44 odst. 1, 2, 4 a 5,
článek 63; viz též VEŘEJNOST
- o přijatelnosti
- * mezistátní stížnosti článek 51 odst. 5
- * individuální stížnosti článek 54 odst. 3
- o meritů věci
- * mezistátní stížnosti článek 58 odst. 2
- * individuální stížnosti články 54 odst. 3 a 59 odst. 3
- * o výkladu rozsudku článek 79 odst. 4
- * o revizi rozsudku článek 80 odst. 4
- * o poradním stanovisku článek 86
- * pro čtení rozsudků a stanovisek články 77 odst. 1 a 89
- * vedení rozpravy článek 64
- výslech osob pro obdržení informací viz SVĚDCI
- otázky kladené během rozpravy článek 64
- zápis článek 70

VOLBA viz KANCELÁŘ, SOUDCI

Rejstřík k jednacímú řádu

VSTUP V PLATNOST dohody	článek 104
VÝBĚR ROZSUDKŮ A ROZHONUTÍ	viz ZVEŘEJNĚNÍ
VÝBOR MINISTRŮ Rady Evropy	viz RADA EVROPY
VÝBOR tří soudců	články 1f) a g), 21, 27, 49 odst. 3, 53
VÝJIMEČNÉ OKOLNOSTI		
- z výjimečného důvodu	... články 33 odst. 1, 36 odst. 4b), 43 odst. 5, 44 odst. 1 a 2, 63	
- výjimečný případ	článek 47 odst. 3
- výjimečně	článek 25 odst. 4
VÝJIMKA Z NEPŘIJATELNOSTI	viz PŘIJATELNOST/NEPŘIJATELNOST
VÝKLAD		
- Úmluvy a jejich Protokolů	články 72 odst. 1, 73 odst. 1
- rozsudku	články 79, 102
VÝKONNÝ ORGÁN	článek 9A
ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ	viz ŽÁDOSTI A STÍŽNOSTI
ZÁPIS z veřejného zasedání	viz VEŘEJNÁ ZASEDÁNÍ
ZÁSAH	viz ZÁSAH TŘETÍ OSOBY
ZJIŠŤOVÁNÍ, důkazní prvky		
a vyšetřovací opatření	.. články 19 odst. 2, 37 odst. 2, Příloha	článek A1, A5, A8
ZNALCI	viz SVĚDCI	
ŽÁDOSTI A STÍŽNOSTI		
- obecně	články 33 odst. 1, 36 odst. 1, Příloha
- mezistátní stížnost (podání)	článek 46
- individuální stížnost (podání)	články 45, 47;
		viz též MEZISTÁTNÍ/INDIVIDUÁLNÍ
- o předběžné opatření	článek 39 odst. 1
- o právní pomoc	článek 91
- třetí osoby	článek 44 odst. 1 a 2
- o postoupení věci velkému senátu	článek 73
- o spravedlivé zadostiučinění	článek 60
- o opravu chyb	článek 81
- o výklad rozsudku	článek 79
- o revizi rozsudku	článek 80
- o poradní stanovisko	články 83, 84 a 87
- o spojení dvou nebo více stížností	článek 42
- o pořádku projednávání	článek 41; viz též NALÉHAVOST

Stručná rukojeť k Evropské úmluvě o lidských právech

Příloha č. 4
PRAKTICKÉ POKYNY

Přílohy

PRAKTICKÝ POKYN⁴⁰⁾

ŽÁDOST O PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ

(článek 39 Jednacího řádu)

Stěžovatelé nebo jejich zástupci⁴¹⁾, kteří žádají, aby bylo přijato předběžné opatření ve smyslu článku 39 tohoto jednacího řádu, musí splnit následující požadavky.

Nesplnění těchto požadavků může Soudu zabránit v projednání žádosti odpovídajícím způsobem a v potřebném čase.

I. Zaslání žádosti faxem, e-mailem nebo poštou

V naléhavém případě, zejména ve věcech vydání nebo vyhoštění, musí být žádost o předběžné opatření ve smyslu článku 39 jednacího řádu zaslány faxem, e-mailem⁴²⁾ nebo poštou. Je-li to možné, musí být předloženy v oficiálním jazyce jedné ze smluvních stran. Každá žádost musí být nadepsána následujícím způsobem, a to tučně na první straně dokumentu:

„Článek 39 – Naléhavé“

Žádosti zaslání faxem nebo e-mailem musí být odeslány během pracovní doby⁴³⁾, není-li to absolutně nemožné. Jestliže byla žádost zaslána e-mailem, vytištěná kopie musí být Soudu zaslána zároveň. Žádosti tohoto druhu nesmí být zasílány normálním poštovním tarifem, vzhledem k tomu, že by mohly Soudu dojít příliš pozdě, než aby ji mohl řádně prozkoumat.

Pokud Soud neodpoví na naléhavou žádost ve smyslu článku 39 jednacího řádu v rozumné době, stěžovatel nesmí váhat a spojit se s tajemníkem telefonicky během pracovní doby.

⁴⁰⁾ Vydaný předsedou Soudu podle článku 32 jednacího řádu 5. března 2003.

⁴¹⁾ V tomto ohledu je třeba poskytnout všechna upřesnění.

⁴²⁾ E-mailová adresa člena Kanceláře, který byl předtím kontaktován. Čísla telefonů a faxů jsou uvedena na webové stránce Soudu (www.echr.coe.int).

⁴³⁾ Od 8 do 18 hodin, od pondělí do pátku. Francouzský čas jednu hodinu předchází před středoevropským časem (GMT).

Praktické pokyny

II. Podání žádosti v potřebném čase

Žádosti o předběžná opatření musí být zpravidla zaslány co nejrychleji po vydání konečného vnitrostátního rozhodnutí tak, aby Soud a jeho Kancelář měly dostatek času k projednání dané otázky.

Každopádně ve věcech vydání nebo vyhoštění, kde konečné vnitrostátní rozhodnutí může být ihned vykonáno, se doporučuje předložit stanovisko a nezbytné dokumenty předtím, než bude rozhodnutí vykonáno.

Stěžovatelé a jejich zástupci musí chápat, že není možné, aby Soud zkoumal v rozumném čase a odpovídajícím způsobem žádosti, které jsou mu zasílané in extremis.

III. Poskytnout všechny nezbytné prvky na podporu žádosti

Je velmi důležité, aby žádosti obsahovaly všechny prvky prokazující jejich odůvodněnost, zejména všechna rozhodnutí vydaná národními soudními orgány, komisi nebo jinými orgány, jakož i další dokumenty, které podpoří tvrzení stěžovatele.

Jestliže je věc již předmětem řízení před Soudem, číslo, které bylo této stížnosti přiděleno, musí být zmíněno.

Ve věcech vydání a vyhoštění je třeba upřesnit datum a hodinu, kdy má být konečné vnitrostátní rozhodnutí vykonáno, adresa stěžovatele, místo jeho držení a číslo jednací jeho věci.

Přílohy**PRAKTICKÝ POKYN⁴⁴⁾****UPRAVUJÍCÍ ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ⁴⁵⁾**

(individuální stížnosti podané ve smyslu článku 34 Úmluvy)

I. Obecná ustanovení

1. Každá stížnost podaná ve smyslu článku 34 Úmluvy musí být předložena písemně. Žádná stížnost nemůže být podána telefonicky.

2. Stížnost musí být zaslána na následující adresu:

Tajemník Evropského soudu pro lidská práva

Rada Evropy

F – 67075 STRASBOURG CEDEX

3. Stížnost musí být v zásadě předložena na formuláři⁴⁶⁾ zmíněném v článku 47 odst. 1 jednacího řádu. Stěžovatel může nicméně vyjádřit své námítky ve formě dopisu.

4. Pokud stěžovatel nezaslal svou stížnost na oficiálním formuláři nebo pokud jeho první dopis neobsahuje celek informací zmíněných v článku 47 jednacího řádu, Kancelář Soudu jej může vyzvat, aby formulář vyplnil, a zaslal ho ve lhůtě šesti měsíců od data uvedeného na dopise Kanceláře.

5. Stěžovatel může předložit svou stížnost formou faxu⁴⁷⁾. Musí však ve lhůtě pěti dnů po odeslání faxu zaslat originál stížnosti poštou.

6. Datum obdržení stížnosti Kanceláří Soudu je vyznačeno na originálu stížnosti formou datového razítka.

7. Stěžovatel musí vědět, že datum jeho prvního sdělení obsahující předmět stížnosti je zohledňováno při posuzování otázky, zda byla lhůta šesti měsíců ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy zachována.

44) Vydán předsedou Soudu ve smyslu článku 32 jednacího řádu 1. listopadu 2003.

45) Tento praktický pokyn doplňuje články 45 a 47 jednacího řádu.

46) Tento formulář lze stáhnout z webové stránky Soudu (www.echr.coe.int).

47) Číslo faxu +33 3 88 41 27 30.

Praktické pokyny

8. Po obdržení prvního sdělení obsahujícího předmět věci Kancelář založí spis, jehož číslo jednací musí být uváděno během dalšího písemného styku. Stěžovateli je sdělováno dopisem. Stěžovatel může být vyzván, aby doplnil nezbytné informace nebo poskytl doplňující dokumenty.

9. a) Stěžovatel musí prokázat pečlivost ve vedení korespondence s Kanceláří Soudu.

b) Pozdní nebo opominutá odpověď mohou být považovány za znamení naznačující, že stěžovatel již nadále netrvá na své stížnosti.

10. Nerespektování požadavků uvedených v článku 47 odst. 1 a 2 jednacího řádu a neposkytnutí informací žádaných Kanceláří Soudu (viz odst. 8 výše) mohou způsobit, že Soud stížnost neprojedná.

11. Jestliže stěžovatel nezašle formulář pro stížnost, který mu byl zaslán Kanceláří Soudu, do jednoho roku, jeho spis je skartován.

II. Forma a obsah

12. Každá stížnost musí obsahovat informace požadované článkem 47 jednacího řádu a doplněna dokumenty zmíněnými v odstavci 1h) článku.

13. Stížnost musí být napsána čitelným způsobem, a pokud je to možné strojem.

14. Jestliže je výjimečně stížnost sepsána na více než deseti stranách, (kromě příloh s dokumenty), musí k ní stěžovatel připojit krátké shrnutí stížnosti.

15. Předkládá-li stěžovatel ke stížnosti dokumenty, nesmí zasílat jejich originály. Tyto dokumenty musí být uvedeny na seznamu chronologicky, musí být očíslovány a řazeny podle čísel a musí být na nich uvedeno, o jaký dokument jde (dopis, nařízení, rozsudek, odvolání atd.).

16. Jestliže má stěžovatel před Soudem již jednu stížnost, musí o tom informovat Kancelář Soudu a uvést číslo této stížnosti.

17. a) Žádá-li stěžovatel, aby jeho identita zůstala v tajnosti, musí písemně vysvětlit důvody, které ho k takové žádosti vedou, tak jak to vyžaduje článek 47 odst. 3 jednacího řádu.

b) Stěžovatel musí zároveň upřesnit, pro případ, že jeho žádost bude předsedou senátu kladně vyřízena, zda si přeje být označen iniciálami svého jména nebo jedním písmenem (např. „X“, „Y“, „Z“).

Přílohy**PRAKTICKÝ POKYN⁴⁸⁾****TÝKAJÍCÍ SE PÍSEMNÝCH STANOVISEK****I. Podání stanovisek***Obecná ustanovení*

1. Stanovisko musí být předloženo Kanceláři Soudu ve lhůtě stanovené podle článku 38 jednacího řádu a způsobem uvedeným v druhém odstavci tohoto článku.

2. Datum, kdy písemné stanovisko nebo jiné dokumenty jsou obdrženy Kanceláři Soudu, je na nich vyznačeno razítkem s uvedením data.

3. Všechny dokumenty, které jsou součástí stanoviska, jakož i všechny přiložené dokumenty, musí být zaslány Kanceláři Soudu ve třech exemplářích poštou a, pokud je to možné, jeden exemplář faxem.

4. Tajné dokumenty musí být zaslány doporučeně.

5. Stanovisko, jehož předložení není žádáno, nemůže být přiloženo ke spisu než na základě rozhodnutí předsedy senátu (článek 38 odst. 1 jednacího řádu).

Zasílání faxem

6. Část stanoviska nebo jiné dokumenty mohou být předloženy Soudu prostřednictvím faxu⁴⁹⁾.

7. Jméno osoby, která podepsala stanovisko, musí být zároveň vytištěno způsobem, aby mohla být určena její totožnost.

II. Forma a obsah*Forma*

8. Všechny dokumenty, které jsou součástí stanoviska, musí obsahovat:

⁴⁸⁾ Vydaný předsedou Soudu podle článku 32 jednacího řádu 1. listopadu 2003.

⁴⁹⁾ Číslo faxu : +33 3 88 41 27 30, další faxová čísla jsou uvedena na webové stránce Soudu (www.echr.coe.int).

Praktické pokyny

- a) číslo stížnosti a název věci;
- b) nadpis uvádějící charakter dokumentu (např. stanovisko k přijatelnosti [a merit] stížnosti; odpověď na stanovisko k přijatelnosti [a merit] předkládané vládou/stěžovatelem; stanovisko k merit stížnosti; doplněk ke stanovisku k přijatelnosti [a merit]; dodatek atd.).

9. Stanovisko musí zpravidla též:

- a) být sepsáno na papíře formátu A4 s okraji ne menšími než 3,5 cm;
- b) být napsáno naprosto čitelným způsobem a, je-li to možné, na stroji;
- c) mít uvedeny všechny číselné informace číslicemi;
- d) mít všechny strany očíslovány chronologickým způsobem;
- e) být rozděleno do očíslovaných odstavců;
- f) být rozděleno do kapitol a/nebo hlav odpovídajících formě a stylu rozhodnutí a rozsudků Soudu („Skutečnosti“/“Relevantní právní ustanovení [a praxe]“; „Námítky“/“Právní analýza“; posledně zmíněná kapitola musí být složena z oddílů nadepsaných „předběžné námítky týkající se ...“; „Údajné porušení článku ...“, v závislosti na jednotlivých konkrétních případech);
- g) vyjádřit v oddělené části odpovědi na otázky položené Soudem nebo na argumenty uvedené druhou stranou v řízení;
- h) obsahovat odkazy na všechny dokumenty, které jsou ve stanovisku zmíněny a k němu přiloženy.

10. Jestliže se stanovisko skládá z více než třiceti stran, musí být doplněny stručným resumé.

11. Jestliže některá ze stran v řízení předloží ke svému stanovisku dokumenty a/nebo jiné přílohy, každá příloha nebo dokument musí být uvedeny ve zvláštním dodatku.

Obsah

12. Stanovisko předložené stranou po komunikaci stížnosti musí obsahovat

- a) všechny užitečné připomínky týkající se faktů stížnosti; nicméně,
 - i) jestliže strana nemá, co by dodala k faktům již shrnutým Kanceláři Soudu, musí své stanovisko v tomto smyslu omezit na krátké prohlášení;
 - ii) jestliže strana nepopírá než určité skutečnosti ve faktech shrnutých Kanceláři Soudu, nebo jestliže si přeje něco upřesnit, musí omezit své stanovisko i v tomto ohledu;

Přílohy

- iii) jestliže strana popírá všechny nebo část faktů uvedených druhou stranou v řízení, musí jasně upřesnit body, které nepopírá a omezit se ve stanovisku na body, které popírá.
- b) právní argumenty týkající se nejprve přijatelnosti stížnosti a posléze jejího merita; avšak,
- i) jestliže konkrétní otázky týkající se přijatelnosti stížnosti nebo jejího merita jsou adresovány straně v řízení, tato strana se musí ve svém stanovisku omezit na tyto otázky, ve smyslu článku 55 jednacího řádu;
- ii) jestliže stanovisko odpovídá na argumenty druhé strany v řízení, musí se odvolávat na konkrétní argumenty ve věci, a to v pořádku zmíněném výše.
13. a) Stanovisko předložené stranami po prohlášení stížnosti za přijatelnou musí obsahovat:
- i) krátké prohlášení o přijaté pozici pokud jde o fakta věci tak, jak byla shrnuta v rozhodnutí o přijatelnosti;
- ii) právní argumenty týkající se merita věci;
- iii) odpovědi na konkrétní otázky položené Soudem týkající se faktů nebo právního rozboru.
- b) Žalující strana, která předkládá zároveň žádost o spravedlivé zadostiučinění, musí tak učinit způsobem uvedeným v praktickém pokynu týkajícím se předkládání žádosti o spravedlivé zadostiučinění⁵⁰⁾.

14. Vzhledem k tajnému charakteru řízení o smírném urovnání sporu (viz článek 38 odst. 2 Úmluvy a článek 62 odst. 2 jednacího řádu), souhrn stanovisek a dokumentů předložených v rámci vedoucího k dosažení smírného urovnání sporu musí být předložen odděleně od písemného stanoviska.

15. Zmínky na nabídky, ústupky nebo jiné prohlášení, předložené v souvislosti se smírným urovnáním sporu nemohou být uvedeny ve stanovisku předloženém v rámci sporného řízení.

⁵⁰⁾ Tento pokyn nebyl k dnešnímu dni vydán; v mezidobí je třeba postupovat podle článku 60 jednacího řádu.

Praktické pokyny

III. Lhůty

Obecná ustanovení

16. Každá strana musí dohlížet na to, aby její stanovisko a všechny dokumenty nebo důkazní materiály k nim přiložené byly Kanceláři Soudu doručeny v žádaném čase.

Prodloužení lhůt

17. Každá lhůta stanovená podle článku 38 jednacího řádu může být prodloužena na žádost jedné ze stran.

18. Každá ze stran, která si přeje, aby lhůta jí stanovená byla prodloužena, musí k tomuto účelu předložit žádost, jakmile se domnívá, že okolnosti takové prodloužení odůvodňují, ale vždy před uplynutím stanovené lhůty. Svou žádost musí odůvodnit.

19. Jestliže byla lhůta prodloužena, platí pro všechny strany, kterých se tato lhůta týká, včetně těch stran, které její prodloužení nežádaly.

IV. Nerespektování lhůt

20. Jestliže stanovisko není předloženo způsobem neodpovídajícím požadavkům uvedeným v odstavcích 8 až 15 tohoto praktického pokynu, předseda senátu může dotčenou stranu vyzvat, aby stanovisko předložila ještě jednou v souladu se stanovenými požadavky.

21. V případě, že výše uvedené podmínky nebudou dodrženy, Soud může mít za to, že stanovisko nebylo platným způsobem předloženo (viz článek 38 odst. 1 jednacího řádu).

Příloha č. 5
FORMULÁŘ STÍŽNOSTI

Formulář stížnosti

Voir Note explicative
See Explanatory Note
viz Vysvětlující poznámka
CZE

Numéro de dossier <i>File-number</i> Číslo spisu
--

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

Conseil de l'Europe - *Council of Europe*
Strasbourg, France

Rada Evropy
Štrasburk, Francie

REQUÊTE
APPLICATION
STÍŽNOST

présentée en application de l'article 34 de la Convention européenne des Droits de l'Homme,
ainsi que des articles 45 et 47 du Règlement de la Cour

*under Article 34 of the European Convention on Human Rights
and Rules 45 and 47 of the Rules of Court*

podaná podle článku 34 Evropské úmluvy o lidských právech
a podle článku 45 a 47 Jednacího řádu Soudu

IMPORTANT: La présente requête est un document juridique et peut affecter vos droits et obligations.
This application is a formal legal document and may affect your rights and obligations.

UPOZORNĚNÍ: Tato stížnost je právní dokument a může ovlivnit Vaše práva a povinnosti.

Přílohy

- 2 -

I - LES PARTIES / THE PARTIES / STRANY

A. LE/LA REQUÉRANT/E / THE APPLICANT / STĚŽOVATEL

(Renseignements à fournir concernant le/la requérant(e) et son/sa représentant(e) éventuel(le))

(Fill in the following details of the applicant and the representative, if any)

(Vyplňte následující údaje o stěžovateli a případném zástupci)

1. Nom de famille 2. Prénom (s)
Surname *First name (s)*
 Příjmení Jméno

Sexe: masculin/féminin Sex: male/female Pohlaví: mužské/ženské

3. Nationalité 4. Profession
Nationality *Occupation*
 Státní příslušnost Povolání

5. Date et lieu de naissance

.....
Date and place of birth

Datum a místo narození

6. Domicile
 Permanent address
 Trvalé bydliště

7. Tel. N°/Tel. č.

8. Adresse actuelle (si différente de 6.)
Present address (if different from 6.)
 Současná adresa (pokud jiná než v bodě 6.)

9. Nom et prénom du/de la représentant(e)*
*Name of representative**
 Příjmení a jméno zástupce*

10. Profession du/de la représentant(e)
Occupation of representative
 Povolání zástupce

11. Adresse du/de la représentant(e)
Address of representative
 Adresa zástupce

12. Tel. N°/Tel. č. Fax N°/Fax č.

.....
 B. LA HAUTE PARTIE CONTRACTANTE
 THE HIGH CONTRACTING PARTY
 VYSOKÁ SMLUVNÍ STRANA

(Indiquer ci-après le nom de l'Etat/des Etats contre le(s)quel(s) la requête est dirigée)

(Fill in the name of the State(s) against which the application is directed)

(Uveďte stát/státy, proti kterému/kterým je Vaše stížnost podána)

13.

* Si le/la requérant(e) est représenté(e), joindre une procuration signée par le/la requérant(e) en faveur du/de la représentant(e).
 A form of authority signed by the applicant should be submitted if a representative is appointed.
 Pokud je stěžovatel zastoupen, připojte plnou moc podepsanou stěžovatelem.

Formulář stížnosti

- 3 -

- II - EXPOSÉ DES FAITS
STATEMENT OF THE FACTS
POPIS SKUTEČNOSTÍ
(Voir chapitre II de la note explicative)
(See Part II of the Explanatory Note)
(Viz Část II Vysvětlující poznámky)

14.

Si nécessaire, continuer sur une feuille séparée
Continue on a separate sheet if necessary
V případě nutnosti pokračujte na zvláštním listě

Přílohy

- 4 -

- III - EXPOSÉ DE LA OU DES VIOLATION(S) DE LA CONVENTION ET/OU DES
PROTOCOLES ALLÉGUÉE(S), AINSI QUE DES ARGUMENTS À L'APPUI
*STATEMENT OF ALLEGED VIOLATION(S) OF THE CONVENTION AND/OR PROTOCOLS
AND OF RELEVANT ARGUMENTS*
UVEDENÍ NAMÍTANÝCH PORUŠENÍ ÚMLUVY A/NEBO PROTOKOLU/-Ů A
PŘÍSLUŠNÝCH ARGUMENTŮ

*(Voir chapitre III de la note explicative)
(See Part III of the Explanatory Note)
(Viz Část III Vysvětlující poznámky)*

15.

Formulář stížnosti

- 5 -

**IV - EXPOSÉ RELATIF AUX PRESCRIPTIONS DE L'ARTICLE 35 § 1 DE LA CONVENTION
STATEMENT RELATIVE TO ARTICLE 35 § 1 OF THE CONVENTION
PROHLÁŠENÍ VE SMYSLU ČLÁNKU 35 ODSŤ. 1 ÚMLUVY**

(Voir chapitre IV de la note explicative. Donner pour chaque grief, et au besoin sur une feuille séparée, les renseignements demandés sous les points 16 à 18 ci-après)
(See Part IV of the Explanatory Note. If necessary, give the details mentioned below under points 16 to 18 on a separate sheet for each separate complaint)
(Viz Část IV Vysvětlující poznámky. V případě nutnosti uveďte pro každou jednotlivou stížnost informace požadované v bodech 16 až 18 na samostatném listě.)

16. **Décision interne définitive (date et nature de la décision, organe - judiciaire ou autre - l'ayant rendue)**
Final decision (date, court or authority and nature of decision)
Konečné rozhodnutí (datum a druh rozhodnutí, soud nebo jiný vydávající orgán)
17. **Autres décisions (énumérées dans l'ordre chronologique en indiquant, pour chaque décision, sa date, sa nature et l'organe - judiciaire ou autre - l'ayant rendue)**
Other decisions (list in chronological order, giving date, court or authority and nature of decision for each of them)
Další rozhodnutí (chronologický seznam s uvedením data, soudu nebo jiného orgánu a druhu rozhodnutí)
18. **Dispos(é)ez-vous d'un recours que vous n'avez pas exercé? Si oui, lequel et pour quel motif n'a-t-il pas été exercé?**
Is there or was there any other appeal or other remedy available to you which you have not used? If so, explain why you have not used it.
Máte, případně měli jste k dispozici jiný prostředek nápravy, který jste nevyužili? Pokud ano, vysvětlete, proč jste jej nevyužili.

Si nécessaire, continuer sur une feuille séparée
Continue on a separate sheet if necessary
V případě nutnosti pokračujte na zvláštním listě

Přílohy

- 6 -

V - EXPOSÉ DE L'OBJET DE LA REQUÊTE
STATEMENT OF THE OBJECT OF THE APPLICATION
POPIS PŘEDMĚTU STÍŽNOSTI

(Voir chapitre V de la note explicative)
(See Part V of the Explanatory Note)
(Viz Část V Vysvětlující poznámky)

19.

VI - AUTRES INSTANCES INTERNATIONALES TRAITANT OU AYANT TRAITÉ L'AFFAIRE
STATEMENT CONCERNING OTHER INTERNATIONAL PROCEEDINGS
PROHLÁŠENÍ O ŘÍZENÍ PŘED JINÝMI MEZINÁRODNÍMI INSTITUCEMI

(Voir chapitre VI de la note explicative)
(See Part VI of the Explanatory Note)
(Viz Část VI Vysvětlující poznámky)

20. Avez-vous soumis à une autre instance internationale d'enquête ou de règlement les griefs énoncés dans la présente requête? Si oui, fournir des indications détaillées à ce sujet.
Have you submitted the above complaints to any other procedure of international investigation or settlement? If so, give full details.
Předložili jste výše uvedenou stížnost jiné mezinárodní vyšetřovací nebo smířčí instituci? Pokud ano, uveďte podrobnosti.

Formulář stížnosti

- 7 -

VII - PIÈCES ANNEXÉES

**(PAS D'ORIGINAUX,
UNIQUEMENT DES COPIES ;
PRIÈRE DE N'UTILISER NI AGRAFE, NI ADHÉSIF,
NI LIEN D'AUCUNE SORTE)**

LIST OF DOCUMENTS

**(NO ORIGINAL DOCUMENTS,
ONLY PHOTOCOPIES,
DO NOT STAPLE,
TAPE OR BIND DOCUMENTS)**

SEZNAM PŘÍLOH

**(NEZASÍLEJTE ORIGINÁLY DOKUMENTŮ,
POUZE JEJICH KOPIE. DOKUMENTY
NESEŠÍVEJTE, NESLEPUJTE LEPÍCÍ
PÁSKOU, ANI JINAK NESPOJUJTE)**

(Voir chapitre VII de la note explicative. Joindre copie de toutes les décisions mentionnées sous ch. IV et VI ci-dessus. Se procurer, au besoin, les copies nécessaires, et, en cas d'impossibilité, expliquer pourquoi celles-ci ne peuvent pas être obtenus. Ces documents ne vous seront pas retournés.)

(See Part VII of the Explanatory Note. Include copies of all decisions referred to in Parts IV and VI above. If you do not have copies, you should obtain them. If you cannot obtain them, explain why not. No documents will be returned to you.)

(Viz Část VII Vysvětlující poznámky. Připojte kopie všech rozhodnutí zmíněných v Části IV a VI tohoto formuláře. Pokud kopie nemáte a nemůžete si je obstarat, vysvětlíte proč. Tyto dokumenty Vám nebudou vráceny.)

21. a)
b)
c)

Přílohy

- 8 -

**VIII - DÉCLARATION ET SIGNATURE
DECLARATION AND SIGNATURE
PROHLÁŠENÍ A PODPIS**

*(Voir chapitre VIII de la note explicative)
(See Part VIII of the Explanatory Note)
(Viz Část VIII Vysvětlující poznámky)*

22. Je déclare en toute conscience et loyaute que les renseignements qui figurent sur la présente formule de requête sont exacts.
I hereby declare that, to the best of my knowledge and belief, the information I have given in the present application form is correct.
Prohlašuji podle mého nejlepšího vědomí a svědomí, že všechny informace uvedené v tomto formuláři jsou pravdivé.

Lieu /Place / Místo

Date /Date / Datum

*(Signature du/de la requérant(e) ou du/de la représentant(e))
(Signature of the applicant or of the representative)
(Podpis stěžovatele nebo zástupce)*